។ នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

ខុទ្ទកនិកាយេ

បេតវត្ថុ-អដ្ឋកថា

គន្ថារម្ភកថា

មហាការុណិកំ **នាថំ**, ញេយ្យសាគរបារគុំ;
វន្ទេ និបុណគម្ភីរ-វិចិត្រនយទេសនំ។

វិជ្ជាចរណសម្បន្នា, យេន និយ្យន្តិ លោកតោ;
វន្ទេ តមុត្តមំ **ធម្មំ**, សម្មាសម្ពុទ្ធបូជិតំ។

សីលាទិគុណសម្បន្នោ, ឋិតោ មគ្គផលេសុ យោ;
វន្ទេ **អរិយសង្ឃំ** តំ, បុញ្ញក្ខេត្តំ អនុត្តរំ។

វន្ទនាជនិតំ បុញ្ញំ, ឥតិ យំ រតនត្តយេ;
ហតន្តរាយោ សព្ពត្ថ, ហុត្វាហំ តស្ស តេជសា។

បេតេហិ ច កតំ កម្មំ, យំ យំ បុរិមជាតិសុ;
បេតភាវាវហំ តំ តំ, តេសញ្ហិ ផលភេទតោ។

បកាសយន្តី ពុទ្ធានំ, ទេសនា យា វិសេសតោ;
សំវេគជននី កម្ម-ផលបច្ចក្ខការិនី។

បេតវត្ថូតិ នាមេន, សុបរិញ្ញាតវត្ថុកា;
យំ ខុទ្ទកនិកាយស្មិំ, សង្គាយិំសុ មហេសយោ។

តស្ស សម្មាវលម្ពិត្វា, បោរាណដ្ឋកថានយំ;
តត្ថ តត្ថ និទានានិ, វិភាវេន្តោ វិសេសតោ។

សុវិសុទ្ធំ អសំកិណ្ណំ, និបុណត្ថវិនិច្ឆយំ;
មហាវិហារវាសីនំ, សមយំ អវិលោមយំ។

យថាពលំ ករិស្សាមិ, អត្ថសំវណ្ណនំ សុភំ;
សក្កច្ចំ ភាសតោ តំ មេ, និសាមយថ សាធវោតិ។

តត្ថ **បេតវត្ថូ**តិ សេដ្ឋិបុត្តាទិកស្ស តស្ស តស្ស សត្តស្ស បេតភាវហេតុភូតំ កម្មំ, តស្ស បន បកាសនវសេន បវត្តោ ‘‘ខេត្តូបមា អរហន្តោ’’តិអាទិកា បរិយត្តិធម្មោ ឥធ ‘‘បេតវត្ថូ’’តិ អធិប្បេតោ។

តយិទំ បេតវត្ថុ កេន ភាសិតំ, កត្ថ ភាសិតំ, កទា ភាសិតំ, កស្មា ច ភាសិតន្តិ? វុច្ចតេ – ឥទញ្ហិ បេតវត្ថុ ទុវិធេន បវត្តំ អដ្ឋុប្បត្តិវសេន, បុច្ឆាវិស្សជ្ជនវសេន ច។ តត្ថ យំ អដ្ឋុប្បត្តិវសេន បវត្តំ, តំ ភគវតា ភាសិតំ, ឥតរំ នារទត្ថេរាទីហិ បុច្ឆិតំ តេហិ តេហិ បេតេហិ ភាសិតំ។ សត្ថា បន យស្មា នារទត្ថេរាទីហិ តស្មិំ តស្មិំ បុច្ឆាវិស្សជ្ជនេ អារោចិតេ តំ តំ អដ្ឋុប្បត្តិំ កត្វា សម្បត្តបរិសាយ ធម្មំ ទេសេសិ, តស្មា សព្ពម្បេតំ បេតវត្ថុ សត្ថារា ភាសិតមេវ នាម ជាតំ។ បវត្តិតវរធម្មចក្កេ ហិ សត្ថរិ តត្ថ តត្ថ រាជគហាទីសុ វិហរន្តេ យេភុយ្យេន តាយ តាយ អដ្ឋុប្បត្តិយា បុច្ឆាវិស្សជ្ជនវសេន សត្តានំ កម្មផលបច្ចក្ខករណាយ តំ តំ បេតវត្ថុ ទេសនារុឡ្ហន្តិ អយំ តាវេត្ថ ‘‘កេន ភាសិត’’ន្តិអាទីនំ បទានំ សាធារណតោ វិស្សជ្ជនា។ អសាធារណតោ បន តស្ស តស្ស វត្ថុស្ស អត្ថវណ្ណនាយមេវ អាគមិស្សតិ។

តំ បនេតំ បេតវត្ថុ វិនយបិដកំ សុត្តន្តបិដកំ អភិធម្មបិដកន្តិ តីសុ បិដកេសុ សុត្តន្តបិដកបរិយាបន្នំ, ទីឃនិកាយោ មជ្ឈិមនិកាយោ សំយុត្តនិកាយោ អង្គុត្តរនិកាយោ ខុទ្ទកនិកាយោតិ បញ្ចសុ និកាយេសុ ខុទ្ទកនិកាយបរិយាបន្នំ, សុត្តំ គេយ្យំ វេយ្យាករណំ គាថា ឧទានំ ឥតិវុត្តកំ ជាតកំ អព្ភុតធម្មំ វេទល្លន្តិ នវសុ សាសនង្គេសុ គាថាសង្គហំ។

> “ទ្វាសីតិ ពុទ្ធតោ គណ្ហិំ, ទ្វេ សហស្សានិ ភិក្ខុតោ;
> ចតុរាសីតិ សហស្សានិ, យេ មេ ធម្មា បវត្តិនោ”តិ។ (ថេរគា. ១០២៧) –

ឯវំ ធម្មភណ្ឌាគារិកេន បដិញ្ញាតេសុ ចតុរាសីតិយា ធម្មក្ខន្ធសហស្សេសុ កតិបយធម្មក្ខន្ធសង្គហំ, ភាណវារតោ ចតុភាណវារមត្តំ, វគ្គតោ – ឧរគវគ្គោ ឧព្ពរិវគ្គោ ចូឡវគ្គោ មហាវគ្គោតិ ចតុវគ្គសង្គហំ។ តេសុ បឋមវគ្គេ ទ្វាទស វត្ថូនិ, ទុតិយវគ្គេ តេរស វត្ថូនិ, តតិយវគ្គេ ទស វត្ថូនិ, ចតុត្ថវគ្គេ សោឡស វត្ថូនីតិ វត្ថុតោ ឯកបញ្ញាសវត្ថុបដិមណ្ឌិតំ។ តស្ស វគ្គេសុ ឧរគវគ្គោ អាទិ, វត្ថូសុ ខេត្តូបមបេតវត្ថុ អាទិ, តស្សាបិ “ខេត្តូបមា អរហន្តោ”តិ អយំ គាថា អាទិ។

១. ឧរគវគ្គោ

១. ខេត្តូបមបេតវត្ថុវណ្ណនា

តំ បនេតំ វត្ថុំ ភគវា រាជគហេ វិហរន្តោ វេឡុវនេ កលន្ទកនិវាបេ អញ្ញតរំ សេដ្ឋិបុត្តបេតំ អារព្ភ កថេសិ។ រាជគហេ កិរ អញ្ញតរោ អឌ្ឍោ មហទ្ធនោ មហាភោគោ បហូតវិត្តូបករណោ អនេកកោដិធនសន្និចយោ សេដ្ឋិ អហោសិ។ តស្ស មហាធនសម្បន្នតាយ “មហាធនសេដ្ឋិ”ត្វេវ សមញ្ញា អហោសិ។ ឯកោវ បុត្តោ អហោសិ, បិយោ មនាបោ។ តស្មិំ វិញ្ញុតំ បត្តេ មាតាបិតរោ ឯវំ ចិន្តេសុំ – “អម្ហាកំ បុត្តស្ស ទិវសេ ទិវសេ សហស្សំ សហស្សំ បរិព្ពយំ ករោន្តស្ស វស្សសតេនាបិ អយំ ធនសន្និចយោ បរិក្ខយំ ន គមិស្សតិ, កឹ ឥមស្ស សិប្បុគ្គហណបរិស្សមេន, អកិលន្តកាយចិត្តោ យថាសុខំ ភោគេ បរិភុញ្ជតូ”តិ សិប្បំ ន សិក្ខាបេសុំ។ វយប្បត្តេ បន កុលរូបយោព្ពនវិលាសសម្បន្នំ កាមាភិមុខំ ធម្មសញ្ញាវិមុខំ កញ្ញំ អានេសុំ។ សោ តាយ សទ្ធឹ អភិរមន្តោ ធម្មេ ចិត្តមត្តម្បិ អនុប្បាទេត្វា, សមណព្រាហ្មណគុរុជនេសុ អនាទរោ ហុត្វា, ធុត្តជនបរិវុតោ វឌ្ឍមានោ បញ្ចកាមគុណេ រតោ គិទ្ធោ មោហេន អន្ធោ ហុត្វា កាលំ វីតិនាមេត្វា, មាតាបិតូសុ កាលកតេសុ នដនាដកគាយកាទីនំ យថិច្ឆិតំ ទេន្តោ ធនំ វិនាសេត្វា នចិរស្សេវ បារិជុញ្ញប្បត្តោ ហុត្វា, ឥណំ គហេត្វា ជីវិកំ កប្បេន្តោ បុន ឥណម្បិ អលភិត្វា ឥណាយិកេហិ ចោទិយមានោ តេសំ អត្តនោ ខេត្តវត្ថុឃរាទីនិ ទត្វា, កបាលហត្ថោ ភិក្ខំ ចរិត្វា ភុញ្ជន្តោ តស្មិំយេវ នគរេ អនាថសាលាយំ វសតិ។

អថ នំ ឯកទិវសំ ចោរា សមាគតា ឯវមាហំសុ – “អម្ភោ បុរិស, កឹ តុយ្ហំ ឥមិនា ទុជ្ជីវិតេន, តរុណោ ត្វមសិ ថាមជវពលសម្បន្នោ, កស្មា ហត្ថបាទវិកលោ វិយ អច្ឆសិ? ឯហិ អម្ហេហិ សហ ចោរិកាយ បរេសំ សន្តកំ គហេត្វា សុខេន ជីវិកំ កប្បេហី”តិ។ សោ “នាហំ ចោរិកំ កាតុំ ជានាមី”តិ អាហ។ ចោរា “មយំ តំ សិក្ខាបេម, កេវលំ ត្វំ អម្ហាកំ វចនំ ករោហី”តិ អាហំសុ។ សោ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា តេហិ សទ្ធឹ អគមាសិ។ អថ តេ ចោរា តស្ស ហត្ថេ មហន្តំ មុគ្គរំ ទត្វា សន្ធឹ ឆិន្ទិត្វា ឃរំ បវិសន្តោ តំ សន្ធិមុខេ ឋបេត្វា អាហំសុ – “សចេ ឥធ អញ្ញោ កោចិ អាគច្ឆតិ, តំ ឥមិនា មុគ្គរេន បហរិត្វា ឯកប្បហារេនេវ មារេហី”តិ។ សោ អន្ធពាលោ ហិតាហិតំ អជានន្តោ បរេសំ អាគមនមេវ ឱលោកេន្តោ តត្ថ អដ្ឋាសិ ។ ចោរា បន ឃរំ បវិសិត្វា គយ្ហូបគំ ភណ្ឌំ គហេត្វា ឃរមនុស្សេហិ ញាតមត្តាវ ឥតោ ចិតោ ច បលាយឹសុ។ ឃរមនុស្សា ឧដ្ឋហិត្វា សីឃំ សីឃំ ធាវន្តា ឥតោ ចិតោ ច ឱលោកេន្តា តំ បុរិសំ សន្ធិទ្វារេ ឋិតំ ទិស្វា “ហរេ ទុដ្ឋចោរា”តិ គហេត្វា ហត្ថបាទេ មុគ្គរាទីហិ បោថេត្វា រញ្ញោ ទស្សេសុំ – “អយំ, ទេវ, ចោរោ សន្ធិមុខេ គហិតោ”តិ។ រាជា “ឥមស្ស សីសំ ឆិន្ទាបេហី”តិ នគរគុត្តិកំ អាណាបេសិ។ “សាធុ, ទេវា”តិ នគរគុត្តិកោ តំ គាហាបេត្វា បច្ឆាពាហំ គាឡ្ហពន្ធនំ ពន្ធាបេត្វា រត្តវណ្ណវិរឡមាលាពន្ធកណ្ឋំ ឥដ្ឋកចុណ្ណមក្ខិតសីសំ វជ្ឈបហដភេរិទេសិតមគ្គំ រថិកាយ រថិកំ សិង្ឃាដកេន សិង្ឃាដកំ វិចរាបេត្វា កសាហិ តាឡេន្តោ អាឃាតនាភិមុខំ នេតិ។ “អយំ ឥមស្មិំ នគរេ វិលុម្បមានកចោរោ គហិតោ”តិ កោលាហលំ អហោសិ។

តេន ច សមយេន តស្មិំ នគរេ សុលសា នាម នគរសោភិនី បាសាទេ ឋិតា វាតបានន្តរេន ឱលោកេន្តី តំ តថា នីយមានំ ទិស្វា បុព្ពេ តេន កតបរិចយា “អយំ បុរិសោ ឥមស្មិំយេវ នគរេ មហតឹ សម្បត្តឹ អនុភវិត្វា ឥទានិ ឯវរូបំ អនត្ថំ អនយព្យសនំ បត្តោ”តិ តស្ស ការុញ្ញំ ឧប្បាទេត្វា ចត្តារោ មោទកេ បានីយញ្ច បេសេសិ។ នគរគុត្តិកស្ស ច អារោចាបេសិ – “តាវ អយ្យោ អាគមេតុ, យាវាយំ បុរិសោ ឥមេ មោទកេ ខាទិត្វា បានីយំ បិវិស្សតី”តិ។

អថេតស្មិំ អន្តរេ អាយស្មា មហាមោគ្គល្លានោ ទិព្ពេន ចក្ខុនា ឱលោកេន្តោ តស្ស ព្យសនប្បត្តឹ ទិស្វា ករុណាយ សញ្ចោទិតមានសោ – “អយំ បុរិសោ អកតបុញ្ញោ កតបាបោ, តេនាយំ និរយេ និព្ពត្តិស្សតិ, មយិ បន គតេ មោទកេ ច បានីយញ្ច ទត្វា ភុម្មទេវេសុ ឧប្បជ្ជិស្សតិ, យំនូនាហំ ឥមស្ស អវស្សយោ ភវេយ្យ”ន្តិ ចិន្តេត្វា បានីយមោទកេសុ ឧបនីយមានេសុ តស្ស បុរិសស្ស បុរតោ បាតុរហោសិ។ សោ ថេរំ ទិស្វា បសន្នមានសោ “កឹ មេ ឥទានេវ ឥមេហិ មារិយមានស្ស មោទកេហិ ខាទិតេហិ, ឥទំ បន បរលោកំ គច្ឆន្តស្ស បាថេយ្យំ ភវិស្សតី”តិ ចិន្តេត្វា មោទកេ ច បានីយញ្ច ថេរស្ស ទាបេសិ។ ថេរោ តស្ស បសាទសំវឌ្ឍនត្ថំ តស្ស បស្សន្តស្សេវ តថារូបេ ឋានេ និសីទិត្វា មោទកេ បរិភុញ្ជិត្វា បានីយញ្ច បិវិត្វា ឧដ្ឋាយាសនា បក្កាមិ។ សោ បន បុរិសោ ចោរឃាតកេហិ អាឃាតនំ នេត្វា សីសច្ឆេទំ បាបិតោ អនុត្តរេ បុញ្ញក្ខេត្តេ មហាមោគ្គល្លានត្ថេរេ កតេន បុញ្ញេន ឧឡារេ ទេវលោកេ និព្ពត្តនារហោបិ យស្មា “សុលសំ អាគម្ម មយា អយំ ទេយ្យធម្មោ លទ្ធោ”តិ សុលសាយ គតេន សិនេហេន មរណកាលេ ចិត្តំ ឧបក្កិលិដ្ឋំ អហោសិ។ តស្មា ហីនកាយំ ឧបបជ្ជន្តោ បព្ពតគហនសម្ភូតេ សន្ទច្ឆាយេ មហានិគ្រោធរុក្ខេ រុក្ខទេវតា ហុត្វា និព្ពត្តិ។

សោ កិរ សចេ បឋមវយេ កុលវំសដ្ឋបនេ ឧស្សុក្កំ អករិស្ស, តស្មឹយេវ នគរេ សេដ្ឋីនំ អគ្គោ អភវិស្ស, មជ្ឈិមវយេ មជ្ឈិមោ, បច្ឆិមវយេ បច្ឆិមោ។ សចេ បន បឋមវយេ បព្ពជិតោ អភវិស្ស, អរហា អភវិស្ស, មជ្ឈិមវយេ សកទាគាមី អនាគាមី វា អភវិស្ស, បច្ឆិមវយេ សោតាបន្នោ អភវិស្ស។ បាបមិត្តសំសគ្គេន បន ឥត្ថិធុត្តោ សុរាធុត្តោ ទុច្ចរិតនិរតោ អនាទរិកោ ហុត្វា អនុក្កមេន សព្ពសម្បត្តិតោ បរិហាយិត្វា មហាព្យសនំ បត្តោតិ វទន្តិ។

អថ សោ អបរេន សមយេន សុលសំ ឧយ្យានគតំ ទិស្វា សញ្ជាតកាមរាគោ អន្ធការំ មាបេត្វា តំ អត្តនោ ភវនំ នេត្វា សត្តាហំ តាយ សទ្ធឹ សំវាសំ កប្បេសិ, អត្តានញ្ចស្សា អារោចេសិ។ តស្សា មាតា តំ អបស្សន្តី រោទមានា ឥតោ ចិតោ ច បរិព្ភមតិ។ តំ ទិស្វា មហាជនោ “អយ្យោ មហាមោគ្គល្លានោ មហិទ្ធិកោ មហានុភាវោ តស្សា គតឹ ជានេយ្យ, តំ ឧបសង្កមិត្វា បុច្ឆេយ្យាសី”តិ អាហ។ សា “សាធុ អយ្យោ”តិ ថេរំ ឧបសង្កមិត្វា តមត្ថំ បុច្ឆិ។ ថេរោ “ឥតោ សត្តមេ ទិវសេ វេឡុវនមហាវិហារេ ភគវតិ ធម្មំ ទេសេន្តេ បរិសបរិយន្តេ បស្សិស្សសី”តិ អាហ។ អថ សុលសា តំ ទេវបុត្តំ អវោច – “អយុត្តំ មយ្ហំ តវ ភវនេ វសន្តិយា, អជ្ជ សត្តមោ ទិវសោ, មម មាតា មំ អបស្សន្តី បរិទេវសោកសមាបន្នា ភវិស្សតិ, សាធុ មំ, ទេវ, តត្ថេវ នេហី”តិ។ សោ តំ នេត្វា វេឡុវនេ ភគវតិ ធម្មំ ទេសេន្តេ បរិសបរិយន្តេ ឋបេត្វា អទិស្សមានរូបោ អដ្ឋាសិ។

តតោ មហាជនោ សុលសំ ទិស្វា ឯវមាហ – “អម្ម សុលសេ, ត្វំ ឯត្តកំ ទិវសំ កុហឹ គតា? តវ មាតា ត្វំ អបស្សន្តី បរិទេវសោកសមាបន្នា ឧម្មាទប្បត្តា វិយ ជាតា”តិ។ សា តំ បវត្តឹ មហាជនស្ស អាចិក្ខិ។ មហាជនេន ច “កថំ សោ បុរិសោ តថាបាបបសុតោ អកតកុសលោ ទេវូបបត្តឹ បដិលភតី”តិ វុត្តេ សុលសា “មយា ទាបិតេ មោទកេ បានីយញ្ច អយ្យស្ស មហាមោគ្គល្លានត្ថេរស្ស ទត្វា តេន បុញ្ញេន ទេវូបបត្តឹ បដិលភតី”តិ អាហ។ តំ សុត្វា មហាជនោ អច្ឆរិយព្ភុតចិត្តជាតោ អហោសិ – “អរហន្តោ នាម អនុត្តរំ បុញ្ញក្ខេត្តំ លោកស្ស, យេសុ អប្បកោបិ កតោ ការោ សត្តានំ ទេវូបបត្តឹ អាវហតី”តិ ឧឡារំ បីតិសោមនស្សំ បដិសំវេទេសិ។ ភិក្ខូ តមត្ថំ ភគវតោ អារោចេសុំ។ តតោ ភគវា ឥមិស្សា អដ្ឋុប្បត្តិយា –

១. “ខេត្តូបមា អរហន្តោ, ទាយកា កស្សកូបមា;
ពីជូបមំ ទេយ្យធម្មំ, ឯត្តោ និព្ពត្តតេ ផលំ។

២. “ឯតំ ពីជំ កសិ ខេត្តំ, បេតានំ ទាយកស្ស ច;
តំ បេតា បរិភុញ្ជន្តិ, ទាតា បុញ្ញេន វឌ្ឍតិ។

៣. “ឥធេវ កុសលំ កត្វា, បេតេ ច បដិបូជិយ;
សគ្គញ្ច កមតិដ្ឋានំ, កម្មំ កត្វាន ភទ្ទក”ន្តិ។ – ឥមា គាថា អភាសិ;

១. តត្ថ **ខេត្តូបមា**តិ ខិត្តំ វុត្តំ ពីជំ តាយតិ មហប្ផលភាវករណេន រក្ខតីតិ ខេត្តំ, សាលិពីជាទីនំ វិរុហនដ្ឋានំ។ តំ ឧបមា ឯតេសន្តិ ខេត្តូបមា, កេទារសទិសាតិ អត្ថោ។ **អរហន្តោ**តិ ខីណាសវា។ តេ ហិ កិលេសារីនំ សំសារចក្កស្ស អរានញ្ច ហតត្តា, តតោ ឯវ អារកត្តា, បច្ចយាទីនំ អរហត្តា, បាបករណេ រហាភាវា ច “អរហន្តោ”តិ វុច្ចន្តិ។ តត្ថ យថា ខេត្តញ្ហិ តិណាទិទោសរហិតំ ស្វាភិសង្ខតពីជម្ហិ វុត្តេ ឧតុសលិលាទិបច្ចយន្តរូបេតំ កស្សកស្ស មហប្ផលំ ហោតិ, ឯវំ ខីណាសវសន្តានោ លោភាទិទោសរហិតោ ស្វាភិសង្ខតេ ទេយ្យធម្មពីជេ វុត្តេ កាលាទិបច្ចយន្តរសហិតោ ទាយកស្ស មហប្ផលោ ហោតិ។ តេនាហ ភគវា “ខេត្តូបមា អរហន្តោ”តិ។ ឧក្កដ្ឋនិទ្ទេសោ អយំ តស្ស សេខាទីនម្បិ ខេត្តភាវាបដិក្ខេបតោ។

ទាយកាតិ ចីវរាទីនំ បច្ចយានំ ទាតារោ បរិច្ចជនកា, តេសំ បរិច្ចាគេន អត្តនោ សន្តានេ លោភាទីនំ បរិច្ចជនកា ឆេទនកា, តតោ វា អត្តនោ សន្តានស្ស សោធកា, រក្ខកា ចាតិ អត្ថោ។ **កស្សកូបមា**តិ កស្សកសទិសា។ យថា កស្សកោ សាលិខេត្តាទីនិ កសិត្វា យថាកាលញ្ច វុត្តុទកទាននីហរណនិធានរក្ខណាទីហិ អប្បមជ្ជន្តោ ឧឡារំ វិបុលញ្ច សស្សផលំ បដិលភតិ, ឯវំ ទាយកោបិ អរហន្តេសុ ទេយ្យធម្មបរិច្ចាគេន បារិចរិយាយ ច អប្បមជ្ជន្តោ ឧឡារំ វិបុលញ្ច ទានផលំ បដិលភតិ។ តេន វុត្តំ “ទាយកា កស្សកូបមា”តិ។

ពីជូបមំ ទេយ្យធម្មន្តិ លិង្គវិបល្លាសេន វុត្តំ, ពីជសទិសោ ទេយ្យធម្មោតិ អត្ថោ។ អន្នបានាទិកស្ស ហិ ទសវិធស្ស ទាតព្ពវត្ថុនោ ឯតំ នាមំ។ **ឯត្តោ និព្ពត្តតេ ផល**ន្តិ ឯតស្មា ទាយកបដិគ្គាហកទេយ្យធម្មបរិច្ចាគតោ ទានផលំ និព្ពត្តតិ ចេវ ឧប្បជ្ជតិ ច, ចិរតរបពន្ធវសេន បវត្តតិ ចាតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ ច យស្មា បរិច្ចាគចេតនាភិសង្ខតស្ស អន្នបានាទិវត្ថុនោ ភាវោ, ន ឥតរស្ស, តស្មា “ពីជូបមំ ទេយ្យធម្ម”ន្តិ ទេយ្យធម្មគ្គហណំ

កតំ។ តេន ទេយ្យធម្មាបទេសេន ទេយ្យធម្មវត្ថុវិសយាយ បរិច្ចាគចេតនាយយេវ ពីជភាវោ ទដ្ឋព្ពោ។ សា ហិ បដិសន្ធិអាទិប្បភេទស្ស តស្ស និស្សយារម្មណប្បភេទស្ស ច ផលស្ស និប្ផាទិកា, ន ទេយ្យធម្មោតិ។

២. ឯតំ ពីជំ កសី ខេត្តន្តិ យថាវុត្តំ ពីជំ, យថាវុត្តញ្ច ខេត្តំ, តស្ស ពីជស្ស តស្មិំ ខេត្តេ វបនបយោគសង្ខាតា កសិ ចាតិ អត្ថោ។ ឯតំ តយំ កេសំ តច្ឆិតព្ពន្តិ អាហ “បេតានំ ទាយកស្ស ចា”តិ។ យទិ ទាយកោ បេតេ ឧទ្ទិស្ស ទានំ ទេតិ, បេតានញ្ច ទាយកស្ស ច, យទិ ន បេតេ ឧទ្ទិស្ស ទានំ ទេតិ, ទាយកស្សេវ ឯតំ ពីជំ ឯសា កសិ ឯតំ ខេត្តំ ឧបការាយ ហោតីតិ អធិប្បាយោ។ ឥទានិ តំ ឧបការំ ទស្សេតុំ **“តំ បេតា បរិភុញ្ជន្តិ, ទាតា បុញ្ញេន វឌ្ឍតី”**តិ វុត្តំ។ តត្ថ **តំ បេតា បរិភុញ្ជន្តី**តិ ទាយកេន បេតេ ឧទ្ទិស្ស ទានេ ទិន្នេ យថាវុត្តខេត្តកសិពីជសម្បត្តិយា អនុមោទនាយ ច យំ បេតានំ ឧបកប្បតិ, តំ ទានផលំ បេតា បរិភុញ្ជន្តិ។ **ទាតា បុញ្ញេន វឌ្ឍតី**តិ ទាតា បន អត្តនោ ទានមយបុញ្ញនិមិត្តំ ទេវមនុស្សេសុ ភោគសម្បត្តិអាទិនា បុញ្ញផលេន អភិវឌ្ឍតិ។ បុញ្ញផលម្បិ ហិ “កុសលានំ, ភិក្ខវេ, ធម្មានំ សមាទានហេតុ ឯវមិទំ បុញ្ញំ បវឌ្ឍតី”តិអាទីសុ (ទី. និ. ៣.៨០) បុញ្ញន្តិ វុច្ចតិ។

៣. ឥធេវ កុសលំ កត្វាតិ អនវជ្ជសុខវិបាកដ្ឋេន កុសលំ បេតានំ ឧទ្ទិសនវសេន ទានមយំ បុញ្ញំ ឧបចិនិត្វា ឥធេវ ឥមស្មិំយេវ អត្តភាវេ។ **បេតេ ច បដិបូជិយា**តិ បេតេ ឧទ្ទិស្ស ទានេន សម្មានេត្វា អនុកុម្បមានទុក្ខតោ តេ មោចេត្វា។ បេតេ ហិ ឧទ្ទិស្ស ទិយ្យមានំ ទានំ តេសំ បូជា នាម ហោតិ។ តេនាហ – “អម្ហាកញ្ច កតា បូជា”តិ (បេ. វ. ១៨), “បេតានំ បូជា ច កតា ឧឡារា”តិ (បេ. វ. ២៥) ច។ “បេតេ ចា”តិ ច-សទ្ទេន “បិយោ ច ហោតិ មនាបោ, អភិគមនីយោ ច ហោតិ វិស្សាសនីយោ, ភាវនីយោ ច ហោតិ គរុកាតព្ពោ, បាសំសោ ច ហោតិ កិត្តនីយោ វិញ្ញូន”ន្តិ ឯវមាទិកេ ទិដ្ឋធម្មិកេ ទានានិសំសេ សង្គណ្ហាតិ។ **សគ្គញ្ច កមតិ ឋានំ, កម្មំ កត្វាន ភទ្ទក**ន្តិ កល្យាណំ កុសលកម្មំ កត្វា ទិព្ពេហិ អាយុអាទីហិ ទសហិ ឋានេហិ សុដ្ឋុ អគ្គត្តា “សគ្គ”ន្តិ លទ្ធនាមំ កតបុញ្ញានំ និព្ពត្តនដ្ឋានំ ទេវលោកំ កមតិ ឧបបជ្ជនវសេន ឧបគច្ឆតិ។

ឯត្ថ ច “កុសលំ កត្វា”តិ វត្វា បុន “កម្មំ កត្វាន ភទ្ទក”ន្តិ វចនំ “ទេយ្យធម្មបរិច្ចាគោ វិយ បត្តិទានវសេន ទានធម្មបរិច្ចាគោបិ ទានមយកុសលកម្មមេវា”តិ ទស្សនត្ថន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ កេចិ បនេត្ថ “បេតាតិ អរហន្តោ អធិប្បេតា”តិ វទន្តិ, តំ តេសំ មតិមត្តំ “បេតា”តិ ខីណាសវានំ អាគតដ្ឋានស្សេវ អភាវតោ, ពីជាទិភាវស្ស ច ទាយកស្ស វិយ តេសំ អយុជ្ជមានត្តា, បេតយោនិកានំ យុជ្ជមានត្តា ច។ ទេសនាបរិយោសានេ ទេវបុត្តំ សុលសញ្ច អាទិំ កត្វា ចតុរាសីតិយា បាណសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសីតិ។

ខេត្តូបមបេតវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. សូករមុខបេតវត្ថុវណ្ណនា

កាយោ តេ សព្ពសោវណ្ណោតិ ឥទំ សត្ថរិ រាជគហំ ឧបនិស្សាយ វេឡុវនេ កលន្ទកនិវាបេ វិហរន្តេ អញ្ញតរំ សូករមុខបេតំ អារព្ភ វុត្តំ។ អតីតេ កិរ កស្សបស្ស ភគវតោ សាសនេ ឯកោ ភិក្ខុ កាយេន សញ្ញតោ អហោសិ, វាចាយ អសញ្ញតោ, ភិក្ខូ អក្កោសតិ បរិភាសតិ។ សោ កាលំ កត្វា និរយេ និព្ពត្តោ, ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ តត្ថ បច្ចិត្វា តតោ ចវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ រាជគហសមីបេ គិជ្ឈកូដបព្ពតបាទេ តស្សេវ កម្មស្ស វិបាកាវសេសេន ខុប្បិបាសាភិភូតោ បេតោ ហុត្វា និព្ពត្តិ។ តស្ស កាយោ សុវណ្ណវណ្ណោ អហោសិ, មុខំ សូករមុខសទិសំ។ អថាយស្មា នារទោ គិជ្ឈកូដេ បព្ពតេ វសន្តោ បាតោវ សរីរបដិជគ្គនំ កត្វា បត្តចីវរមាទាយ រាជគហំ បិណ្ឌាយ គច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ តំ បេតំ ទិស្វា តេន កតកម្មំ បុច្ឆន្តោ –

៤. “កាយោ តេ សព្ពសោវណ្ណោ, សព្ពា ឱភាសតេ ទិសា;
មុខំ តេ សូករស្សេវ, កិំ កម្មមករី បុរេ”តិ។ –

គាថមាហ។ តត្ថ **កាយោ តេ សព្ពសោវណ្ណោ**តិ តវ កាយោ ទេហោ សព្ពោ សុវណ្ណវណ្ណោ ឧត្តត្តកនកសន្និភោ។ **សព្ពា ឱភាសតេ ទិសា**តិ តស្ស បភាយ សព្ពាបិ ទិសា សមន្តតោ ឱភាសតិ វិជ្ជោតតិ។ **ឱភាសតេ**តិ វា អន្តោគធហេតុអត្ថមិទំ បទន្តិ “តេ កាយោ សព្ពសោវណ្ណោ សព្ពា ទិសា ឱភាសេតិ វិជ្ជោតេតី”តិ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ **មុខំ តេ សូករស្សេវា**តិ មុខំ បន តេ សូករស្ស វិយ, សូករមុខសទិសំ តវ មុខន្តិ អត្ថោ។ **កិំ កម្មមករី បុរេ**តិ “ត្វំ បុព្ពេ អតីតជាតិយំ កីទិសំ កម្មំ អកាសី”តិ បុច្ឆតិ។

ឯវំ ថេរេន សោ បេតោ កតកម្មំ បុដ្ឋោ គាថាយ វិស្សជ្ជេន្តោ –

៥. “កាយេន សញ្ញតោ អាសិ, វាចាយាសិមសញ្ញតោ;
តេន មេតាទិសោ វណ្ណោ, យថា បស្សសិ នារទា”តិ។ –

អាហ ។ តត្ថ **កាយេន សញ្ញតោ អាសិ**ន្តិ កាយិកេន សំយមេន សំយតោ កាយទ្វារិកេន សំវរេន សំវុតោ អហោសិ។ **វាចាយាសិមសញ្ញតោ**តិ វាចាយ អសញ្ញតោ វាចសិកេន អសំវរេន សមន្នាគតោ អហោសិ។ **តេនា**តិ តេន ឧភយេន សំយមេន អសំយមេន ច។ **មេ**តិ មយ្ហំ។ **ឯតាទិសោ វណ្ណោ**តិ ឯទិសោ។ យថា ត្វំ, នារទ, បច្ចក្ខតោ បស្សសិ, ឯវរូបោ, កាយេន មនុស្សសណ្ឋានោ សុវណ្ណវណ្ណោ, មុខេន សូករសទិសោ អាសិន្តិ យោជនា។ **វណ្ណ**សទ្ទោ ហិ ឥធ ឆវិយំ សណ្ឋានេ ច ទដ្ឋព្ពោ។

ឯវំ បេតោ ថេរេន បុច្ឆិតោ តមត្ថំ វិស្សជ្ជេត្វា តមេវ ការណំ កត្វា ថេរស្ស ឱវាទំ ទេន្តោ –

៦. “តំ ត្យាហំ នារទ ព្រូមិ, សាមំ ទិដ្ឋមិទំ តយា;
មាកាសិ មុខសា បាបំ, មា ខោ សូករមុខោ អហូ”តិ។ –

គាថមាហ។ តត្ថ **ត**ន្តិ តស្មា។ **ត្យាហ**ន្តិ តេ អហំ។ **នារទា**តិ ថេរំ អាលបតិ។ **ព្រូមី**តិ កថេមិ។ **សាម**ន្តិ សយមេវ។ **ឥទ**ន្តិ អត្តនោ សរីរំ សន្ធាយ វទតិ។ អយញ្ហេត្ថ អត្ថោ – យស្មា, ភន្តេ នារទ, ឥទំ មម សរីរំ តលតោ បដ្ឋាយ ហេដ្ឋា មនុស្សសណ្ឋានំ, ឧបរិ សូករសណ្ឋានំ, តយា បច្ចក្ខតោវ ទិដ្ឋំ, តស្មា តេ អហំ ឱវាទវសេន វទាមីតិ។ កិន្តិ ចេតិ អាហ “**មាកាសិ មុខសា បាបំ, មា ខោ សូករមុខោ អហូ**”តិ។ តត្ថ **មា**តិ បដិសេធេ និបាតោ។ **មុខសា**តិ មុខេន។ **ខោ**តិ អវធារណេ, វាចាយ បាបកម្មំ មាកាសិ មា ករោហិ។ **មា ខោ សូករមុខោ អហូ**តិ អហំ វិយ សូករមុខោ មា អហោសិយេវ។ សចេ បន ត្វំ មុខរោ ហុត្វា វាចាយ បាបំ ករេយ្យាសិ, ឯកំសេន សូករមុខោ ភវេយ្យាសិ, តស្មា មាកាសិ មុខសា បាបន្តិ ផលបដិសេធនមុខេនបិ ហេតុមេវ បដិសេធេតិ។

អថាយស្មា នារទោ រាជគហេ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា បច្ឆាភត្តំ បិណ្ឌបាតបដិក្កន្តោ ចតុបរិសមជ្ឈេ និសិន្នស្ស សត្ថុនោ តមត្ថំ អារោចេសិ។ សត្ថា, “នារទ, បុព្ពេវ មយា សោ សត្តោ ទិដ្ឋោ”តិ វត្វា អនេកាការវោការំ វចីទុច្ចរិតសន្និស្សិតំ អាទីនវំ, វចីសុចរិតបដិសំយុត្តញ្ច អានិសំសំ បកាសេន្តោ ធម្មំ ទេសេសិ។ សា ទេសនា សម្បត្តបរិសាយ សាត្ថិកា អហោសីតិ។

សូករមុខបេតវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. បូតិមុខបេតវត្ថុវណ្ណនា

ទិព្ពំ សុភំ ធារេសិ វណ្ណធាតុន្តិ ឥទំ សត្ថរិ វេឡុវនេ វិហរន្តេ កលន្ទកនិវាបេ អញ្ញតរំ បូតិមុខបេតំ អារព្ភ វុត្តំ។ អតីតេ កិរ កស្សបស្ស ភគវតោ កាលេ ទ្វេ កុលបុត្តា តស្ស សាសនេ បព្ពជិត្វា សីលាចារសម្បន្នា សល្លេខវុត្តិនោ អញ្ញតរស្មិំ គាមកាវាសេ សមគ្គវាសំ វសិំសុ។ អថ អញ្ញតរោ បាបជ្ឈាសយោ បេសុញ្ញាភិរតោ ភិក្ខុ តេសំ វសនដ្ឋានំ ឧបគញ្ឆិ។ ថេរា តេន សទ្ធិំ បដិសន្ថារំ កត្វា វសនដ្ឋានំ ទត្វា ទុតិយទិវសេ តំ គហេត្វា គាមំ បិណ្ឌាយ បវិសិំសុ។ មនុស្សា តេ ទិស្វា តេសុ ថេរេសុ អតិវិយ បរមនិបច្ចការំ កត្វា យាគុភត្តាទីហិ បដិមានេសុំ។ សោ វិហារំ បវិសិត្វា ចិន្តេសិ – “សុន្ទរោ វតាយំ គោចរគាមោ, មនុស្សា ច សទ្ធា បសន្នា, បណីតបណីតំ បិណ្ឌបាតំ ទេន្តិ, អយញ្ច វិហារោ ឆាយូទកសម្បន្នោ, សក្កា មេ ឥធ សុខេន វសិតុំ។ ឥមេសុ បន ភិក្ខូសុ ឥធ វសន្តេសុ មយ្ហំ ផាសុវិហារោ ន ភវិស្សតិ, អន្តេវាសិកវាសោ វិយ ភវិស្សតិ។ ហន្ទាហំ ឥមេ អញ្ញមញ្ញំ ភិន្ទិត្វា យថា ន បុន ឥធ វសិស្សន្តិ, តថា ករិស្សាមី”តិ។

អថេកទិវសំ មហាថេរេ ទ្វិន្នម្បិ ឱវាទំ ទត្វា អត្តនោ វសនដ្ឋានំ បវិដ្ឋេ បេសុណិកោ ភិក្ខុ ថោកំ កាលំ វីតិនាមេត្វា មហាថេរំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា ថេរេន “កិំ, អាវុសោ, វិកាលេ អាគតោសី”តិ ច វុត្តេ, “អាម, ភន្តេ កិញ្ចិ វត្តព្ពំ អត្ថី”តិ វត្វា “កថេហិ, អាវុសោ”តិ ថេរេន អនុញ្ញាតោ អាហ – “ឯសោ, ភន្តេ, តុម្ហាកំ សហាយកត្ថេរោ សម្មុខា មិត្តោ វិយ អត្តានំ ទស្សេត្វា បរម្មុខា សបត្តោ វិយ ឧបវទតី”តិ។ “កិំ កថេតី”តិ បុច្ឆិតោ “សុណាថ, ភន្តេ, ‘ឯសោ មហាថេរោ សឋោ មាយាវី កុហកោ មិច្ឆាជីវេន ជីវិកំ កប្បេតី’តិ តុម្ហាកំ អគុណំ កថេតី”តិ អាហ។ “មា, អាវុសោ, ឯវំ ភណិ, ន សោ ភិក្ខុ ឯវំ មំ ឧបវទិស្សតិ, គិហិកាលតោ បដ្ឋាយ មម សភាវំ ជានាតិ ‘បេសលោ កល្យាណសីលោ’”តិ។ “សចេ, ភន្តេ, តុម្ហេ អត្តនោ វិសុទ្ធចិត្តតាយ ឯវំ ចិន្តេថ, តំ តុម្ហាកំយេវ អនុច្ឆវិកំ, មយ្ហំ បន តេន សទ្ធិំ វេរំ នត្ថិ, កស្មា អហំ តេន អវុត្តំ ‘វុត្ត’ន្តិ វទាមិ។ ហោតុ, កាលន្តរេន សយមេវ ជានិស្សថា”តិ អាហ។ ថេរោបិ បុថុជ្ជនភាវទោសេន ទ្វេឡ្ហកចិត្តោ “ឯវម្បិ សិយា”តិ សាសង្កហទយោ ហុត្វា ថោកំ សិថិលវិស្សាសោ អហោសិ។ សោ ពាលោ បឋមំ មហាថេរំ បរិភិន្ទិត្វា ឥតរម្បិ ថេនំ វុត្តនយេនេវ

បរិភិន្ទិ។ អថ តេ ឧភោបិ ថេរា ទុតិយទិវសេ អញ្ញមញ្ញំ អនាលបិត្វា បត្តចីវរមាទាយ គាមេ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា បិណ្ឌបាតមាទាយ អត្តនោ វសនដ្ឋានេយេវ បរិភុញ្ជិត្វា សាមីចិមត្តម្បិ អកត្វា តំ ទិវសំ តត្ថេវ វសិត្វា វិភាតាយ ច រត្តិយា អញ្ញមញ្ញំ អនារោចេត្វាវ យថាផាសុកដ្ឋានំ អគមំសុ។

បេសុណិកំ បន ភិក្ខុំ បរិបុណ្ណមនោរថំ គាមំ បិណ្ឌាយ បវិដ្ឋំ មនុស្សា ទិស្វា អាហំសុ – “ភន្តេ, ថេរា កុហឹ គតា”តិ? សោ អាហ – “សព្ពរត្តឹ អញ្ញមញ្ញំ កលហំ កត្វា មយា ‘មា កលហំ ករោថ, សមគ្គា ហោថ, កលហោ នាម អនត្ថាវហោ អាយតិទុក្ខុប្បាទកោ អកុសលសំវត្តនិកោ, បុរិមកាបិ កលហេន មហតា ហិតា បរិភដ្ឋា’តិអាទីនិ វុច្ចមានាបិ មម វចនំ អនាទិយិត្វា បក្កន្តា”តិ។ តតោ មនុស្សា “ថេរា តាវ គច្ឆន្តុ, តុម្ហេ បន អម្ហាកំ អនុកម្បាយ ឥធេវ អនុក្កណ្ឋិត្វា វសថា”តិ យាចឹសុ។ សោ “សាធូ”តិ បដិស្សុណិត្វា តត្ថេវ វសន្តោ កតិបាហេន ចិន្តេសិ – “មយា សីលវន្តោ កល្យាណធម្មា ភិក្ខូ អាវាសលោភេន បរិភិន្នា, ពហុំ វត មយា បាបកម្មំ បសុត”ន្តិ ពលវវិប្បដិសារាភិភូតោ សោកវេគេន គិលានោ ហុត្វា នចិរេនេវ កាលំ កត្វា អវីចិម្ហិ និព្ពត្តិ។

ឥតរេ ទ្វេ សហាយកត្ថេរា ជនបទចារិកំ ចរន្តា អញ្ញតរស្មឹ អាវាសេ សមាគន្ត្វា អញ្ញមញ្ញំ សម្មោទិត្វា តេន ភិក្ខុនា វុត្តំ ភេទវចនំ អញ្ញមញ្ញស្ស អារោចេត្វា តស្ស អភូតភាវំ ញត្វា សមគ្គា ហុត្វា អនុក្កមេន តមេវ អាវាសំ បច្ចាគមឹសុ។ មនុស្សា ទ្វេ ថេរេ ទិស្វា ហដ្ឋតុដ្ឋា សញ្ជាតសោមនស្សា ហុត្វា ចតូហិ បច្ចយេហិ ឧបដ្ឋហឹសុ។ ថេរា ច តត្ថេវ វសន្តា សប្បាយអាហារលាភេន សមាហិតចិត្តា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា នចិរេនេវ អរហត្តំ បាបុណឹសុ។

បេសុណិកោ ភិក្ខុ ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ និរយេ បច្ចិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ រាជគហស្ស អវិទូរេ បូតិមុខបេតោ ហុត្វា និព្ពត្តិ។ តស្ស កាយោ សុវណ្ណវណ្ណោ អហោសិ, មុខតោ បន បុឡវកា និក្ខមិត្វា ឥតោ ចិតោ ច មុខំ ខាទន្តិ, តស្ស ទូរម្បិ ឱកាសំ ផរិត្វា ទុគ្គន្ធំ វាយតិ។ អថាយស្មា នារទោ គិជ្ឈកូដបព្ពតា ឱរោហន្តោ តំ ទិស្វា –

៧. “ទិព្ពំ សុភំ ធារេសិ វណ្ណធាតុំ, វេហាយសំ តិដ្ឋសិ អន្តលិក្ខេ;
មុខញ្ច តេ កិមយោ បូតិគន្ធំ, ខាទន្តិ កឹ កម្មមកាសិ បុព្ពេ”តិ។ –

ឥមាយ គាថាយ កតកម្មំ បុច្ឆិ។ តត្ថ **ទិព្ព**ន្តិ ទិវិ ភវំ ទេវត្តភាវបរិយាបន្នំ។ ឥធ បន ទិព្ពំ វិយាតិ ទិព្ពំ។ **សុភ**ន្តិ សោភនំ, សុន្ទរភាវំ វា។ **វណ្ណធាតុ**ន្តិ ឆវិវណ្ណំ។ **ធារេសី**តិ វហសិ ។ **វេហាយសំ តិដ្ឋសិ អន្តលិក្ខេ**តិ វេហាយសសញ្ញិតេ អន្តលិក្ខេ តិដ្ឋសិ។ កេចិ បន “វិហាយសំ តិដ្ឋសិ អន្តលិក្ខេ”តិ បាឋំ វត្វា វិហាយសំ ឱភាសេន្តោ អន្តលិក្ខេ តិដ្ឋសីតិ វចនសេសេន អត្ថំ វទន្តិ។ **បូតិគន្ធ**ន្តិ កុណបគន្ធំ, ទុគ្គន្ធន្តិ អត្ថោ។ **កឹ កម្មមកាសិ បុព្ពេ**តិ បរមទុគ្គន្ធំ តេ មុខំ កិមយោ ខាទន្តិ, កាយោ ច សុវណ្ណវណ្ណោ, កីទិសំ នាម កម្មំ ឯវរូបស្ស អត្តភាវស្ស ការណភូតំ បុព្ពេ ត្វំ អកាសីតិ បុច្ឆិ។

ឯវំ ថេរេន សោ បេតោ អត្តនា កតកម្មំ បុដ្ឋោ តមត្ថំ វិស្សជ្ជេន្តោ –

៨. “សមណោ អហំ បាបោតិទុដ្ឋវាចោ, តបស្សិរូបោ មុខសា អសញ្ញតោ;
លទ្ធា ច មេ តមសា វណ្ណធាតុ, មុខញ្ច មេ បេសុណិយេន បូតី”តិ។ –

គាថមាហ។ តត្ថ **សមណោ អហំ បាបោ**តិ អហំ លាមកោ សមណោ បាបភិក្ខុ អហោសឹ។ **អតិទុដ្ឋវាចោ**តិ អតិទុដ្ឋវចនោ, បរេ អតិក្កមិត្វា លង្ឃិត្វា វត្តា, បរេសំ គុណបរិធំសកវចនោតិ អត្ថោ។ “អតិទុក្ខវាចោ”តិ វា បាឋោ, អតិវិយ ផរុសវចនោ មុសាវាទបេសុញ្ញាទិវចីទុច្ចរិតនិរតោ។ **តបស្សិរូបោ**តិ សមណបតិរូបកោ។ **មុខសា**តិ មុខេន។ **លទ្ធា**តិ បដិលទ្ធា។ ច-ការោ សម្បិណ្ឌនត្ថោ។ **មេ**តិ មយា។ **តបសា**តិ ព្រហ្មចរិយេន។ **បេសុណិយេនា**តិ បិសុណវាចាយ។ **បូតី**តិ បូតិគន្ធំ។

ឯវំ សោ បេតោ អត្តនា កតកម្មំ អាចិក្ខិត្វា ឥទានិ ថេរស្ស ឱវាទំ ទេន្តោ –

៩. “តយិទំ តយា នារទ សាមំ ទិដ្ឋំ,
អនុកម្បកា យេ កុសលា វទេយ្យុំ;
មា បេសុណំ មា ច មុសា អភាណិ,
យក្ខោ តុវំ ហោហិសិ កាមកាមី”តិ។ –

ឱសានគាថមាហ។ តត្ថ **តយិទ**ន្តិ តំ ឥទំ មម រូបំ។ **អនុកម្បកា យេ កុសលា វទេយ្យុ**ន្តិ យេ អនុកម្បនសីលា ការុណិកា បរហិតបដិបត្តិយំ កុសលា និបុណា ពុទ្ធាទយោ យំ វទេយ្យុំ, តទេវ វទាមីតិ អធិប្បាយោ។ ឥទានិ តំ ឱវាទំ ទស្សេន្តោ **“មា បេសុណំ មា ច មុសា អភាណិ, យក្ខោ តុវំ ហោហិសិ កាមកាមី”**តិ អាហ។ តស្សត្ថោ – **បេសុណំ** បិសុណវចនំ មុសា ច **មា អភាណិ** មា កថេហិ។ យទិ ហិ ត្វំ មុសាវាទំ បិសុណវាចញ្ច បហាយ វាចាយ សញ្ញតោ ភវេយ្យាសិ, យក្ខោ វា ទេវោ វា ទេវញ្ញតរោ វា ត្វំ ភវិស្សសិ, កាមំ កាមិតព្ពំ ឧឡារំ ទិព្ពសម្បត្តិំ បដិលភិត្វា តត្ថ កាមនសីលោ យថាសុខំ ឥន្ទ្រិយានំ បរិចរណេន អភិរមណសីលោតិ។

តំ សុត្វា ថេរោ តតោ រាជគហំ គន្ត្វា បិណ្ឌាយ ចរិត្វា បច្ឆាភត្តំ បិណ្ឌបាតបដិក្កន្តោ សត្ថុ តមត្ថំ អារោចេសិ។ សត្ថា តំ អដ្ឋុប្បត្តិំ កត្វា ធម្មំ ទេសេសិ។ សា ទេសនា សម្បត្តបរិសាយ សាត្ថិកា អហោសីតិ។

បូតិមុខបេតវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. បិដ្ឋធីតលិកបេតវត្ថុវណ្ណនា

យំ កិញ្ចារម្មណំ កត្វាតិ ឥទំ សត្ថា សាវត្ថិយំ ជេតវនេ វិហរន្តោ អនាថបិណ្ឌិកស្ស គហបតិនោ ទានំ អារព្ភ កថេសិ។ អនាថបិណ្ឌិកស្ស កិរ គហបតិនោ ធីតុ ធីតាយ ទារិកាយ ធាតិ បិដ្ឋធីតលិកំ អទាសិ “អយំ តេ ធីតា, ឥមំ គហេត្វា កីឡស្សូ”តិ។ សា តត្ថ ធីតុសញ្ញំ ឧប្បាទេសិ។ អថស្សា ឯកទិវសំ តំ គហេត្វា កីឡន្តិយា បមាទេន បតិត្វា ភិជ្ជិ។ តតោ ទារិកា “មម ធីតា មតា”តិ បរោទិ។ តំ រោទន្តិំ កោចិបិ គេហជនោ សញ្ញាបេតុំ នាសក្ខិ។ តស្មិញ្ច សមយេ សត្ថា អនាថបិណ្ឌិកស្ស គហបតិនោ គេហេ បញ្ញត្តេ អាសនេ និសិន្នោ ហោតិ, មហាសេដ្ឋិ ច ភគវតោ សមីបេ និសិន្នោ អហោសិ។ ធាតិ តំ ទារិកំ គហេត្វា សេដ្ឋិស្ស សន្តិកំ អគមាសិ។ សេដ្ឋិ តំ ទិស្វា “កិស្សាយំ ទារិកា រោទតី”តិ អាហ។ ធាតិ តំ បវត្តិំ សេដ្ឋិស្ស អារោចេសិ។ សេដ្ឋិ តំ ទារិកំ អង្កេ និសីទាបេត្វា “តវ ធីតុទានំ ទស្សាមី”តិ សញ្ញាបេត្វា សត្ថុ អារោចេសិ – “ភន្តេ, មម នត្តុធីតរំ បិដ្ឋធីតលិកំ ឧទ្ទិស្ស ទានំ ទាតុកាមោ, តំ មេ បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធិំ ស្វាតនាយ អធិវាសេថា”តិ។ អធិវាសេសិ ភគវា តុណ្ហីភាវេន។

អថ ភគវា ទុតិយទិវសេ បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធិំ សេដ្ឋិស្ស ឃរំ គន្ត្វា ភត្តកិច្ចំ កត្វា អនុមោទនំ ករោន្តោ –

១០. “យំ កិញ្ចារម្មណំ កត្វា, ទជ្ជា ទានំ អមច្ឆរី;
បុព្ពេបេតេ ច អារព្ភ, អថ វា វត្ថុទេវតា។

១១. “ចត្តារោ ច មហារាជេ, លោកបាលេ យសស្សិនេ;
កុវេរំ ធតរដ្ឋញ្ច, វិរូបក្ខំ វិរូឡ្ហកំ;
តេ ចេវ បូជិតា ហោន្តិ, ទាយកា ច អនិប្ផលា។

១២. “ន ហិ រុណ្ណំ វា សោកោ វា, យា ចញ្ញា បរិទេវនា;
ន តំ បេតស្ស អត្ថាយ, ឯវំ តិដ្ឋន្តិ ញាតយោ។

១៣. “អយញ្ច ខោ ទក្ខិណា ទិន្នា, សង្ឃម្ហិ សុប្បតិដ្ឋិតា;
ទីឃរត្តំ ហិតាយស្ស, ឋានសោ ឧបកប្បតី”តិ។ – ឥមា គាថា អភាសិ;

១០. តត្ថ **យំ កិញ្ចារម្មណំ កត្វា**តិ មង្គលាទីសុ អញ្ញតរំ យំ កិញ្ចិ អារព្ភ ឧទ្ទិស្ស។ **ទជ្ជា**តិ ទទេយ្យ។ **អមច្ឆរី**តិ អត្តនោ សម្បត្តិយា បរេហិ សាធារណភាវាសហនលក្ខណស្ស មច្ឆេរស្ស អភាវតោ អមច្ឆរី, បរិច្ចាគសីលោ មច្ឆរិយលោភាទិចិត្តមលំ ទូរតោ កត្វា ទានំ ទទេយ្យាតិ អធិប្បាយោ។ **បុព្ពេបេតេ ច អារព្ភា**តិ បុព្ពេកេបិ បេតេ ឧទ្ទិស្ស។ **វត្ថុទេវតា**តិ ឃរវត្ថុអាទីសុ អធិវត្ថា ទេវតា អារព្ភាតិ យោជនា។ **អថ វា**តិ ឥមិនា អញ្ញេបិ ទេវមនុស្សាទិកេ យេ កេចិ អារព្ភ ទានំ ទទេយ្យាតិ ទស្សេតិ។

១១. តត្ថ ទេវេសុ តាវ ឯកច្ចេ បាកដេ ទេវេ ទស្សេន្តោ **“ចត្តារោ ច មហារាជេ”**តិ វត្វា បុន តេ នាមតោ គណ្ហន្តោ “កុវេរ”ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **កុវេរ**ន្តិ វេស្សវណំ។ **ធតរដ្ឋ**ន្តិអាទីនិ សេសានំ តិណ្ណំ លោកបាលានំ នាមានិ។ **តេ ចេវ បូជិតា ហោន្តី**តិ តេ ច មហារាជានោ បុព្ពេបេតវត្ថុទេវតាយោ ច ឧទ្ទិសនកិរិយាយ បដិមានិកា ហោន្តិ។ **ទាយកា ច អនិប្ផលា**តិ យេ ទានំ ទេន្តិ, តេ ទាយកា ច បរេសំ ឧទ្ទិសនមត្តេន ន និប្ផលា, អត្តនោ ទានផលស្ស ភាគិនោ ឯវ ហោន្តិ។

១២. ឥទានិ “យេ អត្តនោ ញាតីនំ មរណេន រោទន្តិ បរិទេវន្តិ សោចន្តិ, តេសំ តំ និរត្ថកំ, អត្តបរិតាបនមត្តមេវា”តិ ទស្សេតុំ **“ន ហិ រុណ្ណំ វា”**តិ គាថមាហ។ តត្ថ **រុណ្ណ**ន្តិ រុទិតំ អស្សុមោចនំ ន ហិ កាតព្ពន្តិ វចនសេសោ។ **សោកោ**តិ សោចនំ ចិត្តសន្តាបោ, អន្តោនិជ្ឈានន្តិ អត្ថោ។ **យា ចញ្ញា បរិទេវនា**តិ យា ច រុណ្ណសោកតោ អញ្ញា បរិទេវនា, “កហំ ឯកបុត្តកា”តិអាទិវាចាវិប្បលាបោ, សោបិ ន កាតព្ពោតិ អត្ថោ។ សព្ពត្ថ វា-សទ្ទោ វិកប្បនត្ថោ ។ **ន តំ បេតស្ស អត្ថាយា**តិ យស្មា រុណ្ណំ វា សោកោ វា បរិទេវនា វាតិ សព្ពម្បិ តំ បេតស្ស កាលកតស្ស អត្ថាយ ឧបការាយ ន ហោតិ, តស្មា ន ហិ តំ កាតព្ពំ, តថាបិ ឯវំ តិដ្ឋន្តិ ញាតយោ អវិទ្ទសុនោតិ អធិប្បាយោ។

១៣. ឯវំ រុណ្ណាទីនំ និរត្ថកភាវំ ទស្សេត្វា ឥទានិ យា បុព្ពេ បេតាទិកេ អារព្ភ ទាយកេន សង្ឃស្ស ទក្ខិណា ទិន្នា, តស្សា សាត្ថកភាវំ ទស្សេន្តោ **“អយញ្ច ខោ ទក្ខិណា”**តិ គាថមាហ។ តត្ថ **អយ**ន្តិ ទាយកេន តំ ទិន្នំ ទានំ បច្ចក្ខតោ ទស្សេន្តោ វទតិ។ ច-សទ្ទោ ព្យតិរេកត្ថោ, តេន យថា រុណ្ណាទិ បេតស្ស ន កស្សចិ អត្ថាយ ហោតិ, ន ឯវមយំ, អយំ បន ទក្ខិណា ទីឃរត្តំ ហិតាយស្ស ហោតីតិ វក្ខមានមេវ វិសេសំ ជោតេតិ។ **ខោ**តិ អវធារណេ។ **ទក្ខិណា**តិ ទានំ។ **សង្ឃម្ហិ សុប្បតិដ្ឋិតា**តិ អនុត្តរេ បុញ្ញក្ខេត្តេ សង្ឃេ សុដ្ឋុ បតិដ្ឋិតា។ **ទីឃរត្តំ ហិតាយស្សា**តិ អស្ស បេតស្ស ចិរកាលំ ហិតាយ អត្ថាយ។ **ឋានសោ ឧបកប្បតី**តិ តង្ខណញ្ញេវ និប្ផជ្ជតិ, ន កាលន្តរេតិ អត្ថោ។ អយញ្ហិ តត្ថ ធម្មតា – យំ បេតេ ឧទ្ទិស្ស ទានេ ទិន្នេ បេតា ចេ អនុមោទន្តិ, តាវទេវ តស្ស ផលេន បេតា បរិមុច្ចន្តីតិ។

ឯវំ ភគវា ធម្មំ ទេសេត្វា មហាជនំ បេតេ ឧទ្ទិស្ស ទានាភិរតមានសំ កត្វា ឧដ្ឋាយាសនា បក្កាមិ។ បុនទិវសេ សេដ្ឋិភរិយា អវសេសា ច ញាតកា សេដ្ឋី អនុវត្តន្តា ឯវំ តេមាសមត្តំ មហាទានំ បវត្តេសុំ។ អថ រាជា បសេនទិ កោសលោ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា “កស្មា, ភន្តេ, ភិក្ខូ មាសមត្តំ មម ឃរំ នាគមិំសូ”តិ បុច្ឆិ។ សត្ថារា តស្មិំ ការណេ កថិតេ រាជាបិ សេដ្ឋិំ អនុវត្តន្តោ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស មហាទានំ បវត្តេសិ, តំ ទិស្វា នាគរា រាជានំ អនុវត្តន្តា មាសមត្តំ មហាទានំ បវត្តេសុំ។ ឯវំ មាសទ្វយំ បិដ្ឋធីតលិកមូលកំ មហាទានំ បវត្តេសុន្តិ។

បិដ្ឋធីតលិកបេតវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. តិរោកុដ្ដបេតវត្ថុវណ្ណនា

តិរោកុដ្ដេសុ តិដ្ឋន្តីតិ ឥទំ សត្ថា រាជគហេ វិហរន្តោ សម្ពហុលេ បេតេ អារព្ភ កថេសិ។

តត្រាយំ វិត្ថារកថា – ឥតោ ទ្វានវុតិកប្បេ កាសិ នាម នគរំ អហោសិ។ តត្ថ ជយសេនោ នាម រាជា រជ្ជំ ការេសិ។ តស្ស សិរិមា នាម ទេវី។ តស្សា កុច្ឆិយំ ផុស្សោ នាម ពោធិសត្តោ និព្ពត្តិត្វា អនុបុព្ពេន សម្មាសម្ពោធិំ អភិសម្ពុជ្ឈិ។ ជយសេនោ រាជា “មម បុត្តោ មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមិត្វា ពុទ្ធោ ជាតោ, មយ្ហមេវ ពុទ្ធោ, មយ្ហំ ធម្មោ, មយ្ហំ សង្ឃោ”តិ មមត្តំ ឧប្បាទេត្វា សព្ពកាលំ សយមេវ ឧបដ្ឋហតិ, ន អញ្ញេសំ ឱកាសំ ទេតិ។

ភគវតោ កនិដ្ឋភាតរោ វេមាតិកា តយោ ភាតរោ ចិន្តេសុំ – “ពុទ្ធា នាម សព្ពលោកហិតត្ថាយ ឧប្បជ្ជន្តិ, ន ឯកស្សេវ អត្ថាយ។ អម្ហាកញ្ច បិតា អញ្ញេសំ ឱកាសំ ន ទេតិ។ កថំ នុ ខោ មយំ លភេយ្យាម ភគវន្តំ ឧបដ្ឋាតុំ ភិក្ខុសង្ឃញ្ចា”តិ? តេសំ ឯតទហោសិ – “ហន្ទ មយំ កិញ្ចិ ឧបាយំ ករោមា”តិ។ តេ បច្ចន្តំ កុបិតំ វិយ ការាបេសុំ។ តតោ រាជា “បច្ចន្តោ កុបិតោ”តិ សុត្វា តយោបិ បុត្តេ បច្ចន្តំ វូបសមេតុំ បេសេសិ។ តេ គន្ត្វា វូបសមេត្វា អាគតា។ រាជា តុដ្ឋោ វរំ អទាសិ “យំ ឥច្ឆថ, តំ គណ្ហថា”តិ។ តេ “មយំ ភគវន្តំ ឧបដ្ឋាតុំ ឥច្ឆាមា”តិ អាហំសុ។ រាជា “ឯតំ ឋបេត្វា អញ្ញំ គណ្ហថា”តិ អាហ។ តេ “មយំ អញ្ញេន អនត្ថិកា”តិ អាហំសុ។ តេន ហិ បរិច្ឆេទំ កត្វា គណ្ហថាតិ។ តេ សត្ត វស្សានិ យាចិំសុ។ រាជា ន អទាសិ។ ឯវំ “ឆ, បញ្ច, ចត្តារិ, តីណិ, ទ្វេ, ឯកំ, សត្ត មាសេ, ឆ, បញ្ច, ចត្តារោ”តិ វត្វា យាវ តេមាសំ យាចិំសុ។ តទា រាជា “គណ្ហថា”តិ អទាសិ។

តេ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា អាហំសុ – “ឥច្ឆាម មយំ, ភន្តេ, ភគវន្តំ តេមាសំ ឧបដ្ឋាតុំ, អធិវាសេតុ នោ, ភន្តេ, ភគវា ឥមំ តេមាសំ វស្សាវាស”ន្តិ។ អធិវាសេសិ ភគវា តុណ្ហីភាវេន។ តេ តយោ អត្តនោ ជនបទេ និយុត្តកបុរិសស្ស លេខំ បេសេសុំ “ឥមំ តេមាសំ អម្ហេហិ ភគវា ឧបដ្ឋាតព្ពោ, វិហារំ អាទិំ កត្វា សព្ពំ ភគវតោ ឧបដ្ឋានសម្ភារំ សម្បាទេហី”តិ។ សោ សព្ពំ សម្បាទេត្វា បដិបេសេសិ។ តេ កាសាយវត្ថនិវត្ថា ហុត្វា បុរិសសហស្សេហិ វេយ្យាវច្ចករេហិ ភគវន្តំ ភិក្ខុសង្ឃញ្ច សក្កច្ចំ ឧបដ្ឋហមានា ជនបទំ នេត្វា វិហារំ និយ្យាតេត្វា វស្សំ វសាបេសុំ។

តេសំ ភណ្ឌាគារិកោ ឯកោ គហបតិបុត្តោ សបជាបតិកោ សទ្ធោ អហោសិ បសន្នោ។ សោ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទានវត្តំ សក្កច្ចំ អទាសិ។ ជនបទេ និយុត្តកបុរិសោ តំ គហេត្វា ជានបទេហិ ឯកាទសមត្តេហិ បុរិសសហស្សេហិ សទ្ធឹ សក្កច្ចមេវ ទានំ បវត្តាបេសិ។ តត្ថ កេចិ ជានបទា បដិហតចិត្តា អហេសុំ។ តេ ទានស្ស អន្តរាយំ កត្វា ទេយ្យធម្មំ អត្តនា ខាទឹសុ, ភត្តសាលញ្ច អគ្គិនា ទហឹសុ។ បរារិតា រាជបុត្តា ភគវតោ សក្ការំ កត្វា ភគវន្តំ បុរក្ខត្វា បិតុ សន្តិកមេវ បច្ចាគមឹសុ។ តត្ថ គន្ត្វា ភគវា បរិនិព្ពាយិ។ រាជបុត្តា ច ជនបទេ និយុត្តកបុរិសោ ច ភណ្ឌាគារិកោ ច អនុបុព្ពេន កាលំ កត្វា សទ្ធឹ បរិសាយ សគ្គេ ឧប្បជ្ជឹសុ, បដិហតចិត្តា ជនា និរយេ ឧប្បជ្ជឹសុ។ ឯវំ តេសំ ឧភយេសំ ជនានំ សគ្គតោ សគ្គំ និរយតោ និរយំ ឧបបជ្ជន្តានំ ទ្វានវុតិកប្បា វីតិវត្តា។

អថ ឥមស្មឹ ភទ្ទកប្បេ កស្សបស្ស ភគវតោ កាលេ តេ បដិហតចិត្តា ជនា បេតេសុ ឧប្បន្នា។ តទា មនុស្សា អត្តនោ អត្តនោ ញាតកានំ បេតានំ អត្ថាយ ទានំ ទត្វា ឧទ្ទិសន្តិ “ឥទំ នោ ញាតីនំ ហោតូ”តិ, តេ សម្បត្តឹ លភន្តិ។ អថ ឥមេបិ បេតា តំ ទិស្វា កស្សបំ សម្មាសម្ពុទ្ធំ ឧបសង្កមិត្វា បុច្ឆឹសុ – “កឹ នុ ខោ, ភន្តេ, មយម្បិ ឯវរូបំ សម្បត្តឹ លភេយ្យាមា”តិ? ភគវា អាហ – “ឥទានិ ន លភថ, អនាគតេ បន គោតមោ នាម សម្មាសម្ពុទ្ធោ ភវិស្សតិ, តស្ស ភគវតោ កាលេ ពិម្ពិសារោ នាម រាជា ភវិស្សតិ, សោ តុម្ហាកំ ឥតោ ទ្វានវុតិកប្បេ ញាតិ អហោសិ, សោ ពុទ្ធស្ស ទានំ ទត្វា តុម្ហាកំ ឧទ្ទិសិស្សតិ, តទា លភិស្សថា”តិ។ ឯវំ វុត្តេ កិរ តេសំ បេតានំ តំ វចនំ “ស្វេ លភិស្សថា”តិ វុត្តំ វិយ អហោសិ។

តតោ ឯកស្មឹ ពុទ្ធន្តរេ វីតិវត្តេ អម្ហាកំ ភគវា ឧប្បជ្ជិ។ តេបិ តយោ រាជបុត្តា បុរិសសហស្សេន សទ្ធឹ ទេវលោកតោ ចវិត្វា មគធរដ្ឋេ ព្រាហ្មណកុលេ ឧប្បជ្ជិត្វា អនុបុព្ពេន តាបសបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា គយាសីសេ តយោ ជដិលា អហេសុំ, ជនបទេ និយុត្តកបុរិសោ រាជា ពិម្ពិសារោ អហោសិ, ភណ្ឌាគារិកោ គហបតិបុត្តោ វិសាខោ នាម សេដ្ឋិ អហោសិ, តស្ស បជាបតិ ធម្មទិន្នា នាម សេដ្ឋិធីតា អហោសិ, អវសេសា បន បរិសា រញ្ញោ ឯវ បរិវារា ហុត្វា និព្ពត្តឹសុ។

អម្ហាកម្បិ ភគវា លោកេ ឧប្បជ្ជិត្វា សត្តសត្តាហំ អតិក្កមិត្វា អនុបុព្ពេន ពារាណសឹ អាគម្ម ធម្មចក្កំ បវត្តេត្វា បញ្ចវគ្គិយេ អាទឹ កត្វា យាវ សហស្សបរិវារេ តយោ ជដិលេ វិនេត្វា រាជគហំ អគមាសិ។ តត្ថ ច តទហុបសង្កមន្តំយេវ រាជានំ ពិម្ពិសារំ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាបេសិ សទ្ធឹ ឯកាទសនហុតេហិ អង្គមគធវាសីហិ ព្រាហ្មណគហបតិកេហិ។ អថ រញ្ញា ស្វាតនាយ ភត្តេន និមន្តិតោ អធិវាសេត្វា ទុតិយទិវសេ មាណវកវណ្ណេន សក្កេន ទេវានមិន្ទេន បុរតោ គច្ឆន្តេន –

> “ទន្តោ ទន្តេហិ សហ បុរាណជដិលេហិ, វិប្បមុត្តោ វិប្បមុត្តេហិ;
> សិង្គីនិក្ខសវណ្ណោ, រាជគហំ បាវិសិ ភគវា”តិ។ (មហាវ. ៥៨) –

ឯវមាទីហិ គាថាហិ អភិត្ថវិយមានោ រាជគហំ បវិសិត្វា រញ្ញោ និវេសនេ មហាទានំ សម្បដិច្ឆិ។ តេ បន បេតា “ឥទានិ រាជា ទានំ អម្ហាកំ ឧទ្ទិសិស្សតិ, ឥទានិ ឧទ្ទិសិស្សតី”តិ អាសាយ សម្បរិវារេត្វា អដ្ឋំសុ។

រាជា ទានំ ទត្វា “កត្ថ នុ ខោ ភគវា វិហរេយ្យា”តិ ភគវតោ វិហារដ្ឋានមេវ ចិន្តេសិ, ន តំ ទានំ កស្សចិ ឧទ្ទិសិ។ តថា តំ ទានំ អលភន្តា បេតា ឆិន្នាសា ហុត្វា រត្តិយំ រញ្ញោ និវេសនេ អតិវិយ ភឹសនកំ វិស្សរមកំសុ។ រាជា ភយសន្តាសសំវេគំ អាបជ្ជិត្វា វិភាតាយ រត្តិយា ភគវតោ អារោចេហិ – “ឯវរូបំ សទ្ទំ អស្សោសឹ, កឹ នុ ខោ មេ, ភន្តេ, ភវិស្សតី”តិ? ភគវា “មា ភាយិ, មហារាជ, ន តេ កិញ្ចិ បាបកំ ភវិស្សតិ, អបិច ខោ សន្តិ តេ បុរាណញាតកា បេតេសុ ឧប្បន្នា។ តេ ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ តមេវ បច្ចាសីសន្តា ‘ពុទ្ធស្ស ទានំ ទត្វា អម្ហាកំ ឧទ្ទិសិស្សតី’តិ វិចរន្តា តយា ហិយ្យោ ទានំ ទត្វា ន ឧទ្ទិសិតត្តា ឆិន្នាសា ហុត្វា តថារូបំ វិស្សរមកំសូ”តិ អាហ។ “កឹ ឥទានិបិ, ភន្តេ, ទិន្នេ តេ លភេយ្យុ”ន្តិ? “អាម, មហារាជា”តិ។ “តេន ហិ, ភន្តេ, អធិវាសេតុ មេ ភគវា អជ្ជតនាយ ទានំ, តេសំ ឧទ្ទិសិស្សាមី”តិ។ អធិវាសេសិ ភគវា តុណ្ហីភាវេន។

រាជា និវេសនំ គន្ត្វា មហាទានំ បដិយាទាបេត្វា ភគវតោ កាលំ អារោចាបេសិ ។ ភគវា រាជន្តេបុរំ គន្ត្វា បញ្ញត្តេ អាសនេ និសីទិ សទ្ធឹ ភិក្ខុសង្ឃេន។ តេ បេតា “អបិ នាម អជ្ជ លភេយ្យាមា”តិ គន្ត្វា តិរោកុដ្ដាទីសុ អដ្ឋំសុ។ ភគវា តថា អកាសិ, យថា តេ សព្ពេវ រញ្ញោ អាបាថំ គតា អហេសុំ។ រាជា ទក្ខិណោទកំ ទេន្តោ “ឥទំ មេ ញាតីនំ ហោតូ”តិ ឧទ្ទិសិ។ តាវទេវ បេតានំ កមលកុវលយសញ្ឆន្នា បោក្ខរណិយោ និព្ពត្តឹសុ។ តេ តត្ថ ន្ហត្វា ច បិវិត្វា ច បដិប្បស្សទ្ធទរថកិលមថបិបាសា សុវណ្ណវណ្ណា អហេសុំ។ រាជា យាគុខជ្ជភោជ្ជានិ ទត្វា ឧទ្ទិសិ។ តេសំ តង្ខណញ្ញេវ ទិព្ពយាគុខជ្ជភោជ្ជានិ និព្ពត្តឹសុ។ តេ តានិ បរិភុញ្ជិត្វា បីណិន្ទ្រិយា អហេសុំ។ អថ វត្ថសេនាសនានិ

ទត្វា ឧទ្ទិសិ។ តេសំ ទិព្ពវត្ថបាសាទបច្ចត្ថរណសេយ្យាទិអលង្ការវិធយោ និព្ពត្តឹសុ។ សា ច តេសំ សម្បត្តិ សព្ពាបិ យថា រញ្ញោ បាកដា ហោតិ, តថា ភគវា អធិដ្ឋាសិ។ រាជា តំ ទិស្វា អតិវិយ អត្តមនោ អហោសិ។ តតោ ភគវា ភុត្តាវី បវារិតោ រញ្ញោ ពិម្ពិសារស្ស អនុមោទនត្ថំ តិរោកុដ្ដបេតវត្ថុំ អភាសិ –

១៤. "តិរោកុដ្ដេសុ តិដ្ឋន្តិ, សន្ធិសិង្ឃាដកេសុ ច;
ទ្វារពាហាសុ តិដ្ឋន្តិ, អាគន្ត្វាន សកំ ឃរំ។

១៥. "បហូតេ អន្នបានម្ហិ, ខជ្ជភោជ្ជេ ឧបដ្ឋិតេ;
ន តេសំ កោចិ សរតិ, សត្តានំ កម្មបច្ចយា។

១៦. "ឯវំ ទទន្តិ ញាតីនំ, យេ ហោន្តិ អនុកម្បកា;
សុចឹ បណីតំ កាលេន, កប្បិយំ បានភោជនំ។

១៧. "ឥទំ វោ ញាតីនំ ហោតុ, សុខិតា ហោន្តុ ញាតយោ;
តេ ច តត្ថ សមាគន្ត្វា, ញាតិបេតា សមាគតា;
បហូតេ អន្នបានម្ហិ, សក្កច្ចំ អនុមោទរេ។

១៨. "ចិរំ ជីវន្តុ នោ ញាតី, យេសំ ហេតុ លភាមសេ;
អម្ហាកញ្ច កតា បូជា, ទាយកា ច អនិប្ផលា។

១៩. "ន ហិ តត្ថ កសិ អត្ថិ, គោរក្ខេត្ថ ន វិជ្ជតិ;
វណិជ្ជា តាទិសី នត្ថិ, ហិរញ្ញេន កយាកយំ;
ឥតោ ទិន្នេន យាបេន្តិ, បេតា កាលគតា តហិំ។

២០. "ឧន្នមេ ឧទកំ វុដ្ឋំ, យថា និន្នំ បវត្តតិ;
ឯវមេវ ឥតោ ទិន្នំ, បេតានំ ឧបកប្បតិ។

២១. "យថា វារិវហា បូរា, បរិបូរេន្តិ សាគរំ;
ឯវមេវ ឥតោ ទិន្នំ, បេតានំ ឧបកប្បតិ។

២២. "អទាសិ មេ អកាសិ មេ, ញាតិមិត្តា សខា ច មេ;
បេតានំ ទក្ខិណំ ទជ្ជា, បុព្ពេ កតមនុស្សរំ។

២៣. "ន ហិ រុណ្ណំ វា សោកោ វា, យា ចញ្ញា បរិទេវនា;
ន តំ បេតានមត្ថាយ, ឯវំ តិដ្ឋន្តិ ញាតយោ។

២៤. "អយញ្ច ខោ ទក្ខិណា ទិន្នា, សង្ឃម្ហិ សុប្បតិដ្ឋិតា;
ទីឃរត្តំ ហិតាយស្ស, ឋានសោ ឧបកប្បតិ។

២៥. "សោ ញាតិធម្មោ ច អយំ និទស្សិតោ, បេតាន បូជា ច កតា ឧឡារា;
ពលញ្ច ភិក្ខូនមនុប្បទិន្នំ, តុម្ហេហិ បុញ្ញំ បហុតំ អនប្បក"ន្តិ។

១៤. តត្ថ **តិរោកុដ្ដេសូ**តិ កុដ្ដានំ បរភាគេសុ។ **តិដ្ឋន្តី**តិ និសជ្ជាទិបដិក្ខេបតោ ឋានកប្បនវចនមេតំ, គេហបាការកុដ្ដានំ ទ្វារតោ ពហិ ឯវ តិដ្ឋន្តីតិ អត្ថោ។ **សន្ធិសិង្ឃាដកេសុ ចា**តិ សន្ធីសុ ច សិង្ឃាដកេសុ ច។ **សន្ធី**តិ ចតុក្កោណរច្ឆា, ឃរសន្ធិភិត្តិសន្ធិអាលោកសន្ធិយោបិ វុច្ចន្តិ។ **សិង្ឃាដកា**តិ តិកោណរច្ឆា។ **ទ្វារពាហាសុ តិដ្ឋន្តី**តិ នគរទ្វារឃរទ្វារានំ ពាហា និស្សាយ តិដ្ឋន្តិ។ **អាគន្ត្វាន សកំ ឃរ**ន្តិ សកឃរំ នាម បុព្ពញាតិឃរម្បិ អត្តនា សាមិភាវេន អជ្ឈាវុត្ថឃរម្បិ, តទុភយម្បិ តេ យស្មា សកឃរសញ្ញាយ អាគច្ឆន្តិ, តស្មា "អាគន្ត្វាន សកំ ឃរ"ន្តិ អាហ។

១៥. ឯវំ ភគវា បុព្ពេ អនជ្ឈាវុត្ថបុព្ពម្បិ បុព្ពញាតិឃរត្តា ពិម្ពិសារនិវេសនំ សកឃរសញ្ញាយ អាគន្ត្វា តិរោកុដ្ដាទីសុ ឋិតេ ឥស្សាមច្ឆរិយផលំ អនុភវន្តេ អតិវិយ ទុទ្ទសិកវិរូបភយានកទស្សនេ ពហូ បេតេ រញ្ញោ ទស្សេន្តោ "តិរោកុដ្ដេសុ តិដ្ឋន្តី"តិ គាថំ វត្វា បុន តេហិ កតស្ស កម្មស្ស ទារុណភាវំ ទស្សេន្តោ "**បហូតេ អន្នបានម្ហី**"តិ ទុតិយគាថមាហ។

តត្ថ **បហូតេ**តិ អនប្បកេ ពហុម្ហិ, យាវទត្ថេតិ អត្ថោ ។ ព-ការស្ស ហិ ប-ការោ លព្ភតិ “បហុ សន្តោ ន ភរតី”តិអាទីសុ (សុ. និ. ៩៨) វិយ។ កេចិ បន “ពហុកេ”តិ បឋន្តិ, សោ បន បមាទបាឋោ។ **អន្នបានម្ហី**តិ អន្នេ ច បានេ ច។ **ខជ្ជភោជ្ជេ**តិ ខជ្ជេ ច ភោជ្ជេ ច។ ឯតេន អសិតបីតខាយិតសាយិតវសេន ចតុព្ពិធម្បិ អាហារំ ទស្សេតិ។ **ឧបដ្ឋិតេ**តិ ឧបគម្ម ឋិតេ សជ្ជិតេ, បដិយត្តេតិ អត្ថោ។ **ន តេសំ កោចិ សរតិ សត្តាន**ន្តិ តេសំ បេត្តិវិសយេ ឧប្បន្នានំ សត្តានំ កោចិ មាតា វា បិតា វា បុត្តោ វា នត្តា វា ន សរតិ។ កឹ ការណា? **កម្មបច្ចយា**តិ, អត្តនា កតស្ស អទានទានបដិសេធនាទិភេទស្ស កទរិយកម្មស្ស ការណភាវតោ។ តញ្ហិ កម្មំ តេសំ ញាតីនំ សរិតុំ ន ទេតិ។

១៦. ឯវំ ភគវា អនប្បកេបិ អន្នបានាទិម្ហិ វិជ្ជមានេ ញាតីនំ បច្ឆាសីសន្តានំ បេតានំ កម្មផលេន ញាតកានំ អនុស្សរណមត្តស្សាបិ អភាវំ ទស្សេត្វា ឥទានិ បេត្តិវិសយុបបន្នេ ញាតកេ ឧទ្ទិស្ស រញ្ញា ទិន្នទានំ បសំសន្តោ “**ឯវំ ទទន្តិ ញាតីន**”ន្តិ តតិយគាថមាហ។

តត្ថ **ឯវ**ន្តិ ឧបមាវចនំ។ តស្ស ទ្វិធា សម្ពន្ធោ – តេសំ សត្តានំ កម្មបច្ចយា អសរន្តេសុបិ កេសុចិ កេចិ ទទន្តិ ញាតីនំ, យេ ឯវំ អនុកម្បកា ហោន្តីតិ ច, មហារាជ, យថា តយា ទិន្នំ, ឯវំ សុចឹ បណីតំ កាលេន កប្បិយំ បានភោជនំ ទទន្តិ ញាតីនំ, យេ ហោន្តិ អនុកម្បកាតិ ច។ តត្ថ **ទទន្តី**តិ ទេន្តិ ឧទ្ទិសន្តិ និយ្យាតេន្តិ។ **ញាតីន**ន្តិ មាតិតោ ច បិតិតោ ច សម្ពន្ធានំ។ **យេ**តិ យេ កេចិ បុត្តាទយោ។ **ហោន្តី**តិ ភវន្តិ។ **អនុកម្បកា**តិ អត្ថកាមា ហិតេសិនោ។ **សុចិ**ន្តិ សុទ្ធំ មនោហរំ ធម្មិកញ្ច។ **បណីត**ន្តិ ឧឡារំ។ **កាលេនា**តិ ទក្ខិណេយ្យានំ បរិភោគយោគ្គកាលេន, ញាតិបេតានំ វា តិរោកុដ្ដាទីសុ អាគន្ត្វា ឋិតកាលេន។ **កប្បិយ**ន្តិ អនុច្ឆវិកំ បតិរូបំ អរិយានំ បរិភោគារហំ។ **បានភោជន**ន្តិ បានញ្ច ភោជនញ្ច, តទុបទេសេន ចេត្ថ សព្ពំ ទេយ្យធម្មំ វទតិ។

១៧. ឥទានិ យេន បការេន តេសំ បេតានំ ទិន្នំ នាម ហោតិ, តំ ទស្សេន្តោ “**ឥទំ វោ ញាតីនំ ហោតុ, សុខិតា ហោន្តុ ញាតយោ**”តិ ចតុត្ថគាថាយ បុព្ពឌ្ឍំ អាហ។ តំ តតិយគាថាយ បុព្ពឌ្ឍេន សម្ពន្ធិតព្ពំ –

> “ឯវំ ទទន្តិ ញាតីនំ, យេ ហោន្តិ អនុកម្បកា;
> ឥទំ វោ ញាតីនំ ហោតុ, សុខិតា ហោន្តុ ញាតយោ”តិ។

តេន “ឥទំ វោ ញាតីនំ ហោតូតិ ឯវំ បការេន ទទន្តិ, នោ អញ្ញថា”តិ អាការត្ថេន ឯវំសទ្ទេន ទាតព្ពាការនិទស្សនំ កតំ ហោតិ។

តត្ថ **ឥទ**ន្តិ ទេយ្យធម្មនិទស្សនំ។ **វោ**តិ និបាតមត្តំ “យេហិ វោ អរិយា”តិអាទីសុ (ម. និ. ១.៣៦) វិយ។ **ញាតីនំ ហោតូ**តិ បេត្តិវិសយេ ឧប្បន្នានំ ញាតកានំ ហោតុ។ “នោ ញាតីន”ន្តិ ច បឋន្តិ, អម្ហាកំ ញាតីនន្តិ អត្ថោ។ **សុខិតា ហោន្តុ ញាតយោ**តិ តេ បេត្តិវិសយូបបន្នា ញាតយោ ឥទំ ផលំ បច្ចនុភវន្តា សុខិតា សុខប្បត្តា ហោន្តុ។

យស្មា “ឥទំ វោ ញាតីនំ ហោតូ”តិ វុត្តេបិ អញ្ញេន កតកម្មំ ន អញ្ញស្ស ផលទំ ហោតិ , កេវលំ បន តថា ឧទ្ទិស្ស ទីយមានំ តំ វត្ថុ ញាតិបេតានំ កុសលកម្មស្ស បច្ចយោ ហោតិ, តស្មា យថា តេសំ តស្មឹ វត្ថុស្មឹ តស្មឹយេវ ខណេ ផលនិព្ពត្តកំ កុសលកម្មំ ហោតិ, តំ ទស្សេន្តោ “**តេ ច តត្ថ**”តិអាទិមាហ។

តត្ថ **តេ**តិ ញាតិបេតា។ **តត្ថា**តិ យត្ថ ទានំ ទីយតិ, តត្ថ។ **សមាគន្ត្វា**តិ “ឥមេ នោ ញាតយោ អម្ហាកំ អត្ថាយ ទានំ ឧទ្ទិសន្តី”តិ អនុមោទនត្ថំ តត្ថ សមាគតា ហុត្វា។ **បហូតេ អន្នបានម្ហី**តិ អត្តនោ ឧទ្ទិស្ស ទីយមានេ តស្មឹ វត្ថុស្មឹ។ **សក្កច្ចំ អនុមោទរេ**តិ កម្មផលំ អភិសទ្ទហន្តា ចិត្តីការំ អវិជហន្តា អវិក្ខិត្តចិត្តា ហុត្វា “ឥទំ នោ ទានំ ហិតាយ សុខាយ ហោតូ”តិ មោទន្តិ អនុមោទន្តិ បីតិសោមនស្សជាតា ហោន្តិ។

១៨. **ចិរំ ជីវន្តូ**តិ ចិរំ ជីវិនោ ទីឃាយុកា ហោន្តុ។ **នោ ញាតី**តិ អម្ហាកំ ញាតកា។ **យេសំ ហេតូ**តិ យេសំ ការណា យេ និស្សាយ។ **លភាមសេ**តិ ឦទិសំ សម្បត្តឹ បដិលភាម។ ឥទញ្ហិ ឧទ្ទិសនេន លទ្ធសម្បត្តឹ អនុភវន្តានំ បេតានំ អត្តនោ ញាតីនំ ថោមនាការទស្សនំ។ បេតានញ្ហិ អត្តនោ អនុមោទនេន, ទាយកានំ ឧទ្ទិសនេន, ទក្ខិណេយ្យសម្បត្តិយា ចាតិ តីហិ អង្គេហិ ទក្ខិណា តង្ខណញ្ញេវ ផលនិព្ពត្តិកា ហោតិ។ តត្ថ ទាយកា វិសេសហេតុ។ តេនាហ “យេសំ ហេតុ លភាមសេ”តិ។ **អម្ហាកញ្ច កតា បូជា**តិ “ឥទំ វោ ញាតីនំ ហោតូ”តិ ឯវំ ឧទ្ទិសន្តេហិ ទាយកេហិ អម្ហាកញ្ច បូជា កតា, តេ **ទាយកា ច អនិប្ផលា** យស្មា សន្តានេ បរិច្ចាគមយំ កម្មំ និព្ពត្តំ តស្ស តត្ថេវ ផលទានតោ។

ឯត្ថាហ – “កឹ បន បេត្តិវិសយូបបន្នា ឯវ ញាតី ហេតុសម្បត្តិយោ លភន្តិ, ឧទាហុ អញ្ញេបី”តិ? ន ចេត្ថ អម្ហេហិ វត្តព្ពំ, អត្ថិ ភគវតា ឯវំ ព្យាកតត្តា។ វុត្តញ្ហេតំ –-

“មយមស្សុ, ភោ គោតម, ព្រាហ្មណា នាម ទានានិ ទេម, បុញ្ញានិ ករោម ‘ឥទំ ទានំ បេតានំ ញាតិសាលោហិតានំ ឧបកប្បតុ, ឥទំ ទានំ បេតា ញាតិសាលោហិតា បរិភុញ្ជន្តូ’តិ។ កច្ចិ តំ, ភោ គោតម, ទានំ បេតានំ ញាតិសាលោហិតានំ ឧបកប្បតិ , កច្ចិ តេ បេតា ញាតិសាលោហិតា តំ ទានំ បរិភុញ្ជន្តីតិ? ឋានេ ខោ, ព្រាហ្មណ, ឧបកប្បតិ, នោ អដ្ឋានេតិ។

“កតមំ បន, ភោ គោតម, ឋានំ, កតមំ អដ្ឋានន្តិ? ឥធ, ព្រាហ្មណ, ឯកច្ចោ បាណាតិបាតី ហោតិ…បេ…. មិច្ឆាទិដ្ឋិកោ ហោតិ, សោ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា និរយំ ឧបបជ្ជតិ។ យោ នេរយិកានំ សត្តានំ អាហារោ, តេន សោ តត្ថ យាបេតិ, តេន សោ តត្ថ តិដ្ឋតិ។ ឥទំ ខោ, ព្រាហ្មណ, អដ្ឋានំ, យត្ថ ឋិតស្ស តំ ទានំ ន ឧបកប្បតិ។

“ឥធ បន, ព្រាហ្មណ, ឯកច្ចោ បាណាតិបាតី ហោតិ…បេ…. មិច្ឆាទិដ្ឋិកោ ហោតិ, សោ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា តិរច្ឆានយោនឹ ឧបបជ្ជតិ។ យោ តិរច្ឆានយោនិកានំ សត្តានំ អាហារោ, តេន សោ តត្ថ យាបេតិ, តេន សោ តត្ថ តិដ្ឋតិ។ ឥទម្បិ ខោ, ព្រាហ្មណ, អដ្ឋានំ, យត្ថ ឋិតស្ស តំ ទានំ ន ឧបកប្បតិ។

“ឥធ បន, ព្រាហ្មណ, ឯកច្ចោ បាណាតិបាតា បដិវិរតោ ហោតិ…បេ…. សម្មាទិដ្ឋិកោ ហោតិ, សោ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា មនុស្សានំ សហព្យតំ ឧបបជ្ជតិ…បេ…. ទេវានំ សហព្យតំ ឧបបជ្ជតិ។ យោ ទេវានំ អាហារោ, តេន សោ តត្ថ យាបេតិ, តេន សោ តត្ថ តិដ្ឋតិ។ ឥទម្បិ ខោ, ព្រាហ្មណ, អដ្ឋានំ, យត្ថ ឋិតស្ស តំ ទានំ ន ឧបកប្បតិ។

“ឥធ បន, ព្រាហ្មណ, ឯកច្ចោ បាណាតិបាតី ហោតិ…បេ…. មិច្ឆាទិដ្ឋិកោ ហោតិ, សោ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា បេត្តិវិសយំ ឧបបជ្ជតិ។ យោ បេត្តិវិសយិកានំ សត្តានំ អាហារោ, តេន សោ តត្ថ យាបេតិ, តេន សោ តត្ថ តិដ្ឋតិ។ យំ វា បនស្ស ឥតោ អនុបវេច្ឆេន្តិ មិត្តាមច្ចា វា ញាតិសាលោហិតា វា, តេន សោ តត្ថ យាបេតិ, តេន សោ តត្ថ តិដ្ឋតិ។ ឥទំ ខោ, ព្រាហ្មណ, ឋានំ, យត្ថ ឋិតស្ស តំ ទានំ ឧបកប្បតី”តិ។

“សចេ បន, ភោ គោតម, សោ បេតោ ញាតិសាលោហិតោ តំ ឋានំ អនុបបន្នោ ហោតិ, កោ តំ ទានំ បរិភុញ្ជតី”តិ ? “អញ្ញេបិស្ស, ព្រាហ្មណ, បេតា ញាតិសាលោហិតា តំ ឋានំ ឧបបន្នា ហោន្តិ, តេ តំ ទានំ បរិភុញ្ជន្តី”តិ។

“សចេ បន, ភោ គោតម, សោ ចេវ បេតោ ញាតិសាលោហិតោ តំ ឋានំ អនុបបន្នោ ហោតិ, អញ្ញេបិស្ស បេតា ញាតិសាលោហិតា តំ ឋានំ អនុបបន្នា ហោន្តិ, កោ តំ ទានំ បរិភុញ្ជតី”តិ? “អដ្ឋានំ ខោ ឯតំ, ព្រាហ្មណ, អនវកាសោ, យំ តំ ឋានំ វិវិត្តំ អស្ស ឥមិនា ទីឃេន អទ្ធុនា យទិទំ បេតេហិ ញាតិសាលោហិតេហិ, អបិច, ព្រាហ្មណ, ទាយកោបិ អនិប្ផលោ”តិ (អ. និ. ១០.១៧៧)។

១៩. ឥទានិ បេត្តិវិសយូបបន្នានំ តត្ថ អញ្ញស្ស កសិគោរក្ខាទិនោ សម្បត្តិបដិលាភការណស្ស អភាវំ ឥតោ ទិន្នេន យាបនញ្ច ទស្សេតុំ **“ន ហិ”**តិអាទិ វុត្តំ។

តត្ថ **ន ហិ តត្ថ កសិ អត្ថី**តិ តស្មិំ បេត្តិវិសយេ កសិ ន ហិ អត្ថិ, យំ និស្សាយ បេតា សុខេន ជីវេយ្យុំ។ **គោរក្ខេត្ថ ន វិជ្ជតី**តិ ឯត្ថ បេត្តិវិសយេ ន កេវលំ កសិយេវ នត្ថិ, អថ ខោ គោរក្ខាបិ ន វិជ្ជតិ, យំ និស្សាយ តេ សុខេន ជីវេយ្យុំ។ **វណិជ្ជា តាទិសី នត្ថី**តិ វណិជ្ជាបិ តាទិសី នត្ថិ, យា តេសំ សម្បត្តិបដិលាភហេតុ ភវេយ្យ។ **ហិរញ្ញេន កយាកយ**ន្តិ ហិរញ្ញេន កយវិក្កយម្បិ តត្ថ តាទិសំ នត្ថិ, យំ តេសំ សម្បត្តិបដិលាភហេតុ ភវេយ្យ។ **ឥតោ ទិន្នេន យាបេន្តិ, បេតា កាលគតា តហិ**ន្តិ កេវលំ បន ឥតោ ញាតីហិ វា មិត្តាមច្ចេហិ វា ទិន្នេន យាបេន្តិ, អត្តភាវំ បវត្តេន្តិ។ **បេតា**តិ បេត្តិវិសយូបបន្នា សត្តា។ **កាលគតា**តិ អត្តនោ មរណកាលេន គតា។ “កាលកតា”តិ វា បាឋោ, កតកាលា កតមរណា មរណំ សម្បត្តា។ **តហិ**ន្តិ តស្មិំ បេត្តិវិសយេ។

២០-២១. ឥទានិ យថាវុត្តមត្ថំ ឧបមាហិ បកាសេតុំ **“ឧន្នមេ ឧទកំ វុដ្ឋ”**ន្តិ គាថាទ្វយមាហ។ តស្សត្ថោ – យថា ឧន្នមេ ថលេ ឧន្នតប្បទេសេ មេឃេហិ អភិវុដ្ឋំ ឧទកំ យថា និន្នំ បវត្តតិ, យោ ភូមិភាគោ និន្នោ

ឱណតោ, តំ ឧបគច្ឆតិ; ឯវមេវ ឥតោ ទិន្នំ ទានំ បេតានំ ឧបកប្បតិ , ផលុប្បត្តិយា វិនិយុជ្ជតិ។ និន្នមិវ ហិ ឧទកប្បវត្តិយា ឋានំ បេតលោកោ ទានូបកប្បនាយ។ យថាហ – “ឥទំ ខោ, ព្រាហ្មណ, ឋានំ, យត្ថ ឋិតស្ស តំ ទានំ ឧបកប្បតី”តិ (អ. និ. ១០.១៧៧)។ យថា ច កន្ទរបទរសាខបសាខកុសោព្ភមហាសោព្ភេ ហិ ឱគលិតេន ឧទកេន វារិវហា មហានជ្ជោ បូរា ហុត្វា សាគរំ បរិបូរេន្តិ, ឯវំ ឥតោ ទិន្នទានំ បុព្ពេ វុត្តនយេន បេតានំ ឧបកប្បតីតិ។

២២. យស្មា បេតា “ឥតោ កិញ្ចិ លភាមា”តិ អាសាភិភូតា ញាតិឃរំ អាគន្ត្វាបិ “ឥទំ នាម នោ ទេថា”តិ យាចិតុំ ន សក្កោន្តិ, តស្មា តេសំ ឥមានិ អនុស្សរណវត្ថូនិ អនុស្សរន្តោ កុលបុត្តោ ទក្ខិណំ ទជ្ជាតិ ទស្សេន្តោ **“អទាសិ មេ”**តិ គាថមាហ។

តស្សត្ថោ – ឥទំ នាម មេ ធនំ វា ធញ្ញំ វា អទាសិ, ឥទំ នាម មេ កិច្ចំ អត្តនាយេវ យោគំ អាបជ្ជន្តោ អកាសិ, “អសុកោ មេ មាតិតោ វា បិតិតោ វា សម្ពន្ធត្តា **ញាតិ,** សិនេហវសេន តាណសមត្ថតាយ **មិត្តោ,** អសុកោ មេ សហបំសុកីឡកសហាយោ **សខា**”តិ ច ឯតំ សព្ពមនុស្សរន្តោ បេតានំ ទក្ខិណំ ទជ្ជា ទានំ និយ្យាតេយ្យ។ “ទក្ខិណា ទជ្ជា”តិ វា បាឋោ, បេតានំ ទក្ខិណា ទាតព្ពា, តេន “អទាសិ មេ”តិអាទិនា នយេន បុព្ពេ កតមនុស្សរំ អនុស្សរតាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ករណត្ថេ ហិ ឥទំ បច្ចត្តវចនំ។

២៣-២៤. យេ បន សត្តា ញាតិមរណេន រុណ្ណសោកាទិបរា ឯវ ហុត្វា តិដ្ឋន្តិ, ន តេសំ អត្ថាយ កិញ្ចិ ទេន្តិ, តេសំ តំ រុណ្ណសោកាទិ កេវលំ អត្តបរិតាបនមត្តមេវ ហោតិ, តំ ន បេតានំ កញ្ចិ អត្ថំ សាធេតីតិ ទស្សេន្តោ **“ន ហិ រុណ្ណំ វា”**តិ គាថំ វត្វា បុន មគធរាជេន ទិន្នទក្ខិណាយ សាត្ថកភាវំ ទស្សេតុំ **“អយញ្ច ខោ”**តិ គាថមាហ។ តេសំ អត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្តោយេវ។

២៥. ឥទានិ យស្មា ឥមំ ទក្ខិណំ ទេន្តេន រញ្ញា ញាតីនំ ញាតីហិ កត្តព្ពកិច្ចករណេន ញាតិធម្មោ និទស្សិតោ, ពហុជនស្ស បាកដោ កតោ, និទស្សនំ បាកដំ កតំ “តុម្ហេហិបិ ឯវមេវ ញាតីសុ ញាតិធម្មោ បរិបូរេតព្ពោ”តិ។ តេ ច បេតេ ទិព្ពសម្បត្តឹ អធិគមេន្តេន បេតានំ បូជា កតា ឧឡារា , ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ អន្នបានាទីហិ សន្តប្បេន្តេន ភិក្ខូនំ ពលំ អនុប្បទិន្នំ, អនុកម្បាទិគុណបរិវារញ្ច ចាគចេតនំ និព្ពត្តេន្តេន អនប្បកំ បុញ្ញំ បសុតំ, តស្មា ភគវា ឥមេហិ យថាភុច្ចគុណេហិ រាជានំ សម្បហំសេន្តោ **“សោ ញាតិធម្មោ”**តិ ឱសានគាថមាហ។

តត្ថ **ញាតិធម្មោ**តិ ញាតីហិ ញាតីនំ កត្តព្ពករណំ។ **ឧឡារា**តិ ផីតា សមិទ្ធា។ **ពល**ន្តិ កាយពលំ។ **បសុត**ន្តិ ឧបចិតំ។ ឯត្ថ ច **“សោ ញាតិធម្មោ ច អយំ និទស្សិតោ”**តិ ឯតេន ភគវា រាជានំ ធម្មិយា កថាយ សន្ទស្សេសិ។ ញាតិធម្មទស្សនញ្ហេត្ថ សន្ទស្សនំ។ **“បេតាន បូជា ច កតា ឧឡារា”**តិ ឥមិនា សមាទបេសិ។ “ឧឡារា”តិ បសំសនញ្ហេត្ថ បុនប្បុនំ បូជាករណេ សមាទបនំ។ **“ពលញ្ច ភិក្ខូនមនុប្បទិន្ន”**ន្តិ ឥមិនា សមុត្តេជេសិ។ ភិក្ខូនំ ពលានុប្បទានញ្ហេត្ថ ឯវំវិធានំ ពលានុប្បទានេ ឧស្សាហវឌ្ឍនេន សមុត្តេជនំ។ **“តុម្ហេហិ បុញ្ញំ បសុតំ អនប្បក”**ន្តិ ឥមិនា សម្បហំសេសិ។ បុញ្ញបសវនកិត្តនញ្ហេត្ថ តស្ស យថាភុច្ចគុណសំវណ្ណនភាវេន សម្បហំសនន្តិ ឯវមេត្ថ យោជនា វេទិតព្ពា។

ទេសនាបរិយោសានេ ច បេត្តិវិសយូបបត្តិអាទីនវសំវណ្ណនេន សំវិគ្គហទយានំ យោនិសោ បទហតំ ចតុរាសីតិយា បាណសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ ទុតិយទិវសេបិ ទេវមនុស្សានំ ឥទមេវ តិរោកុដ្ដទេសនំ ទេសេសិ។ ឯវំ យាវ សត្ត ទិវសា តាទិសោវ ធម្មាភិសមយោ អហោសីតិ។

តិរោកុដ្ដបេតវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. បញ្ចបុត្តខាទកបេតិវត្ថុវណ្ណនា

នគ្គា ទុព្ពណ្ណរូបាសីតិ ឥទំ សត្ថរិ សាវត្ថិយំ វិហរន្តេ បញ្ចបុត្តខាទកបេតឹ អារព្ភ វុត្តំ។ សាវត្ថិយា កិរ អវិទូរេ គាមកេ អញ្ញតរស្ស កុដុម្ពិកស្ស ភរិយា វញ្ឈា អហោសិ។ តស្ស ញាតកា ឯតទវោចុំ – “តវ បជាបតិ វញ្ឈា, អញ្ញំ តេ កញ្ញំ អានេមា”តិ។ សោ តស្សា ភរិយាយ សិនេហេន ន ឥច្ឆិ។ អថស្ស ភរិយា តំ បវត្តឹ សុត្វា សាមិកំ ឯវមាហ – “សាមិ, អហំ វញ្ឈា, អញ្ញា កញ្ញា អានេតព្ពា, មា តេ កុលវំសោ ឧបច្ឆិជ្ជី”តិ។ សោ តាយ និប្បីឡិយមានោ អញ្ញំ កញ្ញំ អានេសិ។ សា អបរេន សមយេន គព្ភិនី អហោសិ។ វញ្ឈិត្ថី – “អយំ បុត្តំ លភិត្វា ឥមស្ស គេហស្ស ឥស្សរា ភវិស្សតី”តិ ឥស្សាបកតា តស្សា គព្ភបាតនូបាយំ បរិយេសន្តី អញ្ញតរំ បរិព្ពាជិកំ អន្នបានាទីហិ សង្គណ្ហិត្វា តាយ តស្សា គព្ភបាតនំ ទាបេសិ។ សា គព្ភេ បតិតេ អត្តនោ មាតុយា អារោចេសិ, មាតា

អត្តនោ ញាតកេ សមោធានេត្វា តមត្ថំ និវេទេសិ។ តេ វញ្ឈិត្ថិំ ឯតទវោចុំ – “តយា ឥមិស្សា គព្ភោ បាតិតោ”តិ? “នាហំ បាតេមី”តិ។ “សចេ តយា គព្ភោ ន បាតិតោ, សបថំ ករោហី”តិ ។ “សចេ មយា គព្ភោ បាតិតោ, ទុគ្គតិបរាយណា ឧប្បិបាសាភិភូតា សាយំ បាតំ បញ្ច បញ្ច បុត្តេ វិជាយិត្វា ខាទិត្វា តិត្តិំ ន គច្ឆេយ្យំ, និច្ចំ ទុគ្គន្ធា មក្ខិកាបរិកិណ្ណា ច ភវេយ្យ”ន្តិ មុសា វត្វា សបថំ អកាសិ។ សា នចិរស្សេវ កាលំ កត្វា តស្សេវ គាមស្ស អវិទូរេ ទុព្ពណ្ណរូបា បេតី ហុត្វា និព្ពត្តិ។

តទា ជនបទេ វុត្ថវស្សា អដ្ឋ ថេរា សត្ថុ ទស្សនត្ថំ សាវត្ថិំ អាគច្ឆន្តា តស្ស គាមស្ស អវិទូរេ ឆាយូទកសម្បន្នេ អរញ្ញដ្ឋានេ វាសំ ឧបគច្ឆិំសុ។ អថ សា បេតី ថេរានំ អត្តានំ ទស្សេសិ។ តេសុ សង្ឃត្ថេរោ តំ បេតិំ –

២៦. “នគ្គា ទុព្ពណ្ណរូបាសិ, ទុគ្គន្ធា បូតិ វាយសិ;
មក្ខិកាហិ បរិកិណ្ណា, កា នុ ត្វំ ឥធ តិដ្ឋសី”តិ។ –

គាថាយ បដិបុច្ឆិ។ តត្ថ **នគ្គា**តិ និច្ចោឡា។ **ទុព្ពណ្ណរូបាសី**តិ ឃរិរូបា អតិវិយ ពីភច្ឆរូបេន សមន្នាគតា អសិ។ **ទុគ្គន្ធា**តិ អនិដ្ឋគន្ធា។ **បូតិ វាយសី**តិ សរីរតោ កុណបគន្ធំ វាយសិ។ **មក្ខិកាហិ បរិកិណ្ណា**តិ នីលមក្ខិកាហិ សមន្តតោ អាកិណ្ណា។ **កា នុ ត្វំ ឥធ តិដ្ឋសី**តិ កា នាម ឯវរូបា ឥមស្មិំ ឋានេ តិដ្ឋសិ, ឥតោ ចិតោ ច វិចរសីតិ អត្ថោ។

អថ សា បេតី មហាថេរេន ឯវំ បុដ្ឋា អត្តានំ បកាសេន្តី សត្តានំ សំវេគំ ជនេន្តី –

២៧. “អហំ ភទន្តេ បេតីម្ហិ, ទុគ្គតា យមលោកិកា;
បាបកម្មំ ករិត្វាន, បេតលោកំ ឥតោ គតា។

២៨. “កាលេន បញ្ច បុត្តានិ, សាយំ បញ្ច បុនាបរេ;
វិជាយិត្វាន ខាទាមិ, តេបិ នា ហោន្តិ មេ អលំ។

២៩. “បរិឌយ្ហតិ ធូមាយតិ, ខុទាយ ហទយំ មម;
បានីយំ ន លភេ បាតុំ, បស្ស មំ ព្យសនំ គត”ន្តិ។ –

ឥមា តិស្សោ គាថា អភាសិ។

២៧. តត្ថ **ភទន្តេ**តិ ថេរំ គារវេន អាលបតិ។ **ទុគ្គតា**តិ ទុគ្គតិំ គតា។ **យមលោកិកា**តិ “យមលោកោ”តិ លទ្ធនាមេ បេតលោកេ តត្ថ បរិយាបន្នភាវេន វិទិតា។ **ឥតោ គតា**តិ ឥតោ មនុស្សលោកតោ បេតលោកំ ឧបបជ្ជនវសេន គតា, ឧបបន្នាតិ អត្ថោ។

២៨. **កាលេនា**តិ រត្តិយា វិភាតកាលេ។ ភុម្មត្ថេ ហិ ឯតំ ករណវចនំ។ **បញ្ច បុត្តានី**តិ បញ្ច បុត្តេ។ លិង្គវិបល្លាសេន ហេតំ វុត្តំ។ **សាយំ បញ្ច បុនាបរេ**តិ សាយន្ហកាលេ បុន អបរេ បញ្ច បុត្តេ ខាទាមីតិ យោជនា។ **វិជាយិត្វានា**តិ ទិវសេ ទិវសេ ទស ទស បុត្តេ វិជាយិត្វា។ **តេបិ នា ហោន្តិ មេ អល**ន្តិ តេបិ ទសបុត្តា ឯកទិវសំ មយ្ហំ ខុទាយ បដិឃាតាយ អហំ បរិយត្តា ន ហោន្តិ។ គាថាសុខត្ថញ្ហេត្ថ នា-ឥតិ ទីឃំ កត្វា វុត្តំ។

២៩. **បរិឌយ្ហតិ ធូមាយតិ ខុទាយ ហទយំ មមា**តិ ខុទាយ ជិឃច្ឆាយ ពាធិយមានាយ មម ហទយបទេសោ ឧទរគ្គិនា បរិសមន្តតោ ឈាយតិ ធូមាយតិ សន្តប្បតិ។ **បានីយំ ន លភេ បាតុ**ន្តិ បិបាសាភិភូតា តត្ថ តត្ថ វិចរន្តី បានីយម្បិ បាតុំ ន លភាមិ។ **បស្ស មំ ព្យសនំ គត**ន្តិ បេតូបបត្តិយា សាធារណំ អសាធារណញ្ច ឥមំ ឦទិសំ ព្យសនំ ឧបគតំ មំ បស្ស, ភន្តេតិ អត្តនា អនុភវិយមានំ ទុក្ខំ ថេរស្ស បវេទេសិ។

តំ សុត្វា ថេរោ តាយ កតកម្មំ បុច្ឆន្តោ –

៣០. “កិំ នុ កាយេន វាចាយ, មនសា ទុក្កដំ កតំ;
កិស្ស កម្មវិបាកេន, បុត្តមំសានិ ខាទសី”តិ។ –

គាថមាហ។ តត្ថ **ទុក្កដ**ន្តិ ទុច្ចរិតំ។ **កិស្ស កម្មវិបាកេនា**តិ កីទិសស្ស កម្មស្ស វិបាកេន, កិំ បាណាតិបាតស្ស, ឧទាហុ អទិន្នាទានាទីសុ អញ្ញតរស្សាតិ អត្ថោ។ “កេន កម្មវិបាកេនា”តិ កេចិ បឋន្តិ។

អថ សា បេតី អត្តនា កតកម្មំ ថេរស្ស កថេន្តី –

៣១. “សបតី មេ គព្ភិនី អាសិ, តស្សា បាបំ អចេតយឹ;
សាហំ បទុដ្ឋមនសា, អករិំ គព្ភបាតនំ។

៣២. “តស្ស ទ្វេមាសិកោ គព្ភោ, លោហិតញ្ញេវ បគ្ឃរិ;
តទស្សា មាតា កុបិតា, មយ្ហំ ញាតី សមានយិ;
សបថញ្ច មំ អការេសិ, បរិភាសាបយី ច មំ។

៣៣. “សាហំ ឃោរញ្ច សបថំ, មុសាវាទំ អភាសិសំ;
‘បុត្តមំសានិ ខាទាមិ, សចេ តំ បកតំ មយា’។

៣៤. “តស្ស កម្មស្ស វិបាកេន, មុសាវាទស្ស ចូភយំ;
បុត្តមំសានិ ខាទាមិ, បុព្ពលោហិតមក្ខិតា”តិ។ – គាថាយោ អភាសិ;

៣១-៣២. តត្ថ **សបតី**តិ សមានបតិកា ឥត្ថី វុច្ចតិ។ **តស្សា បាបំ អចេតយិ**ន្តិ តស្ស សបតិយា បាបំ លុទ្ទកំ កម្មំ អចេតយឹ។ **បទុដ្ឋមនសា**តិ បទុដ្ឋចិត្តា, បទុដ្ឋេន វា មនសា។ **ទ្វេមាសិកោ**តិ ទ្វេមាសជាតោ បតិដ្ឋិតោ ហុត្វា ទ្វេមាសិកា។ **លោហិតញ្ញេវ បគ្ឃរី**តិ វិបជ្ជមានោ រុហិរញ្ញេវ ហុត្វា វិស្សន្ទិ។ **តទស្សា មាតា កុបិតា, មយ្ហំ ញាតី សមានយី**តិ តទា អស្សា សបតិយា មាតា មយ្ហំ កុបិតា អត្តនោ ញាតកេ សមោធានេសិ។ “តតស្សា”តិ វា បាឋោ, តតោ អស្សាតិ បទវិភាគោ។

៣៣-៣៤. **សបថ**ន្តិ សបនំ។ **បរិភាសាបយី**តិ ភយេន តជ្ជាបេសិ។ **សបថំ មុសាវាទំ អភាសិស**ន្តិ “សចេ តំ មយា កតំ, ឦទិសី ភវេយ្យ”ន្តិ កតមេវ បាបំ អកតំ កត្វា ទស្សេន្តី មុសាវាទំ អភូតំ សបថំ អភាសឹ។ **មុត្តមំសានិ ខាទាមិ, សចេតំ បកតំ មយា**តិ ឥទំ តទា សបថស្ស កតាការទស្សនំ។ យទិ ឯតំ គព្ភបាតនបាបំ មយា កតំ, អាយតឹ បុនព្ភវាភិនិព្ពត្តិយំ មយ្ហំ បុត្តមំសានិយេវ ខាទេយ្យន្តិ អត្ថោ។ **តស្ស កម្មស្សា**តិ តស្ស គព្ភបាតនវសេន បកតស្ស បាណាតិបាតកម្មស្ស។ **មុសាវាទស្ស ចា**តិ មុសាវាទកម្មស្ស ច។ **ឧភយ**ន្តិ ឧភយស្សបិ កម្មស្ស ឧភយេន វិបាកេន។ ករណត្ថេ ហិ ឥទំ បច្ចត្តវចនំ។ **បុព្ពលោហិតមក្ខិតា**តិ បសវនវសេន បរិភិជ្ជនវសេន ច បុព្ពេន ច លោហិតេន ច មក្ខិតា ហុត្វា បុត្តមំសានិ ខាទាមីតិ យោជនា។

ឯវំ សា បេតី អត្តនោ កម្មវិបាកំ បវេទេត្វា បុន ថេរេ ឯវមាហ – “អហំ, ភន្តេ, ឥមស្មឹយេវ គាមេ អសុកស្ស កុដុម្ពិកស្ស ភរិយា ឥស្សាបកតា ហុត្វា បាបកម្មំ កត្វា ឯវំ បេតយោនិយំ និព្ពត្តា។ សាធុ, ភន្តេ, តស្ស កុដុម្ពិកស្ស គេហំ គច្ឆថ, សោ តុម្ហាកំ ទានំ ទស្សតិ, តំ ទក្ខិណំ មយ្ហំ ឧទ្ទិសាបេយ្យាថ, ឯវំ មេ ឥតោ បេតលោកតោ មុត្តិ ភវិស្សតី”តិ។ ថេរា តំ សុត្វា តំ អនុកម្បមានា ឧល្លុម្បនសភាវសណ្ឋិតា តស្ស កុដុម្ពិកស្ស គេហំ បិណ្ឌាយ បវិសឹសុ។ កុដុម្ពិកោ ថេរេ ទិស្វា សញ្ជាតប្បសាទោ បច្ចុគ្គន្ត្វា បត្តានិ គហេត្វា ថេរេ អាសនេសុ និសីទាបេត្វា បណីតេន អាហារេន ភោជេតុំ អារភិ។ ថេរា តំ បវត្តឹ កុដុម្ពិកស្ស អារោចេត្វា តំ ទានំ តស្សា បេតិយា ឧទ្ទិសាបេសុំ។ តង្ខណញ្ញេវ ច សា បេតី តតោ ទុក្ខតោ អបេតា ឧឡារសម្បត្តឹ បដិលភិត្វា រត្តិយំ កុដុម្ពិកស្ស អត្តានំ ទស្សេសិ។ អថ ថេរា អនុក្កមេន សាវត្ថឹ គន្ត្វា ភគវតោ តមត្ថំ អារោចេសុំ។ ភគវា ច តមត្ថំ អដ្ឋុប្បត្តឹ កត្វា សម្បត្តបរិសាយ ធម្មំ ទេសេសិ។ ទេសនាវសានេ មហាជនោ បដិលទ្ធសំវេគោ ឥស្សាមច្ឆេរតោ បដិវិរមិ។ ឯវំ សា ទេសនា មហាជនស្ស សាត្ថិកា អហោសីតិ។

បញ្ចបុត្តខាទកបេតិវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. សត្តបុត្តខាទកបេតិវត្ថុវណ្ណនា

នគ្គា ទុព្ពណ្ណរូបាសីតិ ឥទំ សត្ថរិ សាវត្ថិយំ វិហរន្តេ សត្តបុត្តខាទកបេតឹ អារព្ភ វុត្តំ។ សាវត្ថិយា កិរ អវិទូរេ អញ្ញតរស្មឹ គាមកេ អញ្ញតរស្ស ឧបាសកស្ស ទ្វេ បុត្តា អហេសុំ – បឋមវយេ ឋិតា រូបសម្បន្នា សីលាចារេន សមន្នាគតា។ តេសំ មាតា “បុត្តវតី អហ”ន្តិ បុត្តពលេន ភត្តារំ អតិមញ្ញតិ។ សោ ភរិយាយ អវមានិតោ និព្ពិន្នមានសោ អញ្ញំ កញ្ញំ អានេសិ។ សា នចិរស្សេវ គព្ភិនី អហោសិ។ អថស្ស ជេដ្ឋភរិយា ឥស្សាបកតា អញ្ញតរំ វេជ្ជំ អាមិសេន ឧបលាបេត្វា តេន តស្សា តេមាសិកំ គព្ភំ បាតេសិ។ អថ សា ញាតីហិ ច ភត្តារា ច “តយា ឥមិស្សា គព្ភោ បាតិតោ”តិ បុដ្ឋា “នាហំ បាតេមី”តិ មុសា វត្វា តេហិ អសទ្ទហន្តេហិ “សបថំ ករោហី”តិ វុត្តា “សាយំ បាតំ សត្ត សត្ត បុត្តេ វិជាយិត្វា បុត្តមំសានិ ខាទាមិ, និច្ចំ ទុគ្គន្ធា ច មក្ខិកាបរិកិណ្ណា ច ភវេយ្យ”ន្តិ សបថំ អកាសិ។

សា អបរេន សមយេន កាលំ កត្វា តស្ស គព្ភបាតនស្ស មុសាវាទស្ស ច ផលេនេវ បេតយោនិយំ និព្ពត្តិត្វា បុត្តនយេន បុត្តមំសានិ ខាទន្តី តស្សេវ គាមស្ស អវិទូរេ វិចរតិ។ តេន ច សមយេន សម្ពហុលា ថេរា គាមការាសេ វុត្ថវស្សា ភគវន្តំ ទស្សនាយ សាវត្ថឹ អាគច្ឆន្តា តស្ស គាមស្ស អវិទូរេ ឯកស្មឹ បទេសេ វត្តិយំ វាសំ កប្បេសុំ។ អថ សា បេតី តេសំ ថេរានំ អត្តានំ ទស្សេសិ។ តំ មហាថេរោ គាថាយ បុច្ឆិ –

៣៥. “នគ្គា ទុព្ពណ្ណរូបាសិ, ទុគ្គន្ធា បូតិ វាយសិ;
មក្ខិកាហិ បរិកិណ្ណា, កា នុ ត្វំ ឥធ តិដ្ឋសី”តិ។

សា ថេរេន បុដ្ឋា តីហិ គាថាហិ បដិវចនំ អទាសិ –

៣៦. “អហំ ភទន្តេ បេតីម្ហិ, ទុគ្គតា យមលោកិកា;
បាបកម្មំ ករិត្វាន, បេតលោកំ ឥតោ គតា។

៣៧. “កាលេន សត្ត បុត្តានិ, សាយំ សត្ត បុនាបរេ;
វិជាយិត្វាន ខាទាមិ, តេបិ នា ហោន្តិ មេ អលំ។

៣៨. “បរិឌយ្ហតិ ធូមាយតិ, ខុទាយ ហទយំ មម;
និព្ពុតឹ នាធិគច្ឆាមិ, អគ្គិទឌ្ឍាវ អាតបេ”តិ។

៣៨. តត្ថ **និព្ពុតិ**ន្តិ ខុប្បិបាសាទុក្ខស្ស វូបសមំ។ **នាធិគច្ឆាមី**តិ ន លភាមិ។ **អគ្គិទឌ្ឍាវ អាតបេ**តិ អតិឧណ្ហអាតបេ អគ្គិនា ឌយ្ហមានា វិយ និព្ពុតឹ នាធិគច្ឆាមីតិ យោជនា។

តំ សុត្វា មហាថេរោ តាយ កតកម្មំ បុច្ឆន្តោ –

៣៩. “កឹ នុ កាយេន វាចាយ, មនសា ទុក្កដំ កតំ;
កិស្សកម្មវិបាកេន, បុត្តមំសានិ ខាទសី”តិ។ – គាថមាហ;

អថ សា បេតី អត្តនោ បេតលោកូបបត្តិញ្ច បុត្តមំសខាទនការណញ្ច កថេន្តី –

៤០. “អហូ មយ្ហំ ទុវេ បុត្តា, ឧភោ សម្បត្តយោព្ពនា;
សាហំ បុត្តពលូបេតា, សាមិកំ អតិមញ្ញិសំ។

៤១. “តតោ មេ សាមិកោ កុទ្ធោ, សបតឹ មយ្ហមានយិ;
សា ច គព្ភំ អលភិត្ថ, តស្សា បាបំ អចេតយឹ។

៤២. “សាហំ បទុដ្ឋមនសា, អករឹ គព្ភបាតនំ;
តស្ស តេមាសិកោ គព្ភោ, បូតិលោហិតកោ បតិ។

៤៣. “តទស្សា មាតា កុបិតា, មយ្ហំ ញាតី សមានយិ;
សបថញ្ច មំ ការេសិ, បរិភាសាបយី ច មំ។

៤៤. “សាហំ ឃោរញ្ច សបថំ, មុសាវាទំ អភាសិសំ;
‘បុត្តមំសានិ ខាទាមិ, សចេ តំ បកតំ មយា’។

៤៥. “តស្ស កម្មស្ស វិបាកេន, មុសាវាទស្ស ចូភយំ;
បុត្តមំសានិ ខាទាមិ, បុព្ពលោហិតមក្ខិតា”តិ។ – ឥមា គាថា អភាសិ;

៤០-៤៥. តត្ថ **បុត្តពលូបេតា**តិ បុត្តពលេន ឧបេតា, បុត្តានំ វសេន លទ្ធពលា។ **អតិមញ្ញិស**ន្តិ អតិក្កមិត្វា មញ្ញឹ អវមញ្ញឹ។ **បូតិលោហិតកោ បតី**តិ កុណបលោហិតំ ហុត្វា គព្ភោ បរិបតិ។ សេសំ សព្ពំ អនន្តរសទិសមេវ។ តត្ថ អដ្ឋ ថេរា, ឥធ សម្ពហុលា។ តត្ថ បញ្ច បុត្តា, ឥធ សត្តាតិ អយមេវ វិសេសោតិ។

សត្តបុត្តខាទកបេតិវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. គោណបេតវត្ថុវណ្ណនា

កឹ នុ ឧម្មត្តរូបោ វាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អញ្ញតរំ មតបិតិកំ កុដុម្ពិកំ អារព្ភ កថេសិ។ សាវត្ថិយំ កិរ អញ្ញតរស្ស កុដុម្ពិកស្ស បិតា កាលមកាសិ។ សោ បិតុ មរណេន សោកសន្តត្តហទយោ រោទមានោ ឧម្មត្តកោ បិយ វិចរន្តោ យំ យំ បស្សតិ, តំ តំ បុច្ឆតិ – “អបិ មេ បិតរំ បស្សិត្ថា”តិ? ន កោចិ តស្ស សោកំ វិនោទេតុំ អសក្ខិ។ តស្ស បន ហទយេ ឃដេ បទីបោ វិយ សោតាបត្តិផលស្ស ឧបនិស្សយោ បជ្ជលតិ។

សត្ថា បច្ចូសសមយេ លោកំ ឱលោកេន្តោ តស្ស សោតាបត្តិផលស្ស ឧបនិស្សយំ ទិស្វា “ឥមស្ស អតីត ការណំ អាហរិត្វា សោកំ វូបសមេត្វា សោតាបត្តិផលំ ទាតុំ វដ្ដតី”តិ ចិន្តេត្វា បុនទិវសេ បច្ឆាភត្តំ បិណ្ឌបាតបដិក្កន្តោ បច្ឆាសមណំ អនាទាយ តស្ស ឃរទ្វារំ អគមាសិ។ សោ “សត្ថា អាគតោ”តិ សុត្វា បច្ចុគ្គន្ត្វា សត្ថារំ គេហំ បវេសេត្វា សត្ថរិ បញ្ញត្តេ អាសនេ និសិន្នេ សយំ ភគវន្តំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសិន្នោ “កឹ, ភន្តេ, មយ្ហំ បិតុ គតដ្ឋានំ ជានាថា”តិ អាហ។ អថ នំ សត្ថា, “ឧបាសក, កឹ ឥមស្មឹ អត្តភាវេ បិតរំ បុច្ឆសិ, ឧទាហុ អតីតេ”តិ អាហ។ សោ តំ វចនំ សុត្វា “ពហូ កិរ មយ្ហំ បិតរោ”តិ តនុភូតសោកោ ថោកំ មជ្ឈត្តតំ បដិលភិ។ អថស្ស សត្ថា សោកវិនោទនំ ធម្មកថំ កត្វា អបគតសោកំ កល្លចិត្តំ វិទិត្វា សាមុក្កំសិកាយ ធម្មទេសនាយ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាបេត្វា វិហារំ អគមាសិ។

អថ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ – “បស្សថ, អាវុសោ, ពុទ្ធានុភាវំ, តថា សោកបរិទេវសមាបន្នោ ឧបាសកោ ខណេនេវ ភគវតា សោតាបត្តិផលេ វិនីតោ”តិ។ សត្ថា តត្ថ គន្ត្វា បញ្ញត្តវរពុទ្ធាសនេ និសិន្នោ “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិ។ ភិក្ខូ តមត្ថំ ភគវតោ អារោចេសុំ។ សត្ថា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ មយា ឥមស្ស សោកោ អបនីតោ, បុព្ពេបិ អបនីតោយេវា”តិ វត្វា តេហិ យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ អញ្ញតរស្ស គហបតិកស្ស បិតា កាលមកាសិ។ សោ បិតុ មរណេន សោកបរិទេវសមាបន្នោ អស្សុមុខោ រត្តក្ខោ កន្ទន្តោ ចិតកំ បទក្ខិណំ ករោតិ។ តស្ស បុត្តោ សុជាតោ នាម កុមារោ បណ្ឌិតោ ព្យត្តោ ពុទ្ធិសម្បន្នោ បិតុសោកវិនយនូបាយំ ចិន្តេន្តោ ឯកទិវសំ ពហិនគរេ ឯកំ មតគោណំ ទិស្វា តិណញ្ច បានីយញ្ច អាហរិត្វា តស្ស បុរតោ ឋបេត្វា “ខាទ, ខាទ, បិវ, បិវា”តិ វទន្តោ អដ្ឋាសិ។ អាគតាគតា តំ ទិស្វា “សម្ម សុជាត, កឹ ឧម្មត្តកោសិ, យោ ត្វំ មតស្ស គោណស្ស តិណោទកំ ឧបនេសី”តិ វទន្តិ? សោ ន កិញ្ចិ បដិវទតិ។ មនុស្សា តស្ស បិតុ សន្តិកំ គន្ត្វា “បុត្តោ តេ ឧម្មត្តកោ ជាតោ, មតគោណស្ស តិណោទកំ ទេតី”តិ អាហំសុ។ តំ សុត្វា ច កុដុម្ពិកស្ស បិតរំ អារព្ភ ឋិតោ សោកោ អបគតោ។ សោ “មយ្ហំ កិរ បុត្តោ ឧម្មត្តកោ ជាតោ”តិ សំវេគប្បត្តោ វេគេន គន្ត្វា “ននុ ត្វំ, តាត សុជាត, បណ្ឌិតោ ព្យត្តោ ពុទ្ធិសម្បន្នោ, កស្មា មតគោណស្ស តិណោទកំ ទេសី”តិ ចោទេន្តោ –

៤៦. “កឹ នុ ឧម្មត្តរូបោវ, លាយិត្វា ហរិតំ តិណំ;
ខាទ ខាទាតិ លបសិ, គតសត្តំ ជរគ្គវំ។

៤៧. “ន ហិ អន្នេន បានេន, មតោ គោណោ សមុដ្ឋហេ;
ត្វំសិ ពាលោ ច ទុម្មេធោ, យថា តញ្ញោវ ទុម្មតី”តិ។ –

គាថាទ្វយមាហ។ តត្ថ **កឹ នូ**តិ បុច្ឆាវចនំ។ **ឧម្មត្តរូបោវា**តិ ឧម្មត្តកសភាវោ វិយ ចិត្តក្ខេបំ បត្តោ វិយ។ **លាយិត្វា**តិ លវិត្វា។ **ហរិតំ តិណ**ន្តិ អល្លតិណំ។ **លបសិ** វិលបសិ។ **គតសត្ត**ន្តិ វិគតជីវិតំ។ **ជរគ្គវ**ន្តិ ពលិពទ្ទំ ជិណ្ណគោណំ។ **អន្នេន បានេនា**តិ តយា ទិន្នេន ហរិតតិណេន វា បានីយេន វា។ **មតោ គោណោ សមុដ្ឋហេ**តិ កាលកតោ គោណោ លទ្ធជីវិតោ ហុត្វា ន ហិ សមុដ្ឋហេយ្យ។ **ត្វំសិ ពាលោ ច ទុម្មេធោ**តិ ត្វំ ពាល្យយោគតោ ពាលោ, មេធាសង្ខាតាយ បញ្ញាយ អភាវតោ ទុម្មេធោ អសិ។ **យថា តញ្ញោវ ទុម្មតី**តិ យថា តំ អញ្ញោបិ និប្បញ្ញោ វិប្បលបេយ្យ, ឯវំ ត្វំ និរត្ថកំ វិប្បលបសីតិ អត្ថោ។ យថា តន្តិ និបាតមត្តំ។

តំ សុត្វា សុជាតោ បិតរំ សញ្ញាបេតុំ អត្តនោ អធិប្បាយំ បកាសេន្តោ –

៤៨. “ឥមេ បាទា ឥទំ សីសំ, អយំ កាយោ សវាលធិ;
នេត្តា តថេវ តិដ្ឋន្តិ, អយំ គោណោ សមុដ្ឋហេ។

៤៩. “នាយ្យកស្ស ហត្ថបាទា, កាយោ សីសញ្ច ទិស្សតិ;
រុទំ មត្តិកថូបស្មឹ, ននុ ត្វញ្ញេវ ទុម្មតី”តិ។ –

គាថាទ្វយំ អភាសិ។ តស្សត្ថោ – ឥមស្ស គោណស្ស **ឥមេ** ចត្តារោ **បាទា, ឥទំ សីសំ,** សហ វាលធិនា វត្តតីតិ **សវាលធិ អយំ កាយោ។ ឥមានិ ច នេត្តា** នយនានិ យថា មរណតោ បុព្ពេ, **តថេវ** អភិន្នសណ្ឋានានិ **តិដ្ឋន្តិ។ អយំ**

គោណោ សមុដ្ឋហេតិ ឥមស្មា ការណា អយំ គោណោ សមុដ្ឋហេយ្យ សមុត្តិដ្ឋេយ្យាតិ មម ចិត្តំ ភវេយ្យ។ "មញ្ញេ គោណោ សមុដ្ឋហេ"តិ កេចិ បឋន្តិ, តេន ការណេន អយំ គោណោ សហសាបិ កាយំ សមុដ្ឋហេយ្យាតិ អហំ មញ្ញេយ្យំ, ឯវំ មេ មញ្ញនា សម្ភវេយ្យាតិ អធិប្បាយោ។ **អយ្យកស្ស** បន មយ្ហំ បិតាមហស្ស **ន ហត្ថបាទា កាយោ សីសំ ទិស្សតិ**, កេវលំ បន តស្ស អដ្ឋិកានិ បត្ថិបិត្វា កតេ មត្តិកាមយេ ថូបេ រុទន្តោ សតគុណេន សហស្សគុណេន, តាត, **ត្វញ្ញេវ ទុម្មតិ** និប្បញ្ញោ, ភិជ្ជនធម្មា សង្ខារា ភិជ្ជន្តិ, តត្ថ វិជានតំ កា បរិទេវនាតិ បិតុ ធម្មំ កថេសិ។

តំ សុត្វា ពោធិសត្តស្ស បិតា "មម មុត្តោ បណ្ឌិតោ មំ សញ្ញាបេតុំ ឥមំ កម្មំ អកាសី"តិ ចិន្តេត្វា "តាត សុជាត, 'សព្ពេបិ សត្តា មរណធម្មា'តិ អញ្ញាតមេតំ, ឥតោ បដ្ឋាយ ន សោចិស្សាមិ, សោកហរណសមត្ថេន នាម មេធាវិនា តាទិសេនេវ ភវិតព្ព"ន្តិ បុត្តំ បសំសន្តោ –

៥០. "អាទិត្តំ វត មំ សន្តំ, ឃតសិត្តំវ បាវកំ;
វារិនា វិយ ឱសិញ្ចំ, សព្ពំ និព្ពាបយេ ទរំ។

៥១. "អព្ពហី វត មេ សល្លំ, សោកំ ហទយនិស្សិតំ;
យោ មេ សោកបរេតស្ស, បិតុសោកំ អបានុទិ។

៥២. "ស្វាហំ អព្ពូឡ្ហសល្លោស្មិ, សីតិភូតោស្មិ និព្ពុតោ;
ន សោចាមិ ន រោទាមិ, តវ សុត្វាន មាណវ។

៥៣. "ឯវំ ករោន្តិ សប្បញ្ញា, យេ ហោន្តិ អនុកម្បកា;
វិនិវត្តយន្តិ សោកម្ហា, សុជាតោ បិតរំ យថា"តិ។ –

ចតស្សោ គាថា អភាសិ។ តត្ថ **អាទិត្ត**ន្តិ សោកគ្គិនា អាទិត្តំ ជលិតំ។ **សន្ត**ន្តិ សមានំ។ **បាវក**ន្តិ អគ្គិំ។ **វារិនា វិយ ឱសិញ្ច**ន្តិ ឧទកេន អវសិញ្ចន្តោ វិយ។ **សព្ពំ និព្ពាបយេ ទរ**ន្តិ សព្ពំ មេ ចិត្តទរថំ និព្ពាបេសិ។ **អព្ពហី វត**តិ នីហរិ វត។ **សល្ល**ន្តិ សោកសល្លំ។ **ហទយនិស្សិត**ន្តិ ចិត្តសន្និស្សិតសល្លភូតំ។ **សោកបរេតស្ស**តិ សោកេន អភិភូតស្ស។ **បិតុសោក**ន្តិ បិតរំ អារព្ភ ឧប្បន្នំ សោកំ។ **អបានុទី**តិ អបនេសិ។ **តវ សុត្វាន មាណវា**តិ, កុមារ, តវ វចនំ សុត្វា ឥទានិ បន ន សោចាមិ ន រោទាមិ។ **សុជាតោ បិតរំ យថា**តិ យថា អយំ សុជាតោ អត្តនោ បិតរំ សោកតោ វិនិវត្តេសិ, ឯវំ អញ្ញេបិ យេ អនុកម្បកា អនុគ្គណ្ហសីលា ហោន្តិ, តេ សប្បញ្ញា ឯវំ ករោន្តិ បិតូនំ អញ្ញេសញ្ច ឧបការំ ករោន្តីតិ អត្ថោ។

មាណវស្ស វចនំ សុត្វា បិតា អបគតសោកោ ហុត្វា សីសំ នហាយិត្វា ភុញ្ជិត្វា កម្មន្តេ បវត្តេត្វា កាលំ កត្វា សគ្គបរាយណោ អហោសិ។ សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា តេសំ ភិក្ខូនំ សច្ចានិ បកាសេសិ, សច្ចបរិយោសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីសុ បតិដ្ឋហឹសុ។ តទា សុជាតោ លោកនាថោ អហោសីតិ។

គោណបេតវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. មហាបេសការបេតិវត្ថុវណ្ណនា

គូថញ្ច មុត្តំ រុហិរញ្ច បុព្ពន្តិ ឥទំ សត្ថរិ សាវត្ថិយំ វិហរន្តេ អញ្ញតរំ បេសការបេតឹ អារព្ភ វុត្តំ។ ទ្វាទសមត្តា កិរ ភិក្ខូ សត្ថុ សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា វសនយោគ្គដ្ឋានំ វីមំសន្តា ឧបកដ្ឋាយ វស្សូបនាយិកាយ អញ្ញតរំ ឆាយូទកសម្បន្នំ រមណីយំ អរញ្ញាយតនំ តស្ស ច នាតិទូរេ នាច្ចាសន្នេ គោចរគាមំ ទិស្វា តត្ថ ឯករត្តឹ វសិត្វា ទុតិយទិវសេ គាមំ បិណ្ឌាយ បវិសឹសុ។ តត្ថ ឯកាទស បេសការា បដិវសន្តិ, តេ តេ ភិក្ខូ ទិស្វា សញ្ជាតសោមនស្សា ហុត្វា អត្តនោ អត្តនោ គេហំ នេត្វា បណីតេន អាហារេន បរិវិសិត្វា អាហំសុ "កុហឹ, ភន្តេ, គច្ឆថា"តិ? "យត្ថ អម្ហាកំ ផាសុកំ, តត្ថ គមិស្សាមា"តិ។ "យទិ ឯវំ, ភន្តេ, ឥធេវ វសិតព្ព"ន្តិ វស្សូបគមនំ យាចឹសុ។ ភិក្ខូ សម្បដិច្ឆឹសុ។ ឧបាសកា តេសំ តត្ថ អរញ្ញកុដិកាយោ ការេត្វា អទំសុ។ ភិក្ខូ តត្ថ វស្សំ ឧបគច្ឆឹសុ។

តត្ថ ជេដ្ឋកបេសការោ ទ្វេ ភិក្ខូ ចតូហិ បច្ចយេហិ សក្កច្ចំ ឧបដ្ឋហិ, ឥតរេ ឯកេកំ ភិក្ខុំ ឧបដ្ឋហឹសុ។ ជេដ្ឋកបេសការស្ស ភរិយា អស្សទ្ធា អប្បសន្នា មិច្ឆាទិដ្ឋិកា មច្ឆរិនី ភិក្ខូ ន សក្កច្ចំ ឧបដ្ឋាតិ។ សោ តំ ទិស្វា តស្សាយេវ កនិដ្ឋភគិនី អានេត្វា អត្តនោ គេហេ ឥស្សរិយំ និយ្យាទេសិ។ សា សទ្ធា បសន្នា ហុត្វា សក្កច្ចំ ភិក្ខូ បដិជគ្គិ។ តេ សព្ពេ បេសការោ វស្សំ វុត្ថានំ ភិក្ខូនំ ឯកេកស្ស ឯកេកំ សាដកមទំសុ។ តត្ថ មច្ឆរិនី ជេដ្ឋបេសការស្ស ភរិយា បទុដ្ឋចិត្តា អត្តនោ សាមិកំ បរិភាសិ – "យំ តយា សមណានំ សក្យបុត្តិយានំ ទានំ ទិន្នំ អន្ន

បានំ, តំ តេ បរលោកេ គូថមុត្តំ បុព្ពលោហិតញ្ច ហុត្វា និព្ពត្តតុ, សាដកា ច ជលិតា អយោមយបដ្ដា ហោន្តូ”តិ។

តត្ថ ជេដ្ឋបេសការោ អបរេន សមយេន កាលំ កត្វា វិញ្ឈាដវិយំ អានុភាវសម្បន្នោ រុក្ខទេវតា ហុត្វា និព្ពត្តិ។ តស្ស បន កទរិយា ភរិយា កាលំ កត្វា តស្សេវ វសនដ្ឋានស្ស អវិទូរេ បេតី ហុត្វា និព្ពត្តិ។ សា នគ្គា ទុព្ពណ្ណរូបា ជិឃច្ឆាបិបាសាភិភូតា តស្ស ភូមទេវស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា អាហ – “អហំ, សាមិ, និច្ចោឡា អតិវិយ ជិឃច្ឆាបិបាសាភិភូតា វិចរាមិ, ទេហិ មេ វត្ថំ អន្នបានញ្ចា”តិ។ សោ តស្សា ទិព្ពំ ឧឡារំ អន្នបានំ ឧបនេសិ។ តំ តាយ គហិតមត្តមេវ គូថមុត្តំ បុព្ពលោហិតញ្ច សម្បជ្ជតិ, សាដកញ្ច ទិន្នំ តាយ បរិទហិតំ បជ្ជលិតំ អយោមយបដ្ដំ ហោតិ។ សា មហាទុក្ខំ អនុភវន្តី តំ ឆឌ្ឌេត្វា កន្ទន្តី វិចរតិ។

តេន ច សមយេន អញ្ញតរោ ភិក្ខុ វុត្ថវស្សោ សត្ថារំ វន្ទិតុំ គច្ឆន្តោ មហតា សត្ថេន សទ្ធិំ វិញ្ឈាដវឹ បដិបជ្ជិ។ សត្ថិកា រត្តឹ មគ្គំ គន្ត្វា ទិវា វនេ សន្ទច្ឆាយូទកសម្បន្នំ បទេសំ ទិស្វា យានានិ មុញ្ចិត្វា មុហុត្តំ វិស្សមឹសុ។ ភិក្ខុ បន វិវេកកាមតាយ ថោកំ អបក្កមិត្វា អញ្ញតរស្ស សន្ទច្ឆាយស្ស វនគហនបដិច្ឆន្នស្ស រុក្ខស្ស មូលេ សង្ឃាដឹ បញ្ញបេត្វា និបន្នោ រត្តិយំ មគ្គគមនបរិស្សមេន កិលន្តកាយោ និទ្ទំ ឧបគញ្ឆិ។ សត្ថិកា វិស្សមិត្វា មគ្គំ បដិបជ្ជឹសុ, សោ ភិក្ខុ ន បដិពុជ្ឈិ។ អថ សាយន្ហសមយេ ឧដ្ឋហិត្វា តេ អបស្សន្តោ អញ្ញតរំ កុម្មគ្គំ បដិបជ្ជិត្វា អនុក្កមេន តស្សា ទេវតាយ វសនដ្ឋានំ សម្បាបុណិ។ អថ នំ សោ ទេវបុត្តោ ទិស្វា មនុស្សរូបេន ឧបគន្ត្វា បដិសន្ថារំ កត្វា អត្តនោ វិមានំ បវេសេត្វា បាទព្ភញ្ជនាទីនិ ទត្វា បយិរុបាសន្តោ និសីទិ។ តស្មិញ្ច សមយេ សា បេតី អាគន្ត្វា “ទេហិ មេ, សាមិ, អន្នបានំ សាដកញ្ចា”តិ អាហ។ សោ តស្សា តានិ អទាសិ។ តានិ ច តាយ គហិតមត្តានិ គូថមុត្តបុព្ពលោហិតបជ្ជលិតអយោបដ្ដាយេវ អហេសុំ។ សោ ភិក្ខុ តំ ទិស្វា សញ្ជាតសំវេគោ តំ ទេវបុត្តំ –

៥៤. “គូថញ្ច មុត្តំ រុហិរញ្ច បុព្ពំ, បរិភុញ្ជតិ កិស្ស អយំ វិបាកោ;
អយំ នុ កឹ កម្មមកាសិ នារី, យា សព្ពទា លោហិតបុព្ពភក្ខា។

៥៥. “នវានិ វត្ថានិ សុភានិ ចេវ, មុទូនិ សុទ្ធានិ ច លោមសានិ;
ទិន្នានិ មិស្សា កិតកា ភវន្តិ, អយំ នុ កឹ កម្មមកាសិ នារី”តិ។ –

ទ្វីហិ គាថាហិ បដិបុច្ឆិ។ តត្ថ **កិស្ស អយំ វិបាកោ**តិ កីទិសស្ស កម្មស្ស អយំ វិបាកោ, យំ ឯសា ឥទានិ បច្ចនុភវតីតិ។ **អយំ នុ កឹ កម្មមកាសិ នារី**តិ អយំ ឥត្ថី កឹ នុ ខោ កម្មំ បុព្ពេ អកាសិ។ **យា សព្ពទា លោហិតបុព្ពភក្ខា**តិ យា សព្ពកាលំ រុហិរបុព្ពមេវ ភក្ខតិ បរិភុញ្ជតិ។ **នវានី**តិ បច្ចគ្ឃានិ តាវទេវ បាតុភូតានិ។ **សុភានី**តិ សុន្ទរានិ ទស្សនីយានិ។ **មុទូនី**តិ សុខសម្ផស្សានិ។ **សុទ្ធានី**តិ បរិសុទ្ធវណ្ណានិ។ **លោមសានី**តិ សលោមកានិ សុខសម្ផស្សានិ , សុន្ទរានីតិ អត្ថោ។ **ទិន្នានិ មិស្សា កិតកា ភវន្តី**តិ កិតកកណ្ដកសទិសានិ លោហបដ្ដសទិសានិ ភវន្តិ។ “កីដកា ភវន្តី”តិ វា បាឋោ, ខាទកបាណកវណ្ណានិ ភវន្តីតិ អត្ថោ។

ឯវំ សោ ទេវបុត្តោ តេន ភិក្ខុនា បុដ្ឋោ តាយ បុរិមជាតិយា កតកម្មំ បកាសេន្តោ –

៥៦. “ភរិយា មមេសា អហុ ភទន្តេ, អទាយិកា មច្ឆរិនី កទរិយា;
សា មំ ទទន្តំ សមណព្រាហ្មណានំ, អក្កោសតិ ច បរិភាសតិ ច។

៥៧. “គូថញ្ច មុត្តំ រុហិរញ្ច បុព្ពំ, បរិភុញ្ជ ត្វំ អសុចី សព្ពកាលំ;
ឯតំ តេ បរលោកស្មិ ហោតុ, វត្ថា ច តេ កិតកសមា ភវន្តុ;
ឯតាទិសំ ទុច្ចរិតំ ចរិត្វា, ឥធាគតា ចិររត្តាយ ខាទតី”តិ។ –

ទ្វេ គាថា អភាសិ។ តត្ថ **អទាយិកា**តិ កស្សចិ កិញ្ចិបិ អទានសីលា។ **មច្ឆរិនី កទរិយា**តិ បឋមំ មច្ឆេរមលស្ស សភាវេន មច្ឆរិនី, តាយ ច បុនប្បុនំ អាសេវនតាយ ថទ្ធមច្ឆរិនី, តាយ កទរិយា អហូតិ យោជនា។ ឥទានិ តស្សា តមេវ កទរិយតំ ទស្សេន្តោ **“សា មំ ទទន្ត”**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ឯតាទិស**ន្តិ ឯវរូបំ យថាវុត្តវចីទុច្ចរិតាទឹ ចរិត្វា។ **ឥធាគតា**តិ ឥមំ បេតលោកំ អាគតា, បេតត្តភាវំ ឧបគតា។ **ចិររត្តាយ ខាទតី**តិ ចិរកាលំ គូថាទិមេវ ខាទតិ។ តស្សា ហិ យេនាការេន អក្កុដ្ឋំ, តេនេវាការេន បវត្តមានម្បិ ផលំ។ យំ ឧទ្ទិស្ស អក្កុដ្ឋំ, តតោ អញ្ញត្ថ បថវិយំ កមន្តកសង្ខាតេ មត្ថកេ អសនិបាតោ វិយ អត្តនោ ឧបរិ បតតិ។

ឯវំ សោ ទេវបុត្តោ តាយ បុព្ពេ កតកម្មំ កថេត្វា បុន តំ ភិក្ខុំ អាហ – “អត្ថិ បន, ភន្តេ, កោចិ ឧបាយោ ឥមំ បេតលោកតោ មោចេតុ”ន្តិ ? “អត្ថី”តិ ច វុត្តេ “កថេថ, ភន្តេ”តិ។ យទិ ភគវតោ អរិយសង្ឃស្ស ច

ឯកស្សេវ វា ភិក្ខុនោ ទានំ ទត្វា តមិស្សា ឧទ្ទិសិយតិ, អយញ្ច តំ អនុមោទតិ, ឯវមេតិស្សា ឥតោ ទុក្ខតោ មុត្តិ ភវិស្សតីតិ។ តំ សុត្វា ទេវបុត្តោ តស្ស ភិក្ខុនោ បណីតំ អន្នបានំ ទត្វា តំ ទក្ខិណំ តស្សា បេតិយា អាទិសិ។ តាវទេវ សា បេតី សុហិតា បីណិន្ទ្រិយា ទិព្ពាហារស្ស តិត្តា អហោសិ។ បុន តស្សេវ ភិក្ខុនោ ហត្ថេ ទិព្ពសាដកយុគំ ភគវន្តំ ឧទ្ទិស្ស ទត្វា តញ្ច ទក្ខិណំ បេតិយា អាទិសិ។ តាវទេវ ច សា ទិព្ពវត្ថនិវត្ថា ទិព្ពាលង្ការវិភូសិតា សព្ពកាមសមិទ្ធា ទេវច្ឆរាបដិភាគា អហោសិ។ សោ ច ភិក្ខុ តស្ស ទេវបុត្តស្ស ឥទ្ធិយា តទហេវ សាវត្ថឹ បត្វា ជេតវនំ បវិសិត្វា ភគវតោ សន្តិកំ ឧបគន្ត្វា វន្ទិត្វា តំ សាដកយុគំ ទត្វា តំ បវត្តឹ អារោចេសិ។ ភគវាបិ តមត្ថំ អដ្ឋុប្បត្តឹ កត្វា សម្បត្តបរិសាយ ធម្មំ ទេសេសិ។ សា ទេសនា មហាជនស្ស សាត្ថិកា អហោសីតិ។

មហាបេសការបេតិវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. ខល្លាដិយបេតិវត្ថុវណ្ណនា

កា នុ អន្តោវិមានស្មិន្តិ ឥទំ សត្ថរិ សាវត្ថិយំ វិហរន្តេ អញ្ញតរំ ខល្លាដិយបេតឹ អារព្ភ វុត្តំ។ អតីតេ កិរ ពារាណសិយំ អញ្ញតរា រូបូបជីវិនី ឥត្ថី អភិរូបា ទស្សនីយា បាសាទិកា បរមាយ វណ្ណបោក្ខរតាយ សមន្នាគតា អតិមនោហរកេសកលាបី អហោសិ។ តស្សា ហិ កេសា នីលា ទីឃា តនូ មុទូ សិនិទ្ធា វេល្លិតគ្គា ទ្វិហត្ថគយ្ហា វិសដ្ឋា យាវ មេខលា កលាបា ឱលម្ពន្តិ។ តំ តស្សា កេសសោភំ ទិស្វា តរុណជនោ យេភុយ្យេន តស្សំ បដិពទ្ធចិត្តោ អហោសិ។ អថស្សា តំ កេសសោភំ អសហមានា ឥស្សាបកតា កតិបយា ឥត្ថិយោ មន្តេត្វា តស្សា ឯវ បរិចារិកទាសឹ អាមិសេន ឧបលាបេត្វា តាយ តស្សា កេសូបឃាតនំ ភេសជ្ជំ ទាបេសុំ។ សា កិរ ទាសី តំ ភេសជ្ជំ ន្ហានិយចុណ្ណេន សទ្ធឹ បយោជេត្វា គង្គាយ នទិយា ន្ហានកាលេ តស្សា អទាសិ ។ សា តេន កេសមូលេសុ តេមេត្វា ឧទកេ និមុជ្ជិ , និមុជ្ជនមត្តេយេវ កេសា សមូលា បរិបតឹសុ, សីសំ ចស្សា តិត្តកលាពុសទិសំ អហោសិ។ អថ សា សព្ពសោ វិលូនកេសា លុញ្ចិតមត្តកា កបោតី វិយ វិរូបា ហុត្វា លជ្ជាយ អន្តោនគរំ បវិសិតុំ អសក្កោន្តី វត្ថេន សីសំ វេឋេត្វា ពហិនគរេ អញ្ញតរស្មឹ បទេសេ វាសំ កប្បេន្តី កតិបាហច្ចយេន អបគតលជ្ជា តតោ និវត្តេត្វា តិលានិ បីឡេត្វា តេលវណិជ្ជំ សុរាវណិជ្ជញ្ច ករោន្តី ជីវិកំ កប្បេសិ។ សា ឯកទិវសំ ទ្វីសុ តីសុ មនុស្សេសុ សុរាមត្តេសុ មហានិទ្ទំ ឱក្កមន្តេសុ សិថិលភូតានិ តេសំ និវត្ថវត្ថានិ អវហរិ។

អថេកទិវសំ សា ឯកំ ខីណាសវត្ថេរំ បិណ្ឌាយ ចរន្តំ ទិស្វា បសន្នចិត្តា អត្តនោ ឃរំ នេត្វា បញ្ញត្តេ អាសនេ និសីទាបេត្វា តេលសំសដ្ឋំ ទោណិនិម្មជ្ជនឹ បិញ្ញាកមទាសិ។ សោ តស្សា អនុកម្បាយ តំ បដិគ្គហេត្វា បរិភុញ្ជិ។ សា បសន្នមានសា ឧបរិ ឆត្តំ ធារយមានា អដ្ឋាសិ។ សោ ច ថេរោ តស្សា ចិត្តំ បហំសេន្តោ អនុមោទនំ កត្វា បក្កាមិ។ សា ច ឥត្ថី អនុមោទនកាលេយេវ “មយ្ហំ កេសា ទីឃា តនូ សិនិទ្ធា មុទូ វេល្លិតគ្គា ហោន្តូ”តិ បត្ថនមកាសិ។

សា អបរេន សមយេន កាលំ កត្វា មិស្សកកម្មស្ស ផលេន សមុទ្ទមជ្ឈេ កនកវិមានេ ឯកិកា ហុត្វា និព្ពត្តិ។ តស្សា កេសា បត្ថិតាការាយេវ សម្បជ្ជឹសុ។ មនុស្សានំ សាដកាវហរណេន បន នគ្គា អហោសិ។ សា តស្មឹ កនកវិមានេ បុនប្បុនំ ឧប្បជ្ជិត្វា ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ នគ្គាវ ហុត្វា វីតិនាមេសិ។ អថ អម្ហាកំ ភគវតិ លោកេ ឧប្បជ្ជិត្វា បវត្តិតវរធម្មចក្កេ អនុបុព្ពេន សាវត្ថិយំ វិហរន្តេ សាវត្ថិវាសិនោ សត្តសតា វាណិជា សុវណ្ណភូមឹ ឧទ្ទិស្ស នាវាយ មហាសមុទ្ទំ ឱតរឹសុ។ តេហិ អារុឡ្ហា នាវា វិសមវាតវេគុក្ខិត្តា ឥតោ ចិតោ ច បរិព្ភមន្តី តំ បទេសំ អគមាសិ។ អថ សា វិមានបេតី សហ វិមានេន តេសំ អត្តានំ ទស្សេសិ។ តំ ទិស្វា ជេដ្ឋវាណិជោ បុច្ឆន្តោ –

៥៨. “កា នុ អន្តោវិមានស្មឹ, តិដ្ឋន្តី នូបនិក្ខមិ;
ឧបនិក្ខមស្សុ ភទ្ទេ, បស្សាម តំ ពហិដ្ឋិត”ន្តិ។ –

គាថមាហ ។ តត្ថ **កា នុ អន្តោវិមានស្មឹ តិដ្ឋន្តី**តិ វិមានស្ស អន្តោ អព្ភន្តរេ តិដ្ឋន្តី កា នុ ត្វំ, កឹ មនុស្សិត្ថី, ឧទាហុ អមនុស្សិត្ថីតិ បុច្ឆតិ។ **នូបនិក្ខមី**តិ វិមានតោ ន និក្ខមិ។ **ឧបនិក្ខមស្សុ, ភទ្ទេ, បស្សាម តំ ពហិដ្ឋិត**ន្តិ, ភទ្ទេ, តំ មយំ ពហិ ឋិតំ បស្សាម ទដ្ឋុកាមម្ហា, តស្មា វិមានតោ និក្ខមស្សុ។ “ឧបនិក្ខមស្សុ ភទ្ទន្តេ”តិ វា បាឋោ, ភទ្ទំ តេ អត្ថូតិ អត្ថោ។

អថស្ស សា អត្តនោ ពហិ និក្ខមិតុំ អសក្កុណេយ្យតំ បកាសេន្តី –

៥៩. “អដ្ដីយាមិ ហរាយាមិ, នគ្គា និក្ខមិតុំ ពហិ;
កេសេហម្ហិ បដិច្ឆន្នា, បុញ្ញំ មេ អប្បកំ កត”ន្តិ។ –

គាថមាហ។ តត្ថ **អឌ្ឍយាមីតិ** នគ្គា ហុត្វា ពហិ និក្ខមិតុំ អឌ្ឍិកា ទុក្ខិតា អម្ហិ។ **ហរាយាមីតិ** លជ្ជាមិ។ **កេសេហម្ហិ បដិច្ឆន្នាតិ** កេសេហិ អម្ហិ អហំ បដិច្ឆាទិតា បារុតសរីរា។ **បុញ្ញំ មេ អប្បកំ កតន្តិ** អប្បកំ បរិត្តំ មយា កុសលកម្មំ កតំ, បិញ្ញាកទានមត្តន្តិ អធិប្បាយោ។

អថស្សា វាណិជោ អត្តនោ ឧត្តរិសាដកំ ទាតុកាមោ --

៦០. "ហន្ទុត្តរីយំ ទទាមិ តេ, ឥទំ ទុស្សំ និវាសយ;
ឥទំ ទុស្សំ និវាសេត្វា, ឯហិ និក្ខម សោភនេ;
ឧបនិក្ខមស្សុ ភទ្ទេ, បស្សាម តំ ពហិដ្ឋិត"ន្តិ។ –

គាថមាហ ។ តត្ថ **ហន្ទាតិ** គណ្ហ។ **ឧត្តរីយន្តិ** ឧបសំព្យានំ ឧត្តរិសាដកន្តិ អត្ថោ។ **ទទាមិ តេតិ** តុយ្ហំ ទទាមិ។ **ឥទំ ទុស្សំ និវាសយាតិ** ឥទំ មម ឧត្តរិសាដកំ ត្វំ និវាសេហិ។ **សោភនេតិ** សុន្ទររូបេ។

ឯវញ្ច បន វត្វា អត្តនោ ឧត្តរិសាដកំ តស្សា ឧបនេសិ, សា តថា ទិយ្យមានស្ស អត្តនោ អនុបកប្បនីយតញ្ច, យថា ទិយ្យមានំ ឧបកប្បតិ, តញ្ច ទស្សេន្តី –

៦១. "ហត្ថេន ហត្ថេ តេ ទិន្នំ, ន មយ្ហំ ឧបកប្បតិ;
ឯសេត្ថុបាសកោ សទ្ធោ, សម្មាសម្ពុទ្ធសាវកោ។

៦២. "ឯតំ អច្ឆាទយិត្វាន, មម ទក្ខិណមាទិស;
តថាហំ សុខិតា ហេស្សំ, សព្ពកាមសមិទ្ធិនី"តិ។ –

គាថាទ្វយមាហ ។ តត្ថ **ហត្ថេន ហត្ថេ តេ ទិន្នំ, ន មយ្ហំ ឧបកប្បតីតិ**, មារិស, តវ ហត្ថេន មម ហត្ថេ តយា ទិន្នំ ន មយ្ហំ ឧបកប្បតិ ន វិនិយុជ្ជតិ, ឧបភោគយោគ្គំ ន ហោតីតិ អត្ថោ។ **ឯសេត្ថុបាសកោ សទ្ធោតិ** ឯសោ រតនត្តយំ ឧទ្ទិស្ស សរណគមនេន ឧបាសកោ កម្មផលសទ្ធាយ ច សមន្នាគតត្តា សទ្ធោ ឯត្ថ ឯតស្មិំ ជនសមូហេ អត្ថិ។ **ឯតំ អច្ឆាទយិត្វាន, មម ទក្ខិណមាទិសាតិ** ឯតំ ឧបាសកំ មម ទិយ្យមានំ សាដកំ បរិទហាបេត្វា តំ ទក្ខិណំ មយ្ហំ អាទិស បត្តិទានំ ទេហិ។ **តថាហំ សុខិតា ហេស្សន្តិ** តថា កតេ អហំ សុខិតា ទិព្ពវត្ថនិវត្ថា សុខប្បត្តា ភវិស្សាមីតិ។

តំ សុត្វា វាណិជា តំ ឧបាសកំ ន្ហាបេត្វា វិលិម្បេត្វា វត្ថយុគេន អច្ឆាទេសុំ។ តមត្ថំ បកាសេន្តា សង្គីតិការា –

៦៣. "តញ្ច តេ ន្ហាបយិត្វាន, វិលិម្បេត្វាន វាណិជា;
វត្ថេហច្ឆាទយិត្វាន, តស្សា ទក្ខិណមាទិសុំ។

៦៤. "សមនន្តរានុទ្ទិដ្ឋេ , វិបាកោ ឧទបជ្ជថ;
ភោជនច្ឆាទនបានីយំ, ទក្ខិណាយ ឥទំ ផលំ។

៦៥. "តតោ សុទ្ធា សុចិវសនា, កាសិកុត្តមធារិនី;
ហសន្តី វិមានា និក្ខមិ, ទក្ខិណាយ ឥទំ ផល"ន្តិ។ –

តិស្សោ គាថាយោ អវោចុំ។

៦៣. តត្ថ **តន្តិ** តំ ឧបាសកំ។ ច-សទ្ទោ និបាតមត្តំ។ **តេតិ** តេ វាណិជាតិ យោជនា។ **វិលិម្បេត្វានាតិ** ឧត្តមេន គន្ធេន វិលិម្បេត្វា។ **វត្ថេហច្ឆាទយិត្វានាតិ** វណ្ណគន្ធរសសម្បន្នំ សព្យញ្ជនំ ភោជនំ ភោជេត្វា និវាសនំ ឧត្តរិយន្តិ ទ្វីហិ វត្ថេហិ អច្ឆាទេសុំ, ទ្វេ វត្ថានិ អទំសូតិ អត្ថោ។ **តស្សា ទក្ខិណមាទិសុន្តិ** តស្សា បេតិយា តំ ទក្ខិណំ អាទិសីសុ។

៦៤. **សមនន្តរានុទ្ទិដ្ឋេតិ អនុ**-តិ និបាតមត្តំ, តស្សា ទក្ខិណាយ ឧទ្ទិដ្ឋសមនន្តរមេវ។ **វិបាកោ ឧទបជ្ជថាតិ** តស្សា បេតិយា វិបាកោ ទក្ខិណាយ ផលំ ឧប្បជ្ជិ។ កីទិសោតិ បេតី អាហ **ភោជនច្ឆាទនបានីយន្តិ**។ នានប្បការំ ទិព្ពភោជនសទិសំ ភោជនញ្ច នានាវិរាគវណ្ណសមុជ្ជលំ ទិព្ពវត្ថសទិសំ វត្ថញ្ច អនេកវិធំ បានកញ្ច **ទក្ខិណាយ ឥទំ** ផ្លទិសំ **ផលំ ឧទបជ្ជថាតិ** យោជនា។

៦៥. **តតោ**តិ យថាវុត្តភោជនាទិបដិលាភតោ បច្ឆា។ **សុទ្ធា**តិ ន្ហានេន សុទ្ធសរីរា។ **សុចិវសនា**តិ សុវិសុទ្ធវត្ថនិវត្ថា។ **កាសិកុត្តមធារិនី**តិ កាសិកវត្ថតោបិ ឧត្តមវត្ថធារិនី។ **ហសន្តី**តិ “បស្សថ តាវ តុម្ហាកំ ទក្ខិណាយ ឥទំ ផលវិសេស”ន្តិ បកាសនវសេន ហសមានា វិមានតោ និក្ខមិ។

អថ តេ វាណិជា ឯវំ បច្ចក្ខតោ បុញ្ញផលំ ទិស្វា អច្ឆរិយព្ភុតចិត្តជាតា តស្មិំ ឧបាសកេ សញ្ជាតគារវពហុមានា កតញ្ជលី តំ បយិរុបាសីសុ។ សោបិ តេ ធម្មកថាយ ភិយ្យោសោមត្តាយ បសាទេត្វា សរណេសុ ច សីលេសុ ច បតិដ្ឋាបេសិ។ តេ តាយ វិមានបេតិយា កតកម្មំ –

៦៦. “សុចិត្តរូបំ រុចិរំ, វិមានំ តេ បភាសតិ;
ទេវតេ បុច្ឆិតាចិក្ខ, កិស្ស កម្មស្សិទំ ផល”ន្តិ។ –

ឥមាយ គាថាយ បុច្ឆិំសុ។ តត្ថ **សុចិត្តរូប**ន្តិ ហត្ថិអស្សឥត្ថិបុរិសាទិវសេន ចេវ មាលាកម្មលតាកម្មាទិវសេន ច សុដ្ឋុ វិហិតចិត្តរូបំ។ **រុចិរ**ន្តិ រមណីយំ ទស្សនីយំ។ **កិស្ស កម្មស្សិទំ ផល**ន្តិ កីទិសស្ស កម្មស្ស, កិំ ទានមយស្ស ឧទាហុ សីលមយស្ស ឥទំ ផលន្តិ អត្ថោ។

សា តេហិ ឯវំ បុដ្ឋា “មយា កតស្ស បរិត្តកស្ស កុសលកម្មស្ស តាវ ឥទំ ផលំ, អកុសលកម្មស្ស បន អាយតិំ និរយេ ឯទិសំ ភវិស្សតី”តិ តទុភយំ អាចិក្ខន្តី –

៦៧. “ភិក្ខុនោ ចរមានស្ស, ទោណិនិម្មជ្ជនី អហំ;
អទាសិំ ឧជុភូតស្ស, វិប្បសន្នេន ចេតសា។

៦៨. “តស្ស កម្មស្ស កុសលស្ស, វិបាកំ ទីឃមន្តរំ;
អនុភោមិ វិមានស្មិំ, តញ្ច ទានិ បរិត្តកំ។

៦៩. “ឧទ្ធំ ចតូហិ មាសេហិ, កាលំកិរិយា ភវិស្សតិ;
ឯកន្តកដុកំ ឃោរំ, និរយំ បបតិស្សហំ។

៧០. “ចតុក្កណ្ណំ ចតុទ្វារំ, វិភត្តំ ភាគសោ មិតំ;
អយោបាការបរិយន្តំ, អយសា បដិកុជ្ជិតំ។

៧១. “តស្ស អយោមយា ភូមិ, ជលិតា តេជសា យុតា;
សមន្តា យោជនសតំ, ផរិត្វា តិដ្ឋតិ សព្ពទា។

៧២. “តត្ថាហំ ទីឃមទ្ធានំ, ទុក្ខំ វេទិស្ស វេទនំ;
ផលញ្ច បាបកម្មស្ស, តស្មា សោចាមហំ ភុស”ន្តិ។ – គាថាយោ អភាសិ;

៦៧. តត្ថ **ភិក្ខុនោ ចរមានស្សា**តិ អញ្ញតរស្ស ភិន្នកិលេសស្ស ភិក្ខុនោ ភិក្ខាយ ចរន្តស្ស។ **ទោណិនិម្មជ្ជនិ**ន្តិ វិស្សន្ទមានតេលំ បិញ្ញាកំ។ **ឧជុភូតស្សា**តិ ចិត្តជិម្ហវង្កកុដិលភាវករានំ កិលេសានំ អភាវេន ឧជុភាវប្បត្តស្ស។ **វិប្បសន្នេន ចេតសា**តិ កម្មផលសទ្ធាយ សុដ្ឋុ បសន្នេន ចិត្តេន។

៦៨-៦៩. **ទីឃមន្តរ**ន្តិ ម-ការោ បទសន្ធិករោ, ទីឃអន្តរំ ទីឃកាលន្តិ អត្ថោ។ **តញ្ច ទានិ បរិត្តក**ន្តិ តញ្ច បុញ្ញផលំ វិបក្កវិបាកត្តា កម្មស្ស ឥទានិ បរិត្តកំ អប្បាវសេសំ, ន ចិរេនេវ ឥតោ ចវិស្សាមីតិ អត្ថោ។ តេនាហ **“ឧទ្ធំ ចតូហិ មាសេហិ, កាលំកិរិយា ភវិស្សតី”**តិ ចតូហិ មាសេហិ ឧទ្ធំ ចតុន្នំ មាសានំ ឧបរិ បញ្ចមេ មាសេ មម កាលំកិរិយា ភវិស្សតីតិ ទស្សេតិ។ **ឯកន្តកដុក**ន្តិ ឯកន្តេនេវ អនិដ្ឋផស្សាយតនិកភាវតោ ឯកន្តទុក្ខន្តិ អត្ថោ។ **ឃោរ**ន្តិ ទារុណំ។ **និរយ**ន្តិ នត្ថិ ឯត្ថ អយោ សុខន្តិ កត្វា “និរយ”ន្តិ លទ្ធនាមំ នរកំ។ **បបតិស្សហ**ន្តិ បបហិស្សាមិ អហំ។

៧០. “និរយ”ន្តិ ចេត្ថ អវីចិមហានិរយស្ស អធិប្បេតត្តា តំ សរូបតោ ទស្សេតុំ **“ចតុក្កណ្ណ”**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ចតុក្កណ្ណ**ន្តិ ចតុក្កោណំ។ **ចតុទ្វារ**ន្តិ ចតូសុ ទិសាសុ ចតូហិ ទ្វារេហិ យុត្តំ។ **វិភត្ត**ន្តិ សុដ្ឋុ វិភត្តំ។

ភាគសោតិ ភាគតោ។ **មិត**ន្តិ តុលិតំ។ **អយោបាការបរិយន្ត**ន្តិ អយោមយេន បាការេន បរិក្ខិត្តំ។ **អយសា បដិកុជ្ជិត**ន្តិ អយោបដលេនេវ ឧបរិ បិហិតំ។

៧១-៧២. តេជសា យុតាតិ សមន្តតោ សមុដ្ឋិតជាលេន មហតា អគ្គិនា និរន្តរំ សមាយុតជាលា។ **សមន្តា យោជនសតន្តិ** ឯវំ បន សមន្តា ពហិ សព្ពទិសាសុ យោជនសតំ យោជនានំ សតំ។ **សព្ពទា**តិ សព្ពកាលំ។ **ផរិត្វា តិដ្ឋតី**តិ ព្យាបេត្វា តិដ្ឋតិ។ **តត្ថា**តិ តស្មិំ មហានិរយេ។ **វេទិស្សន្តិ** វេទិស្សាមិ អនុភវិស្សាមិ។ **ផលញ្ច បាបកម្មស្សា**តិ ឥទំ វុត្តិទិសំ ទុក្ខានុភវនំ មហា ឯវំ កតស្ស បាបស្ស កម្មស្ស ផលន្តិ អត្ថោ។

ឯវំ តាយ អត្តនា កតកម្មផលេ អាយតិំ នេរយិកភយេ ច បកាសិតេ សោ ឧបាសកោ ករុណាសញ្ចោទិតមានសោ "ហន្ទស្សាហំ បតិដ្ឋា ភវេយ្យ"ន្តិ ចិន្តេត្វា អាហ – "ទេវតេ, ត្វំ មយ្ហំ ឯកស្ស ទានវសេន សព្ពកាមសមិទ្ធា ឧឡារសម្បត្តិយុត្តា ជាតា, ឥទានិ បន ឥមេសំ ឧបាសកានំ ទានំ ទត្វា សត្ថុ ច គុណេ អនុស្សរិត្វា និរយូបបត្តិតោ មុច្ចិស្សសី"តិ។ សា បេតី ហដ្ឋតុដ្ឋា "សាធូ"តិ វត្វា តេ ទិព្ពេន អន្នបានេន សន្តប្បេត្វា ទិព្ពានិ វត្ថានិ នានាវិធានិ រតនានិ ច អទាសិ, ភគវន្តញ្ច ឧទ្ទិស្ស ទិព្ពំ ទុស្សយុគំ តេសំ ហត្ថេ ទត្វា "អញ្ញតរា, ភន្តេ, វិមានបេតី ភគវតោ បាទេ សិរសា វន្ទតីតិ សាវត្ថិំ គន្ត្វា សត្ថារំ មម វចនេន វន្ទថា"តិ វន្ទនញ្ច បេសេសិ, តញ្ច នាវំ អត្តនោ ឥទ្ធានុភាវេន តេហិ ឥច្ឆិតបដ្ដនំ តំ ទិវសមេវ ឧបនេសិ។

អថ តេ វាណិជា តតោ បដ្ដនតោ អនុក្កមេន សាវត្ថិំ បត្វា ជេតវនំ បវិសិត្វា សត្ថុ តំ ទុស្សយុគំ ទត្វា វន្ទនញ្ច និវេទេត្វា អាទិតោ បដ្ឋាយ តំ បវត្តិំ ភគវតោ អារោចេសុំ។ សត្ថា តមត្ថំ អដ្ឋុប្បត្តិំ កត្វា សម្បត្តបរិសាយ វិត្ថារេន ធម្មំ ទេសេសិ, សា ទេសនា មហាជនស្ស សាត្ថិកា ជាតា។ តេ បន ឧបាសកា ទុតិយទិវសេ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស មហាទានំ ទត្វា តស្សា ទក្ខិណមាទិសឹសុ។ សា ច តតោ បេតលោកតោ ចវិត្វា វិវិធរតនវិជ្ជោតិតេ តាវតឹសភវនេ កនកវិមានេ អច្ឆរាសហស្សបរិវារា និព្ពត្តីតិ។

ខល្លាដិយបេតិវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១១. នាគបេតវត្ថុវណ្ណនា

បុរតោវ សេតេន បលេតិ ហត្ថិនាតិ ឥទំ សត្ថរិ ជេតវនេ វិហរន្តេ ទ្វេ ព្រាហ្មណបេតេ អារព្ភ វុត្តំ។ អាយស្មា កិរ សំកិច្ចោ សត្តវស្សិកោ ខុរគ្គេយេវ អរហត្តំ បត្វា សាមណេរភូមិយំ ឋិតោ តឹសមត្តេហិ ភិក្ខូហិ សទ្ធិំ អរញ្ញាយតនេ វសន្តោ តេសំ ភិក្ខូនំ បញ្ចន្នំ ចោរសតានំ ហត្ថតោ អាគតំ មរណម្បិ ពាហិត្វា តេ ច ចោរេ ទមេត្វា បព្ពាជេត្វា សត្ថុ សន្តិកំ អគមាសិ។ សត្ថា តេសំ ភិក្ខូនំ ធម្មំ ទេសេសិ, ទេសនាវសានេ តេ ភិក្ខូ អរហត្តំ បាបុណិំសុ។ អថាយស្មា សំកិច្ចោ បរិបុណ្ណវស្សោ លទ្ធូបសម្បទោ តេហិ បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធិំ ពារាណសិំ គន្ត្វា ឥសិបតនេ វិហាសិ។ មនុស្សា ថេរស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា ធម្មំ សុត្វា បសន្នមានសា វីថិបដិបាដិយា វគ្គវគ្គា ហុត្វា អាគន្តុកទានំ អទំសុ។ តត្ថ អញ្ញតរោ ឧបាសកោ មនុស្សេ និច្ចភត្តេ សមាទបេសិ, តេ យថាពលំ និច្ចភត្តំ បដ្ឋបេសុំ។

តេន ច សមយេន ពារាណសិយំ អញ្ញតរស្ស មិច្ឆាទិដ្ឋិកស្ស ព្រាហ្មណស្ស ទ្វេ បុត្តា ឯកា ច ធីតា អហេសុំ។ តេសុ ជេដ្ឋបុត្តោ តស្ស ឧបាសកស្ស មិត្តោ អហោសិ។ សោ តំ គហេត្វា អាយស្មតោ សំកិច្ចស្ស សន្តិកំ អគមាសិ។ អាយស្មា សំកិច្ចោ តស្ស ធម្មំ ទេសេសិ។ សោ មុទុចិត្តោ អហោសិ។ អថ នំ សោ ឧបាសកោ អាហ – "ត្វំ ឯកស្ស ភិក្ខុនោ និច្ចភត្តំ ទេហី"តិ ។ "អនាចិណ្ណំ អម្ហាកំ ព្រាហ្មណានំ សមណានំ សក្យបុត្តិយានំ និច្ចភត្តទានំ, តស្មា នាហំ ទស្សាមី"តិ។ "កឹ មយ្ហម្បិ ភត្តំ ន ទស្សសី"តិ? "កថំ ន ទស្សាមី"តិ អាហ។ "យទិ ឯវំ យំ មយ្ហំ ទេសិ, តំ ឯកស្ស ភិក្ខុស្ស ទេហី"តិ។ សោ "សាធូ"តិ បដិស្សុណិត្វា ទុតិយទិវសេ បាតោវ វិហារំ គន្ត្វា ឯកំ ភិក្ខុំ អានេត្វា ភោជេសិ។

ឯវំ គច្ឆន្តេ កាលេ ភិក្ខូនំ បដិបត្តិំ ទិស្វា ធម្មញ្ច សុណិត្វា តស្ស កនិដ្ឋភាតា ច ភគិនី ច សាសនេ អភិប្បសន្នា បុញ្ញកម្មរតា ច អហេសុំ។ ឯវំ តេ តយោ ជនា យថាវិភវំ ទានានិ ទេន្តា សមណព្រាហ្មណេ សក្ករិំសុ គរុំ ករិំសុ មានេសុំ បូជេសុំ។ មាតាបិតរោ បន នេសំ អស្សទ្ធា អប្បសន្នា សមណព្រាហ្មណេសុ អគារវា បុញ្ញកិរិយាយ អនាទរា អច្ឆន្ទិកា អហេសុំ។ តេសំ ធីតរំ ទារិកំ មាតុលបុត្តស្សត្ថាយ ញាតកា វារេសុំ។ សោ ច អាយស្មតោ សំកិច្ចស្ស សន្តិកេ ធម្មំ សុត្វា សំវេគជាតោ បព្ពជិត្វា និច្ចំ អត្តនោ មាតុ-គេហំ ភុញ្ជិតុំ គច្ឆតិ។ តំ មាតា អត្តនោ ភាតុ-ធីតាយ ទារិកាយ បលោភេតិ។ តេន សោ ឧក្កណ្ឋិតោ ហុត្វា ឧបជ្ឈាយំ ឧបសង្កមិត្វា អាហ – "ឧប្បព្ពជិស្សាមហំ, ភន្តេ, អនុជានាថ ម"ន្តិ។ ឧបជ្ឈាយោ តស្ស ឧបនិស្សយសម្បត្តិំ ទិស្វា អាហ – "សាមណេរ, មាសមត្តំ អាគមេហី"តិ។ សោ "សាធូ"តិ បដិស្សុណិត្វា មាសេ អតិក្កន្តេ តថេវ អារោចេសិ។ ឧបជ្ឈាយោ បុន "អឌ្ឍមាសំ អាគមេហី"តិ អាហ។ អឌ្ឍមាសេ អតិក្កន្តេ តថេវ វុត្តេ បុន "សត្តាហំ អាគមេហី"តិ អាហ។ សោ "សាធូ"តិ បដិស្សុណិ។ អថ តស្មិំ អន្តោសត្តាហេ សាមណេរស្ស មាតុលានិយា គេហំ

វិនដ្ឋច្ឆទនំ ជិណ្ណំ ទុព្ពលកុដ្ដំ វាតវស្សាភិហតំ បរិបតិ។ តត្ថ ព្រាហ្មណោ ព្រាហ្មណី ទ្វេ បុត្តា ធីតា ច តេហេន អជ្ឈោត្ថដា កាលមកំសុ។ តេសុ ព្រាហ្មណោ ព្រាហ្មណី ច បេតយោនិយំ និព្ពត្តឹសុ, ទ្វេ បុត្តា ធីតា ច ភុម្មទេវេសុ។ តេសុ ជេដ្ឋបុត្តស្ស ហត្ថិយានំ និព្ពត្តិ, កនិដ្ឋស្ស អស្សតរីរថោ, ធីតាយ សុវណ្ណសិវិកា។ ព្រាហ្មណោ ច ព្រាហ្មណី ច មហន្តេ មហន្តេ អយោមុគ្គរេ គហេត្វា អញ្ញមញ្ញំ អាកោដេន្តិ, អភិហតដ្ឋានេសុ មហន្តា មហន្តា ឃដប្បមាណា គណ្ឌា ឧដ្ឋហិត្វា មុហុត្តេនេវ បចិត្វា បរិភេទប្បត្តា ហោន្តិ។ តេ អញ្ញមញ្ញស្ស គណ្ឌេ ផាលេត្វា កោធាភិភូតា និក្ករុណា ផរុសវចនេហិ តជ្ជេន្តា បុព្ពលោហិតំ បិវន្តិ, ន ច តិត្តិំ បដិលភន្តិ។

អថ សាមណេរោ ឧក្កណ្ឋាភិភូតោ ឧបជ្ឈាយំ ឧបសង្កមិត្វា អាហ – “ភន្តេ, មយា បដិញ្ញាតទិវសា វីតិវត្តា, គេហំ គមិស្សាមិ, អនុជានាថ ម”ន្តិ។ អថ នំ ឧបជ្ឈាយោ “អត្ថង្គតេ សូរិយេ កាលបក្ខចាតុទ្ទសិយា បវត្តមានាយ ឯហី”តិ វត្វា ឥសិបតនវិហារស្ស បិដ្ឋិបស្សេន ថោកំ គន្ត្វា អដ្ឋាសិ។ តេន ច សមយេន តេ ទ្វេ ទេវបុត្តា សទ្ធិំ ភគិនិយា តេនេវ មគ្គេន យក្ខសមាគមំ សម្ភាវេតុំ គច្ឆន្តិ, តេសំ បន មាតាបិតរោ មុគ្គរហត្ថា ផរុសវាចា កាឡរូបា អាកុលាកុលលូខបតិតកេសភារា អគ្គិទឌ្ឍតាលក្ខន្ធសទិសា វិគលិតបុព្ពលោហិតា វលិតគត្តា អតិវិយ ជេគុច្ឆពីភច្ឆទស្សនា តេ អនុពន្ធន្តិ។

អថាយស្មា សំកិច្ចោ យថា សោ សាមណេរោ តេ សព្ពេ គច្ឆន្តេ បស្សតិ, តថារូបំ ឥទ្ធាភិសង្ខារំ អភិសង្ខរិត្វា សាមណេរំ អាហ – “បស្សសិ ត្វំ, សាមណេរ, ឥមេ គច្ឆន្តេ”តិ? “អាម, ភន្តេ, បស្សាមី”តិ។ “តេន ហិ ឥមេហិ កតកម្មំ បដិបុច្ឆា”តិ។ សោ ហត្ថិយានាទីហិ គច្ឆន្តេ អនុក្កមេន បដិបុច្ឆិ។ តេ អាហំសុ – “យេ បច្ឆតោ បេតា អាគច្ឆន្តិ, តេ បដិបុច្ឆា”តិ។ សាមណេរោ តេ បេតេ គាថាហិ អជ្ឈភាសិ –

៧៣. “បុរតោវ សេតេន បលេតិ ហត្ថិនា, មជ្ឈេ បន អស្សតរីរថេន;
បច្ឆា ច កញ្ញា សិវិកាយ នីយតិ, ឱភាសយន្តី ទស សព្ពសោ ទិសា។

៧៤. “តុម្ហេ បន មុគ្គរហត្ថបាណិនោ, រុទំមុខា ឆិន្នបភិន្នគត្តា;
មនុស្សភូតា កិមកត្ថ បាបំ, យេនញ្ញមញ្ញស្ស បិវាថ លោហិត”ន្តិ។

តត្ថ **បុរតោ**តិ សព្ពបឋមំ។ **សេតេនា**តិ បណ្ឌរេន។ **បលេតី**តិ គច្ឆតិ។ **មជ្ឈេ បនា**តិ ហត្ថី អារុឡ្ហស្ស សិវិកំ អារុឡ្ហាយ ច អន្តរេ។ **អស្សតរីរថេនា**តិ អស្សតរិយុត្តេន រថេន បលេតីតិ យោជនា។ **នីយតី**តិ វហីយតិ។ **ឱភាសយន្តី ទស សព្ពសោ ទិសា**តិ សព្ពតោ សមន្តតោ សព្ពា ទស ទិសា អត្តនោ សរីរប្បភាហិ វត្ថាភរណាទិប្បភាហិ ច វិជ្ជោតយមានា។ **មុគ្គរហត្ថបាណិនោ**តិ មុគ្គរា ហត្ថសង្ខាតេសុ បាណីសុ យេសំ តេ មុគ្គរហត្ថបាណិនោ, ភូមិសណ្ឋករណីយាទីសុ បាណិវោហារស្ស លព្ភមានត្តា ហត្ថសទ្ទេន បាណិ ឯវ វិសេសិតោ។ **ឆិន្នបភិន្នគត្តា**តិ មុគ្គរប្បហារេន តត្ថ តត្ថ ឆិន្នបភិន្នសរីរា។ **បិវាថា**តិ បិវថ។

ឯវំ សាមណេរេន បុដ្ឋា តេ បេតា សព្ពំ តំ

បវត្តិំ ចតូហិ គាថាហិ បច្ចភាសឹសុ –

៧៥. “បុរតោវ យោ គច្ឆតិ កុញ្ជរេន, សេតេន នាគេន ចតុក្កមេន;
អម្ហាក បុត្តោ អហុ ជេដ្ឋកោ សោ, ទានានិ ទត្វាន សុខី បមោទតិ។

៧៦. “យោ យោ មជ្ឈេ អស្សតរីរថេន, ចតុព្ភិ យុត្តេន សុវគ្គិតេន;
អម្ហាក បុត្តោ អហុ មជ្ឈិមោ សោ, អមច្ឆរី ទានបតី វិរោចតិ។

៧៧. “យា សា ច បច្ឆា សិវិកាយ នីយតិ, នារី សបញ្ញា មិគមន្ទលោចនា;
អម្ហាក ធីតា អហុ សា កនិដ្ឋិកា, ភាគឌ្ឍភាគេន សុខី បមោទតិ។

៧៨. “ឯតេ ច ទានានិ អទំសុ បុព្ពេ, បសន្នចិត្តា សមណព្រាហ្មណានំ;
មយំ បន មច្ឆរិនោ អហុម្ហ, បរិភាសកា សមណព្រាហ្មណានំ;
ឯតេ ច ទត្វា បរិចារយន្តិ, មយញ្ច សុស្សាម នឡោវ ឆិន្នោ”តិ។

៧៥. តត្ថ **បុរតោវ យោ គច្ឆតី**តិ ឥមេសំ គច្ឆន្តានំ យោ បុរតោ គច្ឆតិ។ “យោសោ បុរតោ គច្ឆតី”តិ វា បាឋោ, តស្ស យោ ឯសោ បុរតោ គច្ឆតីតិ អត្ថោ។ **កុញ្ជរេនា**តិ កុំ បថវិំ ជីរយតិ, កុញ្ជេសុ វា រមតិ ចរតីតិ “កុញ្ជរោ”តិ លទ្ធនាមេន ហត្ថិនា។ **នាគេនា**តិ, នាស្ស អគមនីយំ អនភិភវនីយំ អត្ថីតិ នាគោ, តេន នាគេន។ **ចតុក្កមេនា**តិ ចតុប្បទេន។ **ជេដ្ឋកោ**តិ បុព្ពជោ។

៧៦-៧៧. **ចតុក្កី**តិ ចតូហិ អស្សេតរីហិ។ **សុវគ្គិតេនា**តិ សុន្ទរគមនេន ចាតុរគមនេន។ **មិគមន្ទលោចនា**តិ មិគី វិយ មន្ទក្ខិកា។ **ភាគឌ្ឍភាគេនា**តិ ភាគស្ស អឌ្ឍភាគេន, អត្តនា លទ្ធកោដ្ឋាសតោ អឌ្ឍភាគទានេន ហេតុភូតេន។ **សុខី**តិ សុខិនី។ លិង្គវិបល្លាសេន ហេតំ វុត្តំ។

៧៨. **បរិភាសកា**តិ អក្កោសកា។ **បរិចារយន្តី**តិ ទិព្ពេសុ កាមគុណេសុ អត្តនោ ឥន្ទ្រិយានិ ឥតោ ចិតោ ច យថាសុខំ ចារេន្តិ, បរិជនេហិ វា អត្តនោ បុញ្ញានុភាវនិស្សន្ទេន បរិចរិយំ ការេន្តិ។ **មយញ្ច សុស្សាម នឡោវ ឆិន្នោ**តិ មយំ បន ឆិន្នោ អាតបេ ខិត្តោ នឡោ វិយ សុស្សាម, ឧប្បិបាសាហិ អញ្ញមញ្ញំ ទណ្ឌាភិឃាតេហិ ច សុក្ខា វិសុក្ខា ភវាមាតិ។

ឯវំ អត្តនោ បាបំ សម្បវេទេត្វា "មយំ តុយ្ហំ មាតុលមាតុលានិយោ"តិ អាចិក្ខឹសុ។ តំ សុត្វា សាមណេរោ សញ្ជាតសំវេគោ "ឯវរូបានំ កិព្ពិសការីនំ កថំ នុ ខោ ភោជនានិ សិជ្ឈន្តី"តិ បុច្ឆន្តោ –

៧៩. "កឹ តុម្ហាកំ ភោជនំ កឹ សយានំ, កថញ្ច យាបេថ សុបាបធម្មិនោ;
បហូតភោគេសុ អនប្បកេសុ, សុខំ វិរាធាយ ទុក្ខជ្ជ បត្តា"តិ។ –

ឥមំ គាថមាហ។ តត្ថ **កឹ តុម្ហាកំ ភោជន**ន្តិ កីទិសំ តុម្ហាកំ ភោជនំ? **កឹ សយាន**ន្តិ កីទិសំ សយនំ? "កឹ សយានា"តិ កេចិ បឋន្តិ, កីទិសា សយនា, កីទិសេ សយនេ សយថាតិ អត្ថោ។ **កថញ្ច យាបេថា**តិ កេន បការេន យាបេថ, "កថំ វោ យាបេថា"តិបិ បាឋោ, កថំ តុម្ហេ យាបេថាតិ អត្ថោ។ **សុបាបធម្មិនោ**តិ សុដ្ឋុ អតិវិយ បាបធម្មា។ **បហូតភោគេសូ**តិ អបរិយន្តេសុ ឧឡារេសុ ភោគេសុ សន្តេសុ។ **អនប្បកេសូ**តិ ន អប្បកេសុ ពហូសុ។ **សុខំ វិរាធាយា**តិ សុខហេតុនោ បុញ្ញស្ស អករណេន សុខំ វិរជ្ឈិត្វា វិរាធេត្វា។ "សុខស្ស វិរាធេនា"តិ កេចិ បឋន្តិ។ **ទុក្ខជ្ជ បត្តា**តិ អជ្ជ ឥទានិ ឥទំ បេតយោនិបរិយាបន្នំ ទុក្ខំ អនុប្បត្តាតិ។

ឯវំ សាមណេរេន បុដ្ឋា បេតា តេន បុច្ឆិតមត្ថំ វិស្សជ្ជេន្តា –

៨០. "អញ្ញមញ្ញំ វធិត្វាន, បិវាម បុព្ពលោហិតំ;
ពហុំ វិត្វា ន ធាតា ហោម, នច្ឆាទិម្ហសេ មយំ។

៨១. "ឥច្ចេវ មច្ចា បរិទេវយន្តិ, អទាយកា បេច្ច យមស្ស ឋាយិនោ;
យេ តេ វិទិច្ច អធិគម្ម ភោគេ, ន ភុញ្ជរេ នាបិ ករោន្តិ បុញ្ញំ។

៨២. "តេ ខុប្បិបាសូបគតា បរត្ថ, បច្ឆា ចិរំ ឈាយរេ ឌយ្ហមានា;
កម្មានិ កត្វាន ទុខុទ្រានិ, អនុភោន្តិ ទុក្ខំ កដុកប្ផលានិ។

៨៣. "ឥត្តរញ្ហិ ធនំ ធញ្ញំ, ឥត្តរំ ឥធ ជីវិតំ;
ឥត្តរំ ឥត្តរតោ ញត្វា, ទីបំ កយិរាថ បណ្ឌិតោ។

៨៤. "យេ តេ ឯវំ បជានន្តិ, នរា ធម្មស្ស កោវិទា;
តេ ទានេ នប្បមជ្ជន្តិ, សុត្វា អរហតំ វចោ"តិ។ –

បញ្ច គាថា អភាសឹសុ។

៨០-៨១. តត្ថ **ន ធាតា ហោមា**តិ ធាតា សុហិតា តិត្តា ន ហោម។ **នច្ឆាទិម្ហសេ**តិ ន រុច្ចាម, ន រុចឹ ឧប្បាទេម, ន តំ មយំ អត្តនោ រុចិយា បិវិស្សាមាតិ អត្ថោ។ **ឥច្ចេវា**តិ ឯវមេវ។ **មច្ចា បរិទេវយន្តី**តិ មយំ វិយ អញ្ញេបិ មនុស្សា កតកិព្ពិសា បរិទេវន្តិ កន្ទន្តិ។ **អទាយកា**តិ អទានសីលា មច្ឆរិនោ។ **យមស្ស ឋាយិនោ**តិ យមលោកសញ្ញិតេ យមស្ស ឋានេ បេត្តិវិសយេ ឋានសីលា ។ **យេ តេ វិទិច្ច អធិគម្មភោគេ**តិ យេ តេ សម្បតិ អាយតិញ្ច សុខវិសេសវិធាយកេ ភោគេ វិន្ទិត្វា បដិលភិត្វា។ **ន ភុញ្ជរេ នាបិ ករោន្តិ បុញ្ញ**ន្តិ អម្ហេ វិយ សយម្បិ ន ភុញ្ជន្តិ, បរេសំ ទេន្តា ទានមយំ បុញ្ញម្បិ ន ករោន្តិ។

៨២. **តេ ខុប្បិបាសូបគតា បរត្ថា**តិ តេ សត្តា បរត្ថ បរលោកេ បេត្តិវិសយេ ជិឃច្ឆាបិបាសាភិភូតា ហុត្វា។ **ចិរំ ឈាយរេ ឌយ្ហមានា**តិ ខុទាទិហេតុកេន ទុក្ខគ្គិនា "អកតំ វត អម្ហេហិ កុសលំ, កតំ បាប"ន្តិអាទិនា វត្តមានេន វិប្បដិសារគ្គិនា បរិឌយ្ហមានា ឈាយន្តិ, អនុត្ថុនន្តីតិ អត្ថោ។ **ទុខុទ្រានី**តិ ទុក្ខវិបាកានិ។ **អនុភោន្តិ ទុក្ខំ កដុកប្ផលានី**តិ អនិដ្ឋផលានិ បាបកម្មានិ កត្វា ចិរកាលំ ទុក្ខំ អាបាយិកទុក្ខំ អនុភវន្តិ។

៨៣-៨៤. **ឥត្តរ**ន្តិ ន ចិរកាលដ្ឋាយិ, អនិច្ចំ វិបរិណាមធម្មំ។ **ឥត្តរំ ឥធ ជីវិត**ន្តិ ឥធ មនុស្សលោកេ សត្តានំ ជីវិតម្បិ ឥត្តរំ បរិត្តំ អប្បកំ។ តេនាហ ភគវា – “យោ ចិរំ ជីវតិ, សោ វស្សសតំ អប្បំ វា ភិយ្យោ”តិ (ទី. និ. ២.៩១; សំ. និ. ១.១៤៥; អ. និ. ៧.៧៤)។ **ឥត្តរំ ឥត្តរតោ ញត្វា**តិ ធនធញ្ញាទិឧបករណំ មនុស្សានំ ជីវិតញ្ច ឥត្តរំ បរិត្តំ ខណិកំ ន ចិរស្សន្តិ បញ្ញាយ ឧបបរិក្ខិត្វា។ **ទីបំ កយិរាថ បណ្ឌិតោ**តិ សបញ្ញោ បុរិសោ ទីបំ អត្តនោ បតិដ្ឋំ បរលោកេ ហិតសុខាធិដ្ឋានំ ករេយ្យ។ **យេ តេ ឯវំ បជានន្តី**តិ យេ តេ មនុស្សា មនុស្សានំ ភោគានំ ជីវិតស្ស ច ឥត្តរភាវំ យាថាវតោ ជានន្តិ, តេ ទានេ សព្ពកាលំ នប្បមជ្ជន្តិ។ **សុត្វា អរហតំ វចោ**តិ អរហតំ ពុទ្ធាទីនំ អរិយានំ វចនំ សុត្វា, សុតត្តាតិ អត្ថោ។ សេសំ បាកដមេវ។

ឯវំ តេ បេតា សាមណេរេន បុដ្ឋា តមត្ថំ អាចិក្ខិត្វា “មយំ តុយ្ហំ មាតុលមាតុលានិយោ”តិ បវេទេសុំ។ តំ សុត្វា សាមណេរោ សញ្ជាតសំវេគោ ឧក្កណ្ឋំ បដិវិនោទេត្វា ឧបជ្ឈាយស្ស បាទេសុ សិរសា និបតិត្វា ឯវមាហ – “យំ, ភន្តេ, អនុកម្បកេន ករណីយំ អនុកម្បំ ឧបាទាយ, តំ មេ តុម្ហេហិ កតំ, មហតា វតម្ហិ អនត្ថបាតតោ រក្ខិតោ, ន ទានិ មេ ឃរាវាសេន អត្ថោ, អភិរមិស្សាមិ ព្រហ្មចរិយវាសេ”តិ។ អថាយស្មា សំកិច្ចោ តស្ស អជ្ឈាសយានុរូបំ កម្មដ្ឋានំ អាចិក្ខិ។ សោ កម្មដ្ឋានំ អនុយុញ្ជន្តោ នចិរស្សេវ អរហត្តំ បាបុណិ។ អាយស្មា បន សំកិច្ចោ តំ បវត្តិំ ភគវតោ អារោចេសិ។ សត្ថា តមត្ថំ អដ្ឋុប្បត្តិំ កត្វា សម្បត្តបរិសាយ វិត្ថារេន ធម្មំ ទេសេសិ, សា ទេសនា មហាជនស្ស សាត្ថិកា អហោសីតិ។

នាគបេតវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១២. ឧរគបេតវត្ថុវណ្ណនា

ឧរគោវ តចំ ជិណ្ណន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អញ្ញតរំ ឧបាសកំ អារព្ភ កថេសិ។ សាវត្ថិយំ កិរ អញ្ញតរស្ស ឧបាសកស្ស បុត្តោ កាលមកាសិ។ សោ បុត្តមរណហេតុ បរិទេវសោកសមាបន្នោ ពហិ និក្ខមិត្វា កិញ្ចិ កម្មំ កាតុំ អសក្កោន្តោ គេហេយេវ អដ្ឋាសិ។ អថ សត្ថា បច្ចូសវេលាយំ មហាករុណាសមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ ពុទ្ធចក្ខុនា លោកំ វោលោកេន្តោ តំ ឧបាសកំ ទិស្វា បុព្ពណ្ហសមយំ និវាសេត្វា បត្តចីវរមាទាយ តស្ស គេហំ គន្ត្វា ទ្វារេ អដ្ឋាសិ។ ឧបាសកោ ច សត្ថុ អាគតភាវំ សុត្វា សីឃំ ឧដ្ឋាយ គន្ត្វា បច្ចុគ្គមនំ កត្វា ហត្ថតោ បត្តំ គហេត្វា គេហំ បវេសេត្វា អាសនំ បញ្ញាបេត្វា អទាសិ។ និសីទិ ភគវា បញ្ញត្តេ អាសនេ។ ឧបាសកោបិ ភគវន្តំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ តំ ភគវា “កិំ, ឧបាសក, សោកបរេតោ វិយ ទិស្សសី”តិ អាហ។ “អាម, ភគវា, បិយោ មេ បុត្តោ កាលកតោ, តេនាហំ សោចាមី”តិ។ អថស្ស ភគវា សោកវិនោទនំ ករោន្តោ ឧរគជាតកំ (ជា. ១.៥.១៩ អាទយោ) កថេសិ។

អតីតេ កិរ កាសិរដ្ឋេ ពារាណសិយំ ធម្មបាលំ នាម ព្រាហ្មណកុលំ អហោសិ។ តត្ថ ព្រាហ្មណោ ព្រាហ្មណី បុត្តោ ធីតា សុណិសា ទាសីតិ ឥមេ សព្ពេបិ មរណានុស្សតិភាវនាភិរតា អហេសុំ។ តេសុ យោ គេហតោ និក្ខមតិ, សោ សេសជនេ ឱវទិត្វា និរបេក្ខោវ និក្ខមតិ។ អថេកទិវសំ ព្រាហ្មណោ បុត្តេន សទ្ធិំ ឃរតោ និក្ខមិត្វា ខេត្តំ គន្ត្វា កសតិ។ បុត្តោ សុក្ខតិណបណ្ណកដ្ឋានិ អាលិម្បេតិ។ តត្ថេកោ កណ្ហសប្បោ ឌាហភយេន រុក្ខសុសិរតោ និក្ខមិត្វា ឥមំ ព្រាហ្មណស្ស បុត្តំ ឌំសិ។ សោ វិសវេគេន មុច្ឆិតោ តត្ថេវ បរិបតិត្វា កាលកតោ, សក្កោ ទេវរាជា ហុត្វា និព្ពត្តិ។ ព្រាហ្មណោ បុត្តំ មតំ ទិស្វា កម្មន្តសមីបេន គច្ឆន្តំ ឯកំ បុរិសំ ឯវមាហ – “សម្ម, មម ឃរំ គន្ត្វា ព្រាហ្មណិំ ឯវំ វទេហិ ‘ន្ហាយិត្វា សុទ្ធវត្ថនិវត្ថា ឯកស្ស ភត្តំ មាលាគន្ធាទីនិ ច គហេត្វា តុរិតំ អាគច្ឆតូ’តិ”។ សោ តត្ថ គន្ត្វា តថា អារោចេសិ, គេហជនោបិ តថា អកាសិ។ ព្រាហ្មណោ ន្ហត្វា ភុញ្ជិត្វា វិលិម្បិត្វា បរិជនបរិវុតោ បុត្តស្ស សរីរំ ចិតកំ អារោបេត្វា អគ្គិំ ទត្វា ទារុក្ខន្ធំ ឌហន្តោ វិយ និស្សោកោ និស្សន្តាបោ អនិច្ចសញ្ញំ មនសិ ករោន្តោ អដ្ឋាសិ។

អថ ព្រាហ្មណស្ស បុត្តោ សក្កោ ហុត្វា និព្ពត្តិ, សោ ច អម្ហាកំ ពោធិសត្តោ អហោសិ។ សោ អត្តនោ បុរិមជាតិំ កតបុញ្ញញ្ច បច្ចវេក្ខិត្វា បិតរំ ញាតកេ ច អនុកម្បមានោ ព្រាហ្មណវេសេន តត្ថ អាគន្ត្វា ញាតកេ អសោចន្តេ ទិស្វា “អម្ភោ, មិគំ ឈាបេថ, អម្ហាកំ មំសំ ទេថ, ឆាតោម្ហី”តិ អាហ។ “ន មិគោ, មនុស្សោ ព្រាហ្មណា”តិ អាហ។ “កិំ តុម្ហាកំ បច្ចត្ថិកោ ឯសោ”តិ? “ន បច្ចត្ថិកោ, ឧរេ ជាតោ ឱរសោ មហាគុណវន្តោ តរុណបុត្តោ”តិ អាហ។ “កិមត្ថំ តុម្ហេ តថារូបេ គុណវតិ តរុណបុត្តេ មតេ ន សោចថា”តិ? តំ សុត្វា ព្រាហ្មណោ អសោចនការណំ កថេន្តោ –

៨៥. “ឧរគោវ តចំ ជិណ្ណំ, ហិត្វា គច្ឆតិ សំ តនុំ;
ឯវំ សរីរេ និព្ភោគេ, បេតេ កាលកតេ សតិ។

៨៦. “ឧយ្ហមានោ ន ជានាតិ, ញាតីនំ បរិទេវិតំ;
តស្មា ឯតំ ន រោទាមិ, គតោ សោ តស្ស យា គតី”តិ។ –

ទ្វេ គាថា អភាសិ។

៨៥-៨៦. តត្ថ **ឧរគោ**តិ ឧរេន គច្ឆតីតិ ឧរគោ។ សប្បស្សេតំ អធិវចនំ។ **តចំ ជិណ្ណ**ន្តិ ជជ្ជរភាវេន ជិណ្ណំ បុរាណំ អត្តនោ តចំ និម្មោកំ។ **ហិត្វា គច្ឆតិ សំ តនុ**ន្តិ យថា ឧរគោ អត្តនោ ជិណ្ណតចំ រុក្ខន្តរេ វា កដ្ឋន្តរេ វា មូលន្តរេ វា បាសាណន្តរេ វា កញ្ចុកំ ឱមុញ្ចន្តោ វិយ សរីរតោ ឱមុញ្ចិត្វា បហាយ ឆឌ្ឌេត្វា យថាកាមំ គច្ឆតិ, ឯវមេវ សំសារេ បរិព្ភមន្តោ សត្តោ បោរាណស្ស កម្មស្ស បរិក្ខីណត្តា ជជ្ជរីភូតំ សំ តនុំ អត្តនោ សរីរំ ហិត្វា គច្ឆតិ, យថាកម្មំ គច្ឆតិ, បុនព្ភវវសេន ឧបបជ្ជតីតិ អត្ថោ។ **ឯវ**ន្តិ ឧយ្ហមានំ បុត្តស្ស សរីរំ ទស្សេន្តោ អាហ។ **សរីរេ និព្ភោគេ**តិ អស្ស វិយ អញ្ញេសម្បិ កាយេ ឯវំ ភោគវិរហិតេ និរត្ថកេ ជាតេ។ **បេតេ**តិ អាយុឧស្មាវិញ្ញាណតោ អបគតេ។ **កាលកតេ សតី**តិ មតេ ជាតេ។ **តស្មា**តិ យស្មា ឧយ្ហមានោ កាយោ អបេតវិញ្ញាណត្តា ឌាហទុក្ខំ វិយ ញាតីនំ រុទិតំ បរិទេវិតម្បិ ន ជានាតិ, តស្មា ឯតំ មម បុត្តំ និមិត្តំ កត្វា ន រោទាមិ។ **គតោ សោ តស្ស យា គតី**តិ យទិ មតសត្តា ន ឧច្ឆិជ្ជន្តិ, មតស្ស បន កតោកាសស្ស កម្មស្ស វសេន យា គតិ បាដិកង្ខា, តំ ចុតិអនន្តរមេវ គតោ, សោ ន បុរិមញាតីនំ រុទិតំ បរិទេវិតំ វា បច្ចាសីសតិ, នាបិ យេភុយ្យេន បុរិមញាតីនំ រុទិតេន កាចិ អត្ថសិទ្ធីតិ អធិប្បាយោ។

ឯវំ ព្រាហ្មណេន អត្តនោ អសោចនការណេ កថិតេ បរិយាយមនសិការកោសល្លេ បកាសិតេ ព្រាហ្មណរូបោ សក្កោ ព្រាហ្មណី អាហ – “អម្ម, តុយ្ហំ សោ មតោ កី ហោតី”តិ? “ទស មាសេ កុច្ឆិនា បរិហរិត្វា ថញ្ញំ បាយេត្វា ហត្ថបាទេ សណ្ឋបេត្វា សំវឌ្ឍិតោ បុត្តោ មេ, សាមី”តិ។ “យទិ ឯវំ បិតា តាវ បុរិសភាវេន មា រោទតុ, មាតុ នាម ហទយំ មុទុកំ, ត្វំ កស្មា ន រោទសី”តិ? តំ សុត្វា សា អរោទនការណំ កថេន្តី –

៨៧. “អនព្ភិតោ តតោ អាគា, នានុញ្ញាតោ ឥតោ គតោ;
យថាគតោ តថា គតោ, តត្ថ កា បរិទេវនា។

៨៨. “ឧយ្ហមានោ ន ជានាតិ, ញាតីនំ បរិទេវិតំ;
តស្មា ឯតំ ន រោទាមិ, គតោ សោ តស្ស យា គតី”តិ។ –

គាថាទ្វយមាហ។ តត្ថ **អនព្ភិតោ**តិ អនវ្ហាតោ, “ឯហិ មយ្ហំ បុត្តភាវំ ឧបគច្ឆា”តិ ឯវំ អបក្កោសិតោ។ **តតោ**តិ យត្ថ បុព្ពេ ឋិតោ, តតោ បរលោកតោ។ **អាគា**តិ អាគញ្ឆិ។ **នានុញ្ញាតោ**តិ អននុមតោ, “គច្ឆ, តាត, បរលោក”ន្តិ ឯវំ អម្ហេហិ អវិស្សជ្ជិតោ។ **ឥតោ**តិ ឥធលោកតោ។ **គតោ**តិ អបគតោ។ **យថាគតោ**តិ យេនាការេន អាគតោ, អម្ហេហិ អនព្ភិតោ ឯវ អាគតោតិ អត្ថោ។ **តថា គតោ**តិ តេនេវាការេន គតោ។ យថា សកេនេវ កម្មុនា អាគតោ, តថា សកេនេវ កម្មុនា គតោតិ។ ឯតេន កម្មស្សកតំ ទស្សេតិ។ **តត្ថ កា បរិទេវនា**តិ ឯវំ អវសវត្តិកេ សំសារបវត្តេ មរណំ បដិច្ច កា នាម បរិទេវនា, អយុត្តា សា បញ្ញវតា អករណីយាតិ ទស្សេតិ។

ឯវំ ព្រាហ្មណិយា វចនំ សុត្វា តស្ស ភគិនី បុច្ឆិ – “អម្ម, តុយ្ហំ សោ កី ហោតី”តិ? “ភាតា មេ, សាមី”តិ។ “អម្ម, ភគិនិយោ នាម ភាតូសុ សិនេហា, ត្វំ កស្មា ន រោទសី”តិ? សាបិ អរោទនការណំ កថេន្តី –

៨៩. “សចេ រោទេ កិសា អស្សំ, តត្ថ មេ កឹ ផលំ សិយា;
ញាតិមិត្តសុហជ្ជានំ, ភិយ្យោ នោ អរតី សិយា។

៩០. “ឧយ្ហមានោ ន ជានាតិ, ញាតីនំ បរិទេវិតំ;
តស្មា ឯតំ ន រោទាមិ, គតោ សោ តស្ស យា គតី”តិ។ –

គាថាទ្វយមាហ។ តត្ថ **សចេ រោទេ កិសា អស្ស**ន្តិ យទិ អហំ រោទេយ្យំ, កិសា បរិសុក្ខសរីរា ភវេយ្យំ។ **តត្ថ មេ កឹ ផលំ សិយា**តិ តស្មិំ មយ្ហំ ភាតុ មរណនិមិត្តេ រោទនេ កឹ នាម ផលំ, កោ អានិសំសោ ភវេយ្យ? ន តេន មយ្ហំ ភាតិកោ អាគច្ឆេយ្យ, នាបិ សោ តេន សុគតឹ គច្ឆេយ្យាតិ អធិប្បាយោ។ **ញាតិមិត្តសុហជ្ជានំ, ភិយ្យោ នោ អរតី សិយា**តិ អម្ហាកំ ញាតីនំ មិត្តានំ សុហទយានញ្ច មម សោចនេន ភាតុមរណទុក្ខតោ ភិយ្យោបិ អរតិ ទុក្ខមេវ សិយាតិ។

ឯវំ ភគិនិយា វចនំ សុត្វា តស្ស ភរិយំ បុច្ឆិ – “តុយ្ហំ សោ កី ហោតី”តិ? “ភត្តា មេ, សាមី”តិ។ “ភទ្ទេ, ឥត្ថិយោ នាម ភត្តរិ សិនេហា ហោន្តិ, តស្មិញ្ច មតេ វិធវា អនាថា ហោន្តិ, កស្មា ត្វំ ន រោទសី”តិ? សាបិ អត្តនោ

អរោទនការណំ កថេន្តី –

៨១. “យថាបិ ទារកោ ចន្ទំ, គច្ឆន្តមនុរោទតិ;
ឯវំសម្បទមេវេតំ, យោ បេតមនុសោចតិ។

៨២. “ឧយ្ហមានោ ន ជានាតិ, ញាតីនំ បរិទេវិតំ;
តស្មា ឯតំ ន រោទាមិ, គតោ សោ តស្ស យា គតី”តិ។ – គាថាទ្វយមាហ;

តត្ថ **ទារកោ**តិ ពាលទារកោ។ **ចន្ទ**ន្តិ ចន្ទមណ្ឌលំ។ **គច្ឆន្ត**ន្តិ នភំ អព្ភុស្សុក្កមានំ។ **អនុរោទតី**តិ “មយ្ហំ រថចក្កំ គហេត្វា ទេហី”តិ អនុរោទតិ។ **ឯវំសម្បទមេវេត**ន្តិ យោ បេតំ មតំ អនុសោចតិ, តស្សេតំ អនុសោចនំ ឯវំសម្បទំ ឯវរូបំ, អាកាសេន គច្ឆន្តស្ស ចន្ទស្ស គហេតុកាមតាសទិសំ អលព្ភនេយ្យវត្ថុស្មិំ ឥច្ឆាភាវតោតិ អធិប្បាយោ។

ឯវំ តស្ស ភរិយាយ វចនំ សុត្វា ទាសី បុច្ឆិ – “អម្ម, តុយ្ហំ សោ កី ហោតី”តិ? “អយ្យោ មេ, សាមី”តិ។ “យទិ ឯវំ តេន ត្វំ បោថេត្វា វេយ្យាវច្ចំ ការិតា ភរិស្សសិ, តស្មា មញ្ញេ ‘សុមុត្តាហំ តេនា’តិ ន រោទសី”តិ? “សាមិ, មា មំ ឯវំ អវច, ន ចេតំ អនុច្ឆវិកំ , អតិវិយ ខន្តិមេត្តានុទ្ទយាសម្បន្នោ យុត្តវាទី មយ្ហំ អយ្យបុត្តោ ឧរេ សំវឌ្ឍបុត្តោ វិយ អហោសី”តិ។ អថ “កស្មា ន រោទសី”តិ? សាបិ អត្តនោ អរោទនការណំ កថេន្តី –

៨៣. “យថាបិ ព្រហ្មេ ឧទកុម្ភោ, ភិន្នោ អប្បដិសន្ធិយោ;
ឯវំសម្បទមេវេតំ, យោ បេតមនុសោចតិ។

៨៤. “ឧយ្ហមានោ ន ជានាតិ, ញាតីនំ បរិទេវិតំ;
តស្មា ឯតំ ន រោទាមិ, គតោ សោ តស្ស យា គតី”តិ។ –

គាថាទ្វយមាហ។ តត្ថ **យថាបិ ព្រហ្មេ ឧទកុម្ភោ, ភិន្នោ អប្បដិសន្ធិយោ**តិ ព្រាហ្មណ សេយ្យថាបិ ឧទកឃដោ មុគ្គរប្បហារាទិនា ភិន្នោ អប្បដិសន្ធិយោ បុន បាកតិកោ ន ហោតិ។ សេសមេត្ថ វុត្តនយត្តា ឧត្តានត្ថមេវ។

សក្កោ តេសំ កថំ សុត្វា បសន្នមានសោ “សម្មទេវ តុម្ហេហិ មរណស្សតិ ភាវិតា, ឥតោ បដ្ឋាយ ន តុម្ហេហិ កសិអាទិករណកិច្ចំ អត្ថី”តិ តេសំ គេហំ សត្តរតនភរិតំ កត្វា “អប្បមត្តា ទានំ ទេថ, សីលំ រក្ខថ, ឧបោសថកម្មំ ករោថា”តិ ឱវទិត្វា អត្តានញ្ច តេសំ និវេទេត្វា សកដ្ឋានមេវ គតោ។ តេបិ ព្រាហ្មណាទយោ ទានាទីនិ បុញ្ញានិ ករោន្តា យាវតាយុកំ ឋត្វា ទេវលោកេ ឧប្បជ្ជិំសុ។

សត្ថា ឥមំ ជាតកំ អាហរិត្វា តស្ស ឧបាសកស្ស សោកសល្លំ សមុទ្ធរិត្វា ឧបរិ សច្ចានិ បកាសេសិ, សច្ចបរិយោសានេ ឧបាសកោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហីតិ។

ឧរគបេតវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ឥតិ ខុទ្ទក-អដ្ឋកថាយ បេតវត្ថុស្មិំ

ទ្វាទសវត្ថុបដិមណ្ឌិតស្ស

បឋមស្ស ឧរគវគ្គស្ស អត្ថសំវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. ឧព្ពរិវគ្គោ

១. សំសារមោចកបេតិវត្ថុវណ្ណនា

នគ្គា ទុព្ពណ្ណរូបាសីតិ ឥទំ សត្ថរិ វេឡុវនេ វិហរន្តេ មគធរដ្ឋេ ឥដ្ឋកវតីនាមកេ គាមេ អញ្ញតរំ បេតឹ អារព្ភ វុត្តំ។ មគធរដ្ឋេ កិរ ឥដ្ឋកវតី ច ទីឃរាជិ ចាតិ ទ្វេ គាមកា អហេសុំ, តត្ថ ពហូ សំសារមោចកា មិច្ឆាទិដ្ឋិកា បដិវសន្តិ។ អតីតេ ច កាលេ បញ្ចន្នំ វស្សសតានំ មត្ថកេ អញ្ញតរា ឥត្ថី តត្ថេវ ឥដ្ឋកវតិយំ អញ្ញតរស្មឹ សំសារមោចកកុលេ និព្ពត្តិត្វា មិច្ឆាទិដ្ឋិវសេន ពហូ កីដបដង្គេ ជីវិតា វោរោបេត្វា បេតេសុ និព្ពត្តិ។

សា បញ្ច វស្សសតានិ ខុប្បិបាសាទិទុក្ខំ អនុភវិត្វា អម្ហាកំ ភគវតិ លោកេ ឧប្បជ្ជិត្វា បវត្តិតវរធម្មចក្កេ អនុក្កមេន រាជគហំ ឧបនិស្សាយ វេឡុវនេ វិហរន្តេ បុនបិ ឥដ្ឋកវតិយំយេវ អញ្ញតរស្មឹ សំសារមោចកកុលេយេវ និព្ពត្តិត្វា យទា សត្តដ្ឋវស្សុទ្ទេសិកកាលេ អញ្ញាហិ ទារិកាហិ សទ្ធឹ រថិកាយ កីឡនសមត្ថា អហោសិ, តទា អាយស្មា សារិបុត្តត្ថេរោ តមេវ គាមំ ឧបនិស្សាយ អរុណវតីវិហារេ វិហរន្តោ ឯកទិវសំ ទ្វាទសហិ ភិក្ខូហិ សទ្ធឹ តស្ស គាមស្ស ទ្វារសមីបេន មគ្គេន អតិក្កមតិ។ តស្មឹ ខណេ ពហូ គាមទារិកា គាមតោ និក្ខមិត្វា ទ្វារសមីបេ កីឡន្តិយោ បសន្នមានសា មាតាបិតូនំ បដិបត្តិទស្សនេន វេគេនាគន្ត្វា ថេរំ អញ្ញេ ច ភិក្ខូ បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទឹសុ។ សា បនេសា អស្សទ្ធកុលស្ស ធីតា ចិរកាលំ អបរិចិតកុសលតាយ សាធុជនាចារវិរហិតា អនាទរា អលក្ខិកា វិយ អដ្ឋាសិ។ ថេរោ តស្សា បុព្ពចរិតំ ឥទានិ ច សំសារមោចកកុលេ និព្ពត្តនំ អាយតិញ្ច និរយេ និព្ពត្តនារហតំ ទិស្វា "សចាយំ មំ វន្ទិស្សតិ, និរយេ ន ឧប្បជ្ជិស្សតិ, បេតេសុ និព្ពត្តិត្វាបិ មមំយេវ និស្សាយ សម្បត្តឹ បដិលភិស្សតី"តិ ញត្វា ករុណាសញ្ចោទិតមានសោ តា ទារិកាយោ អាហ – "តុម្ហេ ភិក្ខូ វន្ទថ, អយំ បន ទារិកា អលក្ខិកា វិយ ឋិតា"តិ។ អថ នំ តា ទារិកា ហត្ថេសុ បរិគ្គហេត្វា អាកឌ្ឍិត្វា ពលក្ការេន ថេរស្ស បាទេ វន្ទាបេសុំ។

សា អបរេន សមយេន វយប្បត្តា ទីឃរាជិយំ សំសារមោចកកុលេ អញ្ញតរស្ស កុមារស្ស ទិន្នា បរិបុណ្ណគព្ភា ហុត្វា កាលកតា បេតេសុ ឧប្បជ្ជិត្វា នគ្គា ទុព្ពណ្ណរូបា ខុប្បិបាសាភិភូតា អតិវិយ ពីភច្ឆទស្សនា វិចរន្តី រត្តិយំ អាយស្មតោ សារិបុត្តត្ថេរស្ស អត្តានំ ទស្សេត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ តំ ទិស្វា ថេរោ –

៩៥. "នគ្គា ទុព្ពណ្ណរូបាសិ, កិសា ធមនិសន្ថតា;
ឧប្ផាសុលិកេ កិសិកេ, កា នុ ត្វំ ឥធ តិដ្ឋសី"តិ។ –

គាថាយ បុច្ឆិ។ តត្ថ **ធមនិសន្ថតា**តិ និម្មំសលោហិតតាយ សិរាជាលេហិ បត្ថតគត្តា។ **ឧប្ផាសុលិកេ**តិ ឧគ្គតផាសុលិកេ។ **កិសិកេ**តិ កិសសរីរេ។ បុព្ពេបិ "កិសា"តិ វត្វា បុន "កិសិកេ"តិ វចនំ អដ្ឋិចម្មន្ហារុមត្តសរីរតាយ អតិវិយ កិសភាវទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ តំ សុត្វា បេតី អត្តានំ បវេទេន្តី –

៩៦. "អហំ ភទន្តេ បេតីម្ហិ, ទុគ្គតា យមលោកិកា;
បាបកម្មំ ករិត្វាន, បេតលោកំ ឥតោ គតា"តិ។ – គាថំ វត្វា បុន ថេរេន –

៩៧. "កឹ នុ កាយេន វាចាយ, មនសា ទុក្កដំ កតំ;
កិស្សកម្មវិបាកេន, បេតលោកំ ឥតោ គតា"តិ។ –

កតកម្មំ បុដ្ឋា "អទានសីលា មច្ឆរិនី ហុត្វា បេតយោនិយំ និព្ពត្តិត្វា ឯវំ មហាទុក្ខំ អនុភវាមី"តិ ទស្សេន្តី តិស្សោ គាថា អភាសិ –

៩៨. "អនុកម្បកា មយ្ហំ នាហេសុំ ភន្តេ, បិតា ច មាតា អថវាបិ ញាតកា;
យេ មំ និយោជេយ្យុំ ទទាហិ ទានំ, បសន្នចិត្តា សមណព្រាហ្មណានំ។

៩៩. "ឥតោ អហំ វស្សសតានិ បញ្ច, យំ ឯវរូបា វិចរាមិ នគ្គា;
ខុទាយ តណ្ហាយ ច ខជ្ជមានា, បាបស្ស កម្មស្ស ផលំ មមេទំ។

១០០. "វន្ទាមិ តំ អយ្យ បសន្នចិត្តា, អនុកម្ប មំ វីរ មហានុភាវ;
ទត្វា ច មេ អាទិស យញ្ហិ កិញ្ចិ, មោចេហិ មំ ទុគ្គតិយា ភទន្តេ"តិ។

៩៨. តត្ថ **អនុកម្បកា**តិ សម្បរាយិកេន អត្ថេន អនុគ្គណ្ហកា។ **ភន្តេ**តិ ថេរំ អាលបតិ។ **យេ មំ និយោជេយ្យុ**ន្តិ មាតា វា បិតា វា អថ វា ញាតកា ឯទិសា បសន្នចិត្តា ហុត្វា "សមណព្រាហ្មណានំ ទទាហិ

ទាន”ន្តិ យេ មំ និយោជេយ្យុំ, តាទិសា អនុកម្បកា មយ្ហំ នាហេសុន្តិ យោជនា។

៩៩. តតោ អហំ វស្សសតានិ បញ្ច, យំ ឯវរូបា វិចរាមិ នគ្គាតិ តទំ សា បេតី តតោ តតិយាយ ជាតិយា អត្តនោ បេតត្តភាវំ អនុស្សរិត្វា តទានិបិ តថា បញ្ចវស្សសតានិ វិចរាមីតិ អធិប្បាយេនាហ។ តត្ថ **យ**ន្តិ យស្មា, ទានាទីនំ បុញ្ញានំ អកតត្តា ឯវរូបា នគ្គា បេតី ហុត្វា តតោ បដ្ឋាយ វស្សសតានិ បញ្ច វិចរាមីតិ យោជនា។ **តណ្ហាយា**តិ បិបាសាយ។ **ខជ្ជមានា**តិ ខាទិយមានា, ពាធិយមានាតិ អត្ថោ។

១០០. វន្ទាមិ តំ អយ្យ បសន្នចិត្តាតិ អយ្យ, តមហំ បសន្នចិត្តា ហុត្វា វន្ទាមិ, ឯត្តកមេវ បុញ្ញំ តទានិ មយា កាតុំ សក្កាតិ ទស្សេតិ។ **អនុកម្ប ម**ន្តិ អនុគ្គណ្ហ មមំ ឧទ្ទិស្ស អនុទ្ទយំ ករោហិ។ **ទត្វា ច មេ អាទិស យញ្ហិ កិញ្ចី**តិ កិញ្ចិទេវ ទេយ្យធម្មំ សមណព្រាហ្មណានំ ទត្វា តំ ទក្ខិណំ មយ្ហំ អាទិស, តេន មេ តតោ បេតយោនិតោ មោក្ខោ ភវិស្សតីតិ អធិប្បាយេន វទតិ។ តេនេវាហ **“មោចេហិ មំ ទុគ្គតិយា ភទន្តេ”**តិ។

ឯវំ បេតិយា វុត្តេ យថា សោ ថេរោ បដិបជ្ជិ, តំ ទស្សេតុំ សង្គីតិការេហិ តិស្សោ គាថា វុត្តា –

១០១. “សាធូតិ សោ បដិស្សុត្វា, សារិបុត្តោនុកម្បកោ;
ភិក្ខូនំ អាលោបំ ទត្វា, បាណិមត្តញ្ច ចោឡកំ;
ថាលកស្ស ច បានីយំ, តស្សា ទក្ខិណមាទិសិ។

១០២. “សមនន្តរានុទ្ទិដ្ឋេ , វិបាកោ ឧទបជ្ជថ;
ភោជនច្ឆាទនបានីយំ, ទក្ខិណាយ ឥទំ ផលំ។

១០៣. “តតោ សុទ្ធា សុចិវសនា, កាសិកុត្តមធារិនី;
វិចិត្តវត្ថាភរណា, សារិបុត្តំ ឧបសង្កមី”តិ។

១០១-១០៣. តត្ថ **ភិក្ខូន**ន្តិ ភិក្ខុនោ, វចនវិបល្លាសេន ហេតំ វុត្តំ។ “អាលោបំ ភិក្ខុនោ ទត្វា”តិ កេចិ បឋន្តិ។ **អាលោប**ន្តិ កពឡំ, ឯកាលោបមត្តំ ភោជនន្តិ អត្ថោ។ **បាណិមត្តញ្ច ចោឡក**ន្តិ ឯកហត្ថប្បមាណំ ចោឡខណ្ឌន្តិ អត្ថោ។ **ថាលកស្ស ច បានីយ**ន្តិ ឯកថាលកបូរណមត្តំ ឧទកំ។ សេសំ ឧល្លោកិយបេតវត្ថុស្មិំ វុត្តនយមេវ។

អថាយស្មា សារិបុត្តោ តំ បេតី បីណិន្ទ្រិយំ បរិសុទ្ធឆវិវណ្ណំ ទិព្ពវត្ថាភរណាលង្ការំ សមន្តតោ អត្តនោ បភាយ ឱភាសេន្តី អត្តនោ សន្តិកំ ឧបគន្ត្វា ឋិតំ ទិស្វា បច្ចក្ខតោ កម្មផលំ តាយ វិភាវេតុកាមោ ហុត្វា តិស្សោ គាថា អភាសិ –

១០៤. “អភិក្កន្តេន វណ្ណេន, យា ត្វំ តិដ្ឋសិ ទេវតេ;
ឱភាសេន្តី ទិសា សព្ពា, ឱសធី វិយ តារកា។

១០៥. “កេន តេតាទិសោ វណ្ណោ, កេន តេ ឥធ មិជ្ឈតិ;
ឧប្បជ្ជន្តិ ច តេ ភោគា, យេ កេចិ មនសោ បិយា។

១០៦. “បុច្ឆាមិ តំ ទេវិ មហានុភាវេ, មនុស្សភូតា កិមកាសិ បុញ្ញំ;
កេនាសិ ឯវំ ជលិតានុភាវា, វណ្ណោ ច តេ សព្ពទិសា បភាសតី”តិ។

១០៤. តត្ថ **អភិក្កន្តេនា**តិ អតិមនាបេន, អភិរូបេនាតិ អត្ថោ។ **វណ្ណេនា**តិ ឆវិវណ្ណេន។ **ឱភាសេន្តី ទិសា សព្ពា**តិ សព្ពាបិ ទស ទិសា ជោតេន្តី ឯកាលោកំ ករោន្តី។ យថា កិន្តិ អាហ **“ឱសធី វិយ តារកា”**តិ។ ឧស្សន្នា បភា ឯតាយ ធីយតិ, ឱសធានំ វា អនុពលប្បទាយិកាតិ កត្វា “ឱសធី”តិ លទ្ធនាមា តារកា យថា សមន្តតោ អាលោកំ កុរុមានា តិដ្ឋតិ, ឯវមេវ ត្វំ សព្ពទិសា ឱភាសេន្តីតិ អត្ថោ។

១០៥. កេនាតិ កឹ-សទ្ទោ បុច្ឆាយំ។ ហេតុអត្ថេ ចេតំ ករណវចនំ, កេន ហេតុនាតិ អត្ថោ។ **តេ**តិ តវ។ **ឯតាទិសោ**តិ ឯទិសោ, ឯតរហិ យថាទិស្សមានោតិ វុត្តំ ហោតិ។ **កេន តេ ឥធ មិជ្ឈតី**តិ កេន បុញ្ញវិសេសេន ឥធ ឥមស្មិំ ឋានេ ឥទានិ តយា លព្ភមានំ សុចរិតផលំ ឥជ្ឈតិ និប្ផជ្ជតិ។ **ឧប្បជ្ជន្តី**តិ និព្ពត្តន្តិ។ **ភោគា**តិ បរិភុញ្ជិតព្ពដ្ឋេន “ភោគា”តិ លទ្ធនាមា វត្ថាភរណាទិវិត្តូបករណវិសេសា។ **យេ កេចី**តិ ភោគេ អនវសេសតោ ព្យាបេត្វា សង្គណ្ហាតិ ។ អនវសេសព្យាបកោ ហិ អយំ និទ្ទេសោ យថា “យេ កេចិ សង្ខារា”តិ។ **មនសោ បិយា**តិ មនសា បិយាយិតព្ពា, មនាបិយាតិ អត្ថោ។

១០៦. **បុច្ឆាមី**តិ បុច្ឆំ ករោមិ, ញាតុំ ឥច្ឆាមីតិ អត្ថោ។ **តន្តិ** ត្វំ។ **ទេវី**តិ ទិព្ពានុភាវសមង្គិតាយ, ទេវិ។ តេនាហ "មហានុភាវេ"តិ។ **មនុស្សភូតា**តិ មនុស្សេសុ ជាតា មនុស្សភាវំ បត្តា។ ឥទំ យេភុយ្យេន សត្តា មនុស្សត្តភាវេ ឋិតា បុញ្ញានិ ករោន្តីតិ កត្វា វុត្តំ។ អយមេតាយំ គាថានំ សង្ខេបតោ អត្ថោ, វិត្ថារតោ បន បរមត្ថទីបនិយំ វិមានវត្ថុអដ្ឋកថាយំ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ។

ឯវំ បុន ថេរេន បុដ្ឋា បេតី តស្សា សម្បត្តិយា លទ្ធការណំ បកាសេន្តី សេសគាថា អភាសិ –

១០៧. "ឧប្បណ្ឌុកី កិសំ ឆាតំ, នគ្គំ សម្បតិតច្ឆវិំ;
មុនិ ការុណិកោ លោកេ, តំ មំ អទ្ទក្ខិ ទុគ្គតំ។

១០៨. "ភិក្ខូនំ អាលោបំ ទត្វា, បាណិមត្តញ្ច ចោឡកំ;
ថាលកស្ស ច បានីយំ, មម ទក្ខិណមាទិសិ។

១០៩. "អាលោបស្ស ផលំ បស្ស, ភត្តំ វស្សសតំ ទស;
ភុញ្ជាមិ កាមកាមិនី, អនេករសព្យញ្ជនំ។

១១០. "បាណិមត្តស្ស ចោឡស្ស, វិបាកំ បស្ស យាទិសំ;
យាវតា នន្ទរាជស្ស, វិជិតស្មិំ បដិច្ឆទា។

១១១. "តតោ ពហុតរា ភន្តេ, វត្ថានច្ឆាទនានិ មេ;
កោសេយ្យកម្ពលីយានិ, ខោមកប្បាសិកានិ ច។

១១២. "វិបុលា ច មហគ្ឃា ច, តេបាកាសេវលម្ពរេ;
សាហំ តំ បរិទហាមិ, យំ យញ្ហិ មនសោ បិយំ។

១១៣. "ថាលកស្ស ច បានីយំ, វិបាកំ បស្ស យាទិសំ;
គម្ភីរា ចតុរស្សា ច, បោក្ខរញ្ញោ សុនិម្មិតា។

១១៤. "សេតោទកា សុប្បតិត្ថា, សីតា អប្បដិគន្ធិយា;
បទុមុប្បលសញ្ឆន្នា, វារិកិញ្ជក្ខបូរិតា។

១១៥. "សាហំ រមាមិ កីឡាមិ, មោទាមិ អកុតោភយា;
មុនី ការុណិកំ លោកេ, ភន្តេ វន្ទិតុមាគតា"តិ។

១០៧. តត្ថ **ឧប្បណ្ឌុកិ**ន្តិ ឧប្បណ្ឌុកជាតំ។ **ឆាត**ន្តិ ពុភុក្ខិតំ ខុទាយ អភិភូតំ។ **សម្បតិតច្ឆវិ**ន្តិ ឆិន្នភិន្នសរីរច្ឆវិំ។ **លោកេ**តិ ឥទំ "ការុណិកោ"តិ ឯត្ថ វុត្តករុណាយ វិសយទស្សនំ។ **តំ ម**ន្តិ តាទិសំ មមំ, វុត្តនយេន ឯកន្តតោ ករុណដ្ឋានិយំ មំ។ **ទុគ្គត**ន្តិ ទុគ្គតិំ គតំ។

១០៨-១០៩. **ភិក្ខូនំ អាលោបំ ទត្វា**តិអាទិ ថេរេន អត្តនោ ករុណាយ កតាការទស្សនំ។ តត្ថ **ភត្ត**ន្តិ ឱទនំ, ទិព្ពភោជនន្តិ អត្ថោ។ **វស្សសតំ ទសា**តិ ទស វស្សសតានិ, វស្សសហស្សន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ អច្ចន្តសំយោគេ ចេតំ ឧបយោគវចនំ។ **ភុញ្ជាមិ កាមកាមិនី, អនេករសព្យញ្ជន**ន្តិ អញ្ញេហិបិ កាមេតព្ពកាមេហិ សមន្នាគតា អនេករសព្យញ្ជនំ ភត្តំ ភុញ្ជាមីតិ យោជនា។

១១០. **ចោឡស្សា**តិ ទេយ្យធម្មសីសេន តព្ពិសយំ ទានមយំ បុញ្ញមេវ ទស្សេតិ។ **វិបាកំ បស្ស យាទិស**ន្តិ តស្ស ចោឡទានស្ស វិបាកសង្ខាតំ ផលំ បស្ស, ភន្តេ។ តំ បន យាទិសំ យថារូបំ, កិន្តិ ចេតិ អាហ "**យាវតា នន្ទរាជស្សា**"តិអាទិ។

តត្ថ កោយំ **នន្ទរាជា** នាម? អតីតេ កិរ ទសវស្សសហស្សាយុកេសុ មនុស្សេសុ ពារាណសិវាសី ឯកោ កុដុម្ពិកោ អរញ្ញេ ជង្ឃាវិហារំ វិចរន្តោ អរញ្ញដ្ឋានេ អញ្ញតរំ បច្ចេកពុទ្ធំ អទ្ទស។ សោ បច្ចេកពុទ្ធោ តត្ថ ចីវរកម្មំ ករោន្តោ អនុវាតេ អប្បហោន្តេ សំហរិត្វាវ ឋបេតុំ អារទ្ធោ។ សោ កុដុម្ពិកោ តំ ទិស្វា, "ភន្តេ, កិំ ករោថា"តិ វត្វា តេន អប្បិច្ឆតាយ កិញ្ចិ អវុត្តេបិ "ចីវរទុស្សំ នប្បហោតី"តិ ញត្វា អត្តនោ ឧត្តរាសង្គំ បច្ចេកពុទ្ធស្ស បាទមូលេ ឋបេត្វា អគមាសិ។ បច្ចេកពុទ្ធោ តំ គហេត្វា អនុវាតំ អារោបេន្តោ ចីវរំ កត្វា បារុបិ។ សោ កុដុម្ពិកា ជីវិតបរិយោសានេ កាលំ កត្វា តាវតឹសភវនេ និព្ពត្តិត្វា តត្ថ យាវតាយុកំ ទិព្ពសម្បត្តិំ អនុភវិត្វា តតោ ចវិត្វា ពារាណសិតោ យោជនមត្តេ ឋានេ អញ្ញតរស្មិំ គាមេ អមច្ចកុលេ និព្ពត្តិ។

តស្ស វយប្បត្តកាលេ តស្មឹ គាមេ នក្ខត្តំ សង្ឃុដ្ឋំ អហោសិ។ សោ មាតរំ អាហ – “អម្ម, សាដកំ មេ ទេហិ, នក្ខត្តំ កីឡិស្សាមី”តិ។ សា សុធោតវត្ថំ នីហរិត្វា អទាសិ។ “អម្ម, ថូលំ ឥទ”ន្តិ។ អញ្ញំ នីហរិត្វា អទាសិ, តម្បិ បដិក្ខិបិ។ អថ នំ មាតា អាហ – “តាត, យាទិសេ គេហេ មយំ ជាតា, នត្ថិ នោ ឥតោ សុខុមតរស្ស វត្ថស្ស បដិលាភាយ បុញ្ញ”ន្តិ។ “លភនដ្ឋានំ គច្ឆាមិ, អម្មា”តិ។ “គច្ឆ, បុត្ត, អហំ អជ្ជេវ តុយ្ហំ ពារាណសិនគរេ រជ្ជបដិលាភំ ឥច្ឆាមី”តិ។ សោ “សាធុ, អម្មា”តិ មាតរំ វន្ទិត្វា បទក្ខិណំ កត្វា អាហ – “គច្ឆាមិ, អម្មា”តិ។ “គច្ឆ, តាតា”តិ។ ឯវំ កិរស្សា ចិត្តំ អហោសិ – “កហំ គមិស្សតិ, ឥធ វា ឯត្ថ វា គេហេ និសីទិស្សតី”តិ។ សោ បន បុញ្ញនិយាមេន ចោទិយមានោ គាមតោ និក្ខមិត្វា ពារាណសឹ គន្ត្វា មង្គលសិលាបដ្ដេ សសីសំ បារុបិត្វា និបជ្ជិ។ សោ ច ពារាណសិរញ្ញោ កាលកតស្ស សត្តមោ ទិវសោ ហោតិ។

អមច្ចា ច បុរោហិតោ ច រញ្ញោ សរីរកិច្ចំ កត្វា រាជង្គណេ និសីទិត្វា មន្តយឹសុ – “រញ្ញោ ឯកា ធីតា អត្ថិ, បុត្តោ នត្ថិ, អរាជកំ រជ្ជំ ន តិដ្ឋតិ, ផុស្សរថំ វិស្សជ្ជេមា”តិ។ តេ កុមុទវណ្ណេ ចត្តារោ សិន្ធវេ យោជេត្វា សេតច្ឆត្តប្បមុខំ បញ្ចវិធំ រាជកកុធភណ្ឌំ រថស្មឹយេវ ឋបេត្វា រថំ វិស្សជ្ជេត្វា បច្ឆតោ តូរិយានិ បគ្គណ្ហាបេសុំ។ រថោ បាចីនទ្វារេន និក្ខមិត្វា ឧយ្យានាភិមុខោ អហោសិ។ “បរិចយេន ឧយ្យានាភិមុខោ គច្ឆតិ , និវត្តេមា”តិ កេចិ អាហំសុ។ បុរោហិតោ “មា និវត្តយិត្ថា”តិ អាហ។ រថោ កុមារំ បទក្ខិណំ កត្វា អារោហនសជ្ជោ ហុត្វា អដ្ឋាសិ, បុរោហិតោ បារុបនកណ្ណំ អបនេត្វា បាទតលានិ ឱលោកេន្តោ “តិដ្ឋតុ អយំ ទីបោ, ទ្វិសហស្សទីបបរិវារេសុ ចតូសុ មហាទីបេសុ ឯករជ្ជំ ការេតុំ យុត្តោ”តិ វត្វា “តូរិយានិ បគ្គណ្ហថ, បុនបិ បគ្គណ្ហថា”តិ តិក្ខត្តុំ តូរិយានិ បគ្គណ្ហាបេសិ។

អថ កុមារោ មុខំ វិវរិត្វា ឱលោកេត្វា “កេន កម្មេន អាគតត្ថ, តាតា”តិ អាហ។ “ទេវ, តុម្ហាកំ រជ្ជំ បាបុណាតី”តិ។ “តុម្ហាកំ រាជា កហ”ន្តិ? “ទិវង្គតោ, សាមី”តិ។ “កតិ ទិវសា អតិក្កន្តា”តិ? “អជ្ជ សត្តមោ ទិវសោ”តិ។ “បុត្តោ វា ធីតា វា នត្ថី”តិ? “ធីតា អត្ថិ, ទេវ, បុត្តោ នត្ថី”តិ។ “តេន ហិ ករិស្សាមិ រជ្ជ”ន្តិ។ តេ តាវទេវ អភិសេកមណ្ឌបំ កត្វា រាជធីតរំ សព្ពាលង្ការេហិ អលង្ករិត្វា ឧយ្យានំ អានេត្វា កុមារស្ស អភិសេកំ អកំសុ។

អថស្ស កតាភិសេកស្ស សតសហស្សគ្ឃនិកំ វត្ថំ ឧបនេសុំ។ សោ “កិមិទំ, តាតា”តិ អាហ។ “និវាសនវត្ថំ, ទេវា”តិ។ “ននុ, តាតា, ថូល”ន្តិ? “មនុស្សានំ បរិភោគវត្ថេសុ ឥតោ សុខុមតរំ នត្ថិ, ទេវា”តិ។ “តុម្ហាកំ រាជា ឯវរូបំ និវាសេសី”តិ? “អាម, ទេវា”តិ។ “ន មញ្ញេ បុញ្ញវា តុម្ហាកំ រាជា (អ. និ. អដ្ឋ. ១.១.១៩១) សុវណ្ណភិង្ការំ អាហរថ, លភិស្សាមិ វត្ថ”ន្តិ។ សុវណ្ណភិង្ការំ អាហរឹសុ។ សោ ឧដ្ឋាយ ហត្ថេ ធោវិត្វា មុខំ វិក្ខាលេត្វា ហត្ថេន ឧទកំ អាទាយ បុរត្ថិមទិសាយំ អព្ភុក្កិរិ។ តទា ឃនបថវឹ ភិន្ទិត្វា អដ្ឋ កប្បរុក្ខា ឧដ្ឋហឹសុ។ បុន ឧទកំ គហេត្វា ទក្ខិណាយ បច្ឆិមាយ ឧត្តរាយាតិ ឯវំ ចតូសុ ទិសាសុ អព្ភុក្កិរិ។ សព្ពទិសាសុ អដ្ឋ អដ្ឋ កត្វា ទ្វត្តឹស កប្បរុក្ខា ឧដ្ឋហឹសុ។ ឯកេកាយ ទិសាយ សោឡស សោឡស កត្វា ចតុសដ្ឋិ កប្បរុក្ខាតិ កេចិ វទន្តិ។ សោ ឯកំ ទិព្ពទុស្សំ និវាសេត្វា ឯកំ បារុបិត្វា “នន្ទរញ្ញោ វិជិតេ សុត្តកន្តិកា ឥត្ថិយោ មា សុត្តំ កន្តឹសូតិ ភេរឹ ចរាបេថា”តិ វត្វា ឆត្តំ ឧស្សាបេត្វា អលង្កតបដិយត្តោ ហត្ថិក្ខន្ធវរគតោ នគរំ បវិសិត្វា បាសាទំ អារុយ្ហ មហាសម្បត្តឹ អនុភវិ។

ឯវំ គច្ឆន្តេ កាលេ ឯកទិវសំ ទេវី រញ្ញោ សម្បត្តឹ ទិស្វា “អហោ តបស្សី”តិ ការុញ្ញាការំ ទស្សេសិ។ “កិមិទំ, ទេវី”តិ ច បុដ្ឋា “អតិមហតី តេ, ទេវ, សម្បត្តិ។ អតីតេ អទ្ធនិ កល្យាណំ អកត្ថ, ឥទានិ អនាគតស្ស អត្ថាយ កុសលំ ន ករោថា”តិ អាហ។ “កស្ស ទេម? សីលវន្តោ នត្ថី”តិ។ “អសុញ្ញោ, ទេវ, ជម្ពុទីបោ អរហន្តេហិ, តុម្ហេ ទានមេវ សជ្ជេថ, អហំ អរហន្តេ លច្ឆាមី”តិ អាហ។ បុនទិវសេ រាជា មហារហំ ទានំ សជ្ជាបេសិ។ ទេវី “សចេ ឥមិស្សាយ ទិសាយ អរហន្តោ អត្ថិ, ឥធាគន្ត្វា អម្ហាកំ ភិក្ខំ គណ្ហន្តូ”តិ អធិដ្ឋហិត្វា ឧត្តរទិសាភិមុខា ឧរេន និបជ្ជិ។ និបន្នមត្តាយ ឯវ ទេវិយា ហិមវន្តេ វសន្តានំ បទុមវតិយា បុត្តានំ បញ្ចសតានំ បច្ចេកពុទ្ធានំ ជេដ្ឋកោ មហាបទុមបច្ចេកពុទ្ធោ ភាតិកេ អាមន្តេសិ – “មារិសា នន្ទរាជា តុម្ហេ និមន្តេតិ, អធិវាសេថ តស្សា”តិ។ តេ អធិវាសេត្វា តាវទេវ អាកាសេនាគន្ត្វា ឧត្តរទ្វារេ ឱតរឹសុ។ មនុស្សា “បញ្ចសតា, ទេវ, បច្ចេកពុទ្ធា អាគតា”តិ រញ្ញោ អារោចេសុំ។ រាជា សទ្ធឹ ទេវិយា អាគន្ត្វា វន្ទិត្វា បត្តំ គហេត្វា បច្ចេកពុទ្ធេ បាសាទំ អារោបេត្វា តត្ថ តេសំ ទានំ ទត្វា ភត្តកិច្ចាវសានេ រាជា សង្ឃត្ថេរស្ស, ទេវី សង្ឃនវកស្ស បាទមូលេ និបជ្ជិត្វា “អយ្យា, បច្ចយេហិ ន កិលមិស្សន្តិ, មយំ បុញ្ញេន ន ហាយិស្សាម, អម្ហាកំ ឥធ និវាសាយ បដិញ្ញំ ទេថា”តិ បដិញ្ញំ ការេត្វា ឧយ្យានេ និវាសដ្ឋានានិ ការេត្វា យាវជីវំ បច្ចេកពុទ្ធេ ឧបដ្ឋហិត្វា តេសុ បរិនិព្ពុតេសុ សាធុកីឡិតំ ការេត្វា គន្ធទារុអាទីហិ សរីរកិច្ចំ ការេត្វា ធាតុយោ គហេត្វា ចេតិយំ បតិដ្ឋាបេត្វា “ឯវរូបានម្បិ នាម មហានុភាវានំ មហេសីនំ មរណំ ភវិស្សតិ, កិមង្គំ បន មាទិសាន”ន្តិ សំវេគជាតោ ជេដ្ឋបុត្តំ រជ្ជេ បតិដ្ឋាបេត្វា សយំ តាបសបព្ពជ្ជំ បព្ពជិ។ ទេវីបិ “រញ្ញេ បព្ពជិតេ អហំ កឹ ករិស្សាមី”តិ បព្ពជិ។ ទ្វេបិ ឧយ្យានេ វសន្តា ឈានានិ និព្ពត្តេត្វា ឈានសុខេន វីតិនាមេត្វា អាយុបរិយោសានេ ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តឹសុ។ សោ កិរ នន្ទរាជា អម្ហាកំ សត្ថុ មហាសាវកោ មហាកស្សបត្ថេរោ អហោសិ, តស្ស អគ្គមហេសី ភទ្ទា កាបិលានី នាម។

អយំ បន នន្ទរាជា ទស វស្សសហស្សានិ សយំ ទិព្ពវត្ថានិ បរិទហន្តោ សព្ពមេវ អត្តនោ វិជិតំ ឧត្តរកុរុសទិសំ ករោន្តោ អាគតាគតានំ មនុស្សានំ ទិព្ពទុស្សានិ អទាសិ។ តយិទំ ទិព្ពវត្ថសមិទ្ធឹ សន្ធាយ សា បេតី អាហ **“យាវតា នន្ទរាជស្ស, វិជិតស្មិំ បដិច្ឆទា”**តិ។ តត្ថ **វិជិតស្មិន្តិ** រដ្ឋេ។ **បដិច្ឆទា**តិ វត្ថានិ។ តានិ ហិ បដិច្ឆាទេន្តិ ឯតេហីតិ “បដិច្ឆទា”តិ វុច្ចន្តិ។

១១១. ឥទានិ សា បេតី “នន្ទរាជសមិទ្ធិតោបិ ឯតរហិ មយ្ហំ សមិទ្ធិ វិបុលតរា”តិ ទស្សេន្តី **“តតោ ពហុតរា, ភន្តេ, វត្ថានច្ឆាទនានិ មេ”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **តតោ**តិ នន្ទរាជស្ស បរិគ្គហភូតវត្ថតោបិ ពហុតរានិ មយ្ហំ វត្ថច្ឆាទនានីតិ អត្ថោ។ **វត្ថានច្ឆាទនានី**តិ និវាសនវត្ថានិ ចេវ បារុបនវត្ថានិ ច ។ **កោសេយ្យកម្ពលីយានី**តិ កោសេយ្យានិ ចេវ កម្ពលានិ ច។ **ខោមកប្បាសិកានី**តិ ខោមវត្ថានិ ចេវ កប្បាសមយវត្ថានិ ច។

១១២. **វិបុលា**តិ អាយាមតោ ច វិត្ថារតោ ច វិបុលា។ **មហគ្ឃា**តិ មហគ្ឃរសេន មហន្តា មហារហា។ **អាកាសេវលម្ពរេ**តិ អាកាសេយេវ ឱលម្ពមានា តិដ្ឋន្តិ។ **យំ យញ្ហិ មនសោ បិយ**ន្តិ យំ យំ មយ្ហំ មនសោ បិយំ, តំ តំ គហេត្វា បរិទហាមិ បារុបាមិ ចាតិ យោជនា។

១១៣. **ថាលកស្ស ច បានីយំ, វិបាកំ បស្ស យាទិស**ន្តិ ថាលកបូរណមត្តំ បានីយំ ទិន្នំ អនុមោទិតំ , តស្ស បន វិបាកំ យាទិសំ យាវ មហន្តំ បស្សាតិ ទស្សេន្តី **“គម្ភីរា ចតុរស្សា ចា”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **គម្ភីរា**តិ អគាធា។ **ចតុរស្សា**តិ ចតុរស្សសណ្ឋានា។ **បោក្ខរញ្ញោ**តិ បោក្ខរណិយោ។ **សុនិម្មិតា**តិ កម្មានុភាវេនេវ សុដ្ឋុ និម្មិតា។

១១៤. **សេតោទកា**តិ សេតឧទកា សេតវាលុកសម្បរិកិណ្ណា។ **សុប្បតិត្ថា**តិ សុន្ទរតិត្ថា។ **សីតា**តិ សីតលោទកា។ **អប្បដិគន្ធិយា**តិ បដិកូលគន្ធរហិតា សុរភិគន្ធា។ **វារិកិញ្ជក្ខបូរិតា**តិ កមលកុវលយាទីនំ កេសរសញ្ឆន្នេន វារិនា បរិបុណ្ណា។

១១៥. **សាហ**ន្តិ សា អហំ។ **រមាមី**តិ រតី វិន្ទាមិ។ **កីឡាមី**តិ ឥន្ទ្រិយានិ បរិចារេមិ។ **មោទាមី**តិ ភោគសម្បត្តិយា បមុទិតា ហោមិ។ **អកុតោភយា**តិ កុតោចិបិ អសញ្ជាតភយា, សេរី សុខវិហារិនី ហោមិ ។ **ភន្តេ, វន្ទិតុមាគតា**តិ, ភន្តេ, ឥមិស្សា ទិព្ពសម្បត្តិយា បដិលាភស្ស ការណភូតំ តំ វន្ទិតុំ អាគតា ឧបគតាតិ អត្ថោ។ យំ បនេត្ថ អត្ថតោ អវិភត្តំ, តំ តត្ថ តត្ថ វុត្តមេវ។

ឯវំ តាយ បេតិយា វុត្តេ អាយស្មា សារិបុត្តោ ឥដ្ឋកវតិយំ ទីឃរាជិយន្តិ គាមទ្វយវាសិកេសុ អត្តនោ សន្តិកំ ឧបគតេសុ មនុស្សេសុ តមត្ថំ វិត្ថារតោ កថេន្តោ សំវេជេត្វា សំសារមោចនបាបកម្មតោ មោចេត្វា ឧបាសកភាវេ បតិដ្ឋាបេសិ។ សា បវត្តិ ភិក្ខូសុ បាកដា ជាតា។ តំ ភិក្ខូ ភគវតោ អារោចេសុំ។ ភគវា តមត្ថំ អដ្ឋុប្បត្តិំ កត្វា សម្បត្តបរិសាយ ធម្មំ ទេសេសិ, សា ទេសនា មហាជនស្ស សាត្ថិកា អហោសីតិ។

សំសារមោចកបេតិវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. សារិបុត្តត្ថេរមាតុបេតិវត្ថុវណ្ណនា

នគ្គា ទុព្ពណ្ណរូបាសីតិ ឥទំ សត្ថរិ វេឡុវនេ វិហរន្តេ អាយស្មតោ សារិបុត្តត្ថេរស្ស ឥតោ បញ្ចមាយ ជាតិយា មាតុភូតំ បេតឹ អារព្ភ វុត្តំ។ ឯកទិវសំ អាយស្មា ច សារិបុត្តោ អាយស្មា ច មហាមោគ្គល្លានោ អាយស្មា ច អនុរុទ្ធោ អាយស្មា ច កប្បិនោ រាជគហស្ស អវិទូរេ អញ្ញតរស្មឹ អរញ្ញាយតនេ វិហរន្តិ។ តេន ច សមយេន ពារាណសិយំ អញ្ញតរោ ព្រាហ្មណោ អឌ្ឍោ មហទ្ធនោ មហាភោគោ សមណព្រាហ្មណកបណទ្ធិកវនិព្ពកយាចកានំ ឱបានភូតោ អន្នបានវត្ថសយនាទីនិ ទេតិ។ ទេន្តោ ច អាគតាគតានំ យថាកាលំ យថារហញ្ច បាទោទក បាទព្ភញ្ជនាទិទានានុបុព្ពកំ សព្ពាភិទេយ្យំ បដិបន្នោ ហោតិ, បុរេភត្តំ ភិក្ខូ អន្នបានាទិនា សក្កច្ចំ បរិវិសតិ។ សោ ទេសន្តរំ គច្ឆន្តោ ភរិយំ អាហ – “ភោតិ, យថាបញ្ញត្តំ ឥមំ ទានវិធឹ អបរិហាបេន្តី សក្កច្ចំ អនុបតិដ្ឋាហី”តិ។ សា “សាធូ”តិ បដិស្សុណិត្វា តស្មឹ បក្កន្តេ ឯវ តាវ ភិក្ខូនំ បញ្ញត្តំ ទានវិធឹ បច្ឆិន្ទិ, អទ្ធិកានំ បន និវាសត្ថាយ ឧបគតានំ គេហបិដ្ឋិតោ ឆឌ្ឌិតំ ជរសាលំ ទស្សេសិ “ឯត្ថ វសថា”តិ។ អន្នបានាទីនំ អត្ថាយ តត្ថ អទ្ធិកេសុ អាគតេសុ “គូថំ ខាទថ, មុត្តំ បិវថ, លោហិតំ បិវថ , តុម្ហាកំ មាតុ មត្ថលុង្គំ ខាទថា”តិ យំ យំ អសុចិ ជេគុច្ឆំ, តស្ស តស្ស នាមំ គហេត្វា និដ្ឋុរំ វទតិ។

សា អបរេន សមយេន កាលំ កត្វា កម្មានុភាវុក្ខិត្តា បេតយោនិយំ និព្ពត្តិត្វា អត្តនោ វចីទុច្ចរិតានុរូបំ ទុក្ខំ អនុភវន្តី បុរិមជាតិសម្ពន្ធំ អនុស្សរិត្វា អាយស្មតោ សារិបុត្តស្ស សន្តិកំ ឧបសង្កមិតុកាមា តស្ស វិហារទ្វារំ

សម្បាបុណិ, តស្ស វិហារទ្វារទេវតាយោ វិហារប្បវេសនំ និវារេសុំ។ សា កិរ ឥតោ បញ្ចមាយ ជាតិយា ថេរស្ស មាតុភូតបុព្ពា, តស្មា ឯវមាហ – “អហំ អយ្យស្ស សារិបុត្តត្ថេរស្ស ឥតោ បញ្ចមាយ ជាតីយា មាតា, ទេថ មេ ទ្វារប្បវេសនំ ថេរំ ទដ្ឋុ”ន្តិ។ តំ សុត្វា ទេវតា តស្សា បវេសនំ អនុជានីសុ។ សា បវិសិត្វា ចង្កមនកោដិយំ ឋត្វា ថេរស្ស អត្តានំ ទស្សេសិ។ ថេរោ តំ ទិស្វា ករុណាយ សញ្ចោទិតមានសោ ហុត្វា –

១១៦. “នគ្គា ទុព្ពណ្ណរូបាសិ, កិសា ធមនិសន្ថតា;
ឧប្ផាសុលិកេ កិសិកេ, កា នុ ត្វំ ឥធ តិដ្ឋសី”តិ។ –

គាថាយ បុច្ឆិ។ សា ថេរេន បុដ្ឋា បដិវចនំ ទេន្តី –

១១៧. “អហំ តេ សកិយា មាតា, បុព្ពេ អញ្ញាសុ ជាតីសុ;
ឧបបន្នា បេត្តិវិសយំ, ខុប្បិបាសសមប្បិតា។

១១៨. “ឆឌ្ឌិតំ ខិបិតំ ខេឡំ, សិង្ឃាណិកំ សិលេសុមំ;
វសញ្ច ឌយ្ហមានានំ, វិជាតានញ្ច លោហិតំ។

១១៩. “វណិកានញ្ច យំ ឃាន-សីសច្ឆិន្នាន លោហិតំ;
ខុទាបរេតា ភុញ្ជាមិ, ឥត្ថិបុរិសនិស្សិតំ។

១២០. “បុព្ពលោហិតំ ភក្ខាមិ, បសូនំ មានុសាន ច;
អលេណា អនគារា ច, នីលមញ្ចបរាយណា។

១២១. “ទេហិ បុត្តក មេ ទានំ, ទត្វា អន្វាទិសាហិ មេ;
អប្បេវ នាម មុច្ចេយ្យំ, បុព្ពលោហិតភោជនា”តិ។ – បញ្ចគាថា អភាសិ;

១១៧. តត្ថ **អហំ តេ សកិយា មាតា**តិ អហំ តុយ្ហំ ជននិភាវតោ សកិយា មាតា។ **បុព្ពេ អញ្ញាសុ ជាតីសូ**តិ មាតា ហោន្តីបិ ន ឥមិស្សំ ជាតិយំ, អថ ខោ បុព្ពេ អញ្ញាសុ ជាតីសុ, ឥតោ បញ្ចមិយន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ **ឧបបន្នា បេត្តិវិសយ**ន្តិ បដិសន្ធិវសេន បេតលោកំ ឧបគតា។ **ខុប្បិបាសសមប្បិតា**តិ ខុទាយ ច បិបាសាយ ច អភិភូតា, និរន្តរំ ជិឃច្ឆាបិបាសាហិ អភិភុយ្យមានាតិ អត្ថោ។

១១៨-១១៩. **ឆឌ្ឌិត**ន្តិ ឧច្ឆិដ្ឋកំ, វន្តន្តិ អត្ថោ។ **ខិបិត**ន្តិ ខិបិតេន សទ្ធឹ មុខតោ និក្ខន្តមលំ។ **ខេឡ**ន្តិ និដ្ឋុភំ។ **សិង្ឃាណិក**ន្តិ មត្ថលុង្គតោ វិស្សន្ទិត្វា នាសិកាយ និក្ខន្តមលំ។ **សិលេសុម**ន្តិ សេម្ហំ។ **វសញ្ច ឌយ្ហមានាន**ន្តិ ចិតកស្មឹ ឌយ្ហមានានំ កឡេវរានំ វសាតេលញ្ច។ **វិជាតានញ្ច លោហិត**ន្តិ បសូតានំ ឥត្ថីនំ លោហិតំ, គព្ភមលំ ច-សទ្ទេន សង្គណ្ហាតិ។ **វណិកាន**ន្តិ សញ្ជាតវណានំ។ **យ**ន្តិ យំ លោហិតន្តិ សម្ពន្ធោ។ **ឃានសីសច្ឆិន្នាន**ន្តិ ឃានច្ឆិន្នានំ សីសច្ឆិន្នានញ្ច យំ លោហិតំ, តំ ភុញ្ជាមីតិ យោជនា។ ទេសនាសីសមេតំ “ឃានសីសច្ឆិន្នាន”ន្តិ, យស្មា ហត្ថបាទាទិច្ឆិន្នានម្បិ លោហិតំ ភុញ្ជាមិយេវ។ តថា “វណិកាន”ន្តិ ឥមិនា តេសម្បិ លោហិតំ សង្គហិតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ **ខុទាបរេតា**តិ ជិឃច្ឆាភិភូតា ហុត្វា។ **ឥត្ថិបុរិសនិស្សិត**ន្តិ ឥត្ថិបុរិសសរីរនិស្សិតំ យថាវុត្តំ អញ្ញញ្ច ចម្មមំសន្ហារុបុព្ពាទិកំ បរិភុញ្ជាមីតិ ទស្សេតិ។

១២០-១២១. **បសូន**ន្តិ អជគោមហឹសាទីនំ។ **អលេណា**តិ អសរណា។ **អនគារា**តិ អនាវាសា។ **នីលមញ្ចបរាយណា**តិ សុសានេ ឆឌ្ឌិតមលមញ្ចសយនា។ អថ វា **នីលា**តិ ឆារិកង្គារពហុលា សុសានភូមិ អធិប្បេតា, តំយេវ មញ្ចំ វិយ អធិសយនាតិ អត្ថោ។ **អន្វាទិសាហិ មេ**តិ យថា ទិន្នំ ទក្ខិណំ មយ្ហំ ឧបកប្បតិ, តថា ឧទ្ទិស បត្តិទានំ ទេហិ។ **អប្បេវ នាម មុច្ចេយ្យំ, បុព្ពលោហិតភោជនា**តិ តវ ឧទ្ទិសនេន ឯតស្មា បុព្ពលោហិតភោជនា បេតជីវិកា អបិ នាម មុច្ចេយ្យំ។

តំ សុត្វា អាយស្មា សារិបុត្តត្ថេរោ ទុតិយទិវសេ មហាមោគ្គល្លានត្ថេរាទិកេ តយោ ថេរេ អាមន្តេត្វា តេហិ សទ្ធឹ រាជគហេ បិណ្ឌាយ ចរន្តោ រញ្ញោ ពិម្ពិសារស្ស និវេសនំ អគមាសិ។ រាជា ថេរេ ទិស្វា វន្ទិត្វា “កឹ, ភន្តេ, អាគតត្ថា”តិ អាគមនការណំ បុច្ឆិ។ អាយស្មា មហាមោគ្គល្លានោ តំ បវត្តឹ រញ្ញោ អារោចេសិ។ រាជា “អញ្ញាតំ, ភន្តេ”តិ វត្វា ថេរេ វិស្សជ្ជេត្វា សព្ពកម្មិកំ អមច្ចំ បក្កោសាបេត្វា អាណាបេសិ “នគរស្ស អវិទូរេ វិវិត្តេ ឆាយូទកសម្បន្នេ ឋានេ ចតស្សោ កុដិយោ ការេហី”តិ។ អន្តេបុរេ ច បហោនកវិសេសវសេន តិធា វិភជិត្វា ចតស្សោ កុដិយោ បដិច្ឆាបេសិ, សយញ្ច តត្ថ គន្ត្វា កាតព្ពយុត្តកំ អកាសិ។ និដ្ឋិតាសុ កុដិកាសុ សព្ពំ ពលិករណំ សជ្ជាបេត្វា អន្នបានវត្ថាទីនិ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ចាតុទ្ទិសស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស អនុច្ឆវិកេ សព្ពបរិក្ខារេ ច ឧបដ្ឋាបេត្វា អាយស្មតោ សារិបុត្តត្ថេរស្ស តំ សព្ពំ និយ្យាទេសិ។ អថ ថេរោ តំ បេតឹ ឧទ្ទិស្ស តំ សព្ពំ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ចាតុទ្ទិ

សស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស អទាសិ។ សា បេតី តំ អនុមោទិត្វា ទេវលោកេ និព្ពត្តិត្វា សព្ពកាមសមិទ្ធា ច ហុត្វា អបរទិវសេ អាយស្មតោ មហាមោគ្គល្លានត្ថេរស្ស សន្តិកំ ឧបគន្ត្វា វន្ទិត្វា អដ្ឋាសិ។ តំ ថេរោ បដិបុច្ឆិ, សា អត្តនោ បេតូបបត្តឹ បុន ទេវូបបត្តិញ្ច វិត្ថារតោ កថេសិ។ តេន វុត្តំ –

១២២. “មាតុយា វចនំ សុត្វា, ឧបតិស្សោនុកម្បកោ;
អាមន្តយិ មោគ្គល្លានំ, អនុរុទ្ធញ្ច កប្បិនំ។

១២៣. “ចតស្សោ កុដិយោ កត្វា, សង្ឃេ ចាតុទ្ទិសេ អទា;
កុដិយោ អន្នបានញ្ច, មាតុ ទក្ខិណមាទិសី។

១២៤. “សមនន្តរានុទ្ទិដ្ឋេ, វិបាកោ ឧទបជ្ជថ;
ភោជនំ បានីយំ វត្ថំ, ទក្ខិណាយ ឥទំ ផលំ។

១២៥. “តតោ សុទ្ធា សុចិវសនា, កាសិកុត្តមធារិនី;
វិចិត្តវត្ថាភរណា, កោលិកំ ឧបសង្កមី”តិ។

១២៣. តត្ថ **សង្ឃេ ចាតុទ្ទិសេ អទា**តិ ចាតុទ្ទិសស្ស សង្ឃស្ស អទាសិ, និយ្យាទេសីតិ អត្ថោ។ សេសំ វុត្តត្ថមេវ។

អថាយស្មា មហាមោគ្គល្លានោ តំ បេតឹ –

១២៦. “អភិក្កន្តេន វណ្ណេន, យា ត្វំ តិដ្ឋសិ ទេវតេ;
ឱភាសេន្តី ទិសា សព្ពា, ឱសធី វិយ តារកា។

១២៧. “កេន តេតាទិសោ វណ្ណោ, តេន តេ ឥធ មិជ្ឈតិ;
ឧប្បជ្ជន្តិ ច តេ ភោគា, យេ កេចិ មនសោ បិយា។

១២៨. “បុច្ឆាមិ តំ ទេវិ មហានុភាវេ, មនុស្សភូតា កិមកាសិ បុញ្ញំ;
កេនាសិ ឯវំ ជលិតានុភាវា,
វណ្ណោ ច តេ សព្ពទិសា បភាសតី”តិ។ – បុច្ឆិ;

១២៨-១៣៣. អថ សា **“សារិបុត្តស្សាហំ មាតា”**តិអាទិនា វិស្សជ្ជេសិ។ សេសំ វុត្តត្ថមេវ។ អថាយស្មា មហាមោគ្គល្លានោ តំ បវត្តឹ ភគវតោ អារោចេសិ។ ភគវា តមត្ថំ អដ្ឋុប្បត្តឹ កត្វា សម្បត្តបរិសាយ ធម្មំ ទេសេសិ, សា ទេសនា មហាជនស្ស សាត្ថិកា អហោសីតិ។

សារិបុត្តត្ថេរមាតុបេតិវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. មត្តាបេតិវត្ថុវណ្ណនា

នគ្គា ទុព្ពណ្ណរូបាសីតិ ឥទំ សត្ថរិ ជេតវនេ វិហរន្តេ មត្តំ នាម បេតឹ អារព្ភ វុត្តំ។ សាវត្ថិយំ កិរ អញ្ញតរោ កុដុម្ពិកោ សទ្ធោ បសន្នោ អហោសិ។ តស្ស ភរិយា អស្សទ្ធា អប្បសន្នា កោធនា វញ្ឈា ច អហោសិ នាមេន មត្តា នាម។ អថ សោ កុដុម្ពិកោ កុលវំសូបច្ឆេទនភយេន សទិសកុលតោ តិស្សំ នាម អញ្ញំ កញ្ញំ អានេសិ។ សា អហោសិ សទ្ធា បសន្នា សាមិនោ ច បិយា មនាបា, សា នចិរស្សេវ គព្ភិនី ហុត្វា ទសមាសច្ចយេន បុត្តំ វិជាយិ, “ភូតោ”តិស្ស នាមំ អហោសិ។ សា គេហស្សាមិនី ហុត្វា ចត្តារោ ភិក្ខូ សក្កច្ចំ ឧបដ្ឋហិ, វញ្ឈា បន តំ ឧសូយតិ។

តា ឧភោបិ ឯកស្មឹ ទិវសេ សីសំ ន្ហត្វា អល្លកេសា អដ្ឋំសុ, កុដុម្ពិកោ គុណវសេន តិស្សាយ អាពទ្ធសិនេហោ មនុញ្ញេន ហទយេន តាយ សទ្ធឹ ពហុំ សល្លបន្តោ អដ្ឋាសិ។ តំ អសហមានា មត្តា ឥស្សាបកតា គេហេ សម្មជ្ជិត្វា ឋបិតំ សង្ការំ តិស្សាយ មត្ថកេ ឱកិរិ។ សា អបរេន សមយេន កាលំ កត្វា បេតយោនិយំ និព្ពត្តិត្វា អត្តនោ កម្មពលេន បញ្ចវិធំ ទុក្ខំ អនុភវតិ។ តំ បន ទុក្ខំ បាឡិតោ ឯវ វិញ្ញាយតិ។ អថេកទិវសំ សា បេតី សញ្ញាយ រីតិ វត្ថាយ គេហស្ស បិដ្ឋិបស្សេ ន្ហាយន្តិយា តិស្សាយ អត្តានំ ទស្សេសិ។ តំ ទិស្វា តិស្សា –

១៣៤. “នគ្គា ទុព្ពណ្ណរូបាសិ, កិសា ធមនិសន្ថតា;
ឧប្ផាសុលិកេ កិសិកេ, កា នុ ត្វំ ឥធ តិដ្ឋសី”តិ។ –

គាថាយ បដិបុច្ឆិ។ ឥតរា –

១៣៥“អហំ មត្តា តុវំ តិស្សា, សបត្តី តេ បុរេ អហុំ;
បាបកម្មំ ករិត្វាន, បេតលោកំ ឥតោ គតា”តិ។ –

គាថាយ បដិវចនំ អទាសិ។ តត្ថ **អហំ មត្តា តុវំ តិស្សា**តិ អហំ មត្តា នាម, តុវំ តិស្សា នាម។ **បុរេ**តិ បុរិមត្តភាវេ។ **តេ**តិ តុយ្ហំ សបត្តី អហុំ, អហោសិន្តិ អត្ថោ។ បុន តិស្សា –

១៣៦“កិំ នុ កាយេន វាចាយ, មនសា ទុក្កដំ កតំ;
កិស្សកម្មវិបាកេន, បេតលោកំ ឥតោ គតា”តិ។ –

គាថាយ កតកម្មំ បុច្ឆិ។ បុន ឥតរា –

១៣៧“ចណ្ឌី ច ផរុសា ចាសិំ, ឥស្សុកី មច្ឆរី សឋា;
តាហំ ទុរុត្តំ វត្វាន, បេតលោកំ ឥតោ គតា”តិ។ –

គាថាយ អត្តនា កតកម្មំ អាចិក្ខិ។ តត្ថ **ចណ្ឌី**តិ កោធនា។ **ផរុសា**តិ ផរុសវចនា។ **អាសិ**ន្តិ អហោសិំ។ **តាហ**ន្តិ តំ អហំ។ **ទុរុត្ត**ន្តិ ទុព្ភាសិតំ និរត្ថកវចនំ។ ឥតោ បរម្បិ តាសំ វចនបដិវចនវសេនេវ គាថា បវត្តា –

១៣៨“សព្ពំ អហម្បិ ជានាមិ, យថា ត្វំ ចណ្ឌិកា អហុ;
អញ្ញញ្ច ខោ តំ បុច្ឆាមិ, កេនាសិ បំសុកុន្ថិតា។

១៣៩“សីសំន្ហាតា តុវំ អាសិ, សុចិវត្ថា អលង្កតា;
អហញ្ច ខោ អធិមត្តំ, សមលង្កតតរា តយា។

១៤០“តស្សា មេ បេក្ខមានាយ, សាមិកេន សមន្តយិ;
តតោ មេ ឥស្សា វិបុលា, កោធោ មេ សមជាយថ។

១៤១“តតោ បំសុំ គហេត្វាន, បំសុនា តញ្ហិ ឱកិរិំ;
តស្សកម្មវិបាកេន, តេនម្ហិ បំសុកុន្ថិតា។

១៤២“សព្ពំ អហម្បិ ជានាមិ, បំសុនា មំ ត្វមោកិរិ;
អញ្ញញ្ច ខោ តំ បុច្ឆាមិ, កេន ខជ្ជសិ កច្ឆុយា។

១៤៣“ភេសជ្ជហារី ឧភយោ, វនន្តំ អគមិម្ហសេ;
ត្វញ្ច ភេសជ្ជមាហរិ, អហញ្ច កបិកច្ឆុនោ។

១៤៤“តស្សា ត្យាជានមានាយ, សេយ្យំ ត្យាហំ សមោកិរិំ;
តស្សកម្មវិបាកេន, តេន ខជ្ជាមិ កច្ឆុយា។

១៤៥“សព្ពំ អហម្បិ ជានាមិ, សេយ្យំ មេ ត្វំ សមោកិរិ;
អញ្ញញ្ច ខោ តំ បុច្ឆាមិ, កេនាសិ នគ្គិយា តុវំ។

១៤៦“សហាយានំ សមយោ អាសិ, ញាតីនំ សមិតី អហុ;
ត្វញ្ច អាមន្តិតា អាសិ, សសាមិនី នោ ច ខោហំ។

១៤៧“តស្សា ត្យាជានមានាយ, ទុស្សំ ត្យាហំ អបានុទិំ;
តស្សកម្មវិបាកេន, តេនម្ហិ នគ្គិយា អហំ។

១៤៨“សព្ពំ អហម្បិ ជានាមិ, ទុស្សំ មេ ត្វំ អបានុទិ;
អញ្ញញ្ច ខោ តំ បុច្ឆាមិ, កេនាសិ គូថគន្ធិនី។

១៤៩“តវ គន្ធញ្ច មាលញ្ច, បច្ចគ្ឃញ្ច វិលេបនំ;
គូថកូបេ អតារេសិំ, តំ បាបំ បកតំ មយា;
តស្សកម្មវិបាកេន, តេនម្ហិ គូថគន្ធិនី។

១៥០. “សច្ចំ អហម្បិ ជានាមិ, តំ បាបំ បកតំ តយា;
អញ្ញញ្ច ខោ តំ បុច្ឆាមិ, កេនាសិ ទុគ្គតា តុវំ។

១៥១. “ឧភិន្នំ សមកំ អាសិ, យំ គេហេ វិជ្ជតេ ធនំ;
សន្តេសុ ទេយ្យធម្មេសុ, ទីបំ នាកាសិមត្តនោ;
តស្សកម្មវិបាកេន, តេនម្ហិ ទុគ្គតា អហំ។

១៥២. “តទេវ មំ ត្វំ អវច, បាបកម្មំ និសេវសិ;
ន ហិ បាបេហិ កម្មេហិ, សុលភា ហោតិ សុគ្គតិ។

១៥៣. “វាមតោ មំ ត្វំ បច្ចេសិ, អថោបិ មំ ឧសូយសិ;
បស្ស បាបានំ កម្មានំ, វិបាកោ ហោតិ យាទិសោ។

១៥៤. “តេ ឃរា តា ច ទាសិយោ, តានេវាភរណានិមេ;
តេ អញ្ញេ បរិចារេន្តិ, ន ភោគា ហោន្តិ សស្សតា។

១៥៥. “ឥទានិ ភូតស្ស បិតា, អាបណា គេហមេហិតិ;
អប្បេវ តេ ទទេ កិញ្ចិ, មា សុ តាវ ឥតោ អគា។

១៥៦. “នគ្គា ទុព្ពណ្ណរូបាម្ហិ, កិសា ធមនិសន្ថតា;
កោបីនមេតំ ឥត្ថីនំ, មា មំ ភូតបិតាទ្ទស។

១៥៧. “ហន្ទ កឹ វា ត្យាហំ ទម្មិ, កឹ វា តេច ករោមហំ;
យេន ត្វំ សុខិតា អស្ស, សព្ពកាមសមិទ្ធិនី។

១៥៨. “ចត្តារោ ភិក្ខូ សង្ឃតោ, ចត្តារោ បន បុគ្គលេ;
អដ្ឋ ភិក្ខូ ភោជយិត្វា, មម ទក្ខិណមាទិស;
តទាហំ សុខិតា ហេស្សំ, សព្ពកាមសមិទ្ធិនី។

១៥៩. “សាធូតិ សា បដិស្សុត្វា, ភោជយិត្វាដ្ឋ ភិក្ខវោ;
វត្ថេហច្ឆាទយិត្វាន, តស្សា ទក្ខិណមាទិសី។

១៦០. “សមនន្តរានុទ្ទិដ្ឋេ, វិបាកោ ឧទបជ្ជថ;
ភោជនច្ឆាទនបានីយំ, ទក្ខិណាយ ឥទំ ផលំ។

១៦១. “តតោ សុទ្ធា សុចិវសនា, កាសិកុត្តមធារិនី;
វិចិត្តវត្ថាភរណា, សបត្តឹ ឧបសង្កមិ។

១៦២. “អភិក្កន្តេន វណ្ណេន, យា ត្វំ តិដ្ឋសិ ទេវតេ;
ឱភាសេន្តី ទិសា សព្ពា, ឱសធី វិយ តារកា។

១៦៣. “កេន តេតាទិសោ វណ្ណោ, កេន តេ ឥធ មិជ្ឈតិ;
ឧប្បជ្ជន្តិ ច តេ ភោគា, យេ កេចិ មនសោ បិយា។

១៦៤. “បុច្ឆាមិ តំ ទេវិ មហានុភាវេ, មនុស្សភូតា កិមកាសិ បុញ្ញំ;
កេនាសិ ឯវំ ជលិតានុភាវា, វណ្ណោ ច តេ សព្ពទិសា បភាសតីតិ។

១៦៥. “អហំ មត្តា តុវំ តិស្សា, សបត្តី តេ បុរេ អហុំ;
បាបកម្មំ ករិត្វាន, បេតលោកំ ឥតោ គតា។

១៦៦. “តវ ទិន្នេន ទានេន, មោទាមិ អកុតោភយា;
ចិរំ ជីវាហិ ភគិនិ, សហ សព្ពេហិ ញាតិភិ;
អសោកំ វិរជំ ឋានំ, អាវាសំ វសវត្តិនំ។

១៦៧. “ឥធ ធម្មំ ចរិត្វាន, ទានំ ទត្វាន សោភនេ;
វិនេយ្យ មច្ឆេរមលំ សមូលំ, អនិន្ទិតា សគ្គមុបេហិ ឋាន”ន្តិ។

១៣៨. តត្ថ **សព្ពំ អហម្បិ ជានាមិ, យថា ត្វំ ចណ្ឌិកា អហូ**តិ “ចណ្ឌី ច ផរុសា ចាសិ”ន្តិ យំ តយា វុត្តំ, តំ សព្ពំ អហម្បិ ជានាមិ, យថា ត្វំ ចណ្ឌិកា កោធនា ផរុសវចនា ឥស្សុកី មច្ឆរី សឋា ច អហោសិ។ **អញ្ញញ្ច ខោ តំ បុច្ឆាមី**តិ អញ្ញំ បុន តំ ឥទានិ បុច្ឆាមិ។ **កេនាសិ បំសុកុន្ថិតា**តិ កេន កម្មេន សង្ការបំសូហិ ឱកុណ្ឋិតា សព្ពសោ ឱកិណ្ណសរីរា អហូតិ អត្ថោ។

១៣៩-៤០. **សីសំន្ហាតា**តិ សសីសំ ន្ហាតា។ **អធិមត្ត**ន្តិ អធិកតរំ។ **សមលង្កតតរា**តិ សម្មា អតិសយេន អលង្កតា។ “អធិមត្តា”តិ វា បាឋោ, អតិវិយ មត្តា មានមទមត្តា, មាននិស្សិតាតិ អត្ថោ។ **តយា**តិ ភោតិយា ។ **សាមិកេន សមន្តយី**តិ សាមិកេន សទ្ធឹ អល្លាបសល្លាបវសេន កថេសិ។

១៤២-១៤៤. **ខជ្ជសិ កច្ឆុយា**តិ កច្ឆុរោគេន ខាទីយសិ, ពាធីយសីតិ អត្ថោ។ **ភេសជ្ជហារី**តិ ភេសជ្ជហារិនិយោ ឱសធហារិកាយោ។ **ឧភយោ**តិ ទុវេ, ត្វញ្ច អហញ្ចាតិ អត្ថោ។ **វនន្ត**ន្តិ វនំ។ **ត្វញ្ច ភេសជ្ជមាហរី**តិ ត្វំ វេជ្ជេហិ វុត្តំ អត្តនោ ឧបការាវហំ ភេសជ្ជំ អាហរិ។ **អហញ្ច កបិកច្ឆុនោ**តិ អហំ បន កបិកច្ឆុផលានិ ទុផស្សផលានិ អាហរឹ។ **កបិកច្ឆូ**តិ វា សយំភូតា វុច្ចតិ, តស្មា សយំភូតាយ បត្តផលានិ អាហរិន្តិ អត្ថោ។ **សេយ្យំ ត្យាហំ សមោកិរិ**ន្តិ តវ សេយ្យំ អហំ កបិកច្ឆុផលបត្តេហិ សមន្តតោ អវកិរឹ។

១៤៦-១៤៧. **សហាយាន**ន្តិ មិត្តានំ។ **សមយោ**តិ សមាគមោ។ **ញាតីន**ន្តិ ពន្ធូនំ។ **សមិតី**តិ សន្និបាតោ។ **អាមន្តិតា**តិ មង្គលកិរិយាវសេន និមន្តិតា។ **សសាមិនី**តិ សភត្តិកា, សហ ភត្តុនាតិ អត្ថោ។ **នោ ច ខោហ**ន្តិ នោ ច ខោ អហំ អាមន្តិតា អាសិន្តិ យោជនា។ **ទុស្សំ ត្យាហ**ន្តិ ទុស្សំ តេ អហំ។ **អបានុទិ**ន្តិ ចោរិកាយ អវហរឹ អគ្គហេសឹ។

១៤៩. **បច្ចគ្ឃ**ន្តិ អភិនវំ, មហគ្ឃំ វា។ **អតាររេសិ**ន្តិ ខិបឹ។ **គូថគន្ធិនី**តិ គូថគន្ធគន្ធិនី ករីសវាយិនី។

១៥១. **យំ គេហេ វិជ្ជតេ ធន**ន្តិ យំ គេហេ ធនំ ឧបលព្ភតិ, តំ តុយ្ហំ មយ្ហញ្ចាតិ អម្ហាកំ ឧភិន្នំ សមកំ តុល្យមេវ អាសិ។ **សន្តេសូ**តិ វិជ្ជមានេសុ។ **ទីប**ន្តិ បតិដ្ឋំ, បុញ្ញកម្មំ សន្ធាយ វទតិ។

១៥២. ឯវំ សា បេតី តិស្សាយ បុច្ឆិតមត្ថំ កថេត្វា បុន បុព្ពេ តស្សា វចនំ អកត្វា អត្តនា កតំ អបរាធំ បកាសេន្តី **“តទេវ មំ ត្វ”**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **តទេវា**តិ តទា ឯវំ, មយ្ហំ មនុស្សត្តភាវេ ឋិតកាលេយេវ។ តថេវាតិ វា បាឋោ, យថា ឯតរហិ ជាតំ, តំ តថា ឯវាតិ អត្ថោ។ **ម**ន្តិ អត្តានំ និទ្ទិសតិ, **ត្វ**ន្តិ តិស្សំ។ **អវចា**តិ អភណិ។ យថា បន អវច, តំ ទស្សេតុំ **“បាបកម្ម”**ន្តិអាទិ វុត្តំ។ “បាបកម្មានី”តិ បាឡិ។ “ត្វំ បាបកម្មានិយេវ ករោសិ, បាបេហិ បន កម្មេហិ សុគតិ សុលភា ន ហោតិ, អថ ខោ ទុគ្គតិ ឯវ សុលភា”តិ យថា មំ ត្វំ បុព្ពេ អវច ឱវទិ, តំ តថេវាតិ វទតិ។

១៥៣. តំ សុត្វា តិស្សា **“វាមតោ មំ ត្វំ បច្ចេសី”**តិអាទិនា តិស្សោ គាថា អាហ។ តត្ថ **វាមតោ មំ ត្វំ បច្ចេសី**តិ វិលោមតោ មំ ត្វំ អធិគច្ឆសិ, តុយ្ហំ ហិតេសិម្បិ វិបច្ចនីកការិនី កត្វា មំ គណ្ហាសិ។ **មំ ឧសូយសី**តិ មយ្ហំ ឧសូយសិ, មយិ ឥស្សំ ករោសិ។ **បស្ស បាបានំ កម្មានំ, វិបាកោ ហោតិ យាទិសោ**តិ បាបកានំ នាម កម្មានំ វិបាកោ យាទិសោ យថា ឃោរតរោ, តំ បច្ចក្ខតោ បស្សាតិ វទតិ។

១៥៤. **តេ អញ្ញេ បរិចារេន្តី**តិ តេ ឃរេ ទាសិយោ អាភរណានិ ច ឥមានិ តយា បុព្ពេ បរិគ្គហិតានិ ឥទានិ អញ្ញេ បរិចារេន្តិ បរិភុញ្ជន្តិ។ “ឥមេ”តិ ហិ លិង្គវិបល្លាសេន វុត្តំ។ **ន ភោគា ហោន្តិ សស្សតា**តិ ភោគា នាមេតេ ន សស្សតា អនវដ្ឋិតា តាវកាលិកា មហាយគមនីយា, តស្មា តទត្ថំ ឥស្សាមច្ឆរិយានិ ន កត្តព្ពានីតិ អធិប្បាយោ។

១៥៥. **ឥទានិ ភូតស្ស បិតា**តិ ឥទានេវ ភូតស្ស មយ្ហំ បុត្តស្ស បិតា កុដុម្ពិកោ។ **អាបណា**តិ អាបណតោ ឥមំ **គេហំ ឯហិតិ** អាគមិស្សតិ។ **អប្បេវ តេ ទទេ កិញ្ចី**តិ គេហំ អាគតោ កុដុម្ពិកោ តុយ្ហំ ទាតព្ពយុត្តកំ កិញ្ចិ ទេយ្យធម្មំ អបិ នាម ទទេយ្យ។ **មា សុ តាវ ឥតោ អគា**តិ ឥតោ គេហស្ស បច្ឆា វត្ថុតោ មា តាវ អគមាសីតិ តំ អនុកម្បមានា អាហ។

១៥៦. តំ សុត្វា បេតី អត្តនោ អជ្ឈាសយំ បកាសេន្តី **“នគ្គា ទុព្ពណ្ណរូបាម្ហី”**តិ គាថមាហ។ តត្ថ **កោបីនមេតំ ឥត្ថីន**ន្តិ ឯតំ នគ្គទុព្ពណ្ណតាទិកំ បដិច្ឆាទេតព្ពតាយ ឥត្ថីនំ កោបីនំ រុន្ធនីយំ។ **មា មំ ភូតបិតាទ្ទសា**តិ តស្មា ភូតស្ស បិតា កុដុម្ពិកោ មំ មា អទ្ទក្ខីតិ លជ្ជមានា វទតិ។

១៥៧. តំ សុត្វា តិស្សា សញ្ជាតនុទ្ទយា “**ហន្ទ កឹ វា ត្យាហំ ទម្មិ**”តិ គាថមាហ។ តត្ថ **ហន្ទា**តិ ចោទនត្ថេ និបាតោ។ **កឹ វា ត្យាហំ ទម្មី**តិ កឹ តេ អហំ ទម្មិ, កឹ វត្ថុំ ទស្សាមិ, ឧទាហុ ភត្តន្តិ។ **កឹ វា តេធ ករោមហ**ន្តិ កឹ វា អញ្ញំ តេ ឥធ ឥមស្មឹ កាលេ ឧបការំ ករិស្សាមិ។

១៥៨. តំ សុត្វា បេតី “**ចត្តារោ ភិក្ខូ សង្ឃតោ**”តិ គាថមាហ។ តត្ថ **ចត្តារោ ភិក្ខូ សង្ឃតោ, ចត្តារោ បន បុគ្គលេ**តិ ភិក្ខុសង្ឃតោ សង្ឃវសេន ចត្តារោ ភិក្ខូ, បុគ្គលវសេន ចត្តារោ ភិក្ខូតិ ឯវំ អដ្ឋ ភិក្ខូ យថារុចិ ភោជេត្វា តំ ទក្ខិណំ មម អាទិស, មយ្ហំ បត្តិទានំ ទេហិ។ **តទាហំ សុខិតា ហេស្ស**ន្តិ យទា ត្វំ ទក្ខិណំ មម ឧទ្ទិសិស្សសិ, តទា អហំ សុខិតា សុខប្បត្តា សព្ពកាមសមិទ្ធិនី ភវិស្សាមីតិ អត្ថោ។

១៥៩-១៦១. តំ សុត្វា តិស្សា តមត្ថំ អត្តនោ សាមិកស្ស អារោចេត្វា ទុតិយទិវសេ អដ្ឋ ភិក្ខូ ភោជេត្វា តស្សា ទក្ខិណមាទិសិ, សា តាវទេវ បដិលទ្ធទិព្ពសម្បត្តិកា បុន តិស្សាយ សន្តិកំ ឧបសង្កមិ។ តមត្ថំ ទស្សេតុំ សង្គីតិការេហិ “**សាធូតិ សា បដិស្សុត្វា**”តិអាទិកា តិស្សោ គាថា ឋបិតា។

១៦២-១៦៧. ឧបសង្កមិត្វា ឋិតំ បន នំ តិស្សា “**អភិក្កន្តេន វណ្ណេនា**”តិអាទីហិ តីហិ គាថាហិ បដិបុច្ឆិ។ ឥតរា “**អហំ មត្តា**”តិ គាថាយ អត្តានំ អាចិក្ខិត្វា “**ចិរំ ជីវាហី**”តិ គាថាយ តស្សា អនុមោទនំ ទត្វា “**ឥធ ធម្មំ ចរិត្វានា**”តិ គាថាយ ឱវាទំ អទាសិ។ តត្ថ **តវ ទិន្នេនា**តិ តយា ទិន្នេន។ **អសោកំ វិរជំ ឋាន**ន្តិ សោកាភាវេន អសោកំ, សេទជល្លិកានំ បន អភាវេន វិរជំ ទិព្ពដ្ឋានំ, សព្ពមេតំ ទេវលោកំ សន្ធាយ វទតិ។ **អាវាស**ន្តិ ឋានំ។ **វសវត្តិន**ន្តិ ទិព្ពេន អាធិបតេយ្យេន អត្តនោ វសំ វត្តេន្តានំ។ **សមូល**ន្តិ សលោភទោសំ។ លោភទោសា ហិ មច្ឆរិយស្ស មូលំ នាម។ **អនិន្ទិតា**តិ អគរហិតា បាសំសា, **សគ្គមុបេហិ ឋាន**ន្តិ រូបាទីហិ វិសយេហិ សុដ្ឋុ អគ្គត្តា “សគ្គ”ន្តិ លទ្ធនាមំ ទិព្ពដ្ឋានំ ឧបេហិ, សុគតិបរាយណា ហោហីតិ អត្ថោ។ សេសំ ឧត្តានមេវ។

អថ តិស្សា តំ បវត្តិំ កុដុម្ពិកស្ស អារោចេសិ, កុដុម្ពិកោ ភិក្ខូនំ អារោចេសិ, ភិក្ខូ ភគវតោ អារោចេសុំ។ ភគវា តមត្ថំ អដ្ឋុប្បត្តិំ កត្វា សម្បត្តបរិសាយ ធម្មំ ទេសេសិ, តំ សុត្វា មហាជនោ បដិលទ្ធសំវេគោ វិនេយ្យ មច្ឆេរាទិមលំ ទានសីលាទិរតោ សុគតិបរាយណោ អហោសីតិ។

មត្តាបេតិវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. នន្ទាបេតិវត្ថុវណ្ណនា

កាឡី ទុព្ពណ្ណរូបាសីតិ ឥទំ សត្ថរិ ជេតវនេ វិហរន្តេ នន្ទំ នាម បេតឹ អារព្ភ វុត្តំ។ សាវត្ថិយា កិរ អវិទូរេ អញ្ញតរស្មឹ គាមកេ នន្ទិសេនោ នាម ឧបាសកោ អហោសិ សទ្ធោ បសន្នោ។ ភរិយា បនស្ស នន្ទា នាម អស្សទ្ធា អប្បសន្នា មច្ឆរិនី ចណ្ឌី ផរុសវចនា សាមិកេ អគារវា អគ្គតិស្សា សស្សុំ ចោរិវាទេន អក្កោសតិ បរិភាសតិ។ សា អបរេន សមយេន កាលំ កត្វា បេតយោនិយំ និព្ពត្តិត្វា តស្សេវ គាមស្ស អវិទូរេ វិចរន្តី ឯកទិវសំ នន្ទិសេនស្ស ឧបាសកស្ស គាមតោ និក្ខមន្តស្ស អវិទូរេ អត្តានំ ទស្សេសិ។ សោ តំ ទិស្វា –

១៦៨“កាឡី ទុព្ពណ្ណរូបាសិ, ផរុសា ភីរុទស្សនា;
បិង្គលាសិ កឡារាសិ, ន តំ មញ្ញាមិ មានុសិ”ន្តិ។ –

គាថាយ អជ្ឈភាសិ។ តត្ថ **កាឡី**តិ កាឡវណ្ណា, ឈាមង្គារសទិសោ ហិស្សា វណ្ណោ អហោសិ។ **ផរុសា**តិ ខរគត្តា។ **ភីរុទស្សនា**តិ ភយានកទស្សនា សប្បដិភយាការា។ “ភារុទស្សនា”តិ វា បាឋោ, ភារិយទស្សនា, ទុព្ពណ្ណតាទិនា ទុទ្ទសិកាតិ អត្ថោ។ **បិង្គលា**តិ បិង្គលលោចនា។ **កឡារា**តិ កឡារទន្តា។ **ន តំ មញ្ញាមិ មានុសិ**ន្តិ អហំ តំ មានុសិន្តិ ន មញ្ញាមិ, បេតិមេវ ច តំ មញ្ញាមីតិ អធិប្បាយោ។ តំ សុត្វា បេតី អត្តានំ បកាសេន្តី –

១៦៩“អហំ នន្ទា នន្ទិសេន, ភរិយា តេ បុរេ អហុំ;
បាបកម្មំ ករិត្វាន, បេតលោកំ ឥតោ គតា”តិ។ –

គាថមាហ ។ តត្ថ **អហំ នន្ទា នន្ទិសេនា**តិ សាមិ នន្ទិសេន អហំ នន្ទា នាម។ **ភរិយា តេ បុរេ អហុ**ន្តិ បុរិមជាតិយំ តុយ្ហំ ភរិយា អហោសឹ។ ឥតោ បរំ –

១៧០“កឹ នុ កាយេន វាចាយ, មនសា ទុក្កដំ កតំ;
កិស្ស កម្មវិបាកេន, បេតលោកំ ឥតោ គតា”តិ។ –

តស្ស ឧបាសកស្ស បុច្ឆា។ អថស្ស សា –

១៧១. “ចណ្ឌី ច ផរុសា ចាសិ, តយិ ចាបិ អគារវា;
តាហំ ទុរុត្តំ វត្វាន, បេតលោកំ ឥតោ គតា”តិ។ –

វិស្សជ្ជេសិ។ បុន សោ –

១៧២. “ហន្ទុត្តរីយំ ទទាមិ តេ, ឥមំ ទុស្សំ និវាសយ;
ឥមំ ទុស្សំ និវាសេត្វា, ឯហិ នេស្សាមិ តំ ឃរំ។

១៧៣. “វត្ថញ្ច អន្នបានញ្ច, លច្ឆសិ ត្វំ ឃរំ គតា;
បុត្តេ ច តេ បស្សិស្សសិ, សុណិសាយោ ច ទក្ខសី”តិ។ – អថស្ស សា –

១៧៤. “ហត្ថេន ហត្ថេ តេ ទិន្នំ, ន មយ្ហំ ឧបកប្បតិ;
ភិក្ខូ ច សីលសម្បន្នេ, វីតរាគេ ពហុស្សុតេ។

១៧៥. “តប្បេហិ អន្នបានេន, មម ទក្ខិណមាទិស;
តទាហំ សុខិតា ហេស្សំ, សព្ពកាមសមិទ្ធិនី”តិ។ –

ទ្វេ គាថា អភាសិ។ តតោ –

១៧៦. “សាធូតិ សោ បដិស្សុត្វា, ទានំ វិបុលមាកិរិ;
អន្នំ បានំ ខាទនីយំ, វត្ថសេនាសនានិ ច;
ឆត្តំ គន្ធញ្ច មាលញ្ច, វិវិធា ច ឧបាហនា។

១៧៧. “ភិក្ខូ ច សីលសម្បន្នេ, វីតរាគេ ពហុស្សុតេ;
តប្បេត្វា អន្នបានេន, តស្សា ទក្ខិណមាទិសី។

១៧៨. “សមនន្តរានុទ្ទិដ្ឋេ , វិបាកោ ឧទបជ្ជថ;
ភោជនច្ឆាទនបានីយំ, ទក្ខិណាយ ឥទំ ផលំ។

១៧៩. “តតោ សុទ្ធា សុចិវសនា, កាសិកុត្តមធារិនី;
វិចិត្តវត្ថាភរណា, សាមិកំ ឧបសង្កមី”តិ។ –

ចតស្សោ គាថា សង្គីតិការេហិ វុត្តា។ តតោ បរំ –

១៨០. “អភិក្កន្តេន វណ្ណេន, យា ត្វំ តិដ្ឋសិ ទេវតេ;
ឱភាសេន្តី ទិសា សព្ពា, ឱសធី វិយ តារកា។

១៨១. “កេន តេតាទិសោ វណ្ណោ, កេន តេ ឥធ មិជ្ឈតិ;
ឧប្បជ្ជន្តិ ច តេ ភោគា, យេ កេចិ មនសោ បិយា។

១៨២. “បុច្ឆាមិ តំ ទេវិ មហានុភាវេ, មនុស្សភូតា កិមកាសិ បុញ្ញំ;
កេនាសិ ឯវំ ជលិតានុភាវា, វណ្ណោ ច តេ សព្ពទិសា បភាសតី”តិ។

១៨៣. “អហំ នន្ទា នន្ទិសេន, ភរិយា តេ បុរេ អហុំ;
បាបកម្មំ ករិត្វាន, បេតលោកំ ឥតោ គតា។

១៨៤. “តវ ទិន្នេន ទានេន, មោទាមិ អកុតោភយា;
ចិរំ ជីវ គហបតិ, សហ សព្ពេហិ ញាតិភិ;

អសោកំ វិរជំ ខេមំ, អាវាសំ វសវត្តិនំ។

១៨៥. “ឥធ ធម្មំ ចរិត្វាន, ទានំ ទត្វា គហបតិ;
វិនេយ្យ មច្ឆេរមលំ សមូលំ, អនិន្ទិតោ សគ្គមុបេហិ ឋាន”ន្តិ។ –

ឧបាសកស្ស ច បេតិយា ច វចនបដិវចនគាថា។

១៧៦. តត្ថ **ទានំ វិបុលមាកិរី**តិ ឧត្តិណេយ្យខេត្តេ ទេយ្យធម្មពីជំ វិប្បកិរន្តោ វិយ មហាទានំ បវត្តេសិ។ សេសំ អនន្តរវត្ថុសទិសមេវ។

ឯវំ សា អត្តនោ ទិព្ពសម្បត្តិំ តស្សា ច ការណំ នន្ទិសេនស្ស វិភាវេត្វា អត្តនោ វសនដ្ឋានមេវ គតា។ ឧបាសកោ តំ បវត្តិំ ភិក្ខូនំ អារោចេសិ , ភិក្ខូ ភគវតោ អារោចេសុំ។ ភគវា តមត្ថំ អដ្ឋុប្បត្តិំ កត្វា សម្បត្តបរិសាយ ធម្មំ ទេសេសិ។ សា ទេសនា មហាជនស្ស សាត្ថិកា អហោសីតិ។

នន្ទាបេតិវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. មដ្ឋកុណ្ឌលីបេតវត្ថុវណ្ណនា

អលង្កតោ មដ្ឋកុណ្ឌលីតិ ឥទំ សត្ថរិ ជេតវនេ វិហរន្តេ មដ្ឋកុណ្ឌលិទេវបុត្តំ អារព្ភ វុត្តំ។ តត្ថ យំ វត្តព្ពំ, តំ បរមត្ថទីបនិយំ វិមានវត្ថុវណ្ណនាយំ មដ្ឋកុណ្ឌលីវិមានវត្ថុវណ្ណនាយ (វិ. វ. អដ្ឋ. ១២០៦ មដ្ឋកុណ្ឌលីវិមានវណ្ណនា) វុត្តមេវ, តស្មា តត្ថ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

ឯត្ថ ច មដ្ឋកុណ្ឌលីទេវបុត្តស្ស វិមានទេវតាភាវតោ តស្ស វត្ថុ យទិបិ វិមានវត្ថុបាឡិយំ សង្គហំ អារោបិតំ, យស្មា បន សោ ទេវបុត្តោ អទិន្នបុព្ពកព្រាហ្មណស្ស បុត្តសោកេន សុសានំ គន្ត្វា អាឡាហនំ អនុបរិយាយិត្វា រោទន្តស្ស សោកហរណត្ថំ អត្តនោ ទេវរូបំ បដិសំហរិត្វា ហរិចន្ទនុស្សទោ ពាហា បគ្គយ្ហ កន្ទន្តោ ទុក្ខាភិភូតាការេន បេតោ វិយ អត្តានំ ទស្សេសិ។ មនុស្សត្តភាវតោ អបេតត្តា បេតបរិយាយោបិ លព្ភតិ ឯវាតិ តស្ស វត្ថុ បេតវត្ថុបាឡិយម្បិ សង្គហំ អារោបិតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

មដ្ឋកុណ្ឌលីបេតវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. កណ្ហបេតវត្ថុវណ្ណនា

ឧដ្ឋេហិ កណ្ហ កឹ សេសីតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អញ្ញតរំ មតបុត្តំ ឧបាសកំ អារព្ភ កថេសិ។ សាវត្ថិយំ កិរ អញ្ញតរស្ស ឧបាសកស្ស បុត្តោ កាលមកាសិ។ សោ តេន សោកសល្លសមប្បិតោ ន ន្ហាយតិ, ន ភុញ្ជតិ, ន កម្មន្តេ វិចារេតិ, ន ពុទ្ធុបដ្ឋានំ គច្ឆតិ, កេវលំ, “តាត បិយបុត្តក, មំ ឱហាយ កហំ បឋមតរំ គតោសី”តិអាទីនិ វទន្តោ វិប្បលបតិ។ សត្ថា បច្ចូសសមយេ លោកំ ឱលោកេន្តោ តស្ស សោតាបត្តិផលូបនិស្សយំ ទិស្វា បុនទិវសេ ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ សាវត្ថិយំ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា កតភត្តកិច្ចោ ភិក្ខូ ឧយ្យោជេត្វា អានន្ទត្ថេរេន បច្ឆាសមណេន តស្ស ឃរទ្វារំ អគមាសិ។ សត្ថុ អាគតភាវំ ឧបាសកស្ស អារោចេសុំ។ អថស្ស គេហជនោ គេហទ្វារេ អាសនំ បញ្ញបេត្វា សត្ថារំ និសីទាបេត្វា ឧបាសកំ បរិគ្គហេត្វា សត្ថុ សន្តិកំ ឧបនេសិ។ ឯកមន្តំ និសិន្នំ តំ ទិស្វា “កឹ, ឧបាសក, សោចសី”តិ វត្វា “អាម, ភន្តេ”តិ វុត្តេ, “ឧបាសក, បោរាណកបណ្ឌិតា បណ្ឌិតានំ កថំ សុត្វា មតបុត្តំ នានុសោចឹសូ”តិ វត្វា តេន យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ទ្វារវតីនគរេ ទស ភាតិករាជានោ អហេសុំ – វាសុទេវោ ពលទេវោ ចន្ទទេវោ សូរិយទេវោ អគ្គិទេវោ វរុណទេវោ អជ្ជុនោ បជ្ជុនោ ឃដបណ្ឌិតោ អង្កុរោ ចាតិ។ តេសុ វាសុទេវមហារាជស្ស បិយបុត្តោ កាលមកាសិ។ តេន រាជា សោកបរេតោ សព្ពកិច្ចានិ បហាយ មញ្ចស្ស អដនឹ បរិគ្គហេត្វា វិប្បលបន្តោ និបជ្ជិ។ តស្មឹ កាលេ ឃដបណ្ឌិតោ ចិន្តេសិ – “បបេត្វា មំ អញ្ញោ កោចិ មម ភាតុ សោកំ បរិហរិតុំ សមត្ថោ នាម នត្ថិ, ឧបាយេនស្ស សោកំ ហរិស្សាមី”តិ។ សោ ឧម្មត្តកវេសំ គហេត្វា “សសំ មេ ទេថ, សសំ មេ ទេថា”តិ អាកាសំ ឱលោកេន្តោ សកលនគរំ វិចរិ។ “ឃដបណ្ឌិតោ ឧម្មត្តកោ ជាតោ”តិ សកលនគរំ សង្ខុភិ។

តស្មឹ កាលេ រោហិណេយ្យោ នាម អមច្ចោ វាសុទេវរញ្ញោ សន្តិកំ គន្ត្វា តេន សទ្ធឹ កថំ សមុដ្ឋាបេន្តោ –

២០៧ “ឧដ្ឋេហិ កណ្ហ កឹ សេសិ, កោ អត្ថោ សុបនេន តេ;
យោ ច តុយ្ហំ សកោ ភាតា, ហទយំ ចក្ខុ ច ទក្ខិណំ;
តស្ស វាតា ពលីយន្តិ, សសំ ជប្បតិ កេសវា”តិ។ – ឥមំ គាថមាហ;

២០៧. តត្ថ **កណ្ហា**តិ វាសុទេវំ គោត្តេនាលបតិ។ **កោ អត្ថោ សុបនេន តេ**តិ សុបនេន តុយ្ហំ កា នាម វឌ្ឍិ។ **សកោ ភាតា**តិ សោទរិយោ ភាតា។ **ហទយំ ចក្ខុ ច ទក្ខិណ**ន្តិ ហទយេន ចេវ ទក្ខិណចក្ខុនា ច សទិសោតិ អត្ថោ។ **តស្ស វាតា ពលីយន្តី**តិ តស្ស អបរាបរំ ឧប្បជ្ជមានា ឧម្មាទវាតា ពលវន្តោ ហោន្តិ វឌ្ឍន្តិ អភិភវន្តិ។

សសំ ជប្បតីតិ “សសំ មេ ទេថា”តិ វិប្បលបតិ។ **កេសវាតិ** សោ កិរ កេសានំ សោភនានំ អត្ថិតាយ “កេសវោ”តិ វោហារិយតិ។ តេន នំ នាមេន អាលបតិ។

តស្ស វចនំ សុត្វា សយនតោ ឧដ្ឋិតភាវំ ទីបេន្តោ សត្ថា អភិសម្ពុទ្ធោ ហុត្វា –

២០៨. “តស្ស តំ វចនំ សុត្វា, រោហិណេយ្យស្ស កេសវោ;
តរមានរូបោ វុដ្ឋាសិ, ភាតុ សោកេន អដ្ដិតោ”តិ។ – ឥមំ គាថមាហ;

រាជា ឧដ្ឋាយ សីឃំ បាសាទា ឱតរិត្វា ឃដបណ្ឌិតស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា ឧភោសុ ហត្ថេសុ នំ ទឡ្ហំ គហេត្វា តេន សទ្ធិំ សល្លបន្តោ –

២០៩. “កឹ នុ ឧម្មត្តរូបោវ, កេវលំ ទ្វារកំ ឥមំ;
សសោ សសោតិ លបសិ, កីទិសំ សសមិច្ឆសិ។

២១០. “សោវណ្ណមយំ មណិមយំ, លោហមយំ អថ រូបិយមយំ;
សង្ខសិលាបវាឡមយំ, ការយិស្សាមិ តេ សសំ។

២១១. “សន្តិ អញ្ញេបិ សសកា, អរញ្ញវនគោចរា;
តេបិ តេ អានយិស្សាមិ, កីទិសំ សសមិច្ឆសី”តិ។ –

តិស្សោ គាថាយោ អភាសិ។

២០៨-២១១. តត្ថ ឧម្មត្តរូបោវាតិ ឧម្មត្តកោ វិយ។ **កេវលន្តិ** សកលំ។ **ទ្វារកន្តិ** ទ្វារវតីនគរំ វិចរន្តោ។ **សសោ សសោតិ លបសីតិ** សសោ សសោតិ វិលបសិ។ **សោវណ្ណមយន្តិ** សុវណ្ណមយំ។ **លោហមយន្តិ** តម្ពលោហមយំ។ **រូបិយមយន្តិ** រជតមយំ។ យំ ឥច្ឆសិ តំ វទេហិ, អថ កេន សោចសិ។ អញ្ញេបិ អរញ្ញេ វនគោចរា សសកា អត្ថិ, តេ តេ អានយិស្សាមិ, វទ, ភទ្រមុខ , កីទិសំ សសមិច្ឆសីតិ ឃដបណ្ឌិតំ “សសេន អត្ថិកោ”តិ អធិប្បាយេន សសេន និមន្តេសិ។ តំ សុត្វា ឃដបណ្ឌិតោ –

២១២. “នាហមេតេ សសេ ឥច្ឆេ, យេ សសា បថវិស្សិតា;
ចន្ទតោ សសមិច្ឆាមិ, តំ មេ ឱហរ កេសវា”តិ។ –

គាថមាហ។ តត្ថ **ឱហរាតិ** ឱហារេហិ។ តំ សុត្វា រាជា “និស្សំសយំ មេ ភាតា ឧម្មត្តកោ ជាតោ”តិ ទោមនស្សប្បត្តោ –

២១៣. “សោ នូន មធុរំ ញាតិ, ជីវិតំ វិជហិស្សសិ;
អបត្ថិយំ បត្ថយសិ, ចន្ទតោ សសមិច្ឆសី”តិ។ –

គាថមាហ។ តត្ថ **ញាតីតិ** កនិដ្ឋំ អាលបតិ។ អយមេត្ថ អត្ថោ – មយ្ហំ បិយ**ញាតិ** យំ អតិ**មធុរំ** អត្តនោ **ជីវិតំ**, តំ **វិជហិស្សសិ** មញ្ញេ, យោ អបត្ថយិតព្ពំ បត្ថេសីតិ។

ឃដបណ្ឌិតោ រញ្ញោ វចនំ សុត្វា និច្ចលោវ ឋត្វា “ភាតិក, ត្វំ ចន្ទតោ សសំ បត្ថេន្តស្ស តំ អលភិត្វា ជីវិតក្ខយោ ភវិស្សតីតិ ជានន្តោ កស្មា មតំ បុត្តំ អលភិត្វា អនុសោចសី”តិ ឥមមត្ថំ ទីបេន្តោ –

២១៤. “ឯវំ ចេ កណ្ហ ជានាសិ, យថញ្ញមនុសាសសិ;
កស្មា បុរេ មតំ បុត្តំ, អជ្ជាបិ មនុសោចសី”តិ។ –

គាថមាហ។ តត្ថ **ឯវំ ចេ, កណ្ហ, ជានាសីតិ**, ភាតិក, កណ្ហនាមក មហារាជ, “អលព្ភនេយ្យវត្ថុ នាម ន បត្ថេតព្ព”ន្តិ យទិ ឯវំ ជានាសិ។ **យថញ្ញន្តិ** ឯវំ ជានន្តោវ យថា អញ្ញំ អនុសាសសិ, តថា អកត្វា។ **កស្មា បុរេ មតំ បុត្តន្តិ** អថ កស្មា ឥតោ ចតុមាសមត្ថកេ មតំ បុត្តំ អជ្ជាបិ អនុសោចសីតិ។

ឯវំ សោ អន្តរវីថិយំ ឋិតកោវ “អហំ តាវ ឯវំ បញ្ញាយមានំ បត្ថេមិ, ត្វំ បន អបញ្ញាយមានស្សត្ថាយ សោចសី”តិ វត្វា តស្ស ធម្មំ ទេសេន្តោ –

២១៥. ន យំ លព្ភា មនុស្សេន, អមនុស្សេន វា បន;
ជាតោ មេ មា មរិ បុត្តោ, កុតោ លព្ភា អលព្ភិយំ។

២១៦. “ន មន្តា មូលភេសជ្ជា, ឱសធេហិ ធនេន វា;
សក្កា អានយិតុំ កណ្ហ, យំ បេតមនុសោចសី”តិ។ – គាថាទ្វយមាហ;

២១៥. តត្ថ **យន្តិ**, ភាតិក, យំ “ឯវំ **ជាតោ មេ បុត្តោ មា មរី**”តិ **មនុស្សេន** វា ទេវេន **វា បន ន លព្ភា** ន សក្កា លទ្ធុំ, តំ ត្វំ បត្ថេសិ, តំ បនេតំ **កុតោ លព្ភា,** កេន ការណេន លទ្ធុំ សក្កា។ យស្មា **អលព្ភិយំ** អលព្ភនេយ្យវត្ថុ នាមេតន្តិ អត្ថោ។

២១៦. **មន្តា**តិ មន្តប្បយោគេន។ **មូលភេសជ្ជា**តិ មូលភេសជ្ជេន។ **ឱសធេហី**តិ នានាវិធេហិ ឱសធេហិ។ **ធនេន វា**តិ កោដិសតសង្ខេន ធនេន វាបិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យំ បេតមនុសោចសិ, តំ ឯតេហិ មន្តប្បយោគាទីហិបិ អានេតុំ ន សក្កាតិ។

បុន យដបណ្ឌិតោ “ភាតិក, ឥទំ មរណំ នាម ធនេន វា ជាតិយា វា វិជ្ជាយ វា សីលេន វា ភាវនាយ វា ន សក្កា បដិពាហិតុ”ន្តិ ទស្សេន្តោ –

២១៧. “មហទ្ធនា មហាភោគា, រដ្ឋវន្តោបិ ខត្តិយា;
បហូតធនធញ្ញាសេ, តេបិ នោ អជរាមរា។

២១៨. “ខត្តិយា ព្រាហ្មណា វេស្សា, សុទ្ទា ចណ្ឌាលបុក្កុសា;
ឯតេ ចញ្ញេ ច ជាតិយា, តេបិ នោ អជរាមរា។

២១៩. “យេ មន្តំ បរិវត្តេន្តិ, ឆឡង្គំ ព្រហ្មចិន្តិតំ;
ឯតេ ចញ្ញេ ច វិជ្ជាយ, តេបិ នោ អជរាមរា។

២២០. “ឥសយោ វាបិ យេ សន្តា, សញ្ញតត្តា តបស្សិនោ;
សរីរំ តេបិ កាលេន, វិជហន្តិ តបស្សិនោ។

២២១. “ភាវិតត្តា អរហន្តោ, កតកិច្ចា អនាសវា;
និក្ខិបន្តិ ឥមំ ទេហំ, បុញ្ញបាបបរិក្ខយា”តិ។ –

បញ្ចហិ គាថាហិ រញ្ញោ ធម្មំ ទេសេសិ។

២១៧. តត្ថ **មហទ្ធនា**តិ និធានគតស្សេវ មហតោ ធនស្ស អត្ថិតាយ ពហុធនា។ **មហាភោគា**តិ ទេវភោគសទិសាយ មហតិយា ភោគសម្បត្តិយា សមន្នាគតា។ **រដ្ឋវន្តោ**តិ សកលរដ្ឋវន្តោ។ **បហូតធនធញ្ញាសេ**តិ តិណ្ណំ ចតុន្នំ វា សំវច្ឆរានំ អត្ថាយ និទហិត្វា ឋបេតព្ពស្ស និច្ចបរិព្ពយភូតស្ស ធនធញ្ញស្ស វសេន អបរិយន្តធនធញ្ញា។ **តេបិ នោ អជរាមរា**តិ តេបិ ឯវំ មហាវិភវា មន្ធាតុមហាសុទស្សនាទយោ ខត្តិយា អជរាមរា នាហេសុំ, អញ្ញទត្ថុ មរណមុខមេវ អនុបវិដ្ឋាតិ អត្ថោ។

២១៨. **ឯតេ**តិ យថាវុត្តខត្តិយាទយោ។ **អញ្ញេ**តិ អញ្ញតរា ឯវំភូតា អម្ពដ្ឋាទយោ។ **ជាតិយា**តិ អត្តនោ ជាតិនិមិត្តំ អជរាមរា នាហេសុន្តិ អត្ថោ។

២១៩. **មន្តន្តិ** វេទំ។ **បរិវត្តេន្តី**តិ សជ្ឈាយន្តិ វាចេន្តិ ច។ អថ វា **បរិវត្តេន្តី**តិ វេទំ អនុបរិវត្តេន្តា ហោមំ ករោន្តា ជបន្តិ។ **ឆឡង្គ**ន្តិ សិក្ខាកប្បនិរុត្តិព្យាករណជោតិសត្ថឆន្ទោវិចិតិសង្ខាតេហិ ឆហិ អង្គេហិ យុត្តំ។ **ព្រហ្មចិន្តិត**ន្តិ ព្រាហ្មណានមត្ថាយ ព្រហ្មុនា ចិន្តិតំ កថិតំ។ **វិជ្ជាយា**តិ ព្រហ្មសទិសវិជ្ជាយ សមន្នាគតា, តេបិ នោ អជរាមរាតិ អត្ថោ។

២២០-២២១. **ឥសយោ**តិ យមនិយមាទីនំ បដិកូលសញ្ញាទីនញ្ច ឯសនដ្ឋេន ឥសយោ។ **សន្តា**តិ កាយវាចាហិ សន្តសភាវា។ **សញ្ញតត្តា**តិ រាគាទីនំ សំយមេន សំយតចិត្តា។ កាយតបនសង្ខាតោ តបោ ឯតេសំ អត្ថីតិ **តបស្សិនោ**។ បុន **តបស្សិនោ**តិ សំវរកា។ តេន ឯវំ តបនិស្សិតកា ហុត្វា សរីរេន ច វិមោក្ខំ បត្ថកាមាបិ សំវរកា សរីរំ វិជហន្តិ ឯវាតិ ទស្សេតិ។ អថ វា **ឥសយោ**តិ អធិសីលសិក្ខាទីនំ ឯសនដ្ឋេន ឥសយោ, តទត្ថំ តប្បដិបក្ខានំ បាបធម្មានំ វូបសមេន សន្តា, ឯការម្មណេ ចិត្តស្ស សំយមេន សញ្ញតត្តា, សម្មប្បធានយោគតោ វីរិយតាបេន

តបស្សិនោ, សប្បយោគា រាគាទីនំ សន្តាបនេន តបស្សិនោតិ យោជេតព្ពំ។ **ភាវិតត្តា**តិ ចតុសច្ចកម្មដ្ឋានភាវនាយ ភាវិតចិត្តា។

ឯវំ យដបណ្ឌិតេន ធម្មេ កថិតេ តំ សុត្វា រាជា អបគតសោកសល្លោ បសន្នមានសោ យដបណ្ឌិតំ បសំសន្តោ –

២២២. “អាទិត្តំ វត មំ សន្តំ, ឃតសិត្តំវ បាវកំ;
វារិនា វិយ ឱសិញ្ចំ, សព្ពំ និព្ពាបយេ ទរំ។

២២៣. “អព្ពហី វត មេ សល្លំ, សោកំ ហទយនិស្សិតំ;
យោ មេ សោកបរេតស្ស, បុត្តសោកំ អបានុទិ។

២២៤. “សោហំ អព្ពូឡ្ហសល្លោស្មិ, សីតិភូតោស្មិ និព្ពុតោ;
ន សោចាមិ ន រោទាមិ, តវ សុត្វាន ភាតិក។

២២៥. “ឯវំ ករោន្តិ សប្បញ្ញា, យេ ហោន្តិ អនុកម្បកា;
និវត្តយន្តិ សោកម្ហា, ឃដោ ជេដ្ឋំវ ភាតរំ។

២២៦. “យស្ស ឯតាទិសា ហោន្តិ, អមច្ចា បរិចារកា;
សុភាសិតេន អន្វេន្តិ, ឃដោ ជេដ្ឋំវ ភាតរ”ន្តិ។ – សេសគាថា អភាសិ;

២២៥. តត្ថ **ឃដោ ជេដ្ឋំវ ភាតរ**ន្តិ យថា ឃដបណ្ឌិតោ អត្តនោ ជេដ្ឋភាតរំ មតបុត្តសោកាភិភូតំ អត្តនោ ឧបាយកោសល្លេន ចេវ ធម្មកថាយ ច តតោ បុត្តសោកតោ វិនិវត្តយិ, ឯវំ អញ្ញេបិ សប្បញ្ញា យេ ហោន្តិ អនុកម្បកា, តេ ញាតីនំ ឧបការំ ករោន្តីតិ អត្ថោ។

២២៦. **យស្ស ឯតាទិសា ហោន្តី**តិ អយំ អភិសម្ពុទ្ធគាថា។ តស្សត្ថោ – យថា យេន ការណេន បុត្តសោកបរេតំ រាជានំ វាសុទេវំ ឃដបណ្ឌិតោ សោកហរណត្ថាយ សុភាសិតេន អន្វេសិ អនុឯសិ, **យស្ស** អញ្ញស្សាបិ **ឯតាទិសា** បណ្ឌិតា **អមច្ចា** បដិលទ្ធា អស្សុ, តស្ស កុតោ សោកោតិ! សេសគាថា ហេដ្ឋា វុត្តត្ថា ឯវាតិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ឯវំ, ឧបាសក, បោរាណកបណ្ឌិតា បណ្ឌិតានំ កថំ សុត្វា បុត្តសោកំ ហរិំសូ”តិ វត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ។ សច្ចបរិយោសានេ ឧបាសកោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហីតិ។

កណ្ហបេតវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. ធនបាលសេដ្ឋិបេតវត្ថុវណ្ណនា

នគ្គោ ទុព្ពណ្ណរូបោសីតិ ឥទំ សត្ថរិ ជេតវនេ វិហរន្តេ ធនបាលបេតំ អារព្ភ វុត្តំ។ អនុប្បន្នេ កិរ ពុទ្ធេ បណ្ណរដ្ឋេ ឯរកច្ឆនគរេ ធនបាលកោ នាម សេដ្ឋិ អហោសិ អស្សទ្ធោ អប្បសន្នោ កទរិយោ នត្ថិកទិដ្ឋិកោ។ តស្ស កិរិយា បាឡិតោ ឯវ វិញ្ញាយតិ។ សោ កាលំ កត្វា មរុកន្តារេ បេតោ ហុត្វា និព្ពត្តិ។ តស្ស តាលក្ខន្ធប្បមាណោ កាយោ អហោសិ, សមុដ្ឋិតច្ឆវិ ផរុសោ, វិរូបកេសោ, ភយានកោ, ទុព្ពណ្ណោ អតិវិយ វិរូបោ ពីភច្ឆទស្សនោ។ សោ បញ្ចបណ្ណាស វស្សានិ ភត្តសិត្ថំ វា ឧទកពិន្ទុំ វា អលភន្តោ វិសុក្ខកណ្ឋោដ្ឋជិវ្ហោ ជិឃច្ឆាបិបាសាភិភូតោ ឥតោ ចិតោ ច បរិព្ភមតិ។

អថ អម្ហាកំ ភគវតិ លោកេ ឧប្បជ្ជិត្វា បវត្តិតវរធម្មចក្កេ អនុក្កមេន សាវត្ថិយំ វិហរន្តេ សាវត្ថិវាសិនោ វាណិជា បញ្ចមត្តានិ សកដសតានិ ភណ្ឌស្ស បូរេត្វា ឧត្តរាបថំ គន្ត្វា ភណ្ឌំ វិក្កិណិត្វា បដិលទ្ធភណ្ឌំ សកដេសុ អារោបេត្វា បដិនិវត្តមានា សាយន្ហសមយេ អញ្ញតរំ សុក្ខនទឹ បាបុណិត្វា តត្ថ យានំ មុញ្ចិត្វា រត្តិយំ វាសំ កប្បេសុំ។ អថ សោ បេតោ បិបាសាភិភូតោ បានីយស្សត្ថាយ អាគន្ត្វា តត្ថ ពិន្ទុមត្តម្បិ បានីយំ អលភិត្វា វិគតាសោ ឆិន្នមូលោ វិយ តាលោ ឆិន្នបាទោ បតិ។ តំ ទិស្វា វាណិជា –

២២៧. “នគ្គោ ទុព្ពណ្ណរូបោសិ, កិសោ ធមនិសន្ថតោ;
ឧប្ផាសុលិកោ កិសិកោ, កោ នុ ត្វមសិ មារិសា”តិ។ –

ឥមាយ គាថាយ បុច្ឆិសុ។ តតោ បេតោ –

២២៨. “អហំ ភទន្តេ បេតោម្ហិ, ទុគ្គតោ យមលោកិកោ;
បាបកម្មំ ករិត្វាន, បេតលោកំ ឥតោ គតោ”តិ។ –

អត្តានំ អាវិកត្វា បុន តេហិ –

២២៩. “កឹ នុ កាយេន វាចាយ, មនសា ទុក្កដំ កតំ;
កិស្សកម្មវិបាកេន, បេតលោកំ ឥតោ គតោ”តិ។ –

កតកម្មំ បុច្ឆិតោ បុព្ពេ និព្ពត្តដ្ឋានតោ បដ្ឋាយ អតីតំ បច្ចុប្បន្នំ អនាគតញ្ច អត្តនោ បវត្តិំ ទស្សេន្តោ តេសញ្ច ឱវាទំ ទេន្តោ –

២៣០. “នគរំ អត្ថិ បណ្ណានំ, ឯរកច្ឆន្តិ វិស្សុតំ;
តត្ថ សេដ្ឋិ បុរេ អាសិ, ធនបាលោតិ មំ វិទូ។

២៣១. “អសីតិ សកដវាហានំ, ហិរញ្ញស្ស អហោសិ មេ;
បហូតំ មេ ជាតរូបំ, មុត្តា វេឡុរិយា ពហូ។

២៣២. “តាវ មហទ្ធនស្សាបិ, ន មេ ទាតុំ បិយំ អហុ;
បិទហិត្វា ទ្វារំ ភុញ្ជិំ, មា មំ យាចនកាទ្ទសុំ។

២៣៣. “អស្សទ្ធោ មច្ឆរី ចាសិំ, កទរិយោ បរិភាសកោ;
ទទន្តានំ ករោន្តានំ, វារយិស្សំ ពហូ ជនេ។

២៣៤. “វិបាកោ នត្ថិ ទានស្ស, សំយមស្ស កុតោ ផលំ;
បោក្ខរញ្ញោទបានានិ, អារាមានិ ច រោបិតេ;
បបាយោ ច វិនាសេសិំ, ទុគ្គេ សង្កមនានិ ច។

២៣៥. “ស្វាហំ អកតកល្យាណោ, កតបាបោ តតោ ចុតោ;
ឧបបន្នោ បេត្តិវិសយំ, ខុប្បិបាសសមប្បិតោ។

២៣៦. “បញ្ចបណ្ណាស វស្សានិ, យតោ កាលង្កតោ អហំ;
នាភិជានាមិ ភុត្តំ វា, បីតំ វា បន បានិយំ។

២៣៧. “យោ សំយមោ សោ វិនាសោ, យោ វិនាសោ សោ សំយមោ;
បេតា ហិ កិរ ជានន្តិ, យោ សំយមោ សោ វិនាសោ។

២៣៨. “អហំ បុរេ សំយមិស្សំ, នាទាសិំ ពហុកេ ធនេ;
សន្តេសុ ទេយ្យធម្មេសុ, ទីបំ នាកាសិមត្តនោ;
ស្វាហំ បច្ឆានុតប្បាមិ, អត្តកម្មផលូបគោ។

២៣៩. “ឧទ្ធំ ចតូហិ មាសេហិ, កាលកិរិយា ភវិស្សតិ;
ឯកន្តកដុកំ ឃោរំ, និរយំ បបតិស្សហំ។

២៤០. “ចតុក្កណ្ណំ ចតុទ្វារំ, វិភត្តំ ភាគសោ មិតំ;
អយោបាការបរិយន្តំ, អយសា បដិកុជ្ជិតំ។

២៤១. “តស្ស អយោមយា ភូមិ, ជលិតា តេជសា យុតា;
សមន្តា យោជនសតំ, ផរិត្វា តិដ្ឋតិ សព្ពទា។

២៤២. “តត្ថាហំ ទីឃមទ្ធានំ, ទុក្ខំ វេទិស្ស វេទនំ;
ផលំ បាបស្ស កម្មស្ស, តស្មា សោចាមហំ ភុសំ។

២៤៣. “តំ វោ វទាមិ ភទ្ទំ វោ, យាវន្តេត្ថ សមាគតា;
មាកត្ថ បាបកំ កម្មំ, អាវិ វា យទិ វា រហោ។

២៤៤សចេ តំ បាបកំ កម្មំ, ករិស្សថ ករោថ វា;
ន វោ ទុក្ខា បមុត្យត្ថិ, ឧប្បច្ចាបិ បលាយតំ។

២៤៥“មត្តេយ្យា ហោថ បេត្តេយ្យា, កុលេ ជេដ្ឋាបចាយិកា;
សាមញ្ញា ហោថ ព្រហ្មញ្ញា, ឯវំ សគ្គំ គមិស្សថា”តិ។ –

ឥមា គាថា អភាសិ។

២៣០-២៣១. តត្ថ **បណ្ណាន**ន្តិ បណ្ណានាមរដ្ឋស្ស ឯវំនាមកានំ រាជូនំ។ **ឯរកច្ឆ**ន្តិ តស្ស នគរស្ស នាមំ។ **តត្ថា**តិ តស្មិំ នគរេ។ **បុរេ**តិ បុព្ពេ អតីតត្តភាវេ ។ **ធនបាលោតិ មំ វិទូ**តិ “ធនបាលសេដ្ឋី”តិ មំ ជានន្តិ។ តយិទំ នាមំ តទា មយ្ហំ អត្ថានុគតមេវាតិ ទស្សេន្តោ “**អសីតី**”តិ គាថមាហ។ តត្ថ **អសីតិ សកដវាហាន**ន្តិ វីសតិខារិកោ វាហោ, យោ សកដន្តិ វុច្ចតិ។ តេសំ សកដវាហានំ អសីតិ ហិរញ្ញស្ស តថា កហាបណស្ស ច មេ អហោសីតិ យោជនា។ **បហូតំ មេ ជាតរូប**ន្តិ សុវណ្ណម្បិ បហូតំ អនេកភារបរិមាណំ អហោសីតិ សម្ពន្ធោ។

២៣២-២៣៣. **ន មេ ទាតុំ បិយំ អហូ**តិ ទានំ ទាតុំ មយ្ហំ បិយំ នាហោសិ។ **មា មំ យាចនកាទ្ទសុ**ន្តិ “យាចកា មា មំ បស្សិំសូ”តិ បិទហិត្វា គេហទ្វារំ ភុញ្ជាមិ។ **កទរិយោ**តិ ថទ្ធមច្ឆរី។ **បរិភាសកោ**តិ ទានំ ទេន្តេ ទិស្វា ភយេន សន្តជ្ជកោ។ **ទទន្តានំ ករោន្តាន**ន្តិ ឧបយោគត្ថេ សាមិវចនំ, ទានានិ ទទន្តេ បុញ្ញានិ ករោន្តេ។ **ពហូ ជនេ**តិ ពហូ សត្តេ។ ទទន្តានំ វា ករោន្តានំ វា សមុទាយភូតំ ពហុំ ជនំ បុញ្ញកម្មតោ **វារយិស្សំ** និវារេសិំ។

២៣៤-២៣៦. **វិបាកោ នត្ថិ ទានស្សា**តិអាទិ ទានាទីនំ និវារណេ ការណទស្សនំ។ តត្ថ **វិបាកោ នត្ថិ ទានស្សា**តិ ទានកម្មស្ស ផលំ នាម នត្ថិ, កេវលំ បុញ្ញំ បុញ្ញន្តិ ធនវិនាសោ ឯវាតិ ទីបេតិ។ **សំយមស្សា**តិ សីលសំយមស្ស។ **កុតោ ផល**ន្តិ កុតោ នាម ផលំ លព្ភតិ, និរត្ថកមេវ សីលរក្ខណន្តិ អធិប្បាយោ។ **អារាមានី**តិ អារាមូបវនានីតិ អត្ថោ។ **បបាយោ**តិ បានីយសាលា។ **ទុគ្គេ**តិ ឧទកចិក្ខល្លានំ វសេន ទុគ្គមដ្ឋានានិ។ **សង្កមនានី**តិ សេតុយោ។ **តតោ ចុតោ**តិ តតោ មនុស្សលោកតោ ចុតោ។ **បញ្ចបណ្ណាសា**តិ បញ្ចបញ្ញាស។ **យតោ កាលង្កតោ អហ**ន្តិ យទា កាលកតា អហំ, តតោ បដ្ឋាយ។ **នាភិជានាមី**តិ ឯត្តកំ កាលំ ភុត្តំ វា បីតំ វា កិញ្ចិ ន ជានាមិ។

២៣៧-៣៨. **យោ សំយមោ សោ វិនាសោ**តិ លោភាទិវសេន យំ សំយមនំ កស្សចិ អទានំ, សោ ឥមេសំ សត្តានំ វិនាសោ នាម បេតយោនិយំ និព្ពត្តបេតានំ មហាព្យសនស្ស ហេតុភាវតោ។ “យោ វិនាសោ សោ សំយមោ”តិ ឥមិនា យថាវុត្តស្ស អត្ថស្ស ឯកន្តិកភាវំ វទតិ។ **បេតា ហិ កិរ ជានន្តី**តិ ឯត្ថ ហិ-សទ្ទោ អវធារណេ, កិរ-សទ្ទោ អរុចិសូចនេ។ “សំយមោ ទេយ្យធម្មស្ស អបរិច្ចាគោ វិនាសហេតូ”តិ ឥមមត្ថំ បេតា ឯវ កិរ ជានន្តិ បច្ចក្ខតោ អនុភុយ្យមានត្តា, ន មនុស្សាតិ។ នយិទំ យុត្តំ មនុស្សានម្បិ បេតានំ វិយ ឧប្បិបាសាទីហិ អភិភុយ្យមានានំ ទិស្សមានត្តា។ បេតា បន បុរិមត្តភាវេ កតកម្មស្ស បាកដភាវតោ ឥមមត្ថំ សុដ្ឋុតរំ ជានន្តិ។ តេនាហ – “**អហំ បុរេ សំយមិស្សំ**”ន្តិអាទិ។ តត្ថ **សំយមិស្ស**ន្តិ សយម្បិ ទានាទិបុញ្ញកិរិយតោ សំយមនំ សង្កោចំ អកាសិំ។ **ពហុកេ ធនេ**តិ មហន្តេ ធនេ វិជ្ជមានេ។

២៤៣. **តន្តិ** តស្មា។ **វោ**តិ តុម្ហេ។ **ភទ្ទំ វោ**តិ ភទ្ទំ កល្យាណំ សុន្ទរំ តុម្ហាកំ ហោតូតិ វចនសេសោ។ **យាវន្តេត្ថ សមាគតា**តិ យាវន្តោ យាវតកា ឯត្ថ សមាគតា, តេ សព្ពេ មម វចនំ សុណាថាតិ អធិប្បាយោ។ **អាវី**តិ បកាសនំ បរេសំ បាកដវសេន។ **រហោ**តិ បដិច្ឆន្នំ អបាកដវសេន។ **អាវិ វា** បាណាតិបាតាទិមុសាវាទាទិកាយវចីបយោគវសេន, **យទិ វា រហោ** អភិជ្ឈាទិវសេន **បាបកំ** លាមកំ អកុសល**កម្មំ មាកត្ថ** មា ករិត្ថ។

២៤៤. **សចេ តំ បាបកំ កម្ម**ន្តិ អថ បន តំ បាបកម្មំ អាយតឹ **ករិស្សថ**, ឯតរហិ **វា ករោថ**, និរយាទីសុ ចតូសុ អបាយេសុ មនុស្សេសុ ច អប្បាយុកតាទិវសេន តស្ស ផលភូតា ទុក្ខតោ **បមុត្តិ** បមោក្ខោ នាម **នត្ថិ។ ឧប្បច្ចាបិ បលាយត**ន្តិ ឧប្បតិត្វា អាកាសេន គច្ឆន្តានម្បិ មោក្ខោ នត្ថិយេវាតិ អត្ថោ។ “**ឧបេច្ចា**”តិបិ បាឡិ, ឥតោ វា ឯត្តោ វា បលាយន្តេ តុម្ហេ អនុពន្ធិស្សតីតិ អធិប្បាយេន ឧបេច្ច សញ្ចិច្ច បលាយន្តានម្បិ តុម្ហាកំ តតោ មោក្ខោ នត្ថិ, គតិកាលាទិបច្ចយន្តរសមវាយេ បន សតិ វិបច្ចតិយេវាតិ អត្ថោ។ អយញ្ច អត្ថោ –

“ន អន្តលិក្ខេ ន សមុទ្ទមជ្ឈេ, ន បព្ពតានំ វិវរំ បវិស្ស;
ន វិជ្ជតី សោ ជគតិប្បទេសោ, យត្ថដ្ឋិតោ មុច្ចេយ្យ បាបកម្មា”តិ។ (ធ. ប. ១២៧; មិ. ប. ៤.២.៤) –

ឥមាយ គាថាយ ទីបេតព្ពោ។

២៤៥. មត្តេយ្យាតិ មាតុហិតា។ **ហោថាតិ** តេសំ ឧបដ្ឋានាទីនិ ករោថ។ តថា **បេត្តេយ្យាតិ** វេទិតព្ពា។ **កុលេ ជេដ្ឋាបចាយិកាតិ** កុលេ ជេដ្ឋកានំ អបចាយនករា។ **សាមញ្ញាតិ** សមណបូជកា។ តថា **ព្រហ្មញ្ញាតិ** ពាហិតបាបបូជកាតិ អត្ថោ។ **ឯវំ សគ្គំ គមិស្សថាតិ** ឥមិនា មយា វុត្តនយេន បុញ្ញានិ កត្វា ទេវលោកំ ឧបបជ្ជិស្សថាតិ អត្ថោ។ យំ បនេត្ថ អត្ថតោ ន វិភត្តំ, តំ ហេដ្ឋា ខល្លាដិយបេតវត្ថុអាទីសុ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

តេ វាណិជា តស្ស វចនំ សុត្វា សំវេគជាតា តំ អនុកម្បមានា ភាជនេហិ បានីយំ គហេត្វា តំ សយាបេត្វា មុខេ អាសិញ្ចឹសុ។ តតោ មហាជនេន ពហុវេលំ អាសិត្តំ ឧទកំ តស្ស បេតស្ស បាបពលេន អជោគឡំ ន ឱតិណ្ណំ, កុតោ បិបាសំ បដិវិនេស្សតិ។ តេ តំ បុច្ឆឹសុ – ‘‘អបិ តេ កាចិ អស្សាសមត្តា លទ្ធា’’តិ។ សោ អាហ – ‘‘យទិ មេ ឯត្តកេហិ ជនេហិ ឯត្តកំ វេលំ អាសិញ្ចមានំ ឧទកំ ឯកពិន្ទុមត្តម្បិ បរគឡំ បវិដ្ឋំ, ឥតោ បេតយោនិតោ មោក្ខោ មា ហោតូ’’តិ។ អថ តេ វាណិជា តំ សុត្វា អតិវិយ សំវេគជាតា ‘‘អត្ថិ បន កោចិ ឧបាយោ បិបាសាវូបសមាយា’’តិ អាហំសុ។ សោ អាហ – ‘‘ឥមស្មឹ បាបកម្មេ ខីណេ តថាគតស្ស វា តថាគត សាវកានំ វា ទានេ ទិន្នេ មម ទានមុទ្ទិសិស្សតិ, អហំ ឥតោ បេតត្តតោ មុច្ចិស្សាមី’’តិ។ តំ សុត្វា វាណិជា សាវត្ថឹ គន្ត្វា ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា តំ បវត្តឹ អារោចេត្វា សរណានិ សីលានិ ច គហេត្វា ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស សត្តាហំ ទានំ ទត្វា តស្ស បេតស្ស ទក្ខិណំ អាទិសឹសុ។ ភគវា តមត្ថំ អដ្ឋុប្បត្តឹ កត្វា ចតុន្នំ បរិសានំ ធម្មំ ទេសេសិ។ មហាជនោ ច លោភាទិមច្ឆេរមលំ បហាយ ទានាទិបុញ្ញាភិរតោ អហោសីតិ។

ធនបាលសេដ្ឋិបេតវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. ចូឡសេដ្ឋិបេតវត្ថុវណ្ណនា

នគ្គោ កិសោ បព្ពជិតោសិ, ភន្តេតិ ឥទំ សត្ថរិ វេឡុវនេ វិហរន្តេ ចូឡសេដ្ឋិបេតំ អារព្ភ វុត្តំ។ ពារាណសិយំ កិរ ឯកោ គហបតិ អស្សទ្ធោ អប្បសន្នោ មច្ឆរី កទរិយោ បុញ្ញកិរិយាយ អនាទរោ ចូឡសេដ្ឋិ នាម អហោសិ។ សោ កាលំ កត្វា បេតេសុ និព្ពត្តិ, តស្ស កាយោ អបគតមំសលោហិតោ អដ្ឋិន្ហារុចម្មមត្តោ មុណ្ឌោ អបេតវត្ថោ អហោសិ។ ធីតា បនស្ស អនុលា អន្ធកវិន្ទេ សាមិកស្ស គេហេ វសន្តី បិតរំ ឧទ្ទិស្ស ព្រាហ្មណេ ភោជេតុកាមា តណ្ឌុលាទីនិ ទានូបករណានិ សជ្ជេសិ។ តំ ញត្វា បេតោ អាសាយ អាកាសេន តត្ថ គច្ឆន្តោ រាជគហំ សម្បាបុណិ។ តេន ច សមយេន រាជា អជាតសត្តុ ទេវទត្តេន ឧយ្យោជិតោ បិតរំ ជីវិតា វោរោបេត្វា តេន វិប្បដិសារេន ទុស្សុបិនេន ច និទ្ទំ អនុបគច្ឆន្តោ ឧបរិបាសាទវរគតោ ចង្កមន្តោ តំ បេតំ អាកាសេន គច្ឆន្តំ ទិស្វា ឥមាយ គាថាយ បុច្ឆិ –

២៤៦. ‘‘នគ្គោ កិសោ បព្ពជិតោសិ ភន្តេ, រត្តិំ កុហឹ គច្ឆសិ កិស្សហេតុ;
អាចិក្ខ មេ តំ អបិ សក្កុណេមុ, សព្ពេន វិត្តំ បដិបាទយេ តុវ’’ន្តិ។

តត្ថ **បព្ពជិតោតិ** សមណោ។ រាជា កិរ តំ នគ្គត្តា មុណ្ឌត្តា ច ‘‘នគ្គោ សមណោ អយ’’ន្តិ សញ្ញាយ ‘‘នគ្គោ កិសោ បព្ពជិតោសី’’តិអាទិមាហ។ **កិស្សហេតូតិ** កិំនិមិត្តំ។ **សព្ពេន វិត្តំ បដិបាទយេ តុវន្តិ** វិត្តិយា ឧបករណភូតំ វិត្តំ សព្ពេន ភោគេន តុយ្ហំ អជ្ឈាសយានុរូបំ, សព្ពេន វា ឧស្សាហេន បដិបាទេយ្យំ សម្បាទេយ្យំ។ តថា កាតុំ មយំ អប្បេវ នាម សក្កុណេយ្យាម, តស្មា **អាចិក្ខ មេ តំ,** ឯតំ តវ អាគមនការណំ មយ្ហំ កថេហីតិ អត្ថោ។

ឯវំ រញ្ញា បុដ្ឋោ បេតោ អត្តនោ បវត្តឹ កថេន្តោ តិស្សោ គាថា អភាសិ –

២៤៧. ‘‘ពារាណសី នគរំ ទូរឃុដ្ឋំ, តត្ថាហំ គហបតិ អឌ្ឍកោ អហុ ទីនោ;
អទាតា គេធិតមនោ អាមិសស្មឹ, ទុស្សីល្យេន យមវិសយម្ហិ បត្តោ។

២៤៨. ‘‘សោ សូចិកាយ កិលមិតោ តេហិ,
តេនេវ ញាតីសុ យាមិ អាមិសកិញ្ចិក្ខហេតុ;
អទានសីលា ន ច សទ្ទហន្តិ,
‘ទានផលំ ហោតិ បរម្ហិ លោកេ’។

២៤៩. ‘‘ធីតា ច មយ្ហំ លបតេ អភិក្ខណំ, ទស្សាមិ ទានំ បិតូនំ បិតាមហានំ;
តមុបក្ខដំ បរិវិសយន្តិ ព្រាហ្មណា, យាមិ អហំ អន្ធកវិន្ទំ ភុត្តុ’’ន្តិ។

២៤៧. តត្ថ **ទូរឃុដ្ឋន្តិ** ទូរតោ ឯវ គុណកិត្តនវសេន ឃោសិតំ, សព្ពត្ថ វិស្សុតំ បាកដន្តិ អត្ថោ។ **អឌ្ឍកោតិ** អឌ្ឍោ មហាវិភវោ។ **ទីនោតិ** និហីនចិត្តោ អទានជ្ឈាសយោ។ តេនាហ **"អទាតា"**តិ។ **គេធិតមនោ អាមិសស្មិន្តិ** កាមាមិសេ លគ្គចិត្តោ គេធំ អាបន្នោ។ **ទុស្សីល្យេន យមវិសយម្ហិ បត្តោតិ** អត្តនា កតេន ទុស្សីលកម្មុនា យមវិសយំ បេតលោកំ បត្តោ អម្ហិ។

២៤៨. **សោ សូចិកាយ កិលមិតោតិ** សោ អហំ វិជ្ឈនដ្ឋេន សូចិសទិសតាយ "សូចិកា"តិ លទ្ធនាមាយ ជិឃច្ឆាយ កិលមិតោ និរន្តរំ វិជ្ឈមានោ។ "កិលមថោ"តិ តច្ឆេវ វា បាឋោ។ **តេហីតិ** "ទីនោ"តិអាទិនា វុត្តេហិ បាបកម្មេហិ ការណភូតេហិ។ តស្ស ហិ បេតស្ស តានិ បាបកម្មានិ អនុស្សរន្តស្ស អតិវិយ ទោមនស្សំ ឧប្បជ្ជិ, តស្មា ឯវមាហ។ **តេនេវាតិ** តេនេវ ជិឃច្ឆាទុក្ខេន។ **ញាតីសុ យាមីតិ** ញាតីនំ សមីបំ យាមិ គច្ឆាមិ។ **អាមិសកិញ្ចិក្ខហេតូតិ** អាមិសស្ស កិញ្ចិក្ខនិមិត្តំ, កិញ្ចិ អាមិសំ បត្ថេន្តោតិ អត្ថោ។ **អទានសីលា ន ច សទ្ទហន្តិ, 'ទានផលំ ហោតិ បរម្ហិ លោកេ'តិ** យថា អហំ, តថា ឯវំ អញ្ញេបិ មនុស្សា អទានសីលា "ទានស្ស ផលំ ឯកំសេន បរលោកេ ហោតី"តិ ន ច សទ្ទហន្តិ។ យតោ អហំ វិយ តេបិ បេតា ហុត្វា មហាទុក្ខំ បច្ចនុភវន្តីតិ អធិប្បាយោ។

២៤៩. **លបតេតិ** កថេតិ។ **អភិក្ខណន្តិ** អភិណ្ហំ ពហុសោ។ កិន្តិ លបតីតិ អាហ **"ទស្សាមិ ទានំ បិតូនំ បិតាមហាន"**ន្តិ។ តត្ថ **បិតូនន្តិ** មាតាបិតូនំ, ចូឡបិតុមហាបិតូនំ វា។ **បិតាមហានន្តិ** អយ្យកបយ្យកានំ។ **ឧបក្ខដន្តិ** សជ្ជិតំ។ **បរិវិសយន្តីតិ** ភោជយន្តិ។ **អន្ធកវិន្ទន្តិ** ឯវំនាមកំ នគរំ។ **ភុត្តុន្តិ** ភុញ្ជិតុំ។ តតោ បរា សង្គីតិការកេហិ វុត្តា –

២៥០ "តមវោច រាជា 'អនុភវិយាន តម្បិ,
ឯយ្យាសិ ខិប្បំ អហមបិ កស្សំ បូជំ;
អាចិក្ខ មេ តំ យទិ អត្ថិ ហេតុ,
សទ្ធាយិតំ ហេតុវចោ សុណោម'។

២៥១ "តថាតិ វត្វា អគមាសិ តត្ថ, ភុញ្ជឹសុ ភត្តំ ន ច ទក្ខិណារហា;
បច្ចាគមិ រាជគហំ បុនាបរំ, បាតុរហោសិ បុរតោ ជនាធិបស្ស។

២៥២ "ទិស្វាន បេតំ បុនទេវ អាគតំ, រាជា អវោច 'អហមបិ កឹ ទទាមិ;
អាចិក្ខ មេ តំ យទិ អត្ថិ ហេតុ, យេន តុវំ ចិរតរំ បីណិតោ សិយា'។

២៥៣ "ពុទ្ធញ្ច សង្ឃំ បរិវិសិយាន រាជ, អន្នេន បានេន ច ចីវរេន;
តំ ទក្ខិណំ អាទិស មេ ហិតាយ, ឯវំ អហំ ចិរតរំ បីណិតោ សិយា។

២៥៤ "តតោ ច រាជា និបតិត្វា តាវទេ, ទានំ សហត្ថា អតុលំ ទទិត្វា សង្ឃេ;
អារោចេសិ បកតំ តថាគតស្ស, តស្ស ច បេតស្ស ទក្ខិណំ អាទិសិត្ថ។

២៥៥ "សោ បូជិតោ អតិវិយ សោភមានោ, បាតុរហោសិ បុរតោ ជនាធិបស្ស;
យក្ខោហមស្មិ បរមិទ្ធិបត្តោ, ន មយ្ហមត្ថិ សមា សទិសា មានុសា។

២៥៦ "បស្សានុភាវំ អបរិមិតំ មមយិទំ, តយានុទិដ្ឋំ អតុលំ ទត្វា សង្ឃេ;
សន្តប្បិតោ សតតំ សទា ពហូហិ, យាមិ អហំ សុខិតោ មនុស្សទេវា"តិ។

២៥០. តត្ថ **តមវោច រាជាតិ** តំ បេតំ តថា វត្វា ឋិតំ រាជា អជាតសត្តុ អវោច។ **អនុភវិយាន តម្បីតិ** តំ តាវ ធីតុយា ឧបក្ខដំ ទានម្បិ អនុភវិត្វា។ **ឯយ្យាសីតិ** អាគច្ឆេយ្យាសិ។ **កស្សន្តិ** ករិស្សាមិ។ **អាចិក្ខ មេ តំ យទិ អត្ថិ ហេតូតិ** សចេ កិញ្ចិ ការណំ អត្ថិ, តំ ការណំ មយ្ហំ អាចិក្ខ កថេហិ។ **សទ្ធាយិតន្តិ** សទ្ធាយិតព្ពំ។ **ហេតុវចោតិ** ហេតុយុត្តវចនំ, "អមុកស្មិំ ឋានេ អសុកេន បការេន ទានេ កតេ មយ្ហំ ឧបកប្បតី"តិ សការណំ វចនំ វទាតិ អត្ថោ។

២៥១. **តថាតិ វត្វាតិ** សាធូតិ វត្វា។ **តត្ថាតិ** តស្មិំ អន្ធកវិន្ទេ បរិវេសនដ្ឋានេ។ **ភុញ្ជឹសុ ភត្តំ ន ច ទក្ខិណារហាតិ** ភត្តំ ភុញ្ជឹសុ ទុស្សីលព្រាហ្មណា, ន ច បន ទក្ខិណារហា សីលវន្តោ ភុញ្ជឹសូតិ អត្ថោ។ **បុនាបរន្តិ** បុន អបរំ វារំ រាជគហំ បច្ចាគមិ។

២៥២. **កឹ ទទាមីតិ** "កីទិសំ តេ ទានំ ទស្សាមី"តិ រាជា បេតំ បុច្ឆិ។ **យេន តុវន្តិ** យេន ការណេន ត្វំ។ **ចិរតរន្តិ** ចិរកាលំ។ **បីណិតោតិ** តិត្តោ សិយា, តំ កថេហីតិ អត្ថោ។

២៥៣. បរិវិសិយានាតិ ភោជេត្វា។ **រាជា**តិ អជាតសត្តុំ អាលបតិ។ **មេ ហិតាយា**តិ មយ្ហំ ហិតត្ថាយ បេតត្តភាវតោ បរិមុត្តិយា។

២៥៤. តតោតិ តស្មា តេន វចនេន, តតោ វា បាសាទតោ។ **និបតិត្វា**តិ និក្ខមិត្វា។ **តាវទេ**តិ តទា ឯវ អរុណុគ្គមនវេលាយ។ យម្ហិ បេតោ បច្ចាគន្ត្វា រញ្ញោ អត្តានំ ទស្សេសិ, តស្មិំ បុរេភត្តេ ឯវ ទានំ អទាសិ ។ **សហត្ថា**តិ សហត្ថេន។ **អតុល**ន្តិ អប្បមាណំ ឧឡារំ បណីតំ។ **ទត្វា សង្ឃេ**តិ សង្ឃស្ស ទត្វា។ **អារោចេសិ បកតំ តថាគតស្សា**តិ “ឥទំ, ភន្តេ, ទានំ អញ្ញតរំ បេតំ សន្ធាយ បកត”ន្តិ តំ បវត្តិំ ភគវតោ អារោចេសិ។ អារោចេត្វា ច យថា តំ ទានំ តស្ស ឧបកប្បតិ, ឯវំ តស្ស ច បេតស្ស ទក្ខិណំ អាទិសិត្វ អាទិសិ។

២៥៥. សោតិ សោ បេតោ។ **បូជិតោ**តិ ទក្ខិណាយ ទិយ្យមានាយ បូជិតោ។ **អតិវិយ សោភមានោ**តិ ទិព្ពានុភាវេន អតិវិយ វិរោចមានោ។ **បាតុរហោសី**តិ បាតុភវិ, រញ្ញោ បុរតោ អត្តានំ ទស្សេសិ។ **យក្ខោហមស្មី**តិ បេតត្តភាវតោ មុត្តោ យក្ខោ អហំ ជាតោ ទេវភាវំ បត្តោស្មិ។ **ន មយ្ហមត្ថិ សមា សទិសា មានុសា**តិ មយ្ហំ អានុភាវសម្បត្តិយា សមា វា ភោគសម្បត្តិយា សទិសា វា មនុស្សា ន សន្តិ។

២៥៦. បស្សានុភាវំ អបរិមិតំ មមយិទន្តិ “មម ឥទំ អបរិមាណំ ទិព្ពានុភាវំ បស្សា”តិ អត្តនោ សម្បត្តិំ បច្ចក្ខតោ រញ្ញោ ទស្សេន្តោ វទតិ។ **តយានុទិដ្ឋំ អតុលំ ទត្វា សង្ឃេ**តិ អរិយសង្ឃស្ស អតុលំ ឧឡារំ ទានំ ទត្វា មយ្ហំ អនុកម្បាយ តយា អនុទិដ្ឋំ។ **សន្តប្បិតោ សតតំ សទា ពហូហី**តិ អន្នបានវត្ថាទីហិ ពហូហិ ទេយ្យធម្មេហិ អរិយសង្ឃំ សន្តប្បេន្តេន តយា សទា សព្ពកាលំ យាវជីវំ តត្ថាបិ សតតំ និរន្តរំ អហំ សន្តប្បិតោ បីណិតោ។ **យាមិ អហំ សុខិតោ មនុស្សទេវា**តិ “តស្មា អហំ ឥទានិ សុខិតោ មនុស្សទេវ មហារាជ យថិច្ឆិតដ្ឋានំ យាមី”តិ រាជានំ អាបុច្ឆិ។

ឯវំ បេតេ អាបុច្ឆិត្វា គតេ រាជា អជាតសត្តុ តមត្ថំ ភិក្ខូនំ អារោចេសិ, ភិក្ខូ ភគវតោ សន្តិកំ ឧបសង្កមិត្វា អារោចេសុំ។ ភគវា តមត្ថំ អដ្ឋុប្បត្តិំ កត្វា សម្បត្តបរិសាយ ធម្មំ ទេសេសិ។ តំ សុត្វា មហាជនោ មច្ឆេរមលំ បហាយ ទានាទិបុញ្ញាភិរតោ អហោសីតិ។

ចូឡសេដ្ឋិបេតវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. អង្កុរបេតវត្ថុវណ្ណនា

យស្ស អត្ថាយ គច្ឆាមាតិ ឥទំ សត្ថា សាវត្ថិយំ វិហរន្តោ អង្កុរបេតំ អារព្ភ កថេសិ។ កាមញ្ចេត្ថ អង្កុរោ បេតោ ន ហោតិ, តស្ស បន ចរិតំ យស្មា បេតសម្ពន្ធំ, តស្មា តំ “អង្កុរបេតវត្ថូ”តិ វុត្តំ។

តត្រាយំ សង្ខេបកថា – យេ តេ ឧត្តរមធុរាធិបតិនោ រញ្ញោ មហាសាគរស្ស បុត្តំ ឧបសាគរំ បដិច្ច ឧត្តរាបថេ កំសភោគេ អសិតញ្ជននគរេ មហាកំសស្ស ធីតុយា ទេវគព្ភាយ កុច្ឆិយំ ឧប្បន្នា អញ្ជនទេវី វាសុទេវោ ពលទេវោ ចន្ទទេវោ សូរិយទេវោ អគ្គិទេវោ វរុណទេវោ អជ្ជុនោ បជ្ជុនោ ឃដបណ្ឌិតោ អង្កុរោ ចាតិ វាសុទេវាទយោ ទស ភាតិកាតិ ឯកាទស ខត្តិយា អហេសុំ, តេសុ វាសុទេវាទយោ ភាតរោ អសិតញ្ជននគរំ អាទិំ កត្វា ទ្វារវតីបរិយោសានេសុ សកលជម្ពុទីបេ តេសដ្ឋិយា នគរសហស្សេសុ សព្ពេ រាជានោ ចក្កេន ជីវិតក្ខយំ បាបេត្វា ទ្វារវតិយំ វសមានា រជ្ជំ ទស កោដ្ឋាសេ កត្វា វិភជឹសុ។ ភគិនី បន អញ្ជនទេវិំ ន សរឹសុ។ បុន សរិត្វា “ឯកាទស កោដ្ឋាសេ ករោមា”តិ វុត្តេ តេសំ សព្ពកនិដ្ឋោ អង្កុរោ “មម កោដ្ឋាសំ តស្សា ទេថ, អហំ វោហារំ កត្វា ជីវិស្សាមិ, តុម្ហេ អត្តនោ អត្តនោ ជនបទេសុ សុង្កំ មយ្ហំ វិស្សជ្ជេថា”តិ អាហ។ តេ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា តស្ស កោដ្ឋាសំ ភគិនិយា ទត្វា នវ រាជានោ ទ្វារវតិយំ វសឹសុ។

អង្កុរោ បន វណិជ្ជំ ករោន្តោ និច្ចកាលំ មហាទានំ ទេតិ។ តស្ស បនេកោ ទាសោ ភណ្ឌាគារិកោ អត្ថកាមោ អហោសិ។ អង្កុរោ បសន្នមានសោ តស្ស ឯកំ កុលធីតរំ គហេត្វា អទាសិ។ សោ បុត្តេ គព្ភគតេយេវ កាលមកាសិ។ អង្កុរោ តស្មិំ ជាតេ តស្ស បិតុនោ ទិន្នំ ភត្តវេតនំ តស្ស អទាសិ។ អថ តស្មិំ ទារកេ វយប្បត្តេ “ទាសោ ន ទាសោ”តិ រាជកុលេ វិនិច្ឆយោ ឧប្បជ្ជិ។ តំ សុត្វា អញ្ជនទេវី ធេនូបមំ វត្វា “មាតុ ភុជិស្សាយ បុត្តោបិ ភុជិស្សោ ឯវា”តិ ទាសព្យតោ មោចេសិ។

ទារកោ បន លជ្ជាយ តត្ថ វសិតុំ អវិសហន្តោ រោរុវនគរំ គន្ត្វា តត្ថ អញ្ញតរស្ស តុន្នវាយស្ស ធីតរំ គហេត្វា តុន្នវាយសិប្បេន ជីវិកំ កប្បេសិ។ តេន សមយេន រោរុវនគរេ អសយ្ហមហាសេដ្ឋិ នាម អហោសិ។ សោ

សមណព្រាហ្មណកបណទ្ធិករនិព្ពកយាចកានំ មហាទានំ ទេតិ។ សោ តុន្នវាយោ សេដ្ឋិនោ ឃរំ អជានន្តានំ បីតិសោមនស្សជាតោ ហុត្វា អសយ្ហសេដ្ឋិនោ និវេសនំ ទក្ខិណពាហុំ បសារេត្វា ទស្សេសិ “ឯត្ថ គន្ត្វា លទ្ធព្ពំ លភន្តូ”តិ។ តស្ស កម្មំ បាឡិយំយេវ អាគតំ។

សោ អបរេន សមយេន កាលំ កត្វា មរុភូមិយំ អញ្ញតរស្មិំ និគ្រោធរុក្ខេ ភុម្មទេវតា ហុត្វា និព្ពត្តិ, តស្ស ទក្ខិណហត្ថោ សព្ពកាមទទោ អហោសិ។ តស្មិំយេវ ច រោរុវេ អញ្ញតរោ បុរិសោ អសយ្ហសេដ្ឋិនោ ទានេ ព្យាវដោ អស្សទ្ធោ អប្បសន្នោ មិច្ឆាទិដ្ឋិកោ បុញ្ញកិរិយាយ អនាទរោ កាលំ កត្វា តស្ស ទេវបុត្តស្ស វសនដ្ឋានស្ស អវិទូរេ បេតោ ហុត្វា និព្ពត្តិ។ តេន ច កតកម្មំ បាឡិយំយេវ អាគតំ។ អសយ្ហមហាសេដ្ឋិ បន កាលំ កត្វា តាវតឹសភវនេ សក្កស្ស ទេវរញ្ញោ សហព្យតំ ឧបគតោ។

អថ អបរេន សមយេន អង្កុរោ បញ្ចហិ សកដសតេហិ, អញ្ញតរោ ច ព្រាហ្មណោ បញ្ចហិ សកដសតេហីតិ ទ្វេបិ ជនា សកដសហស្សេន ភណ្ឌំ អាទាយ មរុកន្តារមគ្គំ បដិបន្នា មគ្គមូឡ្ហា ហុត្វា ពហុំ ទិវសំ តត្ថេវ វិចរន្តា បរិក្ខីណតិណោទកាហារា អហេសុំ។ អង្កុរោ អស្សទូតេហិ ចតូសុ ទិសាសុ បានីយំ មគ្គាបេសិ។ អថ សោ កាមទទហត្ថោ យក្ខោ តំ តេសំ ព្យសនប្បត្តិំ ទិស្វា អង្កុរេន បុព្ពេ អត្តនោ កតំ ឧបការំ ចិន្តេត្វា “ហន្ទ ទានិ ឥមស្ស មយា អវស្សយេន ភវិតព្ព”ន្តិ អត្តនោ វសនវដរុក្ខំ ទស្សេសិ។ សោ កិរ វដរុក្ខោ សាខាវិដបសម្បន្នោ ឃនបលាសោ សន្ទច្ឆាយោ អនេកសហស្សបារោហោ អាយាមេន វិត្ថារេន ឧព្ពេធេន ច យោជនបរិមាណោ អហោសិ។ តំ ទិស្វា អង្កុរោ ហដ្ឋតុដ្ឋោ តស្ស ហេដ្ឋា ខន្ធាវារំ ពន្ធាបេសិ។ យក្ខោ អត្តនោ ទក្ខិណហត្ថំ បសារេត្វា បឋមំ តាវ បានីយេន សព្ពំ ជនំ សន្តប្បេសិ។ តតោ យោ យោ យំ យំ ឥច្ឆតិ, តស្ស តស្ស តំ តំ អទាសិ។

ឯវំ តស្មិំ មហាជនេ នានាវិធេន អន្នបានាទិនា យថាកាមំ សន្តប្បិតេ បច្ឆា វូបសន្តេ មគ្គបរិស្សមេ សោ ព្រាហ្មណវាណិជោ អយោនិសោ មនសិករោន្តោ ឯវំ ចិន្តេសិ – “ធនលាភាយ ឥតោ កម្ពោជំ គន្ត្វា មយំ កឹ ករិស្សាម, ឥមមេវ បន យក្ខំ យេន កេនចិ ឧបាយេន គហេត្វា យានំ អារោបេត្វា អម្ហាកំ នគរមេវ គមិស្សាមា”តិ។ ឯវំ ចិន្តេត្វា តមត្ថំ អង្កុរស្ស កថេន្តោ –

២៥៧“យស្ស អត្ថាយ គច្ឆាម, កម្ពោជំ ធនហារកា;
អយំ កាមទទោ យក្ខោ, ឥមំ យក្ខំ នយាមសេ។

២៥៨“ឥមំ យក្ខំ គហេត្វាន, សាធុកេន បសយ្ហ វា;
យានំ អារោបយិត្វាន, ខិប្បំ គច្ឆាម ទ្វារក”ន្តិ។ –

គាថាទ្វយមាហ។ តត្ថ **យស្ស អត្ថាយា**តិ យស្ស ការណា។ **កម្ពោជ**ន្តិ កម្ពោជរដ្ឋំ។ **ធនហារកា**តិ ភណ្ឌវិក្កយេន លទ្ធធនហារិនោ។ **កាមទទោ**តិ ឥច្ឆិតិច្ឆិតទាយកោ។ **យក្ខោ**តិ ទេវបុត្តោ។ **នយាមសេ**តិ នយិស្សាម ។ **សាធុកេនា**តិ យាចនេន។ **បសយ្ហា**តិ អភិភវិត្វា ពលក្ការេន, **យាន**ន្តិ សុខយានំ ។ **ទ្វារក**ន្តិ ទ្វារវតីនគរំ។ អយំ ហេត្ថាធិប្បាយោ – យទត្ថំ មយំ ឥតោ កម្ពោជំ គន្តុកាមា, តេន គមនេន សាធេតព្ពោ អត្ថោ ឥធេវ សិជ្ឈតិ។ អយញ្ហិ យក្ខោ កាមទទោ, តស្មា ឥមំ យក្ខំ យាចិត្វា តស្ស អនុមតិយា វា, សចេ សញ្ញត្តិំ ន គច្ឆតិ, ពលក្ការេន វា យានំ អារោបេត្វា យានេ បច្ឆាពាហំ ពន្ធិត្វា តំ គហេត្វា ឥតោយេវ ខិប្បំ ទ្វារវតីនគរំ គច្ឆាមាតិ។

ឯវំ បន ព្រាហ្មណេន វុត្តោ អង្កុរោ សប្បុរិសធម្មេ ឋត្វា តស្ស វចនំ បដិក្ខិបន្តោ –

២៥៩“យស្ស រុក្ខស្ស ឆាយាយ, និសីទេយ្យ សយេយ្យ វា;
ន តស្ស សាខំ ភញ្ជេយ្យ, មិត្តទុព្ភោ ហិ បាបកោ”តិ។ –

គាថមាហ។ តត្ថ **ន ភញ្ជេយ្យា**តិ ន ឆិន្ទេយ្យ។ **មិត្តទុព្ភោ**តិ មិត្តេសុ ទុព្ភនំ តេសំ អនត្ថុប្បាទនំ។ **បាបកោ**តិ អភទ្ទកោ មិត្តទុព្ភោ។ យោ ហិ សីតច្ឆាយោ រុក្ខោ ឃម្មាភិតត្តស្ស បុរិសស្ស បរិស្សមវិនោទកោ, តស្សាបិ នាម បាបកំ ន ចិន្តេតព្ពំ, កិមង្គំ បន សត្តភូតេសុ។ អយំ ទេវបុត្តោ សប្បុរិសោ បុព្ពការី អម្ហាកំ ទុក្ខបនូទកោ ពហុបការោ, ន តស្ស កិញ្ចិ អនត្ថំ ចិន្តេតព្ពំ, អញ្ញទត្ថុ សោ បូជេតព្ពោ ឯវាតិ ទស្សេតិ។

តំ សុត្វា ព្រាហ្មណា “អត្ថស្ស មូលំ និកតិវិនយោ”តិ នីតិមគ្គំ និស្សាយ អង្កុរស្ស បដិលោមបក្ខេ ឋត្វា –

២៦០“យស្ស រុក្ខស្ស ឆាយាយ, និសីទេយ្យ សយេយ្យ វា;
ខន្ធម្បិ តស្ស ឆិន្ទេយ្យ, អត្ថោ ចេ តាទិសោ សិយា”តិ។ –

គាថមាហ។ តត្ថ **អត្ថោ ចេ តាទិសោ សិយា**តិ តាទិសេន ទព្ពសម្ភារេន សចេ អត្ថោ ភវេយ្យ, តស្ស រុក្ខស្ស ខន្ធម្បិ ឆិន្ទេយ្យ, កិមង្គំ បន សាខាទយោតិ អធិប្បាយោ។

ឯវំ ព្រាហ្មណេន វុត្តេ អង្កុរោ សប្បុរិសធម្មំយេវ បគ្គណ្ហន្តោ –

២៦១. “យស្ស រុក្ខស្ស ឆាយាយ, និសីទេយ្យ សយេយ្យ វា;
ន តស្ស បត្តំ ភិន្ទេយ្យ, មិត្តទុព្ភោ ហិ បាបកោ”តិ។ –

ឥមំ គាថមាហ។ តត្ថ **ន តស្ស បត្តំ ភិន្ទេយ្យា**តិ តស្ស រុក្ខស្ស ឯកបណ្ណមត្តម្បិ ន បាតេយ្យ, បគេវ សាខាទិកេតិ អធិប្បាយោ។

បុនបិ ព្រាហ្មណោ អត្តនោ វាទំ បគ្គណ្ហន្តោ –

២៦២. “យស្ស រុក្ខស្ស ឆាយាយ, និសីទេយ្យ សយេយ្យ វា;
សមូលម្បិ តំ អព្ពុហេ, អត្ថោ ចេ តាទិសោ សិយា”តិ។ –

គាថមាហ។ តត្ថ **សមូលម្បិ តំ អព្ពុហេ**តិ តំ តត្ថ សមូលម្បិ សហ មូលេនបិ អព្ពុហេយ្យ, ឧទ្ធរេយ្យាតិ អត្ថោ។

ឯវំ ព្រាហ្មណេន វុត្តេ បុន អង្កុរោ តំ នីតិំ និវត្តេតុំ កាតុកាមោ –

២៦៣. “យស្សេករត្តិម្បិ ឃរេ វសេយ្យ, យត្ថន្នបានំ បុរិសោ លភេថ;
ន តស្ស បាបំ មនសាបិ ចិន្តយេ, កតញ្ញុតា សប្បុរិសេហិ វណ្ណិតា។

២៦៤. “យស្សេករត្តិម្បិ ឃរេ វសេយ្យ, អន្នេន បានេន ឧបដ្ឋិតោ សិយា;
ន តស្ស បាបំ មនសាបិ ចិន្តយេ, អទុព្ភបាណី ទហតេ មិត្តទុព្ភិំ។

២៦៥. “យោ បុព្ពេ កតកល្យាណោ, បច្ឆា បាបេន ហឹសតិ;
អល្លបាណិហតោ បោសោ, ន សោ ភទ្រានិ បស្សតី”តិ។ –

ឥមា តិស្សោ គាថា អភាសិ។

២៦៣. តត្ថ **យស្សា**តិ យស្ស បុគ្គលស្ស។ **ឯករត្តិម្បី**តិ ឯករត្តិមត្តម្បិ គេហវាសំ គេហេ វសេយ្យ។ **យត្ថន្នបានំ បុរិសោ លភេថា**តិ យស្ស សន្តិកេ កោចិ បុរិសោ អន្នបានំ វា យំកិញ្ចិ ភោជនំ វា លភេយ្យ។ **ន តស្ស បាបំ មនសាបិ ចិន្តយេ**តិ តស្ស បុគ្គលស្ស អភទ្ទកំ អនត្ថំ មនសាបិ ន ចិន្តេយ្យ ន បិហេយ្យ, បគេវ កាយវាចាហិ។ កស្មាតិ ចេ? **កតញ្ញុតា សប្បុរិសេហិ វណ្ណិតា**តិ កតញ្ញុតា នាម ពុទ្ធាទីហិ ឧត្តមបុរិសេហិ បសំសិតា។

២៦៤. **ឧបដ្ឋិតោ**តិ បយិរុបាសិតោ “ឥទំ គណ្ហ ឥទំ ភុញ្ជា”តិ អន្នបានាទិនា ឧបដ្ឋិតោ។ **អទុព្ភបាណី**តិ អហឹសកហត្ថោ ហត្ថសំយតោ។ **ទហតេ មិត្តទុព្ភិ**ន្តិ តំ មិត្តទុព្ភិំ បុគ្គលំ ទហតិ វិនាសេតិ, អប្បទុដ្ឋេ ហិតជ្ឈាសយសម្បន្នេ បុគ្គលេ បរេន កតោ អបរាធោ អវិសេសេន តស្សេវ អនត្ថាវហោ, អប្បទុដ្ឋោ បុគ្គលោ អត្ថតោ តំ ទហតិ នាម។ តេនាហ ភគវា –

“យោ អប្បទុដ្ឋស្ស នរស្ស ទុស្សតិ, សុទ្ធស្ស បោសស្ស អនង្គណស្ស;
តមេវ ពាលំ បច្ចេតិ បាបំ, សុខុមោ រជោ បដិវាតំវ ខិត្តោ”តិ។ (ធ. ប. ១២៥; ជា. ១.៥.៩៤; សំ. និ. ១.២២);

២៦៥. **យោ បុព្ពេ កតកល្យាណោ**តិ យោ បុគ្គលោ កេនចិ សាធុនា កតភទ្ទកោ កតូបការោ។ **បច្ឆា បាបេន ហឹសតី**តិ តំ បុព្ពការិនំ អបរភាគេ បាបេន អភទ្ទកេន អនត្ថកេន ពាធតិ។ **អល្លបាណិហតោ បោសោ**តិ អល្លបាណិនា ឧបការកិរិយាយ អល្លបាណិនា ធោតហត្ថេន បុព្ពការិនា ហេដ្ឋា វុត្តនយេន ហតោ ពាធិតោ, តស្ស វា បុព្ពការិនោ ពាធនេន ហតោ អល្លបាណិហតោ នាម, អកតញ្ញុបុគ្គលោ។ **ន សោ ភទ្រានិ បស្សតី**តិ សោ យថាវុត្តបុគ្គលោ ឥធលោកេ ច បរលោកេ ច ឥដ្ឋានិ ន បស្សតិ, ន វិន្ទតិ, ន លភតីតិ អត្ថោ។

ឯវំ សប្បុរិសធម្មំ បគ្គណ្ហន្តេន អង្កុរេន អភិភវិត្វា វុត្តោ សោ ព្រាហ្មណោ និរុត្តរោ តុណ្ហី អហោសិ។ យក្ខោ បន តេសំ ទ្វិន្នំ វចនបដិវចនានិ សុត្វា ព្រាហ្មណស្ស កុជ្ឈិត្វាបិ “ហោតុ ឥមស្ស ទុដ្ឋព្រាហ្មណស្ស កត្តព្ពំ បច្ឆា ជា

និស្សាមី”តិ អត្តនោ កេនចិ អនភិភវនីយតមេវ តាវ ទស្សេន្តោ –

២៦៦. “នាហំ ទេវេន វា មនុស្សេន វា, ឥស្សរិយេន វា ហំ សុប្បសយ្ហោ;
យក្ខោហមស្មិ បរមិទ្ធិបត្តោ, ទូរង្គមោ វណ្ណពលូបបន្នោ”តិ។ –

គាថមាហ។ តត្ថ **ទេវេន វា**តិ យេន កេនចិ ទេវេន វា។ **មនុស្សេន វា**តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ **ឥស្សរិយេន វា**តិ ទេវិស្សរិយេន វា មនុស្សិស្សរិយេន វា។ តត្ថ ទេវិស្សរិយំ នាម ចតុមហារាជិកសក្កសុយាមាទីនំ ទេវិទ្ធិ, មនុស្សិស្សរិយំ នាម ចក្កវត្តិអាទីនំ បុញ្ញិទ្ធិ។ តស្មា ឥស្សរិយគ្គហណេន មហានុភាវេ ទេវមនុស្សេ សង្គណ្ហាតិ។ មហានុភាវាបិ ហិ ទេវា អត្តនោ បុញ្ញផលូបត្ថម្ភិតេ មនុស្សេបិ អសតិ បយោគវិបត្តិយំ អភិភវិតុំ ន សក្កោន្តិ, បគេវ ឥតរេ។ **ហ**ន្តិ អសហនេ និបាតោ។ **ន សុប្បសយ្ហោ**តិ អប្បធំសិយោ។ **យក្ខោហមស្មិ បរមិទ្ធិបត្តោ**តិ អត្តនោ បុញ្ញផលេន អហំ យក្ខត្តំ ឧបគតោ អស្មិ, យក្ខោវ សមានោ ន យោ វា សោ វា, អថ ខោ បរមិទ្ធិបត្តោ បរមាយ ឧត្តមាយ យក្ខិទ្ធិយា សមន្នាគតោ។ **ទូរង្គមោ**តិ ខណេនេវ ទូរម្បិ ឋានំ គន្តុំ សមត្ថោ។ **វណ្ណពលូបបន្នោ**តិ រូបសម្បត្តិយា សរីរពលេន ច ឧបបន្នោ សមន្នាគតោតិ តីហិបិ បទេហិ មន្តប្បយោគាទីហិ អត្តនោ អនភិភវនីយតំយេវ ទស្សេតិ។ រូបសម្បន្នោ ហិ បរេសំ ពហុមានិតោ ហោតិ, រូបសម្បទំ និស្សាយ វិសភាគវត្ថុនាបិ អនាកឌ្ឍនិយោវាតិ វណ្ណសម្បទា អនភិភវនីយការណន្តិ វុត្តា។

ឥតោ បរំ អង្កុរស្ស ច ទេវបុត្តស្ស ច វចនបដិវចនកថា ហោតិ –

២៦៧. “បាណិ តេ សព្ពសោវណ្ណោ, បញ្ចធារោ មធុស្សវោ;
នានារសា បគ្ឃរន្តិ, មញ្ញេហំ តំ បុរិន្ទទំ។

២៦៨. “នាម្ហិ ទេវោ ន គន្ធព្ពោ, នាបិ សក្កោ បុរិន្ទទោ;
បេតំ មំ អង្កុរ ជានាហិ, រោរុវម្ហា ឥធាគតំ។

២៦៩. “កីសីលោ កឹសមាចារោ, រោរុវស្មឹ បុរេ តុវំ;
កេន តេ ព្រហ្មចរិយេន, បុញ្ញំ បាណិម្ហិ ឥជ្ឈតិ។

២៧០. “តុន្នវាយោ បុរេ អាសឹ, រោរុវស្មឹ តទា អហំ;
សុកិច្ឆវុត្តិ កបណោ, ន មេ វិជ្ជតិ ទាតវេ។

២៧១. “និវេសនញ្ច មេ អាសិ, អសយ្ហស្ស ឧបន្តិកេ;
សទ្ធស្ស ទានបតិនោ, កតបុញ្ញស្ស លជ្ជិនោ។

២៧២. “តត្ថ យាចនកាយន្តិ, នានាគោត្តា វនិព្ពកា;
តេ ច មំ តត្ថ បុច្ឆន្តិ, អសយ្ហស្ស និវេសនំ។

២៧៣. “កត្ថ គច្ឆាម ភទ្ទំ វោ, កត្ថ ទានំ បទីយតិ;
តេសាហំ បុដ្ឋោ អក្ខាមិ, អសយ្ហស្ស និវេសនំ។

២៧៤. “បគ្គយ្ហ ទក្ខិណំ ពាហុំ, ឯត្ថ គច្ឆថ ភទ្ទំ វោ;
ឯត្ថ ទានំ បទីយតិ, អសយ្ហស្ស និវេសនេ។

២៧៥. “តេន បាណិ កាមទទោ, តេន បាណិ មធុស្សវោ;
តេន មេ ព្រហ្មចរិយេន, បុញ្ញំ បាណិម្ហិ ឥជ្ឈតិ។

២៧៦. “ន កិរ ត្វំ អទា ទានំ, សកបាណីហិ កស្សចិ;
បរស្ស ទានំ អនុមោទមានោ, បាណឹ បគ្គយ្ហ បាវទិ។

២៧៧. “តេន បាណិ កាមទទោ, តេន បាណិ មធុស្សវោ;
តេន តេ ព្រហ្មចរិយេន, បុញ្ញំ បាណិម្ហិ ឥជ្ឈតិ។

២៧៨. “យោ សោ ទានមទា ភន្តេ, បសន្នោ សកបាណិភិ;
សោ ហិត្វា មានុសំ ទេហំ, កឹ នុ សោ ទិសតំ គតោ។

២៧៩. “នាហំ បជានាមិ អសយ្ហសាហិនោ, អង្គីរសស្ស គតឹ អាគតឹ វា;
សុតញ្ច មេ វេស្សវណស្ស សន្តិកេ, សក្កស្ស សហព្យតំ គតោ អសយ្ហោ។

២៨០'អលមេវ កាតុំ កល្យាណំ, ទាតុំ យថារហំ;
បាណិ កាមទទំ ទិស្វា, កោ បុញ្ញំ ន ករិស្សតិ។

២៨១"សោ ហិ នូន ឥតោ គន្ត្វា, អនុប្បត្វាន ទ្វារកំ;
ទានំ បដ្ឋបយិស្សាមិ, យំ មមស្ស សុខាវហំ។

២៨២"ទស្សាមន្នញ្ច បានញ្ច, វត្ថសេនាសនានិ ច;
បបញ្ច ឧទបានញ្ច, ទុគ្គេ សង្កមនានិ ចា"តិ។ –

បន្នរស វចនបដិវចនគាថា ហោន្តិ។

២៦៧. តត្ថ **បាណិ តេ**តិ តវ ទក្ខិណហត្ថោ។ **សព្ពសោវណ្ណោ**តិ សព្ពសោ សុវណ្ណវណ្ណោ។ **បញ្ចធារោ**តិ បញ្ចហិ អង្គុលីហិ បរេហិ កាមិតវត្ថុទំ ធារា ឯតស្ស សន្តីតិ បញ្ចធារោ។ **មធុស្សវោ**តិ មធុររសវិស្សន្ទកោ។ តេនាហ **"នានារសា បគ្ឃរន្តី"**តិ, មធុរកដុកកសាវាទិភេទា នានាវិធា រសា វិស្សន្ទន្តីតិ អត្ថោ។ យក្ខស្ស ហិ កាមទទេ មធុរាទិរសសម្បន្នានិ វិវិធានិ ខាទនីយភោជនីយានិ ហត្ថេ វិស្សជ្ជន្តេ មធុរាទិរសា បគ្ឃរន្តីតិ វុត្តំ។ **មញ្ញេហំ តំ បុរិន្ទទ**ន្តិ មញ្ញេ អហំ តំ បុរិន្ទទំ សក្កំ, "ឯវំមហានុភាវោ សក្កោ ទេវរាជា"តិ តំ អហំ មញ្ញាមីតិ អត្ថោ។

២៦៨. **នាម្ហិ ទេវោ**តិ វេស្សវណាទិកោ បាកដទេវោ ន ហោមិ។ **ន គន្ធព្ពោ**តិ គន្ធព្ពកាយិកទេវោបិ ន ហោមិ។ **នាបិ សក្កោ បុរិន្ទទោ**តិ បុរិមត្តភាវេ បុរេ ទានស្ស បដ្ឋបិតត្តា "បុរិន្ទទោ"តិ លទ្ធនាមោ សក្កោ ទេវរាជាបិ ន ហោមិ។ កតរោ បន អហោសីតិ អាហ **"បេតំ មំ អង្កុរ ជានាហី"**តិអាទិ។ អង្កុរបេតូបបត្តិកំ មំ ជានាហិ, "អញ្ញតរោ បេតមហិទ្ធិកោ"តិ មំ ឧបធារេហិ។ **រោរុវម្ហា ឥធាគត**ន្តិ រោរុវនគរតោ ចវិត្វា មរុកន្តារេ ឥធ ឥមស្មិំ និគ្រោធរុក្ខេ ឧបបជ្ជនវសេន អាគតំ, ឯត្ថ និព្ពត្តន្តិ អត្ថោ។

២៦៩. **កីសីលោ កីសមាចារោ, រោរុវស្មិំ បុរេ តុវ**ន្តិ បុព្ពេ បុរិមត្តភាវេ រោរុវនគរេ វសន្តោ ត្វំ កីសីលោ កីសមាចារោ អហោសិ, បាបតោ និវត្តនលក្ខណំ កីទិសំ សីលំ សមាទាយ សំវត្តិតបុញ្ញកិរិយាលក្ខណេន សមាចារេន កីសមាចារោ, ទានាទីសុ កុសលសមាចារេសុ កីទិសោ សមាចារោ អហោសីតិ អត្ថោ។ **កេន តេ ព្រហ្មចរិយេន , បុញ្ញំ បាណិម្ហិ ឥជ្ឈតី**តិ កីទិសេន សេដ្ឋចរិយេន ឥទំ ឯវរូបំ តវ ហត្ថេសុ បុញ្ញផលំ ឥទានិ សមិជ្ឈតិ និប្ផជ្ជតិ, តំ កថេហីតិ អត្ថោ។ បុញ្ញផលញ្ហិ ឥធ ឧត្តរបទលោបេន "បុញ្ញ"ន្តិ អធិប្បេតំ។ តត្ថា ហិ តំ "កុសលានំ, ភិក្ខវេ, ធម្មានំ សមាទានហេតុ ឯវមិទំ បុញ្ញំ បវឌ្ឍតី"តិអាទីសុ (ទី. និ. ៣.៨០) បុញ្ញន្តិ វុត្តំ។

២៧០. **តុន្នវាយោ**តិ តុន្នការោ។ **សុកិច្ឆវុត្តី**តិ សុដ្ឋុ កិច្ឆបុត្តិកោ អតិវិយ ទុក្ខជីវិកោ។ **កបណោ**តិ វរាកោ, ទីនោតិ អត្ថោ។ **ន មេ វិជ្ជតិ ទាតវេ**តិ អទ្ធិកានំ សមណព្រាហ្មណានំ ទាតុំ កិញ្ចិ ទាតព្ពយុត្តកំ មយ្ហំ នត្ថិ, ចិត្តំ បន មេ ទានំ ទិន្នន្តិ អធិប្បាយោ។

២៧១. **និវេសន**ន្តិ ឃរំ, កម្មករណសាលា វា។ **អសយ្ហស្ស ឧបន្តិកេ**តិ អសយ្ហស្ស មហាសេដ្ឋិនោ គេហស្ស សមីបេ។ **សទ្ធស្សា**តិ កម្មផលសទ្ធាយ សមន្នាគតស្ស។ **ទានបតិនោ**តិ ទានេ និរន្តរប្បវត្តាយ បរិច្ចាគសម្បត្តិយា លោភស្ស ច អភិភវេន បតិភូតស្ស។ **កតបុញ្ញស្សា**តិ បុព្ពេ កតសុចរិតកម្មស្ស។ **លជ្ជិនោ**តិ បាបជិគុច្ឆនសភាវស្ស។

២៧២. **តត្ថា**តិ តស្មិំ មម និវេសនេ។ **យាចនកាយន្តី**តិ យាចនកា ជនា អសយ្ហសេដ្ឋី កិញ្ចិ យាចិតុកាមា អាគច្ឆន្តិ។ **នានាគោត្តា**តិ នានាវិធគោត្តាបទេសា។ **វនិព្ពកា**តិ វណ្ណទីបកា, យេ ទាយកស្ស បុញ្ញផលាទិញ្ច គុណកិត្តនាទិមុខេន អត្តនោ អត្ថិកភាវំ បវេទេន្តា វិចរន្តិ។ **តេ ច មំ តត្ថ បុច្ឆន្តី**តិ **តត្ថា**តិ និបាតមត្តំ, តេ យាចកាទយោ មំ អសយ្ហសេដ្ឋិនោ និវេសនំ បុច្ឆន្តិ។ អក្ខរចិន្តកា ហិ ឦទិសេសុ ឋានេសុ កម្មទ្វយំ ឥច្ឆន្តិ។

២៧៣. **កត្ថ គច្ឆាម ភទ្ទំ វោ, កត្ថ ទានំ បទីយតី**តិ តេសំ បុច្ឆនាការទស្សនំ។ អយំ បេត្ថ អត្ថោ – ភទ្ទំ តុម្ហាកំ ហោតុ, មយំ "អសយ្ហមហាសេដ្ឋិនា ទានំ បទីយតី"តិ សុត្វា អាគតា, កត្ថ ទានំ បទីយតិ, កត្ថ វា មយំ គច្ឆាម, កត្ថ គតេន ទានំ សក្កា លទ្ធុន្តិ។ **តេសាហំ បុដ្ឋោ អក្ខាមី**តិ ឯវំ តេហិ អទ្ធិកជនេហិ លភនដ្ឋានំ បុដ្ឋោ "អហំ បុព្ពេ អកតបុញ្ញតាយ ឥទានិ ឦទិសានំ កិញ្ចិ ទាតុំ អសមត្ថោ ជាតោ, ទានគ្គំ បន ឥមេសំ ទស្សេន្តោ លាភស្ស ឧបាយាចិក្ខណេន បីតិំ ឧប្បាទេន្តោ ឯត្តកេនបិ ពាហុំ បុញ្ញំ បសវាមី"តិ គារវំ ឧប្បាទេត្វា ទក្ខិណំ ពាហុំ បសារេត្វា តេសំ អសយ្ហសេដ្ឋិស្ស និវេសនំ អក្ខាមិ។ តេនាហ **"បគ្គយ្ហ ទក្ខិណំ ពាហុ"**ន្តិអាទិ។

២៧៥. តេន បាណិ កាមទទោតិ តេន បរទានបកាសនេន បរេន កតស្ស ទានស្ស សក្កច្ចំ អនុមោទនមត្តេន ហេតុនា ឥទានិ មយ្ហំ ហត្ថោ កប្បរុក្ខោ វិយ សន្តានកលតា វិយ ច កាមទុហោ ឥច្ឆិតិច្ឆិត ទាយី កាមទទោ ហោតិ។ កាមទទោ ច ហោន្តោ **តេន បាណិ មធុស្សវោ** ឥដ្ឋវត្ថុវិស្សជ្ជនកោ ជាតោ។

២៧៦. ន កិរ ត្វំ អទា ទានន្តិ **កិរា**តិ អនុស្សវនត្ថេ និបាតោ, ត្វំ កិរ អត្តនោ សន្តកំ ន បរិច្ចជិ, **សកបាណីហិ** សហត្ថេហិ យស្ស កស្សចិ សមណស្ស វា ព្រាហ្មណស្ស វា កិញ្ចិ ទានំ ន អទាសិ។ **បរស្ស ទានំ អនុមោទមានោ**តិ កេវលំ បន បរេន កតំ បរស្ស ទានំ “អហោ ទានំ បវត្តេសី”តិ អនុមោទមានោយេវ វិហាសិ។

២៧៧. តេន បាណិ កាមទទោតិ តេន តុយ្ហំ បាណិ ឯវំ កាមទទោ, អហោ អច្ឆរិយា វត បុញ្ញានំ គតីតិ អធិប្បាយោ។

២៧៨. យោ សោ ទានមទា, ភន្តេ, បសន្នោ សកបាណិភីតិ ទេវបុត្តំ គារវេន អាលបតិ។ ភន្តេ, បរេន កតស្ស ទានានុមោទកស្ស តាវ តុយ្ហំ ឦទិសំ ផលំ ឯវរូបោ អានុភាវោ, យោ បន សោ អសយ្ហមហាសេដ្ឋិ មហាទានំ អទាសិ, បសន្នចិត្តោ ហុត្វា សហត្ថេហិ តទា មហាទានំ បវត្តេសិ។ **សោ ហិត្វា មានុសំ ទេហ**ន្តិ សោ ឥធ មនុស្សត្តភាវំ បហាយ។ **កិន្តិ** កតរំ។ **នុ សោ**តិ **នូ**តិ និបាតមត្តំ។ **ទិសតំ គតោ**តិ ទិសំ ឋានំ គតោ, កីទិសិ តស្ស គតោ និប្ផត្តីតិ អសយ្ហសេដ្ឋិនោ អភិសម្បរាយំ បុច្ឆិ។

២៧៩. អសយ្ហសាហិនោតិ អញ្ញេហិ មច្ឆរីហិ លោភាភិភូតេហិ សហិតុំ វហិតុំ អសក្កុណេយ្យស្ស បរិច្ចាគាទិវិភាគស្ស សប្បុរិសធុរស្ស សហនតោ អសយ្ហសាហិនោ។ **អង្គីរសស្សា**តិ អង្គតោ និក្ខមនកជុតិស្ស។ រសោតិ ហិ ជុតិយា អធិវចនំ។ តស្ស កិរ យាចកេ អាគច្ឆន្តេ ទិស្វា ឧឡារំ បីតិសោមនស្សំ ឧប្បជ្ជតិ, មុខវណ្ណោ វិប្បសីទតិ, តំ អត្តនោ បច្ចក្ខំ កត្វា ឯវមាហ។ **គតីំ អាគតីំ វា**តិ តស្ស “អសុកំ នាម គតីំ, ឥតោ គតោ”តិ គតីំ វា “ឥតោ វា បន អសុកស្មឹ កាលេ ឥធាគមិស្សតី”តិ អាគតីំ វា នាហំ ជានាមិ, អវិសយោ ឯស មយ្ហំ។ **សុតញ្ច មេ វេស្សវណស្ស សន្តិកេ**តិ អបិច ខោ ឧបដ្ឋានំ គតេន វេស្សវណស្ស មហារាជស្ស សន្តិកេ សុតមេតំ មយា។ **សក្កស្ស សហព្យតំ គតោ អសយ្ហោ**តិ អសយ្ហសេដ្ឋិ សក្កស្ស ទេវានមិន្ទស្ស សហព្យតំ គតោ អហោសិ, តាវតឹសភវនេ និព្វត្តោតិ អត្ថោ។

២៨០. អលមេវ កាតុំ កល្យាណន្តិ យំកិញ្ចិ កល្យាណំ កុសលំ បុញ្ញំ កាតុំ យុត្តមេវ បតិរូបមេវ។ តត្ថ បន យំ សព្ពសាធារណំ សុករតរំ, តំ ទស្សេតុំ **“ទានំ ទាតុំ យថារហ”**ន្តិ វុត្តំ, អត្តនោ វិភវពលានុរូបំ ទានំ ទាតុំ អលមេវ។ តត្ថ ការណមាហ **“បាណឹ កាមទទំ ទិស្វា”**តិ។ យត្រ ហិ នាម បរកតបុញ្ញានុមោទនបុព្ពកេន ទានបតិនិវេសនមគ្គាចិក្ខណមត្តេន អយំ ហត្ថោ កាមទទោ ទិដ្ឋោ, ឥមំ ទិស្វា។ **កោ បុញ្ញំ ន ករិស្សតី**តិ មាទិសោ កោ នាម អត្តនោ បតិដ្ឋានភូតំ បុញ្ញំ ន ករិស្សតីតិ។

២៨១. ឯវំ អនិយមវសេន បុញ្ញកិរិយាយ អាទរំ ទស្សេត្វា ឥទានិ អត្តនិ តំ និយមេត្វា ទស្សេន្តោ **“សោ ហិ នូនា”**តិអាទិគាថាទ្វយមាហ។ តត្ថ **សោ**តិ សោ អហំ។ **ហី**តិ អវធារណេ និបាតោ, **នូនា**តិ បរិវិតក្កេ។ **ឥតោ គន្ត្វា**តិ ឥតោ មរុភូមិតោ អបគន្ត្វា។ **អនុប្បត្វាន ទ្វារក**ន្តិ ទ្វារវតីនគរំ អនុបាបុណិត្វា។ **បដ្ឋបយិស្សាមី**តិ បវត្តយិស្សាមិ។

ឯវំ អង្ករេន “ទានំ ទស្សាមី”តិ បដិញ្ញាយ កតាយ យក្ខោ តុដ្ឋមានសោ “មារិស, ត្វំ វិស្សត្ថោ ទានំ ទេហិ, អហំ បន តេ សហាយកិច្ចំ ករិស្សាមិ, យេន តេ ទេយ្យធម្មោ ន បរិក្ខយំ គមិស្សតិ, តេន បការេន ករិស្សាមី”តិ តំ ទានកិរិយាយ សមុត្តេជេត្វា “ព្រាហ្មណ វាណិជ, ត្វំ កិរ មាទិសេ ពលក្ការេន នេតុកាមោ អត្តនោ បមាណំ ន ជានាសី”តិ តស្ស ភណ្ឌមន្តរធាបេត្វា តំ យក្ខវិភីសកាយ ភីសាបេន្តោ សន្តជ្ជេសិ។ អថ នំ អង្ករោ នានប្បការំ យាចិត្វា ព្រាហ្មណេន ខមាបេន្តោ បសាទេត្វា សព្ពភណ្ឌំ បាកតិកំ ការាបេត្វា រត្តិយា ឧបគតាយ យក្ខំ វិស្សជ្ជេត្វា គច្ឆន្តោ តស្ស អវិទូរេ អញ្ញតរំ អតិវិយ ពីភច្ឆទស្សនំ បេតំ ទិស្វា តេន កតកម្មំ បុច្ឆន្តោ –

២៨៣“កេន តេ អង្គុលី កុណា, មុខញ្ច កុណលីកតំ;
អក្ខីនិ ច បគ្ឃរន្តិ, កឹ បាបំ បកតំ តយា”តិ។ –

គាថមាហ។ តត្ថ **កុណា**តិ កុណិកា បដិកុណិកា អនុជុភូតា។ **កុណលីកត**ន្តិ មុខវិការេន វិកុណិតំ សំកុណិតំ។ **បគ្ឃរន្តី**តិ អសុចី វិស្សន្ទន្តិ។

អថស្ស បេតោ –

២៨៤អង្គីរសស្ស គហបតិនោ, សទ្ធស្ស ឃរមេសិនោ;
តស្សាហំ ទានវិស្សគ្គេ, ទានេ អធិកតោ អហុំ។

២៨៥“តត្ថ យាចនកេ ទិស្វា, អាគតេ ភោជនត្ថិកេ;
ឯកមន្តំ អបក្កម្ម, អកាសឹ កុណលឹ មុខំ។

២៨៦“តេន មេ អង្គុលី កុណា, មុខញ្ច កុណលីកតំ;
អក្ខីនិ មេ បគ្ឃរន្តិ, តំ បាបំ បកតំ មយា”តិ។ –

តិស្សោ គាថា អភាសិ។

២៨៤. តត្ថ “**អង្គីរសស្សា**”តិអាទិនា អសយ្ហសេដ្ឋឹ កិត្តេតិ។ **ឃរមេសិនោ**តិ ឃរមាវសន្តស្ស គហដ្ឋស្ស។ **ទានវិស្សគ្គេ**តិ ទានគ្គេ បរិច្ចាគដ្ឋានេ។ **ទានេ អធិកតោ អហុ**ន្តិ ទេយ្យធម្មស្ស បរិច្ចជនេ ទានាធិការេ អធិកតោ ឋបិតោ អហោសឹ។

២៨៥. **ឯកមន្តំ អបក្កម្មា**តិ យាចនកេ ភោជនត្ថិកេ អាគតេ ទិស្វា ទានព្យាវដេន ទានគ្គតោ អនបក្កម្ម យថាឋានេយេវ ឋត្វា សញ្ជាតបីតិសោមនស្សេន វិប្បសន្នមុខវណ្ណេន សហត្ថេន ទានំ ទាតព្ពំ, បរេហិ វា បតិរូបេហិ ទាបេតព្ពំ, អហំ បន តថា អកត្វា យាចនកេ អាគច្ឆន្តេ ទូរតោវ ទិស្វា អត្តានំ អទស្សេន្តោ ឯកមន្តំ អបក្កម្ម អបក្កមិត្វា។ **អកាសឹ កុណលឹ មុខ**ន្តិ វិកុណិតំ សង្កុចិតំ មុខំ អកាសឹ។

២៨៦. **តេនា**តិ យស្មា តទាហំ សាមិនា ទានាធិការេ និយុត្តោ សមានោ ទានកាលេ ឧបដ្ឋិតេ មច្ឆរិយាបកតោ ទានគ្គតោ អបក្កមន្តោ បាទេហិ សង្កោចំ អាបជ្ជឹ, សហត្ថេហិ ទាតព្ពេ តថា អកត្វា ហត្ថសង្កោចំ អាបជ្ជឹ, បសន្នមុខេន ភវិតព្ពេ មុខសង្កោចំ អាបជ្ជឹ, បិយចក្ខូហិ ឱលោកេតព្ពេ ចក្ខុកាលុសិយំ ឧប្បាទេសឹ, តស្មា ហត្ថង្គុលិយោ ច បាទង្គុលិយោ ច កុណិតា ជាតា, មុខញ្ច កុណលីកតំ វិរូបរូបំ សង្កុចិតំ, អក្ខីនិ អសុចិទុគ្គន្ធជេគុច្ឆានិ អស្សូនិ បគ្ឃរន្តីតិ អត្ថោ។ តេន វុត្តំ –

“តេន មេ អង្គុលី កុណា, មុខញ្ច កុណលីកតំ;
អក្ខីនិ មេ បគ្ឃរន្តិ, តំ បាបំ បកតំ មយា”តិ។

តំ សុត្វា អង្កុរោ បេតំ គរហន្តោ –

២៨៧“ធម្មេន តេ កាបុរិស, មុខញ្ច កុណលីកតំ;
អក្ខីនិ ច បគ្ឃរន្តិ, យំ តំ បរស្ស ទានស្ស;
អកាសិ កុណលឹ មុខ”ន្តិ។ –

គាថមាហ។ តត្ថ **ធម្មេនា**តិ យុត្តេនេវ ការណេន។ **តេ**តិ តវ។ **កាបុរិសា**តិ លាមកបុរិស។ **យ**ន្តិ យស្មា។ **បរស្ស ទានស្សា**តិ បរស្ស ទានស្មឹ។ អយមេវ វា បាឋោ។

បុន អង្កុរោ តំ ទានបតឹ សេដ្ឋឹ គរហន្តោ –

២៨៨“កថញ្ហិ ទានំ ទទមានោ, ករេយ្យ បរបត្តិយំ;
អន្នបានំ ខាទនីយំ, វត្ថសេនាសនានិ ចា”តិ។ –

គាថមាហ។ តស្សត្ថោ – **ទានំ** ទទន្តោ បុរិសោ **កថញ្ហិ** នាម តំ **បរបត្តិយំ** បរេន បាបេតព្ពំ សាធេតព្ពំ **ករេយ្យ,** អត្តបច្ចក្ខមេវ កត្វា សហត្ថេនេវ ទទេយ្យ, សយំ វា តត្ថ ព្យាវដោ ភវេយ្យ, អញ្ញថា អត្តនោ ទេយ្យធម្មោ អដ្ឋានេ វិទ្ធំសិយេថ, ទក្ខិណេយ្យា ច ទានេនេន បរិហាយេយ្យុន្តិ។

ឯវំ តំ គរហិត្វា ឥទានិ អត្តនា បដិបជ្ជិតព្ពវិធឹ ទស្សេន្តោ –

២៨៩“សោ ហិ នូន ឥតោ គន្ត្វា, អនុប្បត្វាន ទ្វារកំ;
ទានំ បដ្ឋបយិស្សាមិ, យំ មមស្ស សុខាវហំ។

២៩០“ទស្សាមន្នញ្ច បានញ្ច, វត្ថសេនាសនានិ ច;

បបញ្ច ឧទបានញ្ច, ទុគ្គេ សង្កមនានិ ចា”តិ។ –

គាថាទ្វយមាហ, តំ វុត្តត្ថមេវ។

២៨១“តតោ ហិ សោ និវត្តិត្វា, អនុប្បត្វាន ទ្វារកំ;
ទានំ បដ្ឋបយិ អង្គរោ, យំតុមស្ស សុខាវហំ។

២៨២“អទា អន្នញ្ច បានញ្ច, វត្ថសេនាសនានិ ច;
បបញ្ច ឧទបានញ្ច, វិប្បសន្នេន ចេតសា។

២៨៣“កោ ឆាតោ កោ ច តសិតោ, កោ វត្ថំ បរិទហិស្សតិ;
កស្ស សន្តានិ យោគ្គានិ, ឥតោ យោជេន្តុ វាហនំ។

២៨៤“កោ ឆត្តិច្ឆតិ គន្ធញ្ច, កោ មាលំ កោ ឧបាហនំ;
ឥតិស្សុ តត្ថ ឃោសេន្តិ, កប្បកា សូទមាគធា;
សទា សាយញ្ច បាតោ ច, អង្គរស្ស និវេសនេ”តិ។ –

ចតស្សោ គាថា អង្គរស្ស បដិបត្តិ ទស្សេតុំ សង្គីតិការេហិ ឋបិតា។

២៨១. តត្ថ **តតោ**តិ មរុកន្តារតោ។ **និវត្តិត្វា**តិ បដិនិវត្តិត្វា។ **អនុប្បត្វាន ទ្វារក**ន្តិ ទ្វារវតីនគរំ អនុបាបុណិត្វា។ **ទានំ បដ្ឋបយិ អង្គរោ**តិ យក្ខេន បរិបូរិតសកលកោដ្ឋាគារោ សព្ពបាថេយ្យកំ មហាទានំ សោ អង្គរោ បដ្ឋបេសិ។ **យំតុមស្ស សុខាវហ**ន្តិ យំ អត្តនោ សម្បតិ អាយតិញ្ច សុខនិព្ពត្តកំ។

២៨៣. **កោ ឆាតោ**តិ កោ ជិឃច្ឆិតោ, សោ អាគន្ត្វា យថារុចិ ភុញ្ជតូតិ អធិប្បាយោ។ ឯសេវ នយោ សេសេសុបិ។ **តសិតោ**តិ បិបាសិតោ។ **បរិទហិស្សតី**តិ និវាសេស្សតិ បារុបិស្សតិ ចាតិ អត្ថោ។ **សន្តានី**តិ បរិស្សមប្បត្តានិ។ **យោគ្គានី**តិ រថវាហនានិ។ **ឥតោ យោជេន្តុ វាហន**ន្តិ ឥតោ យោគ្គសមូហតោ យថារុចិតំ គហេត្វា វាហនំ យោជេន្តុ។

២៨៤. **កោ ឆត្តិច្ឆតី**តិ កោ កិលញ្ជឆត្តាទិភេទំ ឆត្តំ ឥច្ឆតិ, សោ គណ្ហាតូតិ អធិប្បាយោ។ សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។ **គន្ធ**ន្តិ ចតុជ្ជាតិយគន្ធាទិកំ គន្ធំ។ **មាល**ន្តិ គន្ថិតាគន្ថិតភេទំ បុប្ផំ។ **ឧបាហន**ន្តិ ខល្លពទ្ធាទិភេទំ ឧបាហនំ។ **ឥតិស្សុ**តិ ឯត្ថ **សូ**តិ និបាតមត្តំ, ឥតិ ឯវំ “កោ ឆាតោ, កោ តសិតោ”តិអាទិនាតិ អត្ថោ។ **កប្បកា**តិ ន្ហាបិតកា។ **សូទា**តិ ភត្តការកា។ **មាគធា**តិ គន្ធិនោ។ **សទា**តិ សព្ពកាលំ ទិវសេ ទិវសេ សាយញ្ច បាតោ ច តត្ថ អង្គរស្ស និវេសនេ ឃោសេន្តិ ឧគ្ឃោសេន្តីតិ យោជនា។

ឯវំ មហាទានំ បវត្តេន្តស្ស គច្ឆន្តេ កាលេ តិត្តិភាវតោ អត្ថិកជនេហិ បវិវិត្តំ វិរឡំ ទានគ្គំ អហោសិ។ តំ ទិស្វា អង្គរោ ទានេ ឧឡារជ្ឈាសយតាយ អតុដ្ឋមានសោ ហុត្វា អត្តនោ ទានេ និយុត្តំ សិន្ធកំ នាម មាណវំ អាមន្តេត្វា –

២៨៥“សុខំ សុបតិ អង្គរោ, ឥតិ ជានាតិ មំ ជនោ;
ទុក្ខំ សុបាមិ សិន្ធក, យំ ន បស្សាមិ យាចកេ។

២៨៦“សុខំ សុបតិ អង្គរោ, ឥតិ ជានាតិ មំ ជនោ;
ទុក្ខំ សុបាមិ សិន្ធក, អប្បកេ សុ វនិព្ពកេ”តិ។ –

គាថាទ្វយមាហ។ តត្ថ **សុខំ សុបតិ អង្គរោ, ឥតិ ជានាតិ មំ ជនោ**តិ “អង្គរោ រាជា យសភោគសមប្បិតោ ទានបតិ អត្តនោ ភោគសម្បត្តិយា ទានសម្បត្តិយា ច សុខំ សុបតិ, សុខេនេវ និទ្ទំ ឧបគច្ឆតិ, សុខំ បដិពុជ្ឈតី”តិ ឯវំ មំ ជនោ សម្ភាវេតិ។ **ទុក្ខំ សុបាមិ សិន្ធកា**តិ អហំ បន សិន្ធក ទុក្ខមេវ សុបាមិ។ កស្មា? **យំ ន បស្សាមិ យាចកេ**តិ, យស្មា មម អជ្ឈាសយានុរូបំ ទេយ្យធម្មបដិគ្គាហកេ ពហូ យាចកេ ន បស្សាមិ, តស្មាតិ អត្ថោ។ **អប្បកេ សុ វនិព្ពកេ**តិ វនិព្ពកជនេ អប្បកេ កតិបយេ ជាតេ ទុក្ខំ សុបាមីតិ យោជនា។ **សូ**តិ ច និបាតមត្តំ, អប្បកេ វនិព្ពកជនេ សតីតិ អត្ថោ។

តំ សុត្វា សិន្ធកោ តស្ស ឧឡារំ ទានាធិមុត្តិំ បាកដតរំ កាតុកាមោ –

២៩៧សក្កោ ចេ តេ វរំ ទជ្ជា, តាវតឹសានមិស្សរោ;
កិស្ស សព្ពស្ស លោកស្ស, វរមានោ វរំ វរេ”តិ។ –

គាថមាហ។ តស្សត្ថោ – **តាវតឹសានំ** ទេវានំ **សព្ពស្ស** ច **លោកស្ស ឥស្សរោ សក្កោ** “វរំ វរស្សុ, អង្គរ, យំកិញ្ចិ មនសិច្ឆិត”ន្តិ តុយ្ហំ វរំ **ទជ្ជា** ទទេយ្យ **ចេ, វរមានោ** បត្ថយមានោ **កិស្ស** កីទិសំ **វរំ** វរេយ្យាសីតិ អត្ថោ។

អថ អង្គរោ អត្តនោ អជ្ឈាសយំ យាថាវតោ បវេទេន្តោ –

២៩៨. “សក្កោ ចេ មេ វរំ ទជ្ជា, តាវតឹសានមិស្សរោ;
កាលុដ្ឋិតស្ស មេ សតោ, សូរិយុគ្គមនំ បតិ;
ទិព្ពា ភក្ខា បាតុភវេយ្យុំ, សីលវន្តោ ច យាចកា។

២៩៩. “ទទតោ មេ ន ខីយេថ, ទត្វា នានុតបេយ្យហំ;
ទទំ ចិត្តំ បសាទេយ្យំ, ឯតំ សក្កំ វរំ វរេ”តិ។ – ទ្វេ គាថា អភាសិ;

២៩៨. តត្ថ **កាលុដ្ឋិតស្ស មេ សតោ**តិ កាលេ បាតោ វុដ្ឋិតស្ស អត្ថិកានំ ទក្ខិណេយ្យានំ អបចាយនបារិចរិយាទិវសេន ឧដ្ឋានវីរិយសម្បន្នស្ស មេ សមានស្ស។ **សូរិយុគ្គមនំ បតី**តិ សូរិយុគ្គមនវេលាយំ។ **ទិព្ពា ភក្ខា បាតុភវេយ្យុ**ន្តិ ទេវលោកបរិយាបន្នា អាហារា ឧប្បជ្ជេយ្យុំ។ **សីលវន្តោ ច យាចកា**តិ យាចកា ច សីលវន្តោ កល្យាណធម្មា ភវេយ្យុំ។

២៩៩. **ទទតោ មេ ន ខីយេថា**តិ អាគតាគតានំ ទានំ ទទតោ ច មេ ទេយ្យធម្មោ ន ខីយេថ, ន បរិក្ខយំ គច្ឆេយ្យ។ **ទត្វា នានុតបេយ្យហ**ន្តិ តញ្ច ទានំ ទត្វា កិញ្ចិទេវ អប្បសាទកំ ទិស្វា តេន អហំ បច្ឆា នានុតបេយ្យំ។ **ទទំ ចិត្តំ បសាទេយ្យ**ន្តិ ទទមានោ ចិត្តំ បសាទេយ្យំ, បសន្នចិត្តោយេវ ហុត្វា ទទេយ្យំ។ **ឯតំ សក្កំ វរំ វរេ**តិ សក្កំ ទេវានមិន្ទំ អារោគ្យសម្បទា, ទេយ្យធម្មសម្បទា, ទក្ខិណេយ្យសម្បទា, ទេយ្យធម្មស្ស អបរិមិតសម្បទា, ទាយកសម្បទាតិ ឯតំ បញ្ចវិធំ វរំ វរេយ្យំ។ ឯត្ថ ច “កាលុដ្ឋិតស្ស មេ សតោ”តិ ឯតេន អារោគ្យសម្បទា, “ទិព្ពា ភក្ខា បាតុភវេយ្យុ”ន្តិ ឯតេន ទេយ្យធម្មសម្បទា, “សីលវន្តោ ច យាចកា”តិ ឯតេន ទក្ខិណេយ្យសម្បទា, “ទទតោ មេ ន ខីយេថា”តិ ឯតេន ទេយ្យធម្មស្ស អបរិមិតសម្បទា, “ទត្វា នានុតបេយ្យហំ, ទទំ ចិត្តំ បសាទេយ្យ”ន្តិ ឯតេហិ ទាយកសម្បទាតិ ឥមេ បញ្ច អត្ថា វរភាវេន ឥច្ឆិតា។ តេ ច ខោ ទានមយបុញ្ញស្ស យាវទេវ ឧឡារភាវាយាតិ វេទិតព្ពា។

ឯវំ អង្គរេន អត្តនោ អជ្ឈាសយេ បវេទិតេ តត្ថ និសិន្នោ នីតិសត្ថេ កតបរិចយោ សោនកោ នាម ឯកោ បុរិសោ តំ អតិទានតោ វិច្ឆិន្ទិតុកាមោ –

៣០០. “ន សព្ពវិត្តានិ បរេ បវេច្ឆេ, ទទេយ្យ ទានញ្ច ធនញ្ច រក្ខេ;
តស្មា ហិ ទានា ធនមេវ សេយ្យោ, អតិប្បទានេន កុលា ន ហោន្តិ។

៣០១. “អទានមតិទានញ្ច នប្បសំសន្តិ បណ្ឌិតា,
តស្មា ហិ ទានា ធនមេវ សេយ្យោ,
សមេន វត្តេយ្យ ស ធីរធម្មោ”តិ។ –

ទ្វេ គាថា អភាសិ។ សិន្ធកោ ឯវំ បុនបិ វីមំសិតុកាមោ **“ន សព្ពវិត្តានី”**តិអាទិមាហាតិ អបរេ។

៣០០. តត្ថ **សព្ពវិត្តានី**តិ សវិញ្ញាណកអវិញ្ញាណកប្បភេទានិ សព្ពានិ វិត្តូបករណានិ, ធនានីតិ អត្ថោ។ **បរេ**តិ បរម្ហិ, បរស្សាតិ អត្ថោ ។ **ន បវេច្ឆេ**តិ ន ទទេយ្យ, “ទក្ខិណេយ្យា លទ្ធា”តិ កត្វា កិញ្ចិ អសេសេត្វា សព្ពសាបតេយ្យបរិច្ចាគោ ន កាតព្ពោតិ អត្ថោ។ **ទទេយ្យ ទានញ្ចា**តិ សព្ពេន សព្ពំ ទានធម្មោ ន កាតព្ពោ, អថ ខោ អត្តនោ អាយញ្ច វយញ្ច ជានិត្វា វិភវានុរូបំ ទានញ្ច ទទេយ្យ។ **ធនញ្ច រក្ខេ**តិ អលទ្ធលាភលទ្ធបរិក្ខណរក្ខិតសម្ពន្ធវសេន ធនំ បរិបាលេយ្យ។

“ឯកេន ភោគេ ភុញ្ជេយ្យ, ទ្វីហិ កម្មំ បយោជយេ;
ចតុត្ថញ្ច និធាបេយ្យ, អាបទាសុ ភវិស្សតី”តិ។ (ទី. និ. ៣.២៦៥) –

វុត្តវិធិនា វា ធនំ រក្ខេយ្យ តម្មូលកត្តា ទានស្ស។ តយោបិ មគ្គា អញ្ញមញ្ញវិសោធនេន បដិសេវិតព្វាតិ ហិ នីតិចិន្តកា។ **តស្មា ហី**តិ យស្មា ធនញ្ច រក្ខន្តោ ទានញ្ច ករោន្តោ ឧភយលោកហិតាយ បដិបន្នោ ហោតិ ធនមូលកញ្ច ទានំ, តស្មា ទានតោ ធនមេវ សេយ្យោ សុន្ទរតរោតិ អតិទានំ ន កាតព្វន្តិ អធិប្បាយោ។ តេនាហ “**អតិប្បទានេន កុលា ន ហោន្តី**”តិ, ធនស្ស បមាណំ អជានិត្វា ទានស្ស តំ និស្សាយ អតិប្បទានបសង្គេន កុលានិ ន ហោន្តិ នប្បវត្តន្តិ, ឧច្ឆិជ្ជន្តីតិ អត្ថោ។

៣០១. ឥទានិ វិញ្ញូនំ បសំសិតមេវត្ថំ បតិដ្ឋបេន្តោ “**អទានមតិទានញ្ចា**”តិ គាថមាហ។ តត្ថ **អទានមតិទានញ្ចា**តិ សព្ពេន សព្ពំ កដច្ឆុភិក្ខាយបិ តណ្ឌុលមុដ្ឋិយាបិ អទានំ, បមាណំ អតិក្កមិត្វា បរិច្ចាគសង្ខាតំ អតិទានញ្ច **បណ្ឌិតា** ពុទ្ធិមន្តោ សបញ្ញជាតិកា **នប្បសំសន្តិ** ន វណ្ណយន្តិ។ សព្ពេន សព្ពំ អទានេន ហិ សម្បរាយិកតោ អត្ថតោ បរិហាហិរោ ហោតិ។ អតិទានេន ទិដ្ឋធម្មិកបវេណី ន បវត្តតិ។ **សមេន វត្តេយ្យា**តិ អវិសមេន លោកិយសរិក្ខកេន សមាហិតេន មជ្ឈិមេន ញាយេន បវត្តេយ្យ។ **ស ធីរធម្មោ**តិ យា យថាវុត្តា ទានាទានប្បវត្តិ, សោ ធីរានំ ធិតិសម្បន្នានំ នីតិនយកុសលានំ ធម្មោ, តេហិ គតមគ្គោតិ ទីបេតិ។

តំ សុត្វា អង្កុរោ តស្ស អធិប្បាយំ បរិវត្តេន្តោ –

៣០២. “អហោ វត រេ អហមេវ ទជ្ជំ, សន្តោ ច មំ សប្បុរិសា ភជេយ្យុំ;
មេឃោវ និន្នានិ បរិបូរយន្តោ, សន្តប្បយេ សព្ពវនិព្ពកានំ។

៣០៣. “យស្ស យាចនកេ ទិស្វា, មុខវណ្ណោ បសីទតិ;
ទត្វា អត្តមនោ ហោតិ, តំ ឃរំ វសតោ សុខំ។

៣០៤. “យស្ស យាចនកេ ទិស្វា, មុខវណ្ណោ បសីទតិ;
ទត្វា អត្តមនោ ហោតិ, ឯសា យញ្ញស្ស សម្បទា។

៣០៥. “បុព្វេវ ទានា សុមនោ, ទទំ ចិត្តំ បសាទយេ;
ទត្វា អត្តមនោ ហោតិ, ឯសា យញ្ញស្ស សម្បទា”តិ។ –

ចតូហិ គាថាហិ អត្តនា បដិបជ្ជិតព្ពវិធឹ បកាសេសិ។

៣០២. តត្ថ **អហោ វតា**តិ សាធុ វត។ **រេ**តិ អាលបនំ។ **អហមេវ ទជ្ជ**ន្តិ អហំ ទជ្ជមេវ។ អយញ្ហេត្ថ សង្ខេបត្ថោ – មាណវ, “ទានា ធនមេវ សេយ្យោ”តិ យទិ អយំ នីតិកុសលានំ វាទោ តវ ហោតុ, កាមំ អហំ ទជ្ជមេវ។ **សន្តោ ច មំ សប្បុរិសា ភជេយ្យុ**ន្តិ តស្មិញ្ច ទានេ សន្តោ ឧបសន្តកាយវចីមនោសមាចារា សប្បុរិសា សាធវោ មំ ភជេយ្យុំ ឧបគច្ឆេយ្យុំ។ **មេឃោវ និន្នានិ បរិបូរយន្តោ**តិ អហំ អភិប្បវស្សន្តោ មហាមេឃោ វិយ និន្នានិ និន្នដ្ឋានានិ សព្ពេសំ វនិព្ពកានំ អធិប្បាយេ បរិបូរយន្តោ អហោ វត តេ សន្តប្បេយ្យន្តិ។

៣០៣. **យស្ស យាចនកេ ទិស្វា**តិ យស្ស បុគ្គលស្ស ឃរមេសិនោ យាចនកេ ទិស្វា “បឋមំ តាវ ឧបដ្ឋិតំ វត មេ បុញ្ញក្ខេត្ត”ន្តិ សទ្ធាជាតស្ស **មុខវណ្ណោ បសីទតិ,** យថាវិភវំ បន តេសំ ទានំ ទត្វា **អត្តមនោ** បីតិសោមនស្សេហិ គហិតចិត្តោ ហោតិ។ **ត**ន្តិ យទេត្ថ យាចកានំ ទស្សនំ , តេន ច ទិស្វា ចិត្តស្ស បសាទនំ, យថាវហំ ទានំ ទត្វា ច អត្តមនតា។

៣០៤. **ឯសា យញ្ញស្ស សម្បទា**តិ ឯសា យញ្ញស្ស សម្បត្តិ បារិបូរិ, និប្ផត្តីតិ អត្ថោ។

៣០៥. **បុព្វេវ ទានា សុមនោ**តិ “សម្បត្តីនំ និទានំ អនុគាមិកំ និធានំ និធេស្សាមី”តិ មុញ្ចនចេតនាយ បុព្វេ ឯវ ទានូបករណស្ស សម្បាទនតោ បដ្ឋាយ សុមនោ សោមនស្សជាតោ ភវេយ្យ។ **ទទំ ចិត្តំ បសាទយេ**តិ ទទន្តោ ទេយ្យធម្មំ ទក្ខិណេយ្យហត្ថេ បតិដ្ឋាបេន្តោ “អសារតោ ធនតោ សារាទានំ ករោមី”តិ អត្តនោ ចិត្តំ បសាទេយ្យ។ **ទត្វា អត្តមនោ ហោតី**តិ ទក្ខិណេយ្យានំ ទេយ្យធម្មំ បរិច្ចជិត្វា “បណ្ឌិតបញ្ញត្តំ នាម មយា អនុដ្ឋិតំ, អហោ សាធុ សុដ្ឋុ”តិ អត្តមនោ បមុទិតមនោ បីតិសោមនស្សជាតោ ហោតិ។ **ឯសា យញ្ញស្ស សម្បទា**តិ យា អយំ បុព្ពចេតនា មុញ្ចចេតនា អបរចេតនាតិ ឥមេសំ កម្មផលសទ្ធានុគតានំ សោមនស្សបរិគ្គហិតានំ តិស្សន្នំ ចេតនានំ បារិបូរិ, ឯសា យញ្ញស្ស សម្បទា ទានស្ស សម្បត្តិ, ន ឥតោ អញ្ញថាតិ អធិប្បាយោ។

ឯវំ អង្គុរោ អត្តនោ បដិបជ្ជនវិធឹ បកាសេត្វា ភិយ្យោសោមត្តាយ អភិវឌ្ឍមានទានជ្ឈាសយោ ទិវសេ ទិវសេ មហាទានំ បវត្តេសិ។ តេន តទា សព្ពរជ្ជានិ ឧន្ទង្គលានិ កត្វា មហាទានេ ទិយ្យមានេ បដិលទ្ធសព្ពូបករណា មនុស្សា អត្តនោ អត្តនោ កម្មន្តេ បហាយ យថាសុខំ វិចរិំសុ, តេន រាជូនំ កោដ្ឋាគារានិ បរិក្ខយំ អគមំសុ។ តតោ រាជានោ អង្គុរស្ស ទូតំ បាហេសុំ – ‘‘ភោតោ ទានំ និស្សាយ អម្ហាកំ អាយស្ស វិនាសោ អហោសិ, កោដ្ឋាគារានិ បរិក្ខយំ គតានិ, តត្ថ យុត្តមត្តំ ញាតព្ព’’ន្តិ។

តំ សុត្វា អង្គុរោ ទក្ខិណាបថំ គន្ត្វា ទមិឡវិសយេ សមុទ្ទស្ស អវិទូរដ្ឋានេ មហតិយោ អនេកទានសាលាយោ ការាបេត្វា មហាទានានិ បវត្តេន្តោ យាវតាយុកំ ឋត្វា កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា តាវតឹសភវនេ និព្ពត្តិ។ តស្ស ទានវិភូតិញ្ច សគ្គូបបត្តិញ្ច ទស្សេន្តោ សង្គីតិការា –

៣០៦. ‘‘សដ្ឋិ វាហសហស្សានិ, អង្គុរស្ស និវេសនេ;
ភោជនំ ទីយតេ និច្ចំ, បុញ្ញបេក្ខស្ស ជន្តុនោ។

៣០៧. ‘‘តិសហស្សានិ សូទា ហិ, អាមុត្តមណិកុណ្ឌលា;
អង្គុរំ ឧបជីវន្តិ, ទានេ យញ្ញស្ស វាវដា។

៣០៨. ‘‘សដ្ឋិ បុរិសសហស្សានិ, អាមុត្តមណិកុណ្ឌលា;
អង្គុរស្ស មហាទានេ, កដ្ឋំ ផាលេន្តិ មាណវា។

៣០៩. ‘‘សោឡសិត្ថិសហស្សានិ , សព្ពាលង្ការភូសិតា;
អង្គុរស្ស មហាទានេ, វិធា បិណ្ឌេន្តិ នារិយោ។

៣១០. ‘‘សោឡសិត្ថិសហស្សានិ, សព្ពាលង្ការភូសិតា;
អង្គុរស្ស មហាទានេ, ទព្ពិគាហា ឧបដ្ឋិតា។

៣១១. ‘‘ពហុំ ពហូនំ បាទាសិ, ចិរំ បាទាសិ ខត្តិយោ;
សក្កច្ចញ្ច សហត្ថា ច, ចិត្តីកត្វា បុនប្បុនំ។

៣១២. ‘‘ពហូ មាសេ ច បក្ខេ ច, ឧតុសំវច្ឆរានិ ច;
មហាទានំ បវត្តេសិ, អង្គុរោ ទីឃមន្តរំ។

៣១៣. ‘‘ឯវំ ទត្វា យជិត្វា ច, អង្គុរោ ទីឃមន្តរំ;
សោ ហិត្វា មានុសំ ទេហំ, តាវតឹសូបគោ អហូ’’តិ។ – គាថា អាហំសុ;

៣០៦. តត្ថ **សដ្ឋិ វាហសហស្សានី**តិ វាហានំ សដ្ឋិសហស្សានិ គន្ធសាលិតណ្ឌុលាទិបូរិតវាហានំ សដ្ឋិសហស្សានិ។ **បុញ្ញបេក្ខស្ស** ទានជ្ឈាសយស្ស ទានាធិមុត្តស្ស **អង្គុរស្ស និវេសនេ និច្ចំ** ទិវសេ ទិវសេ **ជន្តុនោ** សត្តកាយស្ស **ភោជនំ ទីយតេ**តិ យោជនា។

៣០៧-៨. **តិសហស្សានិ សូទា ហី**តិ តិសហស្សមត្តា សូទា ភត្តការកា។ តេ ច ខោ បន បធានភូតា អធិប្បេតា, តេសុ ឯកមេកស្ស បន វចនករា អនេកាតិ វេទិតព្ពា។ ‘‘តិសហស្សានិ សូទាន’’ន្តិ ច បឋន្តិ។ **អាមុត្តមណិកុណ្ឌលា**តិ នានាមណិវិចិត្តកុណ្ឌលធរា។ និទស្សនមត្តញ្ចេតំ, អាមុត្តកដកកេយូរសុត្តាទិអាភរណាបិ តេ អហេសុំ។ **អង្គុរំ ឧបជីវន្តី**តិ តំ ឧបនិស្សាយ ជីវន្តិ, តប្បដិពទ្ធជីវិកា ហោន្តីតិ អត្ថោ។ **ទានេ យញ្ញស្ស វាវដា**តិ មហាយាគសញ្ញិតស្ស យញ្ញស្ស ទានេ យជនេ វាវដា ឧស្សុក្កំ អាបន្នា។ **កដ្ឋំ ផាលេន្តិ មាណវា**តិ នានប្បការានំ ខជ្ជភោជ្ជាទិអាហារវិសេសានំ បចនាយ អលង្កតបដិយត្តា តរុណមនុស្សា កដ្ឋានិ ផាលេន្តិ វិទាលេន្តិ។

៣០៩. **វិធា**តិ វិធាតព្ពានិ ភោជនយោគ្គានិ កដុកភណ្ឌានិ។ **បិណ្ឌេន្តី**តិ បិសនវសេន បយោជេន្តិ។

៣១០. **ទព្ពិគាហា**តិ កដច្ឆុគាហិកា។ **ឧបដ្ឋិតា**តិ បរិវេសនដ្ឋានំ ឧបគន្ត្វា ឋិតា ហោន្តិ។

៣១១. **ពហុ**ន្តិ មហន្តំ បហូតិកំ។ **ពហូន**ន្តិ អនេកេសំ។ **បាទាសី**តិ បកាសេហិ អទាសិ។ **ចិរ**ន្តិ ចិរកាលំ។ វីសតិវស្សសហស្សាយុកេសុ ហិ មនុស្សេសុ សោ ឧប្បន្នោ។ ពហុំ ពហូនំ ចិរកាលញ្ច ទេន្តោ យថា អទាសិ, តំ ទស្សេតុំ **‘‘សក្កច្ចញ្ចា’’**តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ **សក្កច្ច**ន្តិ សាទរំ, អនបវិទ្ធំ អនវញ្ញាតំ កត្វា។ **សហត្ថា**តិ សហត្ថេន, ន អាណាបនមត្តេន។ **ចិត្តីកត្វា**តិ គារវពហុមានយោគេន ចិត្តេន ករិត្វា បូជេត្វា។ **បុនប្បុន**ន្តិ ពហុសោ ន ឯកវារំ, កតិបយវារេ វា អកត្វា អនេកវារំ បាទាសីតិ យោជនា។

៣១២. ឥទានិ តមេវ បុនប្បុនំ ករណំ វិភាវេតុំ **“ពហូ មាសេ ចា”**តិ គាថមាហំសុ។ តត្ថ **ពហូ មាសេ**តិ ចិត្តមាសាទិកេ ពហូ អនេកេ មាសេ។ **បក្ខេ**តិ កណ្ហសុក្កភេទេ ពហូ បក្ខេ។ **ឧតុសំវច្ឆរានិ ចា**តិ វសន្តគិម្ហាទិកេ ពហូ ឧតូ ច សំវច្ឆរានិ ច, សព្ពត្ថ អច្ចន្តសំយោគេ ឧបយោគវចនំ។ **ទីឃមន្តរ**ន្តិ ទីឃកាលមន្តរំ។ ឯត្ថ ច “ចិរំ បាទាសី”តិ ចិរកាលំ ទានស្ស បវត្តិតភាវំ វត្វា បុន តស្ស និរន្តរមេវ បវត្តិតភាវំ ទស្សេតុំ “ពហូ មាសេ”តិអាទិ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

៣១៣. **ឯវ**ន្តិ វុត្តប្បការេន។ **ទត្វា យជិត្វា ចា**តិ អត្ថតោ ឯកមេវ, កេសញ្ចិ ទក្ខិណេយ្យានំ ឯកច្ចស្ស ទេយ្យធម្មស្ស បរិច្ចជនវសេន ទត្វា, បុន “ពហុំ ពហូនំ បាទាសី”តិ វុត្តនយេន អត្ថិកានំ សព្ពេសំ យថាកាមំ ទេន្តោ មហាយាគវសេន យជិត្វា។ **សោ ហិត្វា មានុសំ ទេហំ** , **តាវតឹសូបគោ អហូ**តិ សោ អង្កុរោ អាយុបរិយោសានេ មនុស្សត្តភាវំ បហាយ បដិសន្ធិគ្គហណវសេន តាវតឹសទេវនិកាយូបគោ អហោសិ។

ឯវំ តស្មិំ តាវតឹសេសុ និព្ពត្តិត្វា ទិព្ពសម្បត្តឹ អនុភវន្តេ អម្ហាកំ ភគវតោ កាលេ ឥន្ទកោ នាម មាណវោ អាយស្មតោ អនុរុទ្ធត្ថេរស្ស បិណ្ឌាយ ចរន្តស្ស បសន្នមានសោ កដច្ឆុភិក្ខំ ទាបេសិ។ សោ អបរេន សមយេន កាលំ កត្វា ខេត្តគតស្ស បុញ្ញស្ស អានុភាវេន តាវតឹសេសុ មហិទ្ធិកោ មហានុភាវោ ទេវបុត្តោ ហុត្វា និព្ពត្តោ ទិព្ពេហិ រូបាទីហិ ទសហិ ឋានេហិ អង្កុរំ ទេវបុត្តំ អភិភវិត្វា វិរោចតិ។ តេន វុត្តំ –

៣១៤. “កដច្ឆុភិក្ខំ ទត្វាន, អនុរុទ្ធស្ស ឥន្ទកោ;
សោ ហិត្វា មានុសំ ទេហំ, តាវតឹសូបគោ អហុ។

៣១៥. “ទសហិ ឋានេហិ អង្កុរំ, ឥន្ទកោ អតិរោចតិ;
រូបេ សទ្ទេ រសេ គន្ធេ, ផោដ្ឋព្ពេ ច មនោរមេ។

៣១៦. “អាយុនា យសសា ចេវ, វណ្ណេន ច សុខេន ច;
អាធិបច្ចេន អង្កុរំ, ឥន្ទកោ អតិរោចតី”តិ។

៣១៤-៥. តត្ថ **រូបេ**តិ រូបហេតុ, អត្តនោ រូបសម្បត្តិនិមិត្តន្តិ អត្ថោ។ **សទ្ទេ**តិអាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ **អាយុនា**តិ ជីវិតេន។ ននុ ច ទេវានំ ជីវិតំ បរិច្ឆិន្នប្បមាណំ វុត្តំ។ សច្ចំ វុត្តំ, តំ បន យេភុយ្យវសេន។ តថា ហិ ឯកច្ចានំ ទេវានំ យោគវិបត្តិអាទិនា អន្តរាមរណំ ហោតិយេវ។ ឥន្ទកោ បន តិស្សោ វស្សកោដិយោ សដ្ឋិ ច វស្សសហស្សានិ បរិបូរេតិយេវ។ តេន វុត្តំ “អាយុនា អតិរោចតី”តិ។ **យសសា**តិ មហតិយា បរិវារសម្បត្តិយា ។ **វណ្ណេនា**តិ សណ្ឋានសម្បត្តិយា។ វណ្ណធាតុសម្បទា បន “រូបេ”តិ ឥមិនា វុត្តាយេវ។ **អាធិបច្ចេនា**តិ ឥស្សរិយេន។

ឯវំ អង្កុរេ ច ឥន្ទកេ ច តាវតឹសេសុ និព្ពត្តិត្វា ទិព្ពសម្បត្តឹ អនុភវន្តេសុ អម្ហាកំ ភគវា អភិសម្ពោធិតោ សត្តមេ សំវច្ឆរេ អាសាឡ្ហិបុណ្ណមាយំ សាវត្ថិនគរទ្វារេ កណ្ឌម្ពរុក្ខមូលេ យមកបាដិហារិយំ កត្វា អនុក្កមេន តិបទវិក្កមេន តាវតឹសភវនំ គន្ត្វា បារិច្ឆត្តកមូលេ បណ្ឌុកម្ពលសិលាយំ យុគន្ធរបព្ពតេ ពាលសូរិយោ វិយ វិរោចមានោ ទសហិ លោកធាតូហិ សន្និបតិតាយ ទេវព្រហ្មបរិសាយ ជុតឹ អត្តនោ សរីរប្បភាយ អភិភវន្តោ អភិធម្មំ ទេសេតុំ និសិន្នោ អវិទូរេ និសិន្នំ ឥន្ទកំ, ទ្វាទសយោជនន្តរេ និសិន្នំ អង្កុរញ្ច ទិស្វា ទក្ខិណេយ្យសម្បត្តិវិភាវនត្ថំ –

“មហាទានំ តយា ទិន្នំ, អង្កុរ ទីឃមន្តរំ;
អតិទូរេ និសិន្នោសិ, អាគច្ឆ មម សន្តិកេ”តិ។ –

គាថមាហ។ តំ សុត្វា អង្កុរោ “ភគវា មយា ចិរកាលំ ពហុំ ទេយ្យធម្មំ បរិច្ចជិត្វា បវត្តិតម្បិ មហាទានំ ទក្ខិណេយ្យសម្បត្តិវិរហេន អខេត្តេ វុត្តពីជំ វិយ ន ឧឡារផលំ អហោសិ, ឥន្ទកស្ស បន កដច្ឆុភិក្ខាទានម្បិ ទក្ខិណេយ្យសម្បត្តិយា សុខេត្តេ វុត្តពីជំ វិយ អតិវិយ ឧឡារផលំ ជាត”ន្តិ អាហ។ តមត្ថំ ទស្សេន្តោ សង្គីតិការា –

៣១៧. “តាវតឹសេ យទា ពុទ្ធោ, សិលាយំ បណ្ឌុកម្ពលេ;
បារិច្ឆត្តយមូលម្ហិ, វិហាសិ បុរិសុត្តមោ។

៣១៨. “ទសសុ លោកធាតូសុ, សន្និបតិត្វាន ទេវតា;
បយិរុបាសន្តិ សម្ពុទ្ធំ, វសន្តំ នគមុទ្ធនិ។

៣១៩. “ន កោចិ ទេវោ វណ្ណេន, សម្ពុទ្ធំ អតិរោចតិ;
សព្ពេ ទេវេ អតិក្កម្ម, សម្ពុទ្ធោវ វិរោចតិ។

៣២០. យោជនានិ ទស ទ្វេ ច, អង្គារោយំ តទា អហុ;
អវិទូរេ ពុទ្ធស្ស, តន្ទកោ អតិរោចតិ។

៣២១. “ឱលោកេត្វាន សម្ពុទ្ធោ, អង្គុរញ្ចាបិ តន្ទកំ;
ទក្ខិណេយ្យំ សម្ភាវេន្តោ, ឥទំ វចនមព្រវិ។

៣២២. “មហាទានំ តយា ទិន្នំ, អង្គុរ ទីឃមន្តរំ;
អតិទូរេ និសិន្នោសិ, អាគច្ឆ មម សន្តិកេ។

៣២៣. “ចោទិតោ ភាវិតត្តេន, អង្គុរោ ឥទមព្រវិ;
កឹ មយ្ហំ តេន ទានេន, ទក្ខិណេយ្យេន សុញ្ញតំ។

៣២៤. “អយំ សោ ឥន្ទកោ យក្ខោ, ទជ្ជា ទានំ បរិត្តកំ;
អតិរោចតិ អម្ហេហិ, ចន្ទោ តារគណេ យថា។

៣២៥. “ឧជ្ជង្គលេ យថា ខេត្តេ, ពីជំ ពហុម្បិ រោបិតំ;
ន វិបុលំ ផលំ ហោតិ, នបិ តោសេតិ កស្សកំ។

៣២៦. “តថេវ ទានំ ពហុកំ, ទុស្សីលេសុ បតិដ្ឋិតំ;
ន វិបុលំ ផលំ ហោតិ, នបិ តោសេតិ ទាយកំ។

៣២៧. “យថាបិ ភទ្ទកេ ខេត្តេ, ពីជំ អប្បម្បិ រោបិតំ;
សម្មា ធារំ បវេច្ឆន្តេ, ផលំ តោសេសិ កស្សកំ។

៣២៨. “តថេវ សីលវន្តេសុ, គុណវន្តេសុ តាទិសុ;
អប្បកម្បិ កតំ ការំ, បុញ្ញំ ហោតិ មហប្ផល”ន្តិ។ – គាថាយោ អវោចុំ;

៣១៧. តត្ថ **តាវតឹសេ**តិ តាវតឹសភវនេ។ **សិលាយំ បណ្ឌុកម្ពលេ**តិ បណ្ឌុកម្ពលនាមកេ សិលាសនេ បុរិសុត្តមោ ពុទ្ធោ យទា វិហាសីតិ យោជនា។

៣១៨. **ទសសុ លោកធាតូសុ, សន្និបតិត្វាន ទេវតា**តិ ជាតិខេត្តសញ្ញិតេសុ ទសសុ ចក្កវាឡសហស្សេសុ កាមាវចរទេវតា ព្រហ្មទេវតា ច ពុទ្ធស្ស ភគវតោ បយិរុបាសនាយ ធម្មស្សវនត្ថញ្ច ឯកតោ សន្និបតិត្វា។ តេនាហ “**បយិរុបាសន្តិ សម្ពុទ្ធំ, វសន្តំ នគមុទ្ធនី**”តិ, សិនេរុមុទ្ធនីតិ អត្ថោ។

៣២០. **យោជនានិ ទស ទ្វេ ច, អង្គុរោយំ តទា អហូ**តិ អយំ យថាវុត្តចរិតោ អង្គុរោ តទា សត្ថុ សម្មុខកាលេ ទស ទ្វេ យោជនានិ អន្តរំ កត្វា អហុ។ សត្ថុ និសិន្នដ្ឋានតោ ទ្វាទសយោជនន្តរេ ឋានេ និសិន្នោ អហោសីតិ អត្ថោ។

៣២៣. **ចោទិតោ ភាវិតត្តេនា**តិ បារមិបរិភាវិតាយ អរិយមគ្គភាវនាយ ភាវិតត្តេន សម្មាសម្ពុទ្ធេន ចោទិតោ។ **កឹ មយ្ហំ តេនា**តិអាទិកា សត្ថុ បដិវចនវសេន អង្គុរេន វុត្តគាថា។ **ទក្ខិណេយ្យេន សុញ្ញត**ន្តិ យំ ទក្ខិណេយ្យេន សុញ្ញតំ រិត្តកំ វិរហិតំ តទា មម ទានំ, តស្មា “កឹ មយ្ហំ តេនា”តិ អត្តនោ ទានបុញ្ញំ ហីឡេន្តោ វទតិ។

៣២៤. **យក្ខោ**តិ ទេវបុត្តោ។ **ទជ្ជា**តិ ទត្វា។ **អតិរោចតិ អម្ហេហី**តិ អត្តនា មាទិសេហិ អតិវិយ វិរោចតិ។ **ហី**តិ វា និបាតមត្តំ, អម្ហេ អតិក្កមិត្វា អភិភវិត្វា វិរោចតីតិ អត្ថោ។ យថា កិន្តិ អាហ “**ចន្ទោ តារគណេ យថា**”តិ។

៣២៥-៦. **ឧជ្ជង្គលេ**តិ អតិវិយ ថទ្ធភូមិភាគេ។ “ឩសរេ”តិ កេចិ វទន្តិ។ **រោបិត**ន្តិ វុត្តំ, វបិត្វា វា ឧទ្ធរិត្វា វា បុន រោបិតំ។ **នបិ តោសេតី**តិ ន នន្ទយតិ, អប្បផលតាយ វា តុដ្ឋឹ ន ជនេតិ។ **តថេវា**តិ យថា ឧជ្ជង្គលេ ខេត្តេ ពហុម្បិ ពីជំ រោបិតំ វិបុលផលំ ឧឡារផលំ ន ហោតិ, តតោ ឯវ កស្សកំ ន តោសេតិ, តថា ទុស្សីលេសុ សីលវិរហិតេសុ ពហុកម្បិ ទានំ បតិដ្ឋាបិតំ វិបុលផលំ មហប្ផលំ ន ហោតិ, តតោ ឯវ ទាយកំ ន តោសេតីតិ អត្ថោ។

៣២៧-៨. **យថាបិ ភទ្ទកេ**តិ គាថាទ្វយស្ស វុត្តវិបរិយាយេន អត្ថយោជនា វេទិតព្ពា។ តត្ថ **សម្មា ធារំ បវេច្ឆន្តេ**តិ វុដ្ឋិធារំ សម្មទេវ បវត្តេន្តេ, អន្វឌ្ឍមាសំ អនុទសាហំ អនុបញ្ចាហំ ទេវេ វស្សន្តេតិ អត្ថោ។ **គុណ

វន្ទេសូតិ ឈានាទិគុណយុត្តេសុ។ **តាទិសូ**តិ តង្គាទីសុ តាទិលក្ខណប្បត្តេសុ។ **ការ**ន្តិ លិង្គវិបល្លាសេន វុត្តំ, ឧបការោតិ អត្ថោ។ កីទិសោ ឧបការោតិ អាហ **“បុញ្ញ”**ន្តិ។

៣២៩. “វិចេយ្យ ទានំ ទាតព្ពំ, យត្ថ ទិន្នំ មហប្ផលំ;
វិចេយ្យ ទានំ ទត្វាន, សគ្គំ គច្ឆន្តិ ទាយកា។

៣៣០. “វិចេយ្យ ទានំ សុគតប្បសត្ថំ, យេ ទក្ខិណេយ្យា ឥធ ជីវលោកេ;
ឯតេសុ ទិន្នានិ មហប្ផលានិ, ពីជានិ វុត្តានិ យថា សុខេត្តេ”តិ។ –

អយំ សង្គីតិការេហិ ឋបិតា គាថា។

៣២៩. តត្ថ **វិចេយ្យា**តិ វិចិនិត្វា, បុញ្ញក្ខេត្តំ បញ្ញាយ ឧបបរិក្ខិត្វា។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

តយិទំ អង្កុរបេតវត្ថុ សត្ថារា តាវតិំសភវនេ ទសសហស្សចក្កវាឡទេវតានំ បុរតោ ទក្ខិណេយ្យសម្បត្តិវិភាវនត្ថំ “មហាទានំ តយា ទិន្ន”ន្តិអាទិនា អត្តនា សមុដ្ឋាបិតំ, តត្ថ តយោ មាសេ អភិធម្មំ ទេសេត្វា មហាបវារណាយ ទេវគណបរិវុតោ ទេវទេវោ ទេវលោកតោ សង្កស្សនគរំ ឱតរិត្វា អនុក្កមេន សាវត្ថិំ បត្វា ជេតវនេ វិហរន្តោ ចតុបរិសមជ្ឈេ ទក្ខិណេយ្យសម្បត្តិវិភាវនត្ថមេវ “យស្ស អត្ថាយ គច្ឆាមា”តិអាទិនា វិត្ថារតោ ទេសេត្វា ចតុសច្ចកថាយ ទេសនាយ កូដំ គណ្ហិ។ ទេសនាវសានេ តេសំ អនេកកោដិបាណសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសីតិ។

អង្កុរបេតវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. ឧត្តរមាតុបេតិវត្ថុវណ្ណនា

ទិវាវិហារគតំ ភិក្ខុន្តិ ឥទំ ឧត្តរមាតុបេតិវត្ថុ។ តត្រាយំ អត្ថវិភាវនា – សត្ថរិ បរិនិព្ពុតេ បឋមមហាសង្គីតិយា បវត្តិតាយ អាយស្មា មហាកច្ចាយនោ ទ្វាទសហិ ភិក្ខូហិ សទ្ធិំ កោសម្ពិយា អវិទូរេ អញ្ញតរស្មិំ អរញ្ញាយតនេ វិហាសិ។ តេន ច សមយេន រញ្ញោ ឧទេនស្ស អញ្ញតរោ អមច្ចោ កាលមកាសិ, តេន ច បុព្ពេ នគរេ កម្មន្តា អធិដ្ឋិតា អហេសុំ។ អថ រាជា តស្ស បុត្តំ ឧត្តរំ នាម មាណវំ បក្កោសាបេត្វា “ត្វញ្ច បិតរា អធិដ្ឋិតេ កម្មន្តេ សមនុសាសា”តិ តេន បិតដ្ឋានេ ឋបេសិ។

សោ ច សាធូតិ សម្បដិច្ឆិត្វា ឯកទិវសំ នគរបដិសង្ខរណិយានំ ទារូនំ អត្ថាយ វឌ្ឍកិយោ គហេត្វា អរញ្ញំ គតោ។ តត្ថ អាយស្មតោ មហាកច្ចាយនត្ថេរស្ស វសនដ្ឋានំ ឧបគន្ត្វា ថេរំ តត្ថ បំសុកូលចីវរធរំ វិវិត្តំ និសិន្នំ ទិស្វា ឥរិយាបថេយេវ បសីទិត្វា កតបដិសន្ថារោ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ ថេរោ តស្ស ធម្មំ កថេសិ។ សោ ធម្មំ សុត្វា រតនត្តយេ សញ្ជាតប្បសាទោ សរណេសុ បតិដ្ឋាយ ថេរំ និមន្តេសិ – “អធិវាសេថ មេ, ភន្តេ, ស្វាតនាយ ភត្តំ សទ្ធិំ ភិក្ខូហិ អនុកម្បំ ឧបាទាយា”តិ។ អធិវាសេសិ ថេរោ តុណ្ហីភាវេន។ សោ តតោ និក្ខមិត្វា នគរំ គន្ត្វា អញ្ញេសំ ឧបាសកានំ អាចិក្ខិ – “ថេរោ មយា ស្វាតនាយ និមន្តិតោ, តុម្ហេហិបិ មម ទានគ្គំ អាគន្តព្ព”ន្តិ។

សោ ទុតិយទិវសេ កាលស្សេវ បណីតំ ខាទនីយំ ភោជនីយំ បដិយាទាបេត្វា កាលំ អារោចាបេត្វា សទ្ធិំ ភិក្ខូហិ អាគច្ឆន្តស្ស ថេរស្ស បច្ចុគ្គមនំ កត្វា វន្ទិត្វា បុរេក្ខត្វា គេហំ បវេសេសិ។ អថ មហារហកប្បិយបច្ចត្ថរណអត្ថតេសុ អាសនេសុ ថេរេ ច ភិក្ខូសុ ច និសិន្នេសុ គន្ធបុប្ផធូបេហិ បូជំ កត្វា បណីតេន អន្នបានេន តេ សន្តប្បេត្វា សញ្ជាតប្បសាទោ កតញ្ជលី អនុមោទនំ សុណិត្វា កតភត្តានុមោទនេ ថេរេ គច្ឆន្តេ បត្តំ គហេត្វា អនុគច្ឆន្តោ នគរតោ និក្ខមិត្វា បដិនិវត្តន្តោ “ភន្តេ, តុម្ហេហិ និច្ចំ មម គេហំ បវិសិតព្ព”ន្តិ យាចិត្វា ថេរស្ស អធិវាសនំ ញត្វា និវត្តិ។ ឯវំ សោ ថេរំ ឧបដ្ឋហន្តោ តស្ស ឱវាទេ បតិដ្ឋាយ សោតាបត្តិផលំ បាបុណិ, វិហារញ្ច ការេសិ, សព្ពេ ច អត្តនោ ញាតកេ សាសនេ អភិប្បសន្នេ អកាសិ។

មាតា បនស្ស មច្ឆេរមលបរិយុដ្ឋិតចិត្តា ហុត្វា ឯវំ បរិភាសិ – “យំ ត្វំ មម អនិច្ឆន្តិយា ឯវំ សមណានំ អន្នបានំ ទេសិ, តំ តេ បរលោកេ លោហិតំ សម្បជ្ជតូ”តិ។ ឯកំ បន មោរបិញ្ឆកលាបំ វិហារមហទិវសេ ទិយ្យមានំ អនុជានិ។ សា កាលំ កត្វា បេតយោនិយំ ឧប្បជ្ជិ, មោរបិញ្ឆកលាបទានានុមោទនេន បនស្សា កេសា នីលា សិនិទ្ធា វេល្លិតគ្គា សុខុមា ទីឃា ច អហេសុំ។ សា យទា គង្គានទីំ “បានីយំ បិវិស្សាមី”តិ ឱតរតិ, តទា នទី លោហិតបូរា ហោតិ។ សា បញ្ចបណ្ណាស វស្សានិ ខុប្បិបាសាភិភូតា វិចរិត្វា ឯកទិវសំ កង្ខារេវតត្ថេរំ គង្គាយ តីរេ ទិវាវិហារំ និសិន្នំ ទិស្វា អត្តានំ អត្តនោ កេសេហិ បដិច្ឆាទេត្វា ឧបសង្កមិត្វា បានីយំ យាចិ។ តំ សន្ធាយ វុត្តំ –

៣៣១. ទិវាវិហារគតំ ភិក្ខុំ, គង្គាតីរេ និសិន្នកំ;
តំ បេតី ឧបសង្កម្ម, ទុព្ពណ្ណា ភីរុទស្សនា។

៣៣២. "កេសា ចស្សា អតិទីឃា, យាវភូមាវលម្ពរេ;
កេសេហិ សា បដិច្ឆន្នា, សមណំ ឯតទព្រវី"តិ។ –

ឥមា ទ្វេ គាថា សង្គីតិការកេហិ ឥធ អាទិតោ ឋបិតា។

តត្ថ **ភីរុទស្សនា**តិ ភយានកទស្សនា។ "រុទ្ទទស្សនា"តិ វា បាឋោ, ពីភច្ឆភារិយទស្សនាតិ អត្ថោ។ **យាវ ភូមាវលម្ពរេ**តិ យាវ ភូមិ, តាវ ឱលម្ពន្តិ។ បុព្ពេ "ភិក្ខុ"ន្តិ ច បច្ឆា "សមណ"ន្តិ ច កង្ខារេវតត្ថេរមេវ សន្ធាយ វុត្តំ។

សា បន បេតី ថេរំ ឧបសង្កមិត្វា បានីយំ យាចន្តី –

៣៣៣. "បញ្ចបណ្ណាស វស្សានិ, យតោ កាលកតា អហំ;
នាភិជានាមិ ភុត្តំ វា, បីតំ វា បន បានិយំ;
ទេហិ ត្វំ បានិយំ ភន្តេ, តសិតា បានិយាយ មេ"តិ។ – ឥមំ គាថមាហ;

៣៣៣. តត្ថ **នាភិជានាមិ ភុត្តំ វា**តិ ឯវំ ទីឃមន្តរេ កាលេ ភោជនំ ភុត្តំ វា បានីយំ បីតំ វា នាភិជានាមិ, ន ភុត្តំ ន បីតន្តិ អត្ថោ។ **តសិតា**តិ បិបាសិតា។ **បានិយាយា**តិ បានីយត្ថាយ អាហិណ្ឌន្តិយា មេ បានីយំ ទេហិ, ភន្តេតិ យោជនា។

តតោ ថេរោ –

៣៣៤. "អយំ សីតោទិកា គង្គា, ហិមវន្តតោ សន្ទតិ;
បិវ ឯត្តោ គហេត្វាន, កឹ មំ យាចសិ បានិយំ"។

៣៣៥. "សចាហំ ភន្តេ គង្គាយ, សយំ គណ្ហាមិ បានិយំ;
លោហិតំ មេ បរិវត្តតិ, តស្មា យាចាមិ បានិយំ"។

៣៣៦. "កឹ នុ កាយេន វាចាយ, មនសា ទុក្កដំ កតំ;
កិស្សកម្មវិបាកេន, គង្គា តេ ហោតិ លោហិតំ"។

៣៣៧. "បុត្តោ មេ ឧត្តរោ នាម, សទ្ធោ អាសិ ឧបាសកោ;
សោ ច មយ្ហំ អកាមាយ, សមណានំ បវេច្ឆតិ។

៣៣៨. "ចីវរំ បិណ្ឌបាតញ្ច, បច្ចយំ សយនាសនំ;
តមហំ បរិភាសាមិ, មច្ឆេរេន ឧបទ្ទុតា។

៣៣៩. "យំ ត្វំ មយ្ហំ អកាមាយ, សមណានំ បវេច្ឆសិ;
ចីវរំ បិណ្ឌបាតញ្ច, បច្ចយំ សយនាសនំ។

៣៤០. "ឯតំ តេ បរលោកស្មឹ, លោហិតំ ហោតុ ឧត្តរ;
តស្សកម្មវិបាកេន, គង្គា មេ ហោតិ លោហិត"ន្តិ។ –

ឥមា ថេរស្ស ច បេតិយា ច វចនបដិវចនគាថា។

៣៣៤. តត្ថ **ហិមវន្តតោ**តិ មហតោ ហិមស្ស អត្ថិតាយ "ហិមវា"តិ លទ្ធនាមតោ បព្ពតរាជតោ។ **សន្ទតី**តិ បវត្តតិ។ **ឯត្តោ**តិ ឥតោ មហាគង្គាតោ។ **កិន្តិ** កស្មា មំ យាចសិ បានីយំ, គង្គានទី ឱតរិត្វា យថារុចិ បិវាតិ ទស្សេតិ។

៣៣៥. **លោហិតំ មេ បរិវត្តតី**តិ ឧទកំ សន្ទមានំ មយ្ហំ បាបកម្មផលេន លោហិតំ ហុត្វា បរិវត្តតិ បរិណមតិ, តាយ គហិតមត្តំ ឧទកំ លោហិតំ ជាយតិ។

៣៣៧-៤០. មយ្ហំ អកាមាយាតិ មម អនិច្ឆន្តិយា។ **បវេច្ឆតី**តិ ទេតិ។ **បច្ចយ**ន្តិ គិលានបច្ចយំ។ **ឯត**ន្តិ យំ ឯតំ ចីវរាទិកំ បច្ចយជាតំ សមណានំ បវេច្ឆសិ ទេសិ, ឯតំ តេ បរលោកស្មិំ លោហិតំ ហោតុ ឧត្តរាតិ អភិសបនវសេន កតំ បាបកម្មំ, តស្ស វិបាកេនាតិ យោជនា។

អថាយស្មា រេវតោ តំ បេតិំ ឧទ្ទិស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស បានីយំ អទាសិ, បិណ្ឌាយ ចរិត្វា ភត្តំ គហេត្វា ភិក្ខូនមទាសិ, សង្ការកូដាទិតោ បំសុកូលំ គហេត្វា ធោវិត្វា ភិសិញ្ច ចិមិលិកញ្ច កត្វា ភិក្ខូនំ អទាសិ, តេន ចស្សា បេតិយា ទិព្ពសម្បត្តិយោ អហេសុំ។ សា ថេរស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា អត្តនា លទ្ធទិព្ពសម្បត្តិំ ថេរស្ស ទស្សេសិ។ ថេរោ តំ បវត្តិំ អត្តនោ សន្តិកំ ឧបគតានំ ចតុន្នំ បរិសានំ បកាសេត្វា ធម្មកថំ កថេសិ។ តេន មហាជនោ សញ្ជាតសំវេគោ វិគតមលមច្ឆេរោ ហុត្វា ទានសីលាទិកុសលធម្មាភិរតោ អហោសីតិ។ ឥទំ បន បេតវត្ថុ ទុតិយសង្គីតិយំ សង្គហំ អារុឡ្ហន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

ឧត្តរមាតុបេតិវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១១. សុត្តបេតវត្ថុវណ្ណនា

អហំ បុរេ បព្ពជិតស្ស ភិក្ខុនោតិ ឥទំ សុត្តបេតវត្ថុ។ តស្ស កា ឧប្បត្តិ? សាវត្ថិយា កិរ អវិទូរេ អញ្ញតរស្មិំ គាមកេ អម្ហាកំ សត្ថរិ អនុប្បន្នេយេវ សត្តន្នំ វស្សសតានំ ឧបរិ អញ្ញតរោ ទារកោ ឯកំ បច្ចេកពុទ្ធំ ឧបដ្ឋហិ។ តស្ស មាតា តស្មិំ វយប្បត្តេ តស្សត្ថាយ សមានកុលតោ អញ្ញតរំ កុលធីតរំ អានេសិ។ វិវាហទិវសេយេវ ច សោ កុមារោ សហាយេហិ សទ្ធិំ ន្ហាយិតុំ គតោ អហិនា ទដ្ឋោ កាលមកាសិ, ‘‘យក្ខគាហេនា’’តិបិ វទន្តិ។ សោ បច្ចេកពុទ្ធស្ស ឧបដ្ឋានេន ពហុំ កុសលកម្មំ កត្វា បិតោបិ តស្សា ទារិកាយ បដិពទ្ធចិត្តតាយ វិមានបេតោ ហុត្វា និព្ពត្តិ, មហិទ្ធិកោ បន អហោសិ មហានុភាវោ។

អថ សោ តំ ទារិកំ អត្តនោ វិមានំ នេតុកាមោ ‘‘កេន នុ ខោ ឧបាយេន ឯសា ទិដ្ឋធម្មវេទនីយកម្មំ កត្វា មយា សទ្ធិំ ឥធ អភិរមេយ្យា’’តិ តស្សា ទិព្ពភោគសម្បត្តិយា អនុភវនហេតុំ វីមំសន្តោ បច្ចេកពុទ្ធំ ចីវរកម្មំ ករោន្តំ ទិស្វា មនុស្សរូបេន គន្ត្វា វន្ទិត្វា ‘‘កិំ, ភន្តេ, សុត្តកេន អត្ថោ អត្ថី’’តិ អាហ។ ‘‘ចីវរកម្មំ ករោមិ, ឧបាសកា’’តិ។ ‘‘តេន ហិ, ភន្តេ, អសុកស្មិំ ឋានេ សុត្តភិក្ខំ ចរថា’’តិ តស្សា ទារិកាយ គេហំ ទស្សេសិ។ បច្ចេកពុទ្ធោ តត្ថ គន្ត្វា ឃរទ្វារេ អដ្ឋាសិ។ អថ សា បច្ចេកពុទ្ធំ តត្ថ ឋិតំ ទិស្វា បសន្នមានសា ‘‘សុត្តកេន មេ អយ្យោ អត្ថិកោ’’តិ ញត្វា ឯកំ សុត្តគុឡំ អទាសិ។ អថ សោ អមនុស្សោ មនុស្សរូបេន តស្ស ទារិកាយ ឃរំ គន្ត្វា តស្សា មាតរំ យាចិត្វា តាយ សទ្ធិំ កតិបាហំ វសិត្វា តស្សា មាតុយា អនុគ្គហត្ថំ តស្មិំ គេហេ សព្ពភាជនានិ ហិរញ្ញសុវណ្ណស្ស បូរេត្វា សព្ពត្ថ ឧបរិ នាមំ លិខិ ‘‘ឥទំ ទេវទត្តិយំ ធនំ ន កេនចិ គហេតព្ព’’ន្តិ, តញ្ច ទារិកំ គហេត្វា អត្តនោ វិមានំ អគមាសិ។ តស្សា មាតា បហូតំ ធនំ លភិត្វា អត្តនោ ញាតកានំ កបណទ្ធិកាទីនញ្ច ទត្វា អត្តនា ច បរិភុញ្ជិត្វា កាលំ ករោន្តី ‘‘មម ធីតា អាគច្ឆតិ ចេ, ឥទំ ធនំ ទស្សេថា’’តិ ញាតកានំ កថេត្វា កាលមកាសិ។

តតោ សត្តន្នំ វស្សសតានំ អច្ចយេន អម្ហាកំ ភគវតិ លោកេ ឧប្បជ្ជិត្វា បវត្តិតវរធម្មចក្កេ អនុក្កមេន សាវត្ថិយំ វិហរន្តេ តស្សា ឥត្ថិយា តេន អមនុស្សេន សទ្ធិំ វសន្តិយា ឧក្កណ្ឋា ឧប្បជ្ជិ។ សា តំ ‘‘សាធុ, អយ្យបុត្ត, មំ សកញ្ញេវ គេហំ បដិនេហី’’តិ វទន្តី –

៣៤១. ‘‘អហំ បុរេ បព្ពជិតស្ស ភិក្ខុនោ,
សុត្តំ អទាសឹ ឧបសង្កម្ម យាចិតា;
តស្ស វិបាកោ វិបុលផលូបលព្ភតិ,
ពហុកា ច មេ ឧប្បជ្ជរេ វត្ថកោដិយោ។

៣៤២. ‘‘បុប្ផាភិកិណ្ណំ រមិតំ វិមានំ, អនេកចិត្តំ នរនារិសេវិតំ;
សាហំ ភុញ្ជាមិ ច បារុបាមិ ច, បហូតវិត្តា ន ច តាវ ខីយតិ។

៣៤៣. ‘‘តស្សេវ កម្មស្ស វិបាកមន្វយា, សុខញ្ច សាតញ្ច ឥធូបលព្ភតិ;
សាហំ គន្ត្វា បុនទេវ មានុសំ, កាហាមិ បុញ្ញានិ នយយ្យបុត្ត ម’’ន្តិ។ –

ឥមា គាថា អភាសិ។

៣៤១. តត្ថ “**បព្ពជិតស្ស ភិក្ខុនោ**”តិ ឥទំ បច្ចេកពុទ្ធំ សន្ធាយ វុត្តំ។ សោ ហិ កាមាទិមលានំ អត្តនោ សន្តានតោ អនវសេសតោ បព្ពាជិតត្តា បហីនត្តា បរមត្ថតោ “បព្ពជិតោ”តិ, ភិន្នកិលេសត្តា “ភិក្ខូ”តិ ច វត្តព្ពតំ អរហតិ។ **សុត្តន្តិ** កប្បាសិយសុត្តំ។ **ឧបសង្កម្មា**តិ មយ្ហំ គេហំ ឧបសង្កមិត្វា។ **យាចិតា**តិ “ឧទ្ទិស្ស អរិយា តិដ្ឋន្តិ, ឯសា អរិយាន យាចនា”តិ (ជា. ១.៧.៥៩) ឯវំ វុត្តាយ កាយវិញ្ញត្តិបយោគសង្ខាតាយ ភិក្ខាចរិយាយ យាចិតា។ **តស្សា**តិ តស្ស សុត្តទានស្ស។ **វិបាកោ វិបុលផលូបលព្ភតី**តិ វិបុលផលោ ឧឡារឧទយោ មហាឧទយោ វិបាកោ ឯតរហិ ឧបលព្ភតិ បច្ចនុភវីយតិ។ **ពហុកា**តិ អនេកា។ **វត្ថកោដិយោ**តិ វត្ថានំ កោដិយោ, អនេកសតសហស្សបភេទានិ វត្ថានីតិ អត្ថោ។

៣៤២. **អនេកចិត្តន្តិ** នានាវិធចិត្តកម្មំ, អនេកេហិ វា មុត្តាមណិអាទីហិ រតនេហិ វិចិត្តរូបំ។ **នរនារិសេវិតន្តិ** បរិចារកភូតេហិ នរេហិ នារីហិ ច ឧបសេវិតំ។ **សាហំ ភុញ្ជាមី**តិ សា អហំ តំ វិមានំ បរិភុញ្ជាមិ។ **បារុបាមី**តិ អនេកាសុ វត្ថកោដីសុ តច្ឆិតិច្ឆិតំ និវាសេមិ ចេវ បរិទហាមិ ច។ **បហូតវិត្តា**តិ បហូតវិត្តូបករណា មហទ្ធនា មហាភោគា។ **ន ច តាវ ខីយតី**តិ តញ្ច វិត្តំ ន ខីយតិ, ន បរិក្ខយំ បរិយាទានំ គច្ឆតិ។

៣៤៣. **តស្សេវ កម្មស្ស វិបាកមន្វយា**តិ តស្សេវ សុត្តទានមយបុញ្ញកម្មស្ស អន្វយា បច្ចយា ហេតុភាវេន វិបាកភូតំ **សុខំ**, ឥដ្ឋមធុរសង្ខាតំ **សាតញ្ច ឥធ** ឥមស្មឹ វិមានេ **ឧបលព្ភតិ។ គន្ត្វា បុនទេវ មានុសន្តិ** បុន ឯវ មនុស្សលោកំ ឧបគន្ត្វា។ **កាហាមិ បុញ្ញានី**តិ មយ្ហំ សុខវិសេសនិប្ផាទកានិ បុញ្ញានិ ករិស្សាមិ, យេសំ វា មយា អយំ សម្បត្តិ លទ្ធាតិ អធិប្បាយោ។ **នយយ្យបុត្ត មន្តិ**, អយ្យបុត្ត, មំ មនុស្សលោកំ នយ, នេហីតិ អត្ថោ។

តំ សុត្វា សោ អមនុស្សោ តស្សា បដិពទ្ធចិត្តតាយ អនុកម្បាយ គមនំ អនិច្ឆន្តោ –

៣៤៤. “សត្ត តុវំ វស្សសតា ឥធាគតា,
ជិណ្ណា ច វុឌ្ឍា ច តហឹ ភវិស្សសិ;
សព្ពេវ តេ កាលកតា ច ញាតកា,
កឹ តត្ថ គន្ត្វាន ឥតោ ករិស្សសី”តិ។ –

គាថមាហ។ តត្ថ **សត្តា**តិ វិភត្តិលោបេន និទ្ទេសោ, និស្សក្កេ វា ឯតំ បច្ចត្តវចនំ។ **វស្សសតា**តិ វស្សសតតោ, សត្តហិ វស្សសតេហិ ឧទ្ធំ តុវំ ឥធាគតា ឥមំ វិមានំ អាគតា, ឥធាគតាយ តុយ្ហំ សត្ត វស្សសតានិ ហោន្តីតិ អត្ថោ។ **ជិណ្ណា ច វុឌ្ឍា ច តហឹ ភវិស្សសី**តិ ឥធ ទិព្ពេហិ ឧតុអាហារេហិ ឧបថម្ភិតត្តភាវា កម្មានុភាវេន ឯត្តកំ កាលំ ទហរាការេនេវ ឋិតា។ ឥតោ បន គតា កម្មស្ស ច បរិក្ខីណត្តា មនុស្សានញ្ច ឧតុអាហារវសេន ជរាជិណ្ណា វយោវុឌ្ឍា ច តហឹ មនុស្សលោកេ ភវិស្សសិ។ កិន្តិ? **សព្ពេវ តេ កាលកតា ច ញាតកា**តិ ទីឃស្ស អទ្ធុនោ គតត្តា តវ ញាតយោបិ សព្ពេ ឯវ មតា, តស្មា ឥតោ ទេវលោកតោ តត្ថ មនុស្សលោកំ គន្ត្វា កឹ ករិស្សសិ, អវសេសម្បិ អាយុញ្ច ឥធេវ ខេបេហិ, ឥធ វសាហីតិ អធិប្បាយោ។

ឯវំ តេន វុត្តា សា តស្ស វចនំ អសទ្ទហន្តី បុនទេវ –

៣៤៥. “សត្តេវ វស្សានិ ឥធាគតាយ មេ, ទិព្ពញ្ច សុខញ្ច សមប្បិតាយ;
សាហំ គន្ត្វា បុនទេវ មានុសំ, កាហាមិ បុញ្ញានិ នយយ្យបុត្ត ម”ន្តិ។ –

គាថមាហ។ តត្ថ **សត្តេវ វស្សានិ ឥធាគតាយ មេ**តិ, អយ្យបុត្ត, មយ្ហំ ឥធាគតាយ សត្តេវ វស្សានិ មញ្ញេ វីតិវត្តានិ។ សត្ត វស្សសតានិ ទិព្ពសុខសមប្បិតាយ ពហុម្បិ កាលំ គតំ អសល្លក្ខេន្តី ឯវមាហ។

ឯវំ បន តាយ វុត្តោ សោ វិមានបេតោ នានប្បការំ តំ អនុសាសិត្វា “ត្វំ ឥទានិ សត្តាហតោ ឧត្តរិ តត្ថ ន ជីវិស្សសិ, មាតុយា តេ និក្ខិត្តំ មយា ទិន្នំ ធនំ អត្ថិ, តំ សមណព្រាហ្មណានំ ទត្វា ឥធេវ ឧប្បត្តឹ បត្ថេហី”តិ វត្វា តំ ពាហាយំ គហេត្វា គាមមជ្ឈេ ឋបេត្វា “ឥធាគតេ អញ្ញេបិ ជនេ ‘យថាពលំ បុញ្ញានិ ករោថា’តិ ឱវទេយ្យាសី”តិ វត្វា គតោ។ តេន វុត្តំ –

៣៤៦. “សោ តំ គហេត្វាន បសយ្ហ ពាហាយំ, បច្ចានយិត្វាន ថេរឹ សុទុព្ពលំ;
វជ្ជេសិ ‘អញ្ញម្បិ ជនំ ឥធាគតំ, ករោថ បុញ្ញានិ សុខូបលព្ភតី’”តិ។

តត្ថ **សោ**តិ សោ វិមានបេតោ។ **តន្តិ** តំ ឥត្ថឹ។ **គហេត្វាន បសយ្ហ ពាហាយន្តិ** បសយ្ហ នេតា វិយ ពាហាយំ តំ គហេត្វា។ **បច្ចានយិត្វានា**តិ តស្សា ជាតសំវុឌ្ឍគាមំ បុនទេវ អានយិត្វា។ **ថេរិន្តិ** ថាវរឹ, ជិណ្ណំ វុឌ្ឍន្តិ អត្ថោ។

សុទុព្ពលន្តិ ជរាជិណ្ណតាយ ឯវ សុដ្ឋុ ទុព្ពលំ។ សា កិរ តតោ វិមានតោ អបគមនសមនន្តរមេវ ជិណ្ណា វុឌ្ឍា មហល្លិកា អទ្ធគតា វយោអនុប្បត្តា អហោសិ។ **វជ្ជេសី**តិ វទេយ្យាសិ។ វត្តព្ពវចនាការញ្ច ទស្សេតុំ **“អញ្ញម្បិ ជន**”ន្តិអាទិ វុត្តំ។ តស្សត្ថោ – ភទ្ទេ, ត្វម្បិ បុញ្ញំ ករេយ្យាសិ, អញ្ញម្បិ ជនំ ឥធ តវ ទស្សនត្ថាយ អាគតំ “ភទ្រមុខា, អាទិត្តំ សីសំ វា ចេលំ វា អជ្ឈុបេក្ខិត្វាបិ ទានសីលាទីនិ បុញ្ញានិ ករោថាតិ, កតេ ច បុញ្ញេ ឯកំសេនេវ តស្ស ផលភូតំ សុខំ ឧបលព្ភតិ, ន ឯត្ថ សំសយោ កាតព្ពោ”តិ វទេយ្យាសិ ឱវទេយ្យាសីតិ។

ឯវញ្ច វត្វា តស្មិំ គតេ សា ឥត្ថី អត្តនោ ញាតកានំ វសនដ្ឋានំ គន្ត្វា តេសំ អត្តានំ ជានាបេត្វា តេហិ និយ្យាទិតធនំ គហេត្វា សមណព្រាហ្មណានំ ទានំ ទេន្តី អត្តនោ សន្តិកំ អាគតាគតានំ –

៣៤៧“ទិដ្ឋា មយា អកតេន សាធុនា, បេតា វិហញ្ញន្តិ តថេវ មនុស្សា;
កម្មញ្ច កត្វា សុខវេទនីយំ, ទេវា មនុស្សា ច សុខេ ឋិតា បជា”តិ។ –

គាថាយ ឱវាទមទាសិ។

តត្ថ **អកតេនា**តិ អនិព្ពត្តិតេន អត្តនា អនុបចិតេន។ **សាធុនា**តិ កុសលកម្មេន, ឥត្ថម្ភូតលក្ខណេ ករណវចនំ។ **វិហញ្ញន្តី**តិ វិឃាតំ អាបជ្ជន្តិ។ **សុខវេទនីយ**ន្តិ សុខវិបាកំ បុញ្ញកម្មំ។ **សុខេ ឋិតា**តិ សុខេ បតិដ្ឋិតា។ “សុខេធិតា”តិ វា បាឋោ, សុខេន អភិវុឌ្ឍា ផីតាតិ អត្ថោ។ អយញ្ហេត្ថ អធិប្បាយោ – យថា បេតា តថេវ មនុស្សា អកតេន កុសលេន, កតេន ច អកុសលេន វិហញ្ញមានា ខុប្បិបាសាទិនា វិឃាតំ អាបជ្ជន្តា មហាទុក្ខំ អនុភវន្តា ទិដ្ឋា មយា។ សុខវេទនីយំ បន កម្មំ កត្វា តេន កតេន កុសលកម្មេន, អកតេន ច អកុសលកម្មេន ទេវមនុស្សបរិយាបន្នា បជា សុខេ ឋិតា ទិដ្ឋា មយា, អត្តបច្ចក្ខមេតំ, តស្មា បាបំ ទូរតោវ បរិវជ្ជេន្តា បុញ្ញកិរិយាយ យុត្តបយុត្តា ហោថាតិ។

ឯវំ បន ឱវាទំ ទេន្តី សមណព្រាហ្មណាទីនំ សត្តាហំ មហាទានំ បវត្តេត្វា សត្តមេ ទិវសេ កាលំ កត្វា តាវតឹសេសុ និព្ពត្តិ។ ភិក្ខូ តំ បវត្តិំ ភគវតោ អារោចេសុំ។ ភគវា តមត្ថំ អដ្ឋុប្បត្តិំ កត្វា សម្បត្តបរិសាយ ធម្មំ ទេសេសិ, វិសេសតោ ច បច្ចេកពុទ្ធេសុ បវត្តិតទានស្ស មហប្ផលតំ មហានិសំសតញ្ច បកាសេសិ។ តំ សុត្វា មហាជនោ វិគតមលមច្ឆេរោ ទានាទិបុញ្ញាភិរតោ អហោសីតិ។

សុត្តបេតវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១២. កណ្ណមុណ្ឌបេតិវត្ថុវណ្ណនា

សោណ្ណសោបានផលកាតិ ឥទំ សត្ថរិ សាវត្ថិយំ វិហរន្តេ កណ្ណមុណ្ឌបេតឹ អារព្ភ វុត្តំ។ អតីតេ កិរ កស្សបពុទ្ធកាលេ កិមិលនគរេ អញ្ញតរោ ឧបាសកោ សោតាបន្នោ បញ្ចហិ ឧបាសកសតេហិ សទ្ធិំ សមានច្ឆន្ទោ ហុត្វា អារាមរោបនសេតុពន្ធនចង្កមនករណាទីសុ បុញ្ញកម្មេសុ បសុតោ ហុត្វា វិហរន្តោ សង្ឃស្ស វិហារំ ការេត្វា តេហិ សទ្ធិំ កាលេន កាលំ វិហារំ គច្ឆតិ។ តេសំ ភរិយាយោបិ ឧបាសិកា ហុត្វា អញ្ញមញ្ញំ សមគ្គា មាលាគន្ធវិលេបនាទិហត្ថា កាលេន កាលំ វិហារំ គច្ឆន្តិយោ អន្តរាមគ្គេ អារាមសភាទីសុ វិស្សមិត្វា គច្ឆន្តិ។

អថេកទិវសំ កតិបយា ធុត្តា ឯកិស្សា សភាយ សន្និសិន្នា តាសុ តត្ថ វិស្សមិត្វា គតាសុ តាសំ រូបសម្បត្តិំ ទិស្វា បដិពទ្ធចិត្តា ហុត្វា តាសំ សីលាចារគុណសម្បន្នតំ ញត្វា កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “កោ ឯតាសុ ឯកិស្សាបិ សីលភេទំ កាតុំ សមត្ថោ”តិ។ តត្ថ អញ្ញតរោ “អហំ សមត្ថោ”តិ អាហ។ តេ តេន “សហស្សេន អព្ភុតំ ករោមា”តិ អព្ភុតំ អកំសុ។ សោ អនេកេហិ ឧបាយេហិ វាយមមានោ តាសុ សកំ អាគតាសុ សុមុច្ឆិតំ សត្តគន្តិំ មធុរស្សរំ វីណំ វាទេន្តោ មធុរេនេវ សរេន កាមបដិសំយុត្តគីតានិ គាយន្តោ គីតសទ្ទេន តាសុ អញ្ញតរំ ឥត្ថិំ សីលភេទំ បាបេន្តោ អតិចារិនិំ កត្វា តេ ធុត្តេ សហស្សំ បរាជេសិ។ តេ សហស្សបរាជិតា តស្សា សាមិកស្ស អារោចេសុំ។ សាមិកោ តំ បុច្ឆិ – “កឹ ត្វំ ឯវរូបា, យថា តេ បុរិសា អវោចុ”ន្តិ។ សា “នាហំ ឦទិសំ ជានាមី”តិ បដិក្ខិបិត្វា តស្មិំ អសទ្ទហន្តេ សមីបេ ឋិតំ សុនខំ ទស្សេត្វា សបថំ អកាសិ “សចេ មយា តាទិសំ បាបកម្មំ កតំ, អយំ ឆិន្នកណ្ណោ កាឡសុនខោ តត្ថ តត្ថ ភវេ ជាតំ មំ ខាទតូ”តិ។ ឥតរាបិ បញ្ចសតា ឥត្ថិយោ តំ ឥត្ថិំ អតិចារិនី ជានន្តី កឹ អយំ តថារូបំ បាបំ អកាសិ, ឧទាហុ នាកាសី”តិ ចោទិតា “ន មយំ ឯវរូបំ ជានាមា”តិ មុសា វត្វា “សចេ មយំ ជានាម, ភវេ ភវេ ឯតិស្សាយេវ ទាសិយោ ភវេយ្យាមា”តិ សបថំ អកំសុ។

អថ សា អតិចារិនី ឥត្ថី តេនេវ វិប្បដិសារេន ឌយ្ហមានហទយា សុស្សិត្វា ន ចិរេនេវ កាលំ កត្វា ហិមវតិ បព្ពតរាជេ សត្តន្នំ មហាសរានំ អញ្ញតរស្ស កណ្ណមុណ្ឌទហស្ស តីរេ វិមានបេតី ហុត្វា និព្ពត្តិ។ វិមានសាមន្តា

ចស្សា កម្មវិបាកានុភវនយោគ្គា ឯកា បោក្ខរណី និព្ពត្តិ។ សេសា ច បញ្ចសតា ឥត្ថិយោ កាលំ កត្វា សបថកម្មវសេន តស្សាយេវ ទាសិយោ ហុត្វា និព្ពត្តឹសុ។ សា តត្ថ បុព្វេ កតស្ស បុញ្ញកម្មស្ស ផលេន ទិវសភាគំ ទិព្ពសម្បត្តឹ អនុភវិត្វា អឌ្ឍរត្តេ បាបកម្មពលសញ្ចោទិតា សយនតោ ឧដ្ឋហិត្វា បោក្ខរណិតីរំ គច្ឆតិ។ តត្ថ គតំ គជបោតកប្បមាណោ ឯកោ កាឡសុនខោ ភេរវរូបោ ឆិន្នកណ្ណោ តិខិណាយតកថិនទាឋោ សុវិប្ផុលិតខទិរង្គារបុញ្ជសទិសនយនោ និរន្តរប្បវត្តវិជ្ជុលតាសង្ឃាតសទិសជិវ្ហោ កថិនតិខិណនខោ ខរាយតទុព្ពណ្ណលោមោ តតោ អាគន្ត្វា តំ ភូមិយំ និបាតេត្វា អតិសយជិឃច្ឆាភិភូតោ វិយ បសយ្ហ ខាទន្តោ អដ្ឋិសង្ខលិកមត្តំ កត្វា ទន្តេហិ គហេត្វា បោក្ខរណិយំ ខិបិត្វា អន្តរធាយតិ។ សា ច តត្ថ បក្ខិត្តសមនន្តរមេវ បកតិរូបធារិនី ហុត្វា វិមានំ អភិរុយ្ហ សយនេ និបជ្ជតិ។ ឥតរា បន តស្សា ទាសព្យមេវ ទុក្ខំ អនុភវន្តិ។ ឯវំ តាសំ តត្ថ វសន្តីនំ បញ្ញាសាធិកានិ បញ្ច វស្សសតានិ វីតិវត្តានិ។

អថ តាសំ បុរិសេហិ វិនា ទិព្ពសម្បត្តឹ អនុភវន្តីនំ ឧក្កណ្ឋា អហេសុំ។ តត្ថ ច កណ្ណមុណ្ឌទហតោ និគ្គតា បព្ពតវិវរេន អាគន្ត្វា គង្គំ នទី អនុបវិដ្ឋា ឯកា នទី អត្ថិ។ តាសញ្ច វសនដ្ឋានសមីបេ ឯកោ ទិព្ពផលេហិ អម្ពរុក្ខេហិ បនសលពុជាទីហិ ច ឧបសោភិតោ អារាមសទិសោ អរញ្ញប្បទេសោ អត្ថិ។ តា ឯវំ សមចិន្តេសុំ – “ហន្ទ, មយំ ឥមានិ អម្ពផលានិ ឥមិស្សា នទិយា បក្ខិបិស្សាម, អប្បេវ នាម ឥមំ ផលំ ទិស្វា ផលលោភេន កោចិទេវ បុរិសោ ឥធាគច្ឆេយ្យ, តេន សទ្ធឹ រមិស្សាមា”តិ។ តា តថា អកំសុ។ តាហិ បន បក្ខិត្តានិ អម្ពផលានិ កានិចិ តាបសា គណ្ហឹសុ, កានិចិ វនចរកា, កានិចិ កាកា វិលុម្បឹសុ, កានិចិ តីរេ លគ្គឹសុ។ ឯកំ បន គង្គាយ សោតំ បត្វា អនុក្កមេន ពារាណសឹ សម្បាបុណិ។

តេន ច សមយេន ពារាណសិរាជា លោហជាលបរិក្ខិត្តេ គង្គាជលេ ន្ហាយតិ។ អថ តំ ផលំ នទិសោតេន វុយ្ហមានំ អនុក្កមេន អាគន្ត្វា លោហជាលេ លគ្គិ។ តំ វណ្ណគន្ធរសសម្បន្នំ មហន្តំ ទិព្ពំ អម្ពផលំ ទិស្វា រាជបុរិសា រញ្ញោ ឧបនេសុំ។ រាជា តស្ស ឯកទេសំ គហេត្វា វីមំសនត្ថាយ ឯកស្ស ពន្ធនាគារេ ឋបិតស្ស វជ្ឈចោរស្ស ខាទិតុំ អទាសិ។ សោ តំ ខាទិត្វា “ទេវ, មយា ឯវរូបំ ន ខាទិតបុព្ពំ, ទិព្ពមិទំ មញ្ញេ អម្ពផល”ន្តិ អាហ។ រាជា បុនបិ តស្ស ឯកំ ខណ្ឌំ អទាសិ។ សោ តំ ខាទិត្វា វិគតវលិតបលិតោ អតិវិយ មនោហររូបោ យោព្ពនេ ឋិតោ វិយ អហោសិ។ តំ ទិស្វា រាជា អច្ឆរិយព្ភុតជាតោ តំ អម្ពផលំ បរិភុញ្ជិត្វា សរីរេ វិសេសំ លភិត្វា មនុស្សេ បុច្ឆិ – “កត្ថ ឯវរូបានិ ទិព្ពអម្ពផលានិ សំវិជ្ជន្តី”តិ? មនុស្សា ឯវមាហំសុ – “ហិមវន្តេ កិរ, ទេវ, បព្ពតរាជេ”តិ។ “សក្កា បន តានិ អានេតុ”ន្តិ? “វនចរកា, ទេវ, ជានន្តី”តិ។

រាជា វនចរកេ បក្កោសាបេត្វា តេសំ តមត្ថំ អាចិក្ខិត្វា តេហិ សម្មន្តេត្វា ទិន្នស្ស ឯកស្ស វនចរកស្ស សហស្សំ ទត្វា តំ វិស្សជ្ជេសិ – “គច្ឆ , សីឃំ តំ មេ អម្ពផលំ អានេហី”តិ។ សោ តំ កហាបណសហស្សំ បុត្តទារស្ស ទត្វា បាថេយ្យំ គហេត្វា បដិគង្គំ កណ្ណមុណ្ឌទហាភិមុខោ គន្ត្វា មនុស្សបថំ អតិក្កមិត្វា កណ្ណមុណ្ឌទហតោ ឱរំ សដ្ឋិយោជនប្បមាណេ បទេសេ ឯកំ តាបសំ ទិស្វា តេន អាចិក្ខិតមគ្គេន គច្ឆន្តោ បុន តឹសយោជនប្បមាណេ បទេសេ ឯកំ តាបសំ ទិស្វា, តេន អាចិក្ខិតមគ្គេន គច្ឆន្តោ បុន បន្នរសយោជនប្បមាណេ ឋានេ អញ្ញំ តាបសំ ទិស្វា, តស្ស អត្តនោ អាគមនការណំ កថេសិ។ តាបសោ តំ អនុសាសិ – “ឥតោ បដ្ឋាយ ឥមំ មហាគង្គំ បហាយ ឥមំ ខុទ្ទកនទឹ និស្សាយ បដិសោតំ គច្ឆន្តោ យទា បព្ពតវិវរំ បស្សសិ, តទា រត្តិយំ ឧក្កំ គហេត្វា បវិសេយ្យាសិ។ អយញ្ហ នទី រត្តិយំ នប្បវត្តតិ, តេន តេ គមនយោគ្គា ហោតិ, កតិបយយោជនាតិក្កមេន តេ អម្ពេ បស្សិស្សសី”តិ។ សោ តថា កត្វា ឧទយន្តេ សូរិយេ វិវិធរតនរំសិជាលបជ្ជោតិតភូមិភាគំ ផលភារវនតសាខាវិតានតរុគណោបសោភិតំ នានាវិធវិហង្គគណូបកូជិតំ អតិវិយ មនោហរំ អម្ពវនំ សម្បាបុណិ។

អថ នំ តា អមនុស្សិត្ថិយោ ទូរតោវ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា “ឯស មម បរិគ្គហោ, ឯស មម បរិគ្គហោ”តិ ឧបធាវឹសុ។ សោ បន តាហិ សទ្ធឹ តត្ថ ទិព្ពសម្បត្តឹ អនុភវិតុំ យោគ្គស្ស បុញ្ញកម្មស្ស អកតត្តា តា ទិស្វាវ ភីតោ វិរវន្តោ បលាយិត្វា អនុក្កមេន ពារាណសឹ បត្វា តំ បវត្តឹ រញ្ញោ អារោចេសិ។ រាជា តំ សុត្វា តា ឥត្ថិយោ ទដ្ឋុំ អម្ពផលានិ ច បរិភុញ្ជិតុំ សញ្ជាតាភិលាសោ រជ្ជភារំ អមច្ចេសុ អារោបេត្វា មិគវាបទេសេន សន្នទ្ធធនុកលាបោ ខគ្គំ ពន្ធិត្វា កតិបយមនុស្សបរិវារោ តេនេវ វនចរកេន ទស្សិតមគ្គេន គន្ត្វា កតិបយយោជនន្តរេ ឋានេ មនុស្សេបិ ឋបេត្វា វនចរកមេវ គហេត្វា អនុក្កមេន គន្ត្វា តម្បិ តតោ និវត្តាបេត្វា ឧទយន្តេ ទិវាករេ អម្ពវនំ បាវិសិ។ អថ នំ តា ឥត្ថិយោ អភិនវឧប្បន្នមិវ ទេវបុត្តំ ទិស្វា បច្ចុគ្គន្ត្វា “រាជា”តិ ញត្វា សញ្ជាតសិនេហពហុមានា សក្កច្ចំ ន្ហាបេត្វា ទិព្ពេហិ វត្ថាលង្ការមាលាគន្ធវិលេបនេហិ សុមណ្ឌិតបសាធិតំ កត្វា វិមានំ អារោបេត្វា នានគ្គរសំ ទិព្ពភោជនំ ភោជេត្វា តស្ស ឥច្ឆានុរូបំ បយិរុបាសឹសុ។

អថ ទិយឌ្ឍវស្សសតេ អតិក្កន្តេ រាជា អឌ្ឍរត្តិសមយេ ឧដ្ឋហិត្វា និសិន្នោ តំ អតិចារិនឹ បេតឹ បោក្ខរណិតីរំ គច្ឆន្តឹ ទិស្វា “កឹ នុ ខោ ឯសា ឥមាយ វេលាយ គច្ឆតី”តិ វីមំសិតុកាមោ អនុពន្ធិ។ អថ នំ តត្ថ គតំ សុនខេន

ខជ្ជមានំ ទិស្វា “កឹ នុ ខោ ឥទ”ន្តិ អជានន្តោ តយោ ច ទិវសេ វីមំសិត្វា “ឯសោ ឯតិស្សា បច្ចាមិត្តោ ភវិស្សតី”តិ និសិតេន ឧសុនា វិជ្ឈិត្វា ជីវិតា វោរោបេត្វា តញ្ច ឥត្ថឹ បោថេត្វា បោក្ខរណឹ ឱតារេត្វា បដិលទ្ធ បុរិមរូបំ ទិស្វា –

៣៤៨. “សោណ្ណសោបានផលកា, សោណ្ណវាលុកសន្ថតា;
តត្ថ សោគន្ធិយា វគ្គូ, សុចិគន្ធា មនោរមា។

៣៤៩. “នានាទុមេហិ សញ្ឆន្នា, នានាគន្ធសមេរិតា;
នានាបទុមសញ្ឆន្នា, បុណ្ឌរីកសមោតតា។

៣៥០. “សុរភី សម្បវាយន្តិ, មនុញ្ញា មាលុតេរិតា;
ហំសកោញ្ចាភិរុទា ច, ចក្កវក្កាភិកូជិតា។

៣៥១. “នានាទិជគណាកិណ្ណា, នានាសរគណាយុតា;
នានាផលធរា រុក្ខា, នានាបុប្ផធរា វនា។

៣៥២. “ន មនុស្សេសុ ឦទិសំ, នគរំ យាទិសំ ឥទំ;
បាសាទា ពហុកា តុយ្ហំ, សោវណ្ណរូបិយាមយា;
ទទ្ទល្លមានា អាភេន្តិ, សមន្តា ចតុរោ ទិសា។

៣៥៣. “បញ្ច ទាសិសតា តុយ្ហំ, យា តេមា បរិចារិកា;
តា កម្ពុកាយូរធរា, កញ្ចនាវេឡុភូសិតា។

៣៥៤. “បល្លង្កា ពហុកា តុយ្ហំ, សោវណ្ណរូបិយាមយា;
កទលិមិគសញ្ឆន្នា, សជ្ជា គោនកសន្ថតា។

៣៥៥. “យត្ថ តុវំ វាសូបគតា, សព្ពកាមសមិទ្ធិនី;
សម្បត្តាយឌ្ឍរត្តាយ, តតោ ឧដ្ឋាយ គច្ឆសិ។

៣៥៦. “ឧយ្យានភូមឹ គន្ត្វាន, បោក្ខរញ្ញា សមន្តតោ;
តស្សា តីរេ តុវំ ឋាសិ, ហរិតេ សទ្ទលេ សុភេ។

៣៥៧. “តតោ តេ កណ្ណមុណ្ឌោ សុនខោ, អង្គមង្គានិ ខាទតិ;
យទា ច ខាយិតា អាសិ, អដ្ឋិសង្ខលិកា កតា;
ឱគាហសិ បោក្ខរណឹ, ហោតិ កាយោ យថា បុរេ។

៣៥៨. “តតោ ត្វំ អង្គបច្ចង្គី, សុចារុ បិយទស្សនា;
វត្ថេន បារុបិត្វាន, អាយាសិ មម សន្តិកំ។

៣៥៩. “កឹ នុ កាយេន វាចាយ, មនសា ទុក្កដំ កតំ;
កិស្សកម្មវិបាកេន, កណ្ណមុណ្ឌោ សុនខោ តវ;
អង្គមង្គានិ ខាទតី”តិ។ –

ទ្វាទសហិ គាថាហិ តំ តស្សា បវត្តិំ បដិបុច្ឆិ។

៣៤៨. តត្ថ **សោណ្ណសោបានផលកា**តិ សុវណ្ណមយសោបានផលកា។ **សោណ្ណវាលុកសន្ថតា**តិ សមន្តតោ សុវណ្ណមយាហិ វាលុកាហិ សន្ថតា។ **តត្ថា**តិ បោក្ខរណិយំ។ **សោគន្ធិយា**តិ សោគន្ធិកា។ **វគ្គូ**តិ សុន្ទរា រុចិរា។ **សុចិគន្ធា**តិ មនុញ្ញគន្ធា។

៣៤៩. **នានាគន្ធសមេរិតា**តិ នានាវិធសុរភិគន្ធវសេន គន្ធវាយុនា សមន្តតោ ឯរិតា។ **នានាបទុមសញ្ឆន្នា**តិ នានាវិធរត្តបទុមសញ្ឆាទិតសលិលតលា។ **បុណ្ឌរីកសមោតតា**តិ សេតបទុមេហិ ច សមោកិណ្ណា។

៣៥០. **សុរភី សម្បវាយន្តី**តិ សម្មទេវ សុគន្ធំ វាយតិ បោក្ខរណីតិ អធិប្បាយោ។ **ហំសកោញ្ចាភិរុទា**តិ ហំសេហិ ច កោញ្ចេហិ ច អភិនាទិតា។

៣៥១. នានាទិជគណាកិណ្ណាតិ នានាទិជគណាកិណ្ណា។ **នានាសរគណាយុតា**តិ នានាវិធវិហង្គមាភិរុទសមូហយុត្តា។ **នានាផលធរា**តិ នានាវិធផលធារិនោ សព្ពកាលំ វិវិធផលភារនមិតសាខត្តា។ **នានាបុប្ផធរា វនា**តិ នានាវិធសុរភិកុសុមទាយិកានិ វនានីតិ អត្ថោ។ លិង្គវិបល្លាសេន ហិ "វនា"តិ វុត្តំ។

៣៥២. ន មនុស្សេសុ ឦទិសំ នគរន្តិ យាទិសំ តវ ឥទំ នគរំ, ឦទិសំ មនុស្សេសុ នត្ថិ, មនុស្សលោកេ ន ឧបលព្ភតីតិ អត្ថោ។ **រូបិយមយា**តិ រជតមយា។ **ទទ្ទល្លមានា**តិ អតិវិយ វិរោចមានា។ **អាភេន្តី**តិ សោភយន្តិ។ **សមន្តា ចតុរោ ទិសា**តិ សមន្តតោ ចតស្សោបិ ទិសាយោ។

៣៥៣. យា តេមាតិ យា តេ ឥមា។ **បរិចារិកា**តិ វេយ្យាវច្ចការិនិយោ។ **តា**តិ តា បរិចារិកាយោ។ **កម្ពុកាយូរធរា**តិ សង្ខវលយកាយូរវិភូសិតា។ **កញ្ចនាវេឡុភូសិតា**តិ សុវណ្ណវដំសកសមលង្កតកេសហត្ថា។

៣៥៤. កទលិមិគសញ្ឆន្នាតិ កទលិមិគចម្មបច្ចត្ថរណត្ថតា។ **សជ្ជា**តិ សជ្ជិតា សយិតុំ យុត្តរូបា។ **គោនកសន្ថតា**តិ ទីឃលោមកេន កោជវេន សន្ថតា។

៣៥៥. យត្ថាតិ យស្មិំ បល្លង្កេ។ **វាសូបគតា**តិ វាសំ ឧបគតា, សយិតាតិ អត្ថោ។ **សម្បត្តាយឌ្ឍរត្តាយា**តិ អឌ្ឍរត្តិយា ឧបគតាយ។ **តតោ**តិ បល្លង្កតោ។

៣៥៦. បោក្ខរញ្ញាតិ បោក្ខរណិយា។ **ហរិតេ**តិ នីលេ។ **សទ្ទលេ**តិ តរុណតិណសញ្ឆន្នេ។ **សុភេ**តិ សុទ្ធេ។ សុភេតិ វា តស្សា អាលបនំ។ ភទ្ទេ, សមន្តតោ ហរិតេ សទ្ទលេ តស្សា បោក្ខរណិយា តីរេ ត្វំ តន្ហាន ឋាសិ តិដ្ឋសីតិ យោជនា។

៣៥៧. កណ្ណមុណ្ឌោតិ ខណ្ឌិតកណ្ណោ ឆិន្នកណ្ណោ។ **ខាយិតា អាសី**តិ ខាទិតា អហោសិ។ **អដ្ឋិសង្ខលិកា កតា**តិ អដ្ឋិសង្ខលិកមត្តា កតា។ **យថា បុរេ**តិ សុនខេន ខាទនតោ បុព្ពេ វិយ។

៣៥៨. តតោតិ បោក្ខរណី ឱគាហនតោ បច្ឆា។ **អង្គបច្ចង្គី**តិ បរិបុណ្ណសព្ពង្គបច្ចង្គវតី។ **សុចារុ**តិ សុដ្ឋុ មនោរមា។ **បិយទស្សនា**តិ ទស្សនីយា។ **អាយាសី**តិ អាគច្ឆសិ។

ឯវំ តេន រញ្ញា បុច្ឆិតា សា បេតី អាទិតោ បដ្ឋាយ អត្តនោ បវត្តិំ តស្ស កថេន្តី –

៣៦០ "កិមិលាយំ គហបតិ, សទ្ធោ អាសិ ឧបាសកោ;
តស្សាហំ ភរិយា អាសិំ, ទុស្សីលា អតិចារិនី។

៣៦១ "សោ មំ អតិចរមានាយ, សាមិកោ ឯតទព្រវិ;
'នេតំ តំ ឆន្នំ បតិរូបំ, យំ ត្វំ អតិចរាសិ មំ'។

៣៦២ "សាហំ ឃោរញ្ច សបថំ, មុសាវាទញ្ច ភាសិសំ;
'នាហំ តំ អតិចរាមិ, កាយេន ឧទ ចេតសា។

៣៦៣ "'សចាហំ តំ អតិចរាមិ, កាយេន ឧទ ចេតសា;
កណ្ណមុណ្ឌាយំ សុនខោ, អង្គមង្គានិ ខាទតុ'។

៣៦៤ "តស្ស កម្មស្ស វិបាកំ, មុសាវាទស្ស ចូភយំ;
សត្តេវ វស្សសតានិ, អនុភូតំ យតោ ហិ មេ;
កណ្ណមុណ្ឌោ ច សុនខោ, អង្គមង្គានិ ខាទតី"តិ។ – បញ្ច គាថា អាហ;

៣៦០-១. តត្ថ **កិមិលាយ**ន្តិ ឯវំនាមកេ នគរេ។ **អតិចារិនី**តិ ភរិយា ហិ បតីំ អតិក្កម្ម ចរណតោ "អតិចារិនី"តិ វុច្ចតិ។ អតិចរមានាយ មយិ សោ សាមិកោ មំ ឯតទព្រវីតិ យោជនា។ **នេតំ ឆន្ន**ន្តិអាទិ វុត្តាការទស្សនំ។ តត្ថ **នេតំ ឆន្ន**ន្តិ ន ឯតំ យុត្តំ។ **ន បតិរូប**ន្តិ តស្សេវ វេវចនំ។ **យ**ន្តិ កិរិយាបរាមសនំ។ **អតិចរាសី**តិ អតិចរសិ, អយមេវ វា បាឋោ។ យំ មំ ត្វំ អតិចរសិ, តត្ថ យំ អតិចរណំ, នេតំ ឆន្នំ នេតំ បតិរូបន្តិ អត្ថោ។

៣៦២-៤. ឃោរន្តិ ទារុណំ។ **សបថ**ន្តិ សបនំ។ **ភាសិស**ន្តិ អភាសិំ។ **សចាហ**ន្តិ សចេ អហំ។ **ត**ន្តិ ត្វំ។ **តស្ស កម្មស្សា**តិ តស្ស បាបកម្មស្ស ទុស្សីល្យកម្មស្ស។ **មុសាវាទស្ស ចា**តិ "នាហំ តំ អតិចរាមី"តិ វុត្តមុសាវាទស្ស ច។ **ឧភយ**ន្តិ ឧភយស្ស វិបាកំ។ **អនុភូត**ន្តិ អនុភូយមានំ មយាតិ អត្ថោ។ **យតោ**តិ យតោ បាបកម្មតោ។

ឯវញ្ច បន វត្វា តេន អត្តនោ កតំ ឧបការំ កិត្តេន្តី –

៣៦៥.“ត្វញ្ច ទេវ ពហុការោ, អត្ថាយ មេ ឥធាគតោ;
សុមុត្តាហំ កណ្ណមុណ្ឌស្ស, អសោកា អកុតោភយា។

៣៦៦.“តាហំ ទេវ នមស្សាមិ, យាចាមិ បញ្ជលីកតា;
ភុញ្ជ អមានុសេ កាមេ, រម ទេវ មយា សហា”តិ។ –

ទ្វេ គាថា អាហ។ តត្ថ **ទេវា**តិ រាជានំ អាលបតិ។ **កណ្ណមុណ្ឌស្សា**តិ កណ្ណមុណ្ឌតោ។ និស្សក្កេ ហិ ឥទំ សាមិវចនំ។ អថ រាជា តត្ថ វាសេន និព្ពិន្នមានសោ គមនជ្ឈាសយំ បកាសេសិ។ តំ សុត្វា បេតី រញ្ញោ បដិពទ្ធចិត្តា តត្ថេវស្ស វាសំ យាចន្តី **“តាហំ, ទេវ, នមស្សាមី”**តិ គាថមាហ។

បុន រាជា ឯកំសេន នគរំ គន្តុកាមោវ ហុត្វា អត្តនោ អជ្ឈាសយំ បវេទេន្តោ –

៣៦៧.“ភុត្តា អមានុសា កាមា, រមិតោម្ហិ តយា សហ;
តាហំ សុភគេ យាចាមិ, ខិប្បំ បដិនយាហិ ម”ន្តិ។ –

ឱសានគាថមាហ។ តត្ថ **តាហ**ន្តិ តំ អហំ។ **សុភគេ**តិ សុភគយុត្តេ។ **បដិនយាហិ ម**ន្តិ មយ្ហំ នគរមេវ មំ បដិនេហិ។ សេសំ សព្ពត្ថ បាកដមេវ។

អថ សា វិមានបេតី រញ្ញោ វចនំ សុត្វា វិយោគំ អសហមានា សោកាតុរតាយ ព្យាកុលហទយា វេធមានសរីរា នានាវិធេហិ ឧបាយេហិ អាយាចិត្វាបិ តំ តត្ថ វាសេតុំ អសក្កោន្តី ពហូហិ មហារហេហិ រតនេហិ សទ្ធិំ រាជានំ នគរំ នេត្វា បាសាទំ អារោបេត្វា កន្ទិត្វា បរិទេវិត្វា អត្តនោ វសនដ្ឋានមេវ គតា។ រាជា បន តំ ទិស្វា សញ្ជាតសំវេគោ ទានាទីនិ បុញ្ញកម្មានិ កត្វា សគ្គបរាយណោ អហោសិ។ អថ អម្ហាកំ ភគវតិ លោកេ ឧប្បជ្ជិត្វា បវត្តិតវរធម្មចក្កេ អនុក្កមេន សាវត្ថិយំ វិហរន្តេ ឯកទិវសំ អាយស្មា មហាមោគ្គល្លានោ បព្ពតចារិកំ ចរមានោ តំ ឥត្ថឹ សបរិវារំ ទិស្វា តាយ កតកម្មំ បុច្ឆិ។ សា អាទិតោ បដ្ឋាយ សព្ពំ ថេរស្ស កថេសិ។ ថេរោ តាសំ ធម្មំ ទេសេសិ។ តំ បវត្តិំ ថេរោ ភគវតោ អារោចេសិ។ ភគវា តមត្ថំ អដ្ឋុប្បត្តិំ កត្វា សម្បត្តបរិសាយ ធម្មំ ទេសេសិ។ មហាជនោ បដិលទ្ធសំវេគោ បាបតោ ឱរមិត្វា ទានាទីនិ បុញ្ញកម្មានិ កត្វា សគ្គបរាយណោ អហោសីតិ។

កណ្ណមុណ្ឌបេតិវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៣. ឧព្ពរិបេតវត្ថុវណ្ណនា

អហុ រាជា ព្រហ្មទត្តោតិ ឥទំ ឧព្ពរិបេតវត្ថុំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អញ្ញតរំ ឧបាសិកំ អារព្ភ កថេសិ ។ សាវត្ថិយំ កិរ អញ្ញតរាយ ឧបាសិកាយ សាមិកោ កាលមកាសិ។ សា បតិវិយោគទុក្ខាតុរា សោចន្តី អាឡាហនំ គន្ត្វា រោទតិ។ ភគវា តស្សា សោតាបត្តិផលស្ស ឧបនិស្សយសម្បត្តិំ ទិស្វា ករុណាយ សញ្ចោទិតមានសោ ហុត្វា តស្សា គេហំ គន្ត្វា បញ្ញត្តេ អាសនេ និសីទិ។ ឧបាសិកា សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ អថ នំ សត្ថា “កឹ, ឧបាសិកេ, សោចសី”តិ វត្វា “អាម, ភគវា, បិយវិប្បយោគេន សោចាមី”តិ វុត្តេ តស្សា សោកំ អបនេតុកាមោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ បញ្ចាលរដ្ឋេ កបិលនគរេ ចូឡនីព្រហ្មទត្តោ នាម រាជា អហោសិ។ សោ អគតិគមនំ បហាយ អត្តនោ វិជិតេ បជាយ ហិតករណនិរតោ ទស រាជធម្មេ អកោបេត្វា រជ្ជំ អនុសាសមានោ កទាចិ “អត្តនោ រដ្ឋេ កឹ វទន្តី”តិ សោតុកាមោ តុន្នវាយវេសំ គហេត្វា ឯកោ អទុតិយោ នគរតោ និក្ខមិត្វា គាមតោ គាមំ ជនបទតោ ជនបទំ វិចរិត្វា សព្ពរជ្ជំ អកណ្ដកំ អនុបបីឡំ មនុស្សេ សម្មោទមានេ អបារុតឃរេ មញ្ញេ វិហរន្តេ ទិស្វា សោមនស្សជាតោ និវត្តិត្វា នគរាភិមុខោ អាគច្ឆន្តោ អញ្ញតរស្មឹ គាមេ ឯកិស្សា វិធវាយ ទុគ្គតិត្ថិយា គេហំ បាវិសិ។ សា តំ ទិស្វា អាហ – “កោ នុ ត្វំ, អយ្យោ, កុតោ វា អាគតោសី”តិ? “អហំ តុន្នវាយោ, ភទ្ទេ, ភតិយា តុន្នវាយកម្មំ ករោន្តោ វិចរាមិ។ យទិ តុម្ហាកំ តុន្នវាយកម្មំ អត្ថិ, ភត្តញ្ច វេតនញ្ច ទេថ, តុម្ហាកម្បិ កម្មំ ករោមី”តិ។ “នត្ថម្ហាកំ កម្មំ ភត្តវេតនំ វា, អញ្ញេសំ ករោហិ, អយ្យា”តិ។ សោ តត្ថ កតិបាហំ វសន្តោ ធញ្ញបុញ្ញលក្ខណសម្បន្នំ តស្សា ធីតរំ ទិស្វា មាតរំ អាហ – “អយំ ទារិកា កឹ កេនចិ កតបរិគ្គហា, ឧទាហុ អកតបរិគ្គហា។ សចេ បន កេនចិ អកតបរិគ្គហា, ឥមំ មយ្ហំ ទេថ, អហំ តុម្ហាកំ សុខេន ជីវនូបាយំ កាតុំ សមត្ថោ”តិ។ “សាធុ, អយ្យា”តិ សា តស្ស តំ អទាសិ។

សោ តាយ សទ្ធឹ កតិបាហំ វសិត្វា តស្សា កហាបណសហស្សំ ទត្វា “អហំ កតិបាហេនេវ និវត្តិស្សាមិ។ ភទ្ទេ , ត្វំ មា ឧក្កណ្ឋសី”តិ វត្វា អត្តនោ នគរំ គន្ត្វា, នគរស្ស ច តស្ស គាមស្ស ច អន្តរេ មគ្គំ សមំ ការាបេត្វា អលង្ការាបេត្វា មហតា រាជានុភាវេន តត្ថ គន្ត្វា តំ ទារិកំ កហាបណរាសិម្ហិ ឋបេត្វា សុវណ្ណរជតកលសេហិ ន្ហាបេត្វា “ឧព្ពរី”តិ នាមំ ការាបេត្វា អគ្គមហេសិដ្ឋានេ ឋបេត្វា តញ្ច គាមំ តស្សា ញាតីនំ ទត្វា មហតា រាជានុភាវេន តំ នគរំ អានេត្វា តាយ សទ្ធឹ អភិរមមានោ យាវជីវំ រជ្ជសុខំ អនុភវិត្វា អាយុបរិយោសានេ កាលមកាសិ។ កាលកតេ ច តស្មិំ, កតេ ច សរីរកិច្ចេ ឧព្ពរី បតិវិយោគេន សោកសល្លសមប្បិតហទយា អាឡាហនំ គន្ត្វា ពហូ ទិវសេ គន្ធបុប្ផាទីហិ បូជេត្វា រញ្ញោ គុណេ កិត្តេត្វា ឧម្មាទប្បត្តា វិយ កន្ទន្តី បរិទេវន្តី អាឡាហនំ បទក្ខិណំ ករោតិ។

តេន ច សមយេន អម្ហាកំ ភគវា ពោធិសត្តភូតោ ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា អធិគតជ្ឈានាភិញ្ញោ ហិមវន្តស្ស សាមន្តា អញ្ញតរស្មិំ អរញ្ញាយតនេ វិហរន្តោ សោកសល្លសមប្បិតំ ឧព្ពរឹ ទិព្ពេន ចក្ខុនា ទិស្វា អាកាសេន អាគន្ត្វា ទិស្សមានរូបោ អាកាសេ ឋត្វា តត្ថ ឋិតេ មនុស្សេ បុច្ឆិ – “កស្សិទំ អាឡាហនំ, កស្សត្ថាយ ចាយំ ឥត្ថី ‘ព្រហ្មទត្ត, ព្រហ្មទត្តា’តិ កន្ទន្តី បរិទេវតី”តិ។ តំ សុត្វា មនុស្សា “ព្រហ្មទត្តោ នាម បញ្ចាលានំ រាជា, សោ អាយុបរិយោសានេ កាលមកាសិ, តស្សិទំ អាឡាហនំ, តស្ស អយំ អគ្គមហេសី ឧព្ពរី នាម ‘ព្រហ្មទត្ត, ព្រហ្មទត្តា’តិ តស្ស នាមំ គហេត្វា កន្ទន្តី បរិទេវតី”តិ អាហំសុ។ តមត្ថំ ទីបេន្តា សង្គីតិការា –

៣៦៨. “អហុ រាជា ព្រហ្មទត្តោ, បញ្ចាលានំ រថេសភោ;
អហោរត្តានមច្ចយា, រាជា កាលមក្រុព្ពថ។

៣៦៩. “តស្ស អាឡាហនំ គន្ត្វា, ភរិយា កន្ទតិ ឧព្ពរិ;
ព្រហ្មទត្តំ អបស្សន្តី, ព្រហ្មទត្តាតិ កន្ទតិ។

៣៧០. “ឥសិ ច តត្ថ អាគច្ឆិ, សម្បន្នចរណោ មុនិ;
សោ ច តត្ថ អបុច្ឆិត្ថ, យេ តត្ថ សុ សមាគតា។

៣៧១. “‘កស្ស ឥទំ អាឡាហនំ, នានាគន្ធសមេរិតំ;
កស្សាយំ កន្ទតិ ភរិយា, ឥតោ ទូរគតំ បតឹ;
ព្រហ្មទត្តំ អបស្សន្តី, ព្រហ្មទត្តាតិ កន្ទតិ’។

៣៧២. “តេ ច តត្ថ វិយាកំសុ, យេ តត្ថ សុ សមាគតា;
ព្រហ្មទត្តស្ស ភទ្ទន្តេ, ព្រហ្មទត្តស្ស មារិស។

៣៧៣. “តស្ស ឥទំ អាឡាហនំ, នានាគន្ធសមេរិតំ;
តស្សាយំ កន្ទតិ ភរិយា, ឥតោ ទូរគតំ បតឹ;
ព្រហ្មទត្តំ អបស្សន្តី, ព្រហ្មទត្តាតិ កន្ទតី”តិ។ – ឆ គាថា ឋបេសុំ;

៣៦៨-៩. តត្ថ **អហូ**តិ អហោសិ។ **បញ្ចាលាន**ន្តិ បញ្ចាលរដ្ឋវាសីនំ, បញ្ចាលរដ្ឋស្សេវ វា។ ឯកោបិ ហិ ជនបទោ ជនបទិកានំ រាជកុមារានំ វសេន រុឡ្ហិយា “បញ្ចាលាន”ន្តិ ពហុវចនេន និទ្ទិសីយតិ។ **រថេសភោ**តិ រថេសុ ឧសភសទិសោ, មហារថោតិ អត្ថោ។ **តស្ស អាឡាហន**ន្តិ តស្ស រញ្ញោ សរីរស្ស ទឌ្ឍដ្ឋានំ។

៣៧០. **ឥសី**តិ ឈានាទីនំ គុណានំ ឯសនដ្ឋេន ឥសិ។ **តត្ថា**តិ តស្មិំ ឧព្ពរិយា ឋិតដ្ឋានេ, សុសានេតិ អត្ថោ។ **អាគច្ឆី**តិ អាគមាសិ។ **សម្បន្នចរណោ**តិ សីលសម្បទា, ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារតា, ភោជនេ មត្តញ្ញុតា, ជាគរិយានុយោគោ, សទ្ធាទយោ សត្ត សទ្ធម្មា, ចត្តារិ រូបាវចរឈានានីតិ ឥមេហិ បន្នរសហិ ចរណសង្ខាតេហិ គុណេហិ សម្បន្នោ សមន្នាគតោ, ចរណសម្បន្នោតិ អត្ថោ។ **មុនី**តិ អត្តហិតញ្ច បរហិតញ្ច មុនាតិ ជានាតីតិ មុនិ។ **សោ ច តត្ថ អបុច្ឆិត្ថា**តិ សោ តស្មិំ ឋានេ ឋិតេ ជនេ បដិបុច្ឆិ។ **យេ តត្ថ សុ សមាគតា**តិ យេ មនុស្សា តត្ថ សុសានេ សមាគតា។ **សូ**តិ និបាតមត្តំ។ “យេ តត្ថាសុំ សមាគតា”តិ វា បាឋោ។ **អាសុ**ន្តិ អហេសុន្តិ អត្ថោ។

៣៧១. **នានាគន្ធសមេរិត**ន្តិ នានាវិធេហិ គន្ធេហិ សមន្តតោ ឯរិតំ ឧបវាសិតំ។ **ឥតោ**តិ មនុស្សលោកតោ។ **ទូរគត**ន្តិ បរលោកំ គតត្តា វទតិ។ **ព្រហ្មទត្តាតិ កន្ទតី**តិ ព្រហ្មទត្តាតិ ឯវំ នាមសំកិត្តនំ កត្វា បរិទេវនវសេន អវ្ហាយតិ។

៣៧២-៣. **ព្រហ្មទត្តស្ស ភទ្ទន្តេ, ព្រហ្មទត្តស្ស មារិសា**តិ មារិស, និរាមយកាយចិត្ត មហាមុនិ ព្រហ្មទត្តស្ស រញ្ញោ ឥទំ អាឡាហនំ, តស្សេវ ព្រហ្មទត្តស្ស រញ្ញោ អយំ ភរិយា, ភទ្ទំ តេ តស្ស ច ព្រហ្មទត្តស្ស ភទ្ទំ ហោតុ, តា

ទិសានំ មហេសីនំ ហិតានុចិន្តនេន បរលោកេ ឋិតានម្បិ ហិតសុខំ ហោតិយេវាតិ អធិប្បាយោ។

អថ សោ តាបសោ តេសំ វចនំ សុត្វា អនុកម្បំ ឧបាទាយ ឧព្ពរិយា សន្តិកំ គន្ត្វា តស្សា សោកវិនោទនត្ថំ –

៣៧៤. “ឆឡាសីតិសហស្សានិ, ព្រហ្មទត្តស្សនាមកា;
តេសមញ្ញតរំ ទឌ្ឍា, តេសំ កមនុសោចសី”តិ។ –

គាថមាហ ។ តត្ថ **ឆឡាសីតិសហស្សានី**តិ ឆសហស្សាធិកអសីតិសហស្សសង្ខា។ **ព្រហ្មទត្តស្សនាមកា**តិ ព្រហ្មទត្តោតិ ឯវំនាមកា។ **តេសំ កមនុសោចសី**តិ តេសំ ឆឡាសីតិសហស្សសង្ខាតានំ ព្រហ្មទត្តានំ កតមំ ព្រហ្មទត្តំ ត្វំ អនុសោចសិ, កតមំ បដិច្ច តេ សោកោ ឧប្បន្នោតិ បុច្ឆិ។

ឯវំ បន តេន តសិនា បុច្ឆិតា ឧព្ពរី អត្តនា អធិប្បេតំ ព្រហ្មទត្តំ អាចិក្ខន្តី –

៣៧៥. “យោ រាជា ចូឡនីបុត្តោ, បញ្ចាលានំ រថេសភោ;
តំ ភន្តេ អនុសោចាមិ, ភត្តារំ សព្ពកាមទ”ន្តិ។ –

គាថមាហ។ តត្ថ **ចូឡនីបុត្តោ**តិ ឯវំនាមស្ស រញ្ញោ បុត្តោ។ **សព្ពកាមទ**ន្តិ មយ្ហំ សព្ពស្ស ឥច្ឆិតិច្ឆិតស្ស ទាតារំ, សព្ពេសំ វា សត្តានំ ឥច្ឆិតទាយកំ។

ឯវំ ឧព្ពរិយា វុត្តេ បុន តាបសោ –

៣៧៦. “សព្ពេវាហេសុំ រាជានោ, ព្រហ្មទត្តស្សនាមកា;
សព្ពេវ ចូឡនីបុត្តា, បញ្ចាលានំ រថេសភា។

៣៧៧. “សព្ពេសំ អនុបុព្ពេន, មហេសិត្តមការយិ;
កស្មា បុរិមកេ ហិត្វា, បច្ឆិមំ អនុសោចសី”តិ។ – គាថាទ្វយមាហ;

៣៧៦. តត្ថ **សព្ពេវាហេសុ**ន្តិ សព្ពេវ តេ ឆឡាសីតិសហស្សសង្ខា រាជានោ ព្រហ្មទត្តស្ស នាមកា ចូឡនីបុត្តា បញ្ចាលានំ រថេសភាវ អហេសុំ។ ឥមេ រាជភាវាទយោ វិសេសា តេសុ ឯកស្សាបិ នាហេសុំ។

៣៧៧. **មហេសិត្តមការយី**តិ ត្វញ្ច តេសំ សព្ពេសម្បិ អនុបុព្ពេន អគ្គមហេសិភាវំ អកាសិ, អនុប្បត្តាតិ អត្ថោ។ **កស្មា**តិ គុណតោ ច សាមិកភាវតោ ច អវិសិដ្ឋេសុ ឯត្តកេសុ ជនេសុ បុរិមកេ រាជានោ បហាយ បច្ឆិមំ ឯកំមេវ កស្មា កេន ការណេន អនុសោចសីតិ បុច្ឆិ។

តំ សុត្វា ឧព្ពរី សំវេគជាតា បុន តាបសំ –

៣៧៨. “អាតុមេ ឥត្ថិភូតាយ, ទីឃរត្តាយ មារិស;
យស្សា មេ ឥត្ថិភូតាយ, សំសារេ ពហុភាសសី”តិ។ –

គាថមាហ។ តត្ថ **អាតុមេ**តិ អត្តនិ។ **ឥត្ថិភូតាយា**តិ ឥត្ថិភាវំ ឧបគតាយ។ **ទីឃរត្តាយា**តិ ទីឃរត្តំ។ អយញ្ចេត្ថ អធិប្បាយោ – ឥត្ថិភូតាយ អត្តនិ សព្ពកាលំ ឥត្ថីយេវ ហោតិ, ឧទាហុ បុរិសភាវម្បិ ឧបគច្ឆតីតិ។ **យស្សា មេ ឥត្ថិភូតាយា**តិ យស្សា មយ្ហំ ឥត្ថិភូតាយ ឯវំ តាវ ពហុសំសារេ មហេសិភាវំ មហាមុនិ ត្វំ ភាសសិ កថេសីតិ អត្ថោ។ “អាហុ មេ ឥត្ថិភូតាយា”តិ វា បាឋោ។ តត្ថ **អា**តិ អនុស្សរណត្ថេ និបាតោ។ **អាហុ មេ**តិ សយំ អនុស្សរិតំ អញ្ញាតមិទំ មយា, ឥត្ថិភូតាយ ឥត្ថិភាវំ ឧបគតាយ ឯវំ មយ្ហំ ឯត្តកំ កាលំ អបរាបរុប្បត្តិ អហោសិ។ កស្មា? យស្មា យស្សា មេ ឥត្ថិភូតាយ សព្ពេសំ អនុបុព្ពេន មហេសិត្តមការយិ, កឹ ត្វំ, មហាមុនិ, សំសារេ ពហុំ ភាសសីតិ យោជនា។

តំ សុត្វា តាបសោ អយំ និយមោ សំសារេ នត្ថិ “ឥត្ថី ឥត្ថីយេវ ហោតិ, បុរិសោ បុរិសោ ឯវា”តិ ទស្សេន្តោ –

៣៧៩. “អហុ ឥត្ថី អហុ បុរិសោ, បសុយោនិម្បិ អាគមា;
ឯវមេតំ អតីតានំ, បរិយន្តោ ន ទិស្សតី”តិ។ –

គាថមាហ។ តត្ថ **អហុ ឥត្ថី អហុ បុរិសោ**តិ ត្វំ កទាចិ ឥត្ថីបិ អហោសិ, កទាចិ បុរិសោបិ អហោសិ។ ន កេវលំ ឥត្ថិបុរិសភាវមេវ, អថ ខោ បសុ យោនិម្បិ អគមាសិ, កទាចិ បសុភាវម្បិ អគមាសិ, តិរច្ឆានយោនិម្បិ ឧបគតា អហោសិ។ **ឯវមេតំ អតីតានំ, បរិយន្តោ ន ទិស្សតី**តិ ឯវំ យថាវុត្តំ ឯតំ ឥត្ថិភាវំ បុរិសភាវំ តិរច្ឆានាទិភាវញ្ច ឧបគតានំ អតីតានំ អត្តភាវានំ បរិយន្តោ ញាណចក្ខុនា មហតា ឧស្សាហេន បស្សន្តានម្បិ ន ទិស្សតិ។ ន កេវលំ តវេវ, អថ ខោ សព្ពេសម្បិ សំសារេ បរិព្ភមន្តានំ សត្តានំ អត្តភាវស្ស បរិយន្តោ ន ទិស្សតេវ ន បញ្ញាយតេវ។ តេនាហ ភគវា –

> “អនមតគ្គោយំ, ភិក្ខវេ, សំសារោ, បុព្ពា កោដិ ន បញ្ញាយតិ អវិជ្ជានីវរណានំ សត្តានំ តណ្ហាសំយោជនានំ សន្ធាវតំ សំសរត”ន្តិ (សំ. និ. ២.១២៤)។

ឯវំ តេន តាបសេន សំសារស្ស អបរិយន្តតំ កម្មស្សកតញ្ច វិភាវេន្តេន ទេសិតំ ធម្មំ សុត្វា សំសារេ សំវិគ្គហទយា ធម្មេ ច បសន្នមានសា វិគតសោកសល្លា ហុត្វា អត្តនោ បសាទំ សោកវិគមនញ្ច បកាសេន្តី –

៣៨០. “អាទិត្តំ វត មំ សន្តំ, ឃតសិត្តំវ បាវកំ;
វារិនា វិយ ឱសិញ្ចំ, សព្ពំ និព្ពាបយេ ទរំ។

៣៨១. “អព្ពហី វត មេ សល្លំ, សោកំ ហទយនិស្សិតំ;
យោ មេ សោកបរេតាយ, បតិសោកំ អបានុទិ។

៣៨២. “សាហំ អព្ពូឡ្ហសល្លាស្មិ, សីតិភូតាស្មិ និព្ពុតា;
ន សោចាមិ ន រោទាមិ, តវ សុត្វា មហាមុនី”តិ។ –

តិស្សោ គាថា អភាសិ។ តាសំ អត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្តោយេវ។

ឥទានិ សំវិគ្គហទយាយ ឧព្ពរិយា បដិបត្តិំ ទស្សេន្តោ សត្ថា –

៣៨៣. “តស្ស តំ វចនំ សុត្វា, សមណស្ស សុភាសិតំ;
បត្តចីវរមាទាយ, បព្ពជិ អនគារិយំ។

៣៨៤. “សា ច បព្ពជិតា សន្តា, អគារស្មា អនគារិយំ;
មេត្តចិត្តំ អាភាវេសិ, ព្រហ្មលោកូបបត្តិយា។

៣៨៥. “គាមា គាមំ វិចរន្តី, និគមេ រាជធានិយោ;
ឧរុវេឡា នាម សោ គាមោ, យត្ថ កាលមក្រុព្ពថ។

៣៨៦. “មេត្តចិត្តំ អាភាវេត្វា, ព្រហ្មលោកូបបត្តិយា;
ឥត្ថិចិត្តំ វិរាជេត្វា, ព្រហ្មលោកូបគា អហូ”តិ។ – ចតស្សោ គាថា អភាសិ;

៣៨៣-៤. តត្ថ **តស្សា**តិ តស្ស តាបសស្ស។ **សុភាសិត**ន្តិ សុដ្ឋុ ភាសិតំ, ធម្មន្តិ អត្ថោ។ **បព្ពជិតា សន្តា**តិ បព្ពជ្ជំ ឧបគតា សមានា, បព្ពជិត្វា វា ហុត្វា សន្តកាយវាចា។ **មេត្តចិត្ត**ន្តិ មេត្តាសហគតំ ចិត្តំ។ ចិត្តសីសេន មេត្តជ្ឈានំ វទតិ។ **ព្រហ្មលោកូបបត្តិយា**តិ តញ្ច សា មេត្តចិត្តំ ភាវេន្តី ព្រហ្មលោកូបបត្តិយា អភាវេសិ, ន វិបស្សនាបាទកាទិអត្ថំ។ អនុប្បន្នេ ហិ ពុទ្ធេ ព្រហ្មវិហារាទិកេ ភាវេន្តា តាបសបរិព្ពាជកា យាវទេវ ភវសម្បត្តិអត្ថមេវ ភាវេសុំ។

៣៨៥-៦. **គាមា គាម**ន្តិ គាមតោ អញ្ញំ គាមំ។ **អាភាវេត្វា**តិ វឌ្ឍេត្វា ព្រូហេត្វា។ “**អភាវេត្វា**”តិ កេចិ បឋន្តិ, តេសំ អ-ការោ និបាតមត្តំ។ **ឥត្ថិចិត្តំ វិរាជេត្វា**តិ ឥត្ថិភាវេ ចិត្តំ អជ្ឈាសយំ អភិរុចិំ វិរាជេត្វា ឥត្ថិភាវេ វិរត្តចិត្តា ហុត្វា។ **ព្រហ្មលោកូបគា**តិ បដិសន្ធិគ្គហណវសេន ព្រហ្មលោកំ ឧបគមនកា អហោសិ។ សេសំ ហេដ្ឋា វុត្តនយត្តា ឧត្តានមេវ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា តស្សា ឧបាសិកាយ សោកំ វិនោទេត្វា ឧបរិ ចតុសច្ចទេសនំ អកាសិ។ សច្ចបរិយោសានេ សា ឧបាសិកា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ សម្បត្តបរិសាយ ច ទេសនា សាត្ថិកា អហោសីតិ។

ឧព្ពរិបេតវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ឥតិ ខុទ្ទក-អដ្ឋកថាយ បេតវត្ថុស្មឹ

តេរសវត្ថុបដិមណ្ឌិតស្ស

ទុតិយស្ស ឧព្ពរិវគ្គស្ស អត្ថសំវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. ចូឡវគ្គោ

១. អភិជ្ជមានបេតវត្ថុវណ្ណនា

អភិជ្ជមានេ វារិម្ហីតិ ឥទំ សត្ថរិ វេឡុវនេ វិហរន្តេ អញ្ញតរំ លុទ្ទបេតំ អារព្ភ វុត្តំ។ ពារាណសិយំ កិរ អបរទិសាភាគេ បារគង្គាយ វាសភគាមំ អតិក្កមិត្វា ចុន្ទដ្ឋិលនាមកេ គាមេ ឯកោ លុទ្ទកោ អហោសិ។ សោ អរញ្ញេ មិគេ វធិត្វា វរមំសំ អង្គារេ បចិត្វា ខាទិត្វា អវសេសំ បណ្ណបុដេ ពន្ធិត្វា កាជេន គហេត្វា គាមំ អាគច្ឆតិ។ តំ ពាលទារកា គាមទ្វារេ ទិស្វា “មំសំ មេ ទេហិ, មំសំ មេ ទេហី”តិ ហត្ថេ បសារេត្វា ឧបធាវន្តិ។ សោ តេសំ ថោកំ ថោកំ មំសំ ទេតិ។ អថេកទិវសំ មំសំ អលភិត្វា ឧទ្ទាលកបុប្ផំ បិឡន្ធិត្វា ពហុញ្ច ហត្ថេន គហេត្វា គាមំ គច្ឆន្តំ តំ ទារកា គាមទ្វារេ ទិស្វា “មំសំ មេ ទេហិ, មំសំ មេ ទេហី”តិ ហត្ថេ បសារេត្វា ឧបធាវឹសុ។ សោ តេសំ ឯកេកំ បុប្ផមញ្ជរិំ អទាសិ។

អថ អបរេន សមយេន កាលំ កត្វា បេតេសុ និព្ពត្តោ នគ្គោ វិរូបរូបោ ភយានកទស្សនោ សុបិនេបិ អន្នបានំ អជានន្តោ សីសេ អាពន្ធិតឧទ្ទាលកកុសុមមាលាកលាបោ “ចុន្ទដ្ឋិលាយំ ញាតកានំ សន្តិកេ កិញ្ចិ លភិស្សាមី”តិ គង្គាយ ឧទកេ អភិជ្ជមានេ បដិសោតំ បទសា គច្ឆតិ។ តេន ច សមយេន កោលិយោ នាម រញ្ញោ ពិម្ពិសារស្ស មហាមត្តោ កុបិតំ បច្ចន្តំ វូបសមេត្វា បដិនិវត្តេន្តោ ហត្ថិអស្សាទិបរិវារពលំ ថលបថេន បេសេត្វា សយំ គង្គាយ នទិយា អនុសោតំ នាវាយ អាគច្ឆន្តោ តំ បេតំ តថា គច្ឆន្តំ ទិស្វា បុច្ឆន្តោ –

៣៨៧.
“អភិជ្ជមានេ វារិម្ហិ, គង្គាយ ឥធ គច្ឆសិ;
នគ្គោ បុព្ពទ្ធបេតោវ, មាលធារី អលង្កតោ;
កុហិំ គមិស្សសិ បេត, កត្ថ វាសោ ភវិស្សតី”តិ។ –

គាថមាហ។ តត្ថ **អភិជ្ជមានេតិ** បទនិក្ខេបេន អភិជ្ជមានេ សង្ខាតេ, **វារិម្ហិ គង្គាយាតិ** គង្គាយ នទិយា ឧទកេ។ **ឥធាតិ** ឥមស្មិំ ឋានេ។ **បុព្ពទ្ធបេតោវាតិ** កាយស្ស បុរិមទ្ធេន អបេតោ វិយ អបេតឃោនិកោ ទេវបុត្តោ វិយ។ កថំ? **មាលធារី អលង្កតោតិ**, មាលាហិ បិឡន្ធិត្វា អលង្កតសីសគ្គោតិ អត្ថោ។ **កត្ថ វាសោ ភវិស្សតីតិ** កតរស្មិំ គាមេ ទេសេ វា តុយ្ហំ និវាសោ ភវិស្សតិ, តំ កថេហីតិ អត្ថោ។

ឥទានិ យំ តទា តេន បេតេន កោលិយេន ច វុត្តំ, តំ ទស្សេតុំ សង្គីតិការា –

៣៨៨.
“ចុន្ទដ្ឋិលំ គមិស្សាមិ, បេតោ សោ ឥតិ ភាសតិ;
អន្តរេ វាសភគាមំ, ពារាណសិញ្ច សន្តិកេ។

៣៨៩.
“តញ្ច ទិស្វា មហាមត្តោ, កោលិយោ ឥតិ វិស្សុតោ;
សត្តុំ ភត្តញ្ច បេតស្ស, បីតកញ្ច យុគំ អទា។

៣៩០.
“នាវាយ តិដ្ឋមានាយ, កប្បកស្ស អទាបយិ;
កប្បកស្ស បទិន្នម្ហិ, ឋានេ បេតស្ស ទិស្សថ។

៣៩១.
“តតោ សុវត្ថវសនោ, មាលធារី អលង្កតោ;
ឋានេ ឋិតស្ស បេតស្ស, ទក្ខិណា ឧបកប្បថ;
តស្មា ទជ្ជេថ បេតានំ, អនុកម្បាយ បុនប្បុន”ន្តិ។ – គាថាយោ អវោចុំ;

៣៨៨. តត្ថ **ចុន្ទដ្ឋិលន្តិ** ឯវំនាមកំ គាមំ។ **អន្តរេ វាសភគាមំ, ពារាណសិញ្ច សន្តិកេតិ** វាសភគាមស្ស ច ពារាណសិយា ច វេមជ្ឈេ។ អន្តរា-សទ្ទយោគេន ហេតំ សាមិអត្ថេ ឧបយោគវចនំ។ ពារាណសិយា សន្តិកេ ហិ សោ គាមោតិ។ អយញ្ហេត្ថ អត្ថោ – អន្តរេ វាសភគាមស្ស ច ពារាណសិយា ច យោ ចុន្ទដ្ឋិលនាមកោ គាមោ ពារាណសិយា អវិទូរេ, តំ គាមំ គមិស្សាមីតិ។

៣៨៩. កោលិយោ ឥតិ វិស្សុតោតិ កោលិយោតិ ឯវំបកាសិតនាមោ។ **សត្តុំ ភត្តញ្ចាតិ** សត្តុញ្ចេវ ភត្តញ្ច។ **បីតកញ្ច យុគំ អទាតិ** បីតកំ សុវណ្ណវណ្ណំ ឯកំ វត្ថយុគញ្ច អទាសិ។

៣៩០. កទា អនាសីតិ ចេ អាហ **នាវាយ តិដ្ឋមានាយ។ កប្បកស្ស អទាបយីតិ** គច្ឆន្តី នាវំ ឋបេត្វា តត្ថ ឯកស្ស ន្ហាបិតស្ស ឧបាសកស្ស ទាបេសិ , ទិន្នម្ហិ វត្ថយុគេតិ យោជនា។ **ឋានេ**តិ ឋានសោ តង្ខណញ្ញេវ។ **បេតស្ស ទិស្សថា**តិ បេតស្ស សរីរេ បញ្ញាយិត្ថ, តស្ស និវាសនបារុបនវត្ថំ សម្បជ្ជិ។ តេនាហ “**តតោ សុវត្ថវសនោ, មាលធារី អលង្កតោ**”តិ, សុវត្ថវសនោ មាលាភរណេហិ សុមណ្ឌិតបសាធិតោ។ **ឋានេ បិតស្ស បេតស្ស, ទក្ខិណា ឧបកប្បថា**តិ ទក្ខិណេយ្យដ្ឋានេ ឋិតា បនេសា ទក្ខិណា តស្ស បេតស្ស យស្មា ឧបកប្បតិ, វិនិយោគំ អគមាសិ។ **តស្មា ទជ្ជេថ បេតានំ, អនុកម្បាយ បុនប្បុន**ន្តិ បេតានំ អនុកម្បាយ បេតេ ឧទ្ទិស្ស បុនប្បុនំ ទក្ខិណំ ទទេយ្យាតិ អត្ថោ។

អថ សោ កោលិយមហាមត្តោ តំ បេតំ អនុកម្បមានោ ទានវិធឹ សម្បាទេត្វា អនុសោតំ អាគន្ត្វា សូរិយេ ឧគ្គច្ឆន្តេ ពារាណសឹ សម្បាបុណិ។ ភគវា ច តេសំ អនុគ្គហត្ថំ អាកាសេន អាគន្ត្វា គង្គាតីរេ អដ្ឋាសិ។ កោលិយមហាមត្តោបិ នាវាតោ ឱតរិត្វា ហដ្ឋបហដ្ឋោ ភគវន្តំ និមន្តេសិ – “អធិវាសេថ មេ, ភន្តេ, ភគវា អជ្ជតនាយ ភត្តំ អនុកម្បំ ឧបាទាយា”តិ។ អធិវាសេសិ ភគវា តុណ្ហីភាវេន។ សោ ភគវតោ អធិវាសនំ វិទិត្វា តាវទេវ រមណីយេ ភូមិភាគេ មហន្តំ សាខាមណ្ឌបំ ឧបរិ ចតូសុ ច បស្សេសុ នានាវិរាគវណ្ណវិចិត្ត វិវិធវសនសមលង្កតំ ការេត្វា តត្ថ ភគវតោ អាសនំ បញ្ញាបេត្វា អទាសិ។ និសីទិ ភគវា បញ្ញត្តេ អាសនេ។

អថ សោ មហាមត្តោ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា គន្ធបុប្ផាទីហិ បូជេត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសិន្នោ ហេដ្ឋា អត្តនោ វុត្តវចនំ បេតស្ស ច បដិវចនំ ភគវតោ អារោចេសិ។ ភគវា “ភិក្ខុសង្ឃោ អាគច្ឆតូ”តិ ចិន្តេសិ។ ចិន្តិតសមនន្តរមេវ ពុទ្ធានុភាវសញ្ចោទិតោ សុវណ្ណហំសគណោ វិយ ធតរដ្ឋហំសរាជំ ភិក្ខុសង្ឃោ ធម្មរាជំ សម្បរិវារេសិ។ តាវទេវ មហាជនោ សន្និបតិ “ឧឡារា ធម្មទេសនា ភវិស្សតី”តិ។ តំ ទិស្វា បសន្នមានសោ មហាមត្តោ ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ បណីតេន ខាទនីយេន ភោជនីយេន សន្តប្បេសិ។ ភគវា កតភត្តកិច្ចោ មហាជនស្ស អនុកម្បាយ “ពារាណសិសមីបគាមវាសិនោ សន្និបតន្តូ”តិ អធិដ្ឋាសិ។ សព្ពេ ច តេ តទ្ធិពលេន មហាជនា សន្និបតឹសុ, ឧឡារេ ចស្ស បេតេ បាកដេ អកាសិ។ តេសុ កេចិ ឆិន្នភិន្នបិលោតិកខណ្ឌធរា, កេចិ អត្តនោ កេសេហេវ បដិច្ឆាទិតកោបិនា, កេចិ នគ្គា យថាជាតរូបា ខុប្បិបាសាភិភូតា តចបរិយោនទ្ធា អដ្ឋិមត្តសរីរា តតោ ចិតោ ច បរិព្ភមន្តា មហាជនស្ស បច្ចក្ខតោ បញ្ញាយិំសុ។

អថ ភគវា តថារូបំ តទ្ធាភិសង្ខារំ អភិសង្ខាសិ, យថា តេ ឯកជ្ឈំ សន្និបតិត្វា អត្តនា កតំ បាបកម្មំ មហាជនស្ស បវេទេសុំ។ តមត្ថំ ទីបេន្តា សង្គីតិការា –

៣៩២. “សាតុន្នវសនា ឯកេ, អញ្ញេ កេសនិវាសនា;
បេតា ភត្តាយ គច្ឆន្តិ, បក្កមន្តិ ទិសោទិសំ។

៣៩៣. “ទូរេ ឯកេ បធាវិត្វា, អលទ្ធាវ និវត្តរេ;
ឆាតា បមុច្ឆិតា ភន្តា, ភូមិយំ បដិសុម្ភិតា។

៣៩៤. “កេចិ តត្ថ បបតិត្វា, ភូមិយំ បដិសុម្ភិតា;
បុព្ពេ អកតកល្យាណា, អគ្គិទឌ្ឍាវ អាតបេ។

៣៩៥. “មយំ បុព្ពេ បាបធម្មា, ឃរណី កុលមាតរោ;
សន្តេសុ ទេយ្យធម្មេសុ, ទីបំ នាកម្ហ អត្តនោ។

៣៩៦. “បហូតំ អន្នបានម្បិ, អបិស្សុ អវកិរីយតិ;
សម្មគ្គតេ បព្ពជិតេ, ន ច កិញ្ចិ អទម្ហសេ។

៣៩៧. “អកម្មកាមា អលសា, សាទុកាមា មហគ្ឃសា;
អាលោបបិណ្ឌទាតារោ, បដិគ្គហេ បរិភាសិម្ហសេ។

៣៩៨. “តេ ឃរា តា ច ទាសិយោ, តានេវាភរណានិ នោ;
តេ អញ្ញេ បរិចារេន្តិ, មយំ ទុក្ខស្ស ភាគិនោ។

៣៩៩. “វេណី វា អវញ្ញា ហោន្តិ, រថការី ច ទុព្ភិកា;
ចណ្ឌាលី កបណា ហោន្តិ, កប្បកា ច បុនប្បុនំ។

៤០០. “យានិ យានិ និហីនានិ, កុលានិ កបណានិ ច;
តេសុ តេស្វេវ ជាយន្តិ, ឯសា មច្ឆរិនោ គតិ។

៤០១. “បុព្ពេ ច កតកល្យាណា, ទាយកា វីតមច្ឆរា;
សគ្គំ តេ បរិបូរេន្តិ, ឱភាសេន្តិ ច នន្ទនំ។

៤០២. “វេជយន្តេ ច បាសាទេ, រមិត្វា កាមកាមិនោ;
ឧច្ចាកុលេសុ ជាយន្តិ, សភោគេសុ តតោ ចុតា។

៤០៣. “កូដាគារេ ច បាសាទេ, បល្លង្កេ បោនកត្ថតេ;
ពីជិតង្គា មោរហត្ថេហិ, កុលេ ជាតា យសស្សិនោ។

៤០៤. “អង្កតោ អង្កំ គច្ឆន្តិ, មាលធារី អលង្កតា;
ធាតិយោ ឧបតិដ្ឋន្តិ, សាយំ បាតំ សុខេសិនោ។

៤០៥. “នយិទំ អកតបុញ្ញានំ, កតបុញ្ញានមេវិទំ;
អសោកំ នន្ទនំ រម្មំ, តិទសានំ មហាវនំ។

៤០៦. “សុខំ អកតបុញ្ញានំ, ឥធ នត្ថិ បរត្ថ ច;
សុខញ្ច កតបុញ្ញានំ, ឥធ ចេវ បរត្ថ ច។

៤០៧. “តេសំ សហព្យកាមានំ, កត្តព្ពំ កុសលំ ពហុំ;
កតបុញ្ញា ហិ មោទន្តិ, សគ្គេ ភោគសមង្គិនោ”តិ។ – គាថាយោ អភាសិ;

៣៩២. តត្ថ **សាតុន្នវសនា**តិ ឆិន្នភិន្នបិលោតិកខណ្ឌនិវាសនា។ **ឯកេ**តិ ឯកច្ចេ។ **កេសនិវាសនា**តិ កេសេហេវ បដិច្ឆាទិតកោបិនា។ **ភត្តាយ គច្ឆន្តី**តិ “អប្បេវ នាម ឥតោ គតា យត្ថ វា តត្ថ វា កិញ្ចិ ឧច្ឆិដ្ឋភត្តំ វា វមិតភត្តំ វា គព្ភមលាទិកំ វា លភេយ្យាមា”តិ កត្ថចិទេវ អដ្ដត្វា ឃាសត្ថាយ គច្ឆន្តិ។ **បក្កមន្តិ ទិសោទិស**ន្តិ ទិសតោ ទិសំ អនេកយោជនន្តរិកំ ឋានំ បក្កមន្តិ។

៣៩៣. **ទូរេ**តិ ទូរេវ ឋានេ។ **ឯកេ**តិ ឯកច្ចេ បេតា។ **បធាវិត្វា**តិ ឃាសត្ថាយ ឧបធាវិត្វា។ **អលទ្ធាវ និវត្តរេ**តិ កិញ្ចិ ឃាសំ វា បានីយំ វា អលភិត្វា ឯវ និវត្តន្តិ។ **បមុច្ឆិតា**តិ ខុប្បិបាសាទិទុក្ខេន សញ្ជាតមុច្ឆា។ **ភន្តា**តិ បរិព្ភមន្តា។ **ភូមិយំ បដិសុម្ភិតា**តិ តាយ ឯវ មុច្ឆាយ ឧប្បត្តិយា បត្វា អវត្ថិត្តមត្តិកាបិណ្ឌា វិយ វិស្សស្សិត្វា បថវិយំ បតិតា។

៣៩៤. **តត្ថា**តិ គតដ្ឋានេ។ **ភូមិយំ បដិសុម្ភិតា**តិ បបាតេ បតិតា វិយ ជិឃច្ឆាទិទុក្ខេន ឋាតុំ អសមត្ថភាវេន ភូមិយំ បតិតា, តត្ថ វា គតដ្ឋានេ ឃាសាទីនំ អលាភេន ឆិន្នាសា ហុត្វា កេនចិ បដិមុខំ សុម្ភិតា បោថិតា វិយ ភូមិយំ បតិតា ហោន្តីតិ អត្ថោ។ **បុព្ពេ អកតកល្យាណា**តិ បុរិមភវេ អកតកុសលា។ **អគ្គិទឌ្ឍាវ អាតបេ**តិ និទាឃកាលេ អាតបដ្ឋានេ អគ្គិនា ទឌ្ឍា វិយ, ខុប្បិបាសគ្គិនា ឌយ្ហមានា មហាទុក្ខំ អនុភវន្តីតិ អត្ថោ។

៣៩៥. **បុព្ពេ**តិ អតីតភវេ។ **បាបធម្មា**តិ ឥស្សាកីមច្ឆរិអាទិភាវេន លាមកសភាវា។ **ឃរណី**តិ ឃរសាមិនិយោ។ **កុលមាតរោ**តិ កុលទារកានំ មាតរោ, កុលបុរិសានំ វា មាតរោ។ **ទីប**ន្តិ បតិដ្ឋំ, បុញ្ញន្តិ អត្ថោ។ តញ្ហិ សត្តានំ សុគតីសុ បតិដ្ឋាភាវតោ “បតិដ្ឋា”តិ វុច្ចតិ។ **នាកម្ហា**តិ ន ករិម្ហ។

៣៩៦. **បហូត**ន្តិ ពហុំ។ **អន្នបានម្បី**តិ អន្នញ្ច បានញ្ច។ **អបិស្សុ អវកិរីយតី**តិ **សូ**តិ និបាតមត្តំ, អបិ អវកិរីយតិ ឆឌ្ឌីយតិ។ **សម្មគ្គតេ**តិ សម្មា គតេ សម្មា បដិបន្នេ សម្មា បដិបន្នាយ។ **បព្ពជិតេ**តិ បព្ពជិតាយ។ សម្បទានេ ហិ ឥទំ ភុម្មវចនំ។ សម្មគ្គតេ វា បព្ពជិតេ សតិ លព្ភមានេតិ អត្ថោ។ **ន ច កិញ្ចិ អទម្ហសេ**តិ “កិញ្ចិមត្តម្បិ ទេយ្យធម្មំ នាទម្ហា”តិ វិប្បដិសារាភិភូតា វទន្តិ។

៣៩៧. **អកម្មកាមា**តិ សាធូតិ អកត្តព្ពំ កម្មំ អកុសលំ កាមេន្តីតិ អកម្មកាមា, សាធូហិ វា កត្តព្ពំ កុសលំ កាមេន្តីតិ កម្មកាមា, ន កម្មកាមាតិ អកម្មកាមា , កុសលធម្មេសុ អច្ឆន្ទិកាតិ អត្ថោ។ **អលសា**តិ កុសីតា កុសលកម្មករណេ និព្ពីរិយា។ **សាទុកាមា**តិ សាតមធុរវត្ថុបិយា។ **មហគ្ឃសា**តិ មហាភោជនា, ឧភយេនាបិ សុន្ទរញ្ច មធុរញ្ច ភោជនំ លភិត្វា អត្តិកានំ កិញ្ចិ អទត្វា សយមេវ ភុញ្ជិតារោតិ ទស្សេតិ។ **អាលោបបិណ្ឌទាតារោ**តិ អាលោបមត្តស្សបិ ភោជនបិណ្ឌស្ស ទាយកា។ **បដិគ្គហេ**តិ តស្ស បដិគ្គណ្ហនកេ។ **បរិភាសិម្ហសេ**តិ បរិភវំ ករោន្តា ភាសិម្ហ, អវមញ្ញិម្ហ ឧប្បណ្ឌិម្ហា ចាតិ អត្ថោ។

៣៩៨. តេ ឃរាតិ យត្ថ មយំ បុព្ពេ “អម្ហាកំ ឃរ”ន្តិ មមត្តំ អករិម្ហា, តានិ ឃរានិ យថាឋិតានិ, ឥទានិ នោ ន កិញ្ចិ ឧបកប្បតីតិ អធិប្បាយោ។ **តា ច ទាសិយោ តានេវាភរណានិ នោ**តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ តត្ថ **នោ**តិ អម្ហាកំ។ **តេ**តិ តេ ឃរាទិកេ។ **អញ្ញេ បរិចារេន្តិ**, បរិភោគាទិវសេន វិនិយោគំ ករោន្តីតិ អត្ថោ។ **មយំ ទុក្ខស្ស ភាគិនោ**តិ មយំ បន បុព្ពេ កេវលំ កីឡនប្បសុតា ហុត្វា សាបតេយ្យំ បហាយ គមនីយំ អនុគាមិកំ កាតុំ អជានន្តា ឥទានិ ខុប្បិបាសាទិទុក្ខស្ស ភាគិនោ ភវាមាតិ អត្តានំ គរហន្តា វទន្តិ។

៣៩៩. ឥទានិ យស្មា បេតយោនិតោ ចវិត្វា មនុស្សេសុ ឧប្បជ្ជន្តាបិ សត្តា យេភុយ្យេន តស្សេវ កម្មស្ស វិបាកាវសេសេន ហីនជាតិកា កបណវុត្តិនោវ ហោន្តិ, តស្មា តមត្ថំ ទស្សេតុំ **“វេណិវា”**តិអាទិនា ទ្វេ គាថា វុត្តា។ តត្ថ **វេណិវា**តិ វេនជាតិកា, វិលីវការា នឡការា ហោន្តីតិ អត្ថោ។ **វា**-សទ្ទោ អនិយមត្ថោ។ **អវញ្ញា**តិ អវញ្ញេយ្យា, អវជានិតព្ពាតិ វុត្តំ ហោតិ។ “វម្ភនា”តិ វា បាឋោ, បរេហិ ពាធនីយាតិ អត្ថោ។ **រថការី**តិ ចម្មការិនោ។ **ទុព្ភិកា**តិ មិត្តទុព្ភិកា មិត្តានំ ពាធិកា។ **ចណ្ឌាលី**តិ ចណ្ឌាលជាតិកា។ **កបណា**តិ វនិព្ពកា អតិវិយ ការុញ្ញប្បត្តា ។ **កប្បកា**តិ កប្បកជាតិកា, សព្ពត្ថ “ហោន្តិ បុនប្បុន”ន្តិ យោជនា, អបរាបរម្បិ ឥមេសុ និហីនកុលេសុ ឧប្បជ្ជន្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។

៤០០. តេសុ តេស្វេវ ជាយន្តីតិ យានិ យានិ អញ្ញានិបិ នេសាទបុក្កុសកុលាទីនិ កបណានិ អតិវិយ វម្ភនិយានិ បរមទុគ្គតានិ ច, តេសុ តេសុ ឯវ និហីនកុលេសុ មច្ឆរិយមលេន បេតេសុ និព្ពត្តិត្វា តតោ ចុតា និព្ពត្តន្តិ។ តេនាហ **“ឯសា មច្ឆរិនោ គតី”**តិ។

៤០១. ឯវំ អកតបុញ្ញានំ សត្តានំ គតឹ ទស្សេត្វា ឥទានិ កតបុញ្ញានំ គតឹ ទស្សេតុំ **“បុព្ពេ ច កតកល្យាណា”**តិ សត្ត គាថា វុត្តា។ តត្ថ **សគ្គំ តេ បរិបូរេន្តី**តិ យេ បុព្ពេ បុរិមជាតិយំ កតកល្យាណា ទាយកា ទានបុញ្ញាភិរតា វិគតមលមច្ឆេរា, តេ អត្តនោ រូបសម្បត្តិយា ចេវ បរិវារសម្បត្តិយា ច សគ្គំ ទេវលោកំ បរិបូរេន្តិ បរិបុណ្ណំ ករោន្តិ។ **ឱភាសេន្តិ ច នន្ទន**ន្តិ ន កេវលំ បរិបូរេន្តិយេវ, អថ ខោ កប្បរុក្ខាទីនំ បភាហិ សភាវេនេវ ឱភាសមានម្បិ នន្ទនវនំ អត្តនោ វត្ថាភរណជុតីហិ សរីរប្បភាយ ច អភិភវិត្វា ចេវ ឱភាសេត្វា ច ជោតេន្តិ។

៤០២. កាមកាមិនោតិ យថិច្ឆិតេសុ កាមគុណេសុ យថាកាមំ បរិភោគវន្តោ។ **ឧច្ចាកុលេសូ**តិ ឧច្ចេសុ ខត្តិយកុលាទីសុ កុលេសុ។ **សភោគេសូ**តិ មហាវិភវេសុ។ **តតោ ចុតា**តិ តតោ ទេវលោកតោ ចុតា។

៤០៣. កូដាគារេ ច បាសាទេតិ កូដាគារេ ច បាសាទេ ច។ **ពីជិតង្គា**តិ ពីជិយមានទេហា។ **មោរហត្ថេហី**តិ មោរបិញ្ឆបដិមណ្ឌិតពីជនីហត្ថេហិ។ **យសស្សិនោ**តិ បរិវារវន្តោ រមន្តីតិ អធិប្បាយោ។

៤០៤. អង្កតោ អង្កំ គច្ឆន្តីតិ ទារកកាលេបិ ញាតីនំ ធាតីនញ្ច អង្កដ្ឋានតោ អង្កដ្ឋានមេវ គច្ឆន្តិ, ន ភូមិតលន្តិ អធិប្បាយោ។ **ឧបតិដ្ឋន្តី**តិ ឧបដ្ឋានំ ករោន្តិ។ **សុខេសិនោ**តិ សុខមិច្ឆន្តា, “មា សីតំ វា ឧណ្ហំ វា”តិ អប្បកម្បិ ទុក្ខំ បរិហរន្តា ឧបតិដ្ឋន្តីតិ អធិប្បាយោ។

៤០៥. នយិទំ អកតបុញ្ញានន្តិ ឥទំ សោកវត្ថុអភាវតោ អសោកំ រម្មំ រមណីយំ តិទសានំ តាវតឹសទេវានំ **មហាវនំ** មហាឧបវនភូតំ **នន្ទនំ** នន្ទនវនំ អកតបុញ្ញានំ ន ហោតិ, តេហិ លទ្ធុំ ន សក្កាតិ អត្ថោ។

៤០៦. ឥធាតិ ឥមស្មឹ មនុស្សលោកេ វិសេសតោ បុញ្ញំ ករីយតិ, តំ សន្ធាយាហ។ **ឥធា**តិ វា ទិដ្ឋធម្មេ។ **បរត្ថា**តិ សម្បរាយេ។

៤០៧. តេសន្តិ តេហិ យថាវុត្តេហិ ទេវេហិ។ **សហព្យកាមាន**ន្តិ សហភាវំ ឥច្ឆន្តេហិ។ **ភោគសមង្គិនោ**តិ ភោគេហិ សមន្នាគតា, ទិព្ពេហិ បញ្ចកាមគុណេហិ សមប្បិតា មោទន្តីតិ អត្ថោ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវ។

ឯវំ តេហិ បេតេហិ សាធារណតោ អត្តនា កតកម្មស្ស ច គតិយា បុញ្ញកម្មស្ស ច គតិយា បវេទិតាយ សំវិគ្គមនស្ស កោឡិយាមច្ចបមុខស្ស តត្ថ សន្និបតិតស្ស មហាជនស្ស អជ្ឈាសយានុរូបំ ភគវា វិត្ថារេន ធម្មំ ទេសេសិ។ ទេសនាបរិយោសានេ ចតុរាសីតិយា បាណសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសីតិ។

អភិជ្ជមានបេតវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. សាណវាសិត្ថេរបេតវត្ថុវណ្ណនា

កុណ្ឌិនាគរិយោ ថេរោតិ ឥទំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ អាយស្មតោ សាណវាសិត្ថេរស្ស ញាតិបេតេ អារព្ភ វុត្តំ។ អតីតេ កិរ ពារាណសិយំ កិតវស្ស នាម រញ្ញោ បុត្តោ ឧយ្យានកីឡំ កីឡិត្វា និវត្តន្តោ សុនេត្តំ នាម បច្ចេកពុទ្ធំ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា នគរតោ និក្ខមន្តំ ទិស្វា ឥស្សរិយមទមត្តោ ហុត្វា “កថញ្ហិ នាម មយ្ហំ អញ្ជលឹ អកត្វា អយំ មុណ្ឌកោ គច្ឆតី”តិ បទុដ្ឋចិត្តោ ហត្ថិក្ខន្ធតោ ឱតរិត្វា “កច្ចិ តេ បិណ្ឌបាតោ លទ្ធោ”តិ អាលបន្តោ ហត្ថតោ បត្តំ គហេត្វា បថវិយំ បាតេត្វា ភិន្ទិ។ អថ នំ សព្ពត្ថ តាទិភាវប្បត្តិយា និព្ពិការំ ករុណាវិប្ផារសោមនស្ស និបាតបសន្នចិត្តមេវ ឱលោកេន្តំ អដ្ឋានាឃាតេន ទូសិតចិត្តោ “កឹ មំ កិតវស្ស រញ្ញោ បុត្តំ ន ជានាសិ, ត្វំ ឱលោកយន្តោ មយ្ហំ កឹ ករិស្សសី”តិ វត្វា អវហសន្តោ បក្កាមិ។ បក្កន្តមត្តស្សេវ ចស្ស នរកគ្គិទាហបដិភាគោ ពលវ សរីរទាហោ ឧប្បជ្ជិ។ សោ តេន មហាសន្តាបេនាភិភូតកាយោ អតិពាឡ្ហំ ទុក្ខវេទនាភិតុន្នោ កាលំ កត្វា អវីចិមហានិរយេ និព្ពត្តិ។

សោ តត្ថ ទក្ខិណបស្សេន វាមបស្សេន ឧត្តានោ អវកុជ្ជោតិ ពហូហិ បការេហិ បរិវត្តិត្វា ចតុរាសីតិ វស្ស សហស្សានិ បច្ចិត្វា តតោ ចុតោ បេតេសុ អបរិមិតកាលំ ខុប្បិបាសាទិទុក្ខំ អនុភវិត្វា តតោ ចុតោ ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ កុណ្ឌិនគរស្ស សមីបេ កេវដ្ដគាមេ និព្ពត្តិ។ តស្ស ជាតិស្សរញាណំ ឧប្បជ្ជិ, តេន សោ បុព្ពេ អត្តនា អនុភូតបុព្ពំ ទុក្ខំ អនុស្សរន្តោ វយប្បត្តោបិ បាបភយេន ញាតកេហិបិ សទ្ធឹ មច្ឆពន្ធនត្ថំ ន គច្ឆតិ។ តេសុ គច្ឆន្តេសុ មច្ឆេ ឃាតេតុំ អនិច្ឆន្តោ និលីយតិ, គតោ ច ជាលំ ភិន្ទតិ, ជីវន្តេ វា មច្ឆេ គហេត្វា ឧទកេ វិស្សជ្ជេតិ, តស្ស តំ កិរិយំ អរោចន្តា ញាតកា គេហតោ តំ នីហរឹសុ។ ឯកោ បនស្ស ភាតា សិនេហពទ្ធហទយោ អហោសិ។

តេន ច សមយេន អាយស្មា អានន្ទោ កុណ្ឌិនគរំ ឧបនិស្សាយ សាណបព្ពតេ វិហរតិ។ អថ សោ កេវដ្ដបុត្តោ ញាតកេហិ បរិច្ចត្តោ ហុត្វា ឥតោ ចិតោ ច បរិព្ភមន្តោ តំ បទេសំ បត្តោ ភោជនវេលាយ ថេរស្ស សន្តិកំ ឧបសង្កមិ។ ថេរោ តំ បុច្ឆិត្វា ភោជនេន អត្ថិកភាវំ ញត្វា តស្ស ភត្តំ ទត្វា កតភត្តកិច្ចោ សព្ពំ តំ បវត្តឹ ញត្វា ធម្មកថាយ បសន្នមានសំ ញត្វា “បព្ពជិស្សសិ, អាវុសោ”តិ? “អាម, ភន្តេ, បព្ពជិស្សាមី”តិ។ ថេរោ តំ បព្ពាជេត្វា តេន សទ្ធឹ ភគវតោ សន្តិកំ អគមាសិ។ អថ នំ សត្ថា អាហ – “អានន្ទ, ឥមំ សាមណេរំ អនុកម្បេយ្យាសី”តិ។ សោ ច អកតកុសលត្តា អប្បលាភោ អហោសិ។ អថ នំ សត្ថា អនុគ្គណ្ហន្តោ ភិក្ខូនំ បរិភោគត្ថាយ បានីយឃដានំ បរិបូរណេ និយោជេសិ។ តំ ទិស្វា ឧបាសកា តស្ស ពហូនិ និច្ចភត្តានិ បដ្ឋបេសុំ។

សោ អបរេន សមយេន លទ្ធូបសម្បទោ អរហត្តំ បត្វា ថេរោ ហុត្វា ទ្វាទសហិ ភិក្ខូហិ សទ្ធឹ សាណបព្ពតេ វសិ។ តស្ស បន ញាតកា បញ្ចសតមត្តា អនុបចិតកុសលកម្មា ឧបចិតមច្ឆេរាទិបាបធម្មា កាលំ កត្វា បេតេសុ និព្ពត្តឹសុ។ តស្ស បន មាតាបិតរោ “ឯស អម្ហេហិ បុព្ពេ គេហតោ និក្កឌ្ឍិតោ”តិ សារជ្ជមានា តំ អនុបសង្កមិត្វា តស្មឹ ពទ្ធសិនេហំ ភាតិកំ បេសេសុំ។ សោ ថេរស្ស គាមំ បិណ្ឌាយ បវិដ្ឋសមយេ ទក្ខិណជាណុមណ្ឌលំ បថវិយំ បតិដ្ឋាបេត្វា កតញ្ជលី អត្តានំ ទស្សេត្វា “**មាតា បិតា ច តេ, ភន្តេ**”តិអាទិគាថា អវោច។ **កុណ្ឌិនាគរិយោ ថេរោ**តិអាទយោ បន អាទិតោ បញ្ច គាថា តាសំ សម្ពន្ធទស្សនត្ថំ ធម្មសង្គាហកេហិ ឋបិតា។

៤០៨. “កុណ្ឌិនាគរិយោ ថេរោ, សាណវាសិនិវាសិកោ;
បោដ្ឋបាទោតិ នាមេន, សមណោ ភាវិតិន្ទ្រិយោ។

៤០៩. “តស្ស មាតា បិតា ភាតា, ទុគ្គតា យមលោកិកា;
បាបកម្មំ ករិត្វាន, បេតលោកំ ឥតោ គតា។

៤១០. “តេ ទុគ្គតា សូចិកដ្ដា, កិលន្តា នគ្គិនោ កិសា;
ឧត្តសន្តា មហត្តាសា, ន ទស្សេន្តិ កុរូរិនោ។

៤១១. “តស្ស ភាតា វិតរិត្វា, នគ្គោ ឯកបថេកកោ;
ចតុកុណ្ឌិកោ ភវិត្វាន, ថេរស្ស ទស្សយីតុមំ។

៤១២. “ថេរោ ចាមនសិកត្វា, តុណ្ហីភូតោ អតិក្កមិ;
សោ ច វិញ្ញាបយី ថេរំ, ‘ភាតា បេតគតោ អហំ’។

៤១៣. “មាតា បិតា ច តេ ភន្តេ, ទុគ្គតា យមលោកិកា;
បាបកម្មំ ករិត្វាន, បេតលោកំ ឥតោ គតា។

៤១៤. “តេន ទុគ្គតា សូចិកដ្ដា, កិលន្តា នគ្គិនោ កិសា;
ឧត្តសន្តា មហត្តាសា, ន ទស្សេន្តិ កុរូរិនោ។

៤១៥‘អនុកម្បស្ស ការុណិកោ, ទត្វា អន្វាទិសាហិ នោ;
តវ ទិន្នេន ទានេន, យាបេស្សន្តិ កុរូរិនោ’’តិ។

៤០៨-៩. តត្ថ **កុណ្ឌិនាគរិយោ ថេរោ**តិ ឯវំនាមកេ នគរេ ជាតសំវឌ្ឍត្ថេរោ, ‘‘កុណ្ឌិកនគរោ ថេរោ’’តិបិ បាឋោ, សោ ឯវត្ថោ។ **សាណវាសិនិវាសិកោ**តិ សាណបព្ពតវាសី។ **បោដ្ឋបាទោតិ នាមេនា**តិ នាមេន បោដ្ឋបាទោ នាម។ **សមណោ**តិ សមិតបាបោ។ **ភាវិតិន្ទ្រិយោ**តិ អរិយមគ្គភាវនាយ ភាវិតសទ្ធាទិឥន្ទ្រិយោ, អរហាតិ អត្ថោ។ **តស្សា**តិ តស្ស សាណវាសិត្ថេរស្ស។ **ទុគ្គតា**តិ ទុគ្គតិគតា។

៤១០. **សូចិកដ្ដា**តិ បូតិនា លូខគត្តា អដ្ដកា, សូចិកាតិ លទ្ធនាមាយ ឧប្បិបាសាយ អដ្ដា បីឡិតា។ ‘‘សូចិកណ្ឋា’’តិ កេចិ បឋន្តិ, សូចិឆិទ្ទសទិសមុខទ្វារាតិ អត្ថោ។ **កិលន្តា**តិ កិលន្តកាយចិត្តា។ **នគ្គិនោ**តិ នគ្គរូបានិច្ចោឡា។ **កិសា**តិ អដ្ឋិត្តចមត្តសរីរតាយ កិសទេហា។ **ឧត្តសន្តា**តិ ‘‘អយំ សមណោ អម្ហាកំ បុត្តោ’’តិ ឱត្តប្បេន ឧត្រាសំ អាបជ្ជន្តា ។ **មហត្តាសា**តិ អត្តនា បុព្ពេ កតកម្មំ បដិច្ច សញ្ជាតមហាភយា។ **ន ទស្សេន្តី**តិ អត្តានំ ន ទស្សេន្តិ, សម្មុខីភាវំ ន គច្ឆន្តិ។ **កុរូរិនោ**តិ ទារុណកម្មន្តា។

៤១១. **តស្ស ភាតា**តិ សាណវាសិត្ថេរស្ស ភាតា។ **វិតរិត្វា**តិ វិតិណ្ណោ ហុត្វា, ឱត្តប្បសន្តាសភយាតិ អត្ថោ។ វិតុរិត្វាតិ វា បាឋោ, តុរិតោ ហុត្វា, តរមានរូបោ ហុត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ឯកបថេ**តិ ឯកបទិកមគ្គេ។ **ឯកកោ**តិ ឯកិកោ អទុតិយោ។ **ចតុកុណ្ឌិកោ ភវិត្វានា**តិ ចតូហិ អង្គេហិ កុណ្ឌេតិ អត្តភាវំ បវត្តេតីតិ ចតុកុណ្ឌិកោ, ទ្វីហិ ជាណូហិ ទ្វីហិ ហត្ថេហិ គច្ឆន្តោ តិដ្ឋន្តោ ច, ឯវំភូតោ ហុត្វាតិ អត្ថោ។ សោ ហិ ឯវំ បុរតោ កោបីនបដិច្ឆាទនា ហោតីតិ តថា អកាសិ។ **ថេរស្ស ទស្សយីតុម**ន្តិ ថេរស្ស អត្តានំ ឧទ្ទិសយិ ទស្សេសិ។

៤១២. **អមនសិកត្វា**តិ ‘‘អយំ នាម ឯសោ’’តិ ឯវំ មនសិ អករិត្វា អនាវជ្ជេត្វា។ **សោ ចា**តិ សោ បេតោ។ **ភាតា បេតគតោ អហ**ន្តិ ‘‘អហំ អតីតត្តភាវេ ភាតា, ឥទានិ បេតភូតោ ឥធាគតោ’’តិ វត្វា វិញ្ញាបយិ ថេរន្តិ យោជនា។

៤១៣-៥. យថា បន វិញ្ញាបយិ, តំ ទស្សេតុំ **‘‘មាតា បិតា ចា’’**តិអាទិនា តិស្សោ គាថា វុត្តា។ តត្ថ **មាតា បិតា ច តេ**តិ តវ មាតា ច បិតា ច។ **អនុកម្បស្សុ**តិ អនុគ្គណ្ហ អនុទយំ ករោហិ។ **អន្វាទិសាហី**តិ អាទិស។ **នោ**តិ អម្ហាកំ។ **តវ ទិន្នេនា**តិ តយា ទិន្នេន។

តំ សុត្វា ថេរោ យថា បដិបជ្ជិ, តំ ទស្សេតុំ –

៤១៦‘‘ថេរោ ចរិត្វា បិណ្ឌាយ, ភិក្ខូ អញ្ញេ ច ទ្វាទស;
ឯកជ្ឈំ សន្និបតីសុ, ភត្តវិស្សគ្គការណា។

៤១៧‘‘ថេរោ សព្ពេវ តេ អាហ, យថាលទ្ធំ ទទាថ មេ;
សង្ឃភត្តំ ករិស្សាមិ, អនុកម្បាយ ញាតិនំ។

៤១៨‘‘និយ្យាទយីសុ ថេរស្ស, ថេរោ សង្ឃំ និមន្តយិ;
ទត្វា អន្វាទិសិ ថេរោ, មាតុ បិតុ ច ភាតុនោ;
‘ឥទំ មេ ញាតីនំ ហោតុ, សុខិតា ហោន្តុ ញាតយោ’។

៤១៩‘‘សមនន្តរានុទ្ទិដ្ឋេ, ភោជនំ ឧទបជ្ជថ;
សុចឹ បណីតំ សម្បន្នំ, អនេករសព្យញ្ជនំ។

៤២០‘‘តតោ ឧទ្ទស្សយី ភាតា, វណ្ណវា ពលវា សុខី;
បហូតំ ភោជនំ ភន្តេ, បស្ស នគ្គាម្ហសេ មយំ;
តថា ភន្តេ បរក្កម, យថា វត្ថំ លភាមសេ។

៤២១‘‘ថេរោ សង្ការកូដម្ហា, ឧច្ចិនិត្វាន នន្តកេ;
បិលោតិកំ បដំ កត្វា, សង្ឃេ ចាតុទ្ទិសេ អទា។

៤២២‘‘ទត្វា អន្វាទិសី ថេរោ, មាតុ បិតុ ច ភាតុនោ;
‘ឥទំ មេ ញាតីនំ ហោតុ, សុខិតា ហោន្តុ ញាតយោ’។

៤២៣សមនន្តរានុទ្ទិដ្ឋេ, វត្ថានិ ឧទបជ្ជិសុំ;
តតោ សុវត្ថវសនោ, ថេរស្ស ទស្សយិតុមំ។

៤២៤“យាវតា នន្ទរាជស្ស, វិជិតស្មិំ បដិច្ឆទា;
តតោ ពហុតរា ភន្តេ, វត្ថានច្ឆាទនានិ នោ។

៤២៥“កោសេយ្យកម្ពលីយានិ, ខោមកប្បាសិកានិ ច;
វិបុលា ច មហគ្ឃា ច, តេបាកាសេវលម្ពរេ។

៤២៦“តេ មយំ បរិទហាម, យំ យញ្ហិ មនសោ បិយំ;
តថា ភន្តេ បរក្កម, យថា គេហំ លភាមសេ។

៤២៧“ថេរោ បណ្ណកុដឹ កត្វា, សង្ឃេ ចាតុទ្ទិសេ អទា;
ទត្វា ច អន្វាទិសិ ថេរោ, មាតុ បិតុ ច ភាតុនោ;
‘ឥទំ មេ ញាតីនំ ហោតុ, សុខិតា ហោន្តុ ញាតយោ’។

៤២៨“សមនន្តរានុទ្ទិដ្ឋេ, ឃរានិ ឧទបជ្ជិសុំ;
កូដាគារនិវេសនា, វិភត្តា ភាគសោ មិតា។

៤២៩“ន មនុស្សេសុ ឦទិសា, យាទិសា នោ ឃរា ឥធ;
អបិ ទិព្ពេសុ យាទិសា, តាទិសា នោ ឃរា ឥធ។

៤៣០“ទទ្ទល្លមានា អាភេន្តិ, សមន្តា ចតុរោ ទិសា;
តថា ភន្តេ បរក្កម, យថា បានីយំ លភាមសេ។

៤៣១“ថេរោ ករណំ បូរេត្វា, សង្ឃេ ចាតុទ្ទិសេ អទា;
ទត្វា អន្វាទិសី ថេរោ, មាតុ បិតុ ច ភាតុនោ;
‘ឥទំ មេ ញាតីនំ ហោតុ, សុខិតា ហោន្តុ ញាតយោ’។

៤៣២“សមនន្តរានុទ្ទិដ្ឋេ, បានីយំ ឧទបជ្ជថ;
គម្ភីរា ចតុរស្សា ច, បោក្ខរញ្ញោ សុនិម្មិតា។

៤៣៣“សីតោទិកា សុប្បតិត្ថា, សីតា អប្បដិគន្ធិយា;
បទុមុប្បលសញ្ឆន្នា, វារិកិញ្ជក្ខបូរិតា។

៤៣៤“តត្ថ ន្ហត្វា បិវិត្វា ច, ថេរស្ស បដិទស្សយុំ;
បហូតំ បានីយំ ភន្តេ, បាទា ទុក្ខា ផលន្តិ នោ។

៤៣៥“អាហិណ្ឌមានា ខញ្ជាម, សក្ខរេ កុសកណ្ដកេ;
តថា ភន្តេ បរក្កម, យថា យានំ លភាមសេ។

៤៣៦“ថេរោ សិបាដិកំ លទ្ធា, សង្ឃេ ចាតុទ្ទិសេ អទា;
ទត្វា អន្វាទិសី ថេរោ, មាតុ បិតុ ច ភាតុនោ;
‘ឥទំ មេ ញាតីនំ ហោតុ, សុខិតា ហោន្តុ ញាតយោ’។

៤៣៧“សមនន្តរានុទ្ទិដ្ឋេ , បេតា រថេន មាគមុំ;
អនុកម្បិតម្ហ ភទន្តេ, ភត្តេនច្ឆាទនេន ច។

៤៣៨“ឃរេន បានីយទានេន, យានទានេន ចូភយំ;
មុនី ការុណិកំ លោកេ, ភន្តេ វន្ទិតុមាគតា”តិ។ – គាថាយោ អាហំសុ;

៤១៦-៧. តត្ថ **ថេរោ ចរិត្វា បិណ្ឌាយា**តិ ថេរោ បិណ្ឌាបាតចារិកាយ ចរិត្វា។ **ភិក្ខូ អញ្ញេ ច ទ្វាទសា**តិ ថេរេន សហ វសន្តា អញ្ញេ ច ទ្វាទស ភិក្ខូ **ឯកជ្ឈំ** ឯកតោ **សន្និបតឹសុ**។ កស្មាតិ ចេ? **ភត្តវិស្សគ្គការណា**តិ ភត្តកិច្ចការណា ភុញ្ជននិមិត្តំ។ **តេ**តិ តេ ភិក្ខូ។ **យថាលទ្ធ**ន្តិ យំ យំ លទ្ធំ។ **ទទាថា**តិ ទេថ។

៤១៨. និយ្យាទយីសូតិ អទំសុ។ **សង្ឃំ និមន្តយី**តិ តេ ឯវ ទ្វាទស ភិក្ខូ សង្ឃុទ្ទេសវសេន តំ ភត្តំ ទាតុំ និមន្តេសិ។ **អន្វាទិសី**តិ អាទិសិ។ តត្ថ យេសំ អន្វាទិសិ, តេ ទស្សេតុំ "**មាតុ បិតុ ច ភាតុនោ, ឥទំ មេ ញាតីនំ ហោតុ, សុខិតា ហោន្តុ ញាតយោ**"តិ វុត្តំ។

៤១៩. សមនន្តរានុទ្ទិដ្ឋេតិ ឧទ្ទិដ្ឋសមនន្តរមេវ។ **ភោជនំ ឧទបជ្ជថា**តិ តេសំ បេតានំ ភោជនំ ឧប្បជ្ជិ។ កីទិសន្តិ អាហ "**សុចិ**"ន្តិអាទិ។ តត្ថ **អនេករសព្យញ្ជន**ន្តិ នានារសេហិ ព្យញ្ជនេហិ យុត្តំ, អថ វា អនេករសំ អនេកព្យញ្ជនញ្ច។ **តតោ**តិ ភោជនលាភតោ បច្ឆា។

៤២០. ឧទ្ទស្សយី ភាតាតិ ភាតិកភូតោ បេតោ ថេរស្ស អត្តានំ ទស្សេសិ។ **វណ្ណវា ពលវា សុខី**តិ តេន ភោជនលាភេន តាវទេវ រូបសម្បន្នោ ពលសម្បន្នោ សុខិតោវ ហុត្វា។ **បហូតំ ភោជនំ, ភន្តេ**តិ, ភន្តេ, តវ ទានានុភាវេន បហូតំ អនប្បកំ ភោជនំ អម្ហេហិ លទ្ធំ។ **បស្ស នគ្គាម្ហសេ**តិ ឱលោកេហិ, នគ្គិកា បន អម្ហ, តស្មា តថា, ភន្តេ, **បរក្កម** បយោគំ ករោហិ។ **យថា វត្ថំ លភាមសេ**តិ យេន បការេន យាទិសេន បយោគេន សព្ពេវ មយំ វត្ថានិ លភេយ្យាម, តថា វាយមថាតិ អត្ថោ។

៤២១. សង្ការកូដម្ហាតិ តត្ថ តត្ថ សង្ការដ្ឋានតោ។ **ឧច្ចិនិត្វានា**តិ គវេសនវសេន គហេត្វា។ **នន្តកេ**តិ ឆិន្នបរិយន្តេ ឆឌ្ឌិតទុស្សខណ្ឌេ ។ តេ បន យស្មា ខណ្ឌភូតា បិលោតិកា នាម ហោន្តិ, តាហិ ច ថេរោ ចីវរំ កត្វា សង្ឃស្ស អទាសិ, តស្មា អាហ "**បិលោតិកំ បដំ កត្វា, សង្ឃេ ចាតុទ្ទិសេ អទា**"តិ។ តត្ថ **សង្ឃេ ចាតុទ្ទិសេ អទា**តិ ចតូហិបិ ទិសាហិ អាគតភិក្ខុសង្ឃស្ស អទាសិ។ សម្បទានត្ថេ ហិ ឥទំ ភុម្មវចនំ។

៤២៣-៤. សុវត្ថវសនោតិ សុន្ទរវត្ថវសនោ។ **ថេរស្ស ទស្សយីតុម**ន្តិ ថេរស្ស អត្តានំ ទស្សយិ ទស្សេសិ, បាកដោ អហោសិ។ បដិច្ឆាទយតិ ឯត្ថាតិ **បដិច្ឆទា**។

៤២៨-៩. កូដាគារនិវេសនាតិ កូដាគារភូតា គេហព្ភនិវេសនសង្ខាតា ច ឃរា។ លិង្គវិបល្លាសវសេន ហេតំ វុត្តំ។ **វិភត្តា**តិ សមចតុរស្សអាយតវដ្ដសណ្ឋានាទិវសេន វិភត្តា។ **ភាគសោ មិតា**តិ ភាគេន បរិច្ឆិន្នា។ **នោ**តិ អម្ហាកំ។ **ឥធា**តិ ឥមស្មឹ បេតលោកេ។ **អបិ ទិព្ពេសូ**តិ **អបី**តិ និបាតមត្តំ, ទេវលោកេសូតិ អត្ថោ។

៤៣១. ករណន្តិ ធមករណំ។ **បូរេត្វា**តិ ឧទកស្ស បូរេត្វា។ **វារិកិញ្ជក្ខបូរិតា**តិ តត្ថ តត្ថ វារិមត្ថកេ បទុមុប្បលាទីនំ កេសរភារេហិ សញ្ឆាទិតវសេន បូរិតា។ **ផលន្តី**តិ បុប្ផន្តិ, បណ្ឌិកបរិយន្តាទីសុ វិទាលេន្តីតិ អត្ថោ។

៤៣៥-៦. អាហិណ្ឌមានាតិ វិចរមានា។ **ខញ្ជមា**តិ ខញ្ជនវសេន គច្ឆាម។ **សក្ខរេ កុសកណ្ដកេ**តិ សក្ខរវតិ កុសកណ្ដកវតិ ច ភូមិភាគេ, សក្ខរេ កុសកណ្ដកេ ច អក្កមន្តាតិ អត្ថោ។ **យាន**ន្តិ រថវយ្ហាទិកំ យំកិញ្ចិ យានំ។ **សិបាដិក**ន្តិ ឯកបដលឧបាហនំ។

៤៣៧-៨. រថេន មាគមុន្តិ មការោ បទសន្ធិករោ, រថេន អាគមំសុ។ **ឧភយ**ន្តិ ឧភយេន ទានេន, យានទានេន ចេវ ភត្តាទិចតុបច្ចយទានេន ច។ បានីយទានេន ហេត្ថ ភេសជ្ជទានម្បិ សង្គហិតំ។ សេសំ ហេដ្ឋា វុត្តនយត្តា ឧត្តានមេវាតិ។

ថេរោ តំ បវត្តិំ ភគវតោ អារោចេសិ។ ភគវា តមត្ថំ អដ្ឋុប្បត្តិំ កត្វា "យថា ឥមេ ឯតរហិ, ឯវំ ត្វម្បិ ឥតោ អនន្តរាតីតេ អត្តភាវេ បេតោ ហុត្វា មហាទុក្ខំ អនុភវី"តិ វត្វា ថេរេន យាចិតោ សុត្តបេតវត្ថុំ កថេត្វា សម្បត្តបរិសាយ ធម្មំ ទេសេសិ។ តំ សុត្វា មហាជនោ សញ្ជាតសំវេគោ ទានសីលាទិបុញ្ញកម្មនិរតោ អហោសីតិ។

សាណវាសិត្ថេរបេតវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. រថការបេតិវត្ថុវណ្ណនា

វេឡុរិយថម្ភំ រុចិរំ បភស្សរន្តិ ឥទំ សត្ថរិ សាវត្ថិយំ វិហរន្តេ អញ្ញតរំ បេតឹ អារព្ភ វុត្តំ។ អតីតេ កិរ កស្សបស្ស ភគវតោ កាលេ អញ្ញតរា ឥត្ថី សីលាចារសម្បន្នា កល្យាណមិត្តសន្និស្សយេន សាសនេ អភិប្បសន្នា សុវិភត្ត វិចិត្រភិត្តិថម្ភសោបានភូមិតលំ អតិវិយ ទស្សនីយំ ឯកំ អាវាសំ កត្វា តត្ថ ភិក្ខូ និសីទាបេត្វា បណីតេន អាហារេន បរិវិសិត្វា ភិក្ខុសង្ឃស្ស និយ្យាទេសិ។ សា អបរេន សមយេន កាលំ កត្វា អញ្ញស្ស បាបកម្មស្ស វសេន ហិមវតិ បព្ពតរាជេ រថការទហំ និស្សាយ វិមានបេតី ហុត្វា និព្ពត្តិ។ តស្សា សង្ឃស្ស អាវាសទានបុញ្ញានុភាវេន

សព្ពរតនមយំ ឧឡារំ អតិវិយ សមន្តតោ បាសាទិកំ មនោហរំ រមណីយំ បោក្ខរណិយំ នន្ទនវនសទិសំ ឧបសោភិតំ វិមានំ និព្ពត្តិ, សយញ្ច សុវណ្ណវណ្ណា អភិរូបា ទស្សនីយា បាសាទិកា អហោសិ។

សា តត្ថ បុរិសេហិ វិនាវ ទិព្ពសម្បត្តិំ អនុភវន្តី វិហរតិ។ តស្សា តត្ថ ទីឃរត្តំ និប្បុរិសាយ វសន្តិយា អនភិរតិ ឧប្បន្នា។ សា ឧក្កណ្ឋិតា ហុត្វា “អត្ថេសោ ឧបាយោ”តិ ចិន្តេត្វា ទិព្ពានិ អម្ពបក្កានិ នទិយំ បក្ខិបតិ។ សព្ពំ កណ្ណមុណ្ឌបេតិវត្ថុស្មិំ អាគតនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ ឥធ បន ពារាណសិវាសី ឯកោ មាណវោ គង្គាយ តេសុ ឯកំ អម្ពផលំ ទិស្វា តស្ស បភវំ គវេសន្តោ អនុក្កមេន តំ ឋានំ គន្ត្វា នទីំ ទិស្វា តទនុសារេន តស្សា វសនដ្ឋានំ គតោ។ សា តំ ទិស្វា អត្តនោ វសនដ្ឋានំ នេត្វា បដិសន្ថារំ ករោន្តី និសីទិ។ សោ តស្សា វសនដ្ឋានសម្បត្តិំ ទិស្វា បុច្ឆន្តោ –

៤៣៩. “វេឡុរិយថម្ភំ រុចិរំ បភស្សរំ, វិមានមារុយ្ហ អនេកចិត្តំ;
តត្ថច្ឆសិ ទេវិ មហានុភាវេ, បថទ្ធនិ បន្នរសេវ ចន្ទោ។

៤៤០. “វណ្ណោ ច តេ កនកស្ស សន្និភោ, ឧត្តត្តរូបោ ភុស ទស្សនេយ្យោ;
បល្លង្កសេដ្ឋេ អតុលេ និសិន្នា, ឯកា តុវំ នត្ថិ ច តុយ្ហ សាមិកោ។

៤៤១. “ឥមា ច តេ បោក្ខរណី សមន្តា, បហូតមល្យា ពហុបុណ្ឌរីកា;
សុវណ្ណចុណ្ណេហិ សមន្តមោត្ថតា, ន តត្ថ បង្កោ បណកោ ច វិជ្ជតិ។

៤៤២. “ហំសា ចិមេ ទស្សនីយា មនោរមា, ឧទកស្មិមនុបរិយន្តិ សព្ពទា;
សមយ្យ វគ្គូបនទន្តិ សព្ពេ, ពិន្ទុស្សរា ទុន្ទុភីនំវ ឃោសោ។

៤៤៣. “ទទ្ទល្លមានា យសសា យសស្សិនី, នាវាយ ច ត្វំ អវលម្ព តិដ្ឋសិ;
អាឡារបម្ហេ ហសិតេ បិយំវទេ, សព្ពង្គកល្យាណិ ភុសំ វិរោចសិ។

៤៤៤. “ឥទំ វិមានំ វិរជំ សមេ ឋិតំ, ឧយ្យានវន្តំ រតិនន្ទិវឌ្ឍនំ;
ឥច្ឆាមហំ នារិ អនោមទស្សនេ, តយា សហ នន្ទនេ ឥធ មោទិតុ”ន្តិ។ –

ឥមា គាថា អភាសិ។

៤៣៩. តត្ថ **តត្ថា**តិ តស្មិំ វិមានេ។ **អច្ឆសី**តិ ឥច្ឆិតិច្ឆិតកាលេ និសីទសិ។ **ទេវី**តិ តំ អាលបតិ។ **មហានុភាវេ**តិ មហតា ទិព្ពានុភាវេន សមន្នាគតេ។ **បថទ្ធនី**តិ អត្តនោ បថភូតេ អទ្ធនិ, គគនតលមគ្គេតិ អត្ថោ។ **បន្នរសេវ ចន្ទោ**តិ បុណ្ណមាសិយំ បរិបុណ្ណមណ្ឌលោ ចន្ទោ វិយ វិជ្ជោតមានាតិ អត្ថោ។

៤៤០. វណ្ណោ ច តេ កនកស្ស សន្និភោតិ តវ វណ្ណោ ច ឧត្តត្តសិង្គីសុវណ្ណេន សទិសោ អតិវិយ មនោហរោ។ តេនាហ “**ឧត្តត្តរូបោ ភុស ទស្សនេយ្យោ**”តិ។ **អតុលេ**តិ មហារហេ។ **អតុលេ**តិ វា ទេវតាយ អាលបនំ, អសទិសរូបេតិ អត្ថោ។ **នត្ថិ ច តុយ្ហ សាមិកោ**តិ តុយ្ហំ សាមិកោ ច នត្ថិ។

៤៤១. បហូតមល្យាតិ កមលកុវលយាទិពហុវិធកុសុមវតិយោ ។ **សុវណ្ណចុណ្ណេហី**តិ សុវណ្ណវាលុកាហិ។ **សមន្តមោត្ថតា**តិ សមន្តតោ ឱកិណ្ណា។ **តត្ថា**តិ តាសុ បោក្ខរណីសុ។ **បង្កោ បណកោ ចា**តិ កទ្ទមោ វា ឧទកបិច្ឆិល្លោ វា ន វិជ្ជតិ។

៤៤២. ហំសា ចិមេ ទស្សនីយា មនោរមាតិ ឥមេ ហំសា ច ទស្សនសុខា មនោរមា ច។ **អនុបរិយន្តី**តិ អនុវិចរន្តិ។ **សព្ពទា**តិ សព្ពេសុ ឧតូសុ។ **សមយ្យា**តិ សង្គម្ម។ **វគ្គូ**តិ មធុរំ។ **ឧបនទន្តី**តិ វិកូជន្តិ។ **ពិន្ទុស្សរា**តិ អវិសដស្សរា សម្បិណ្ឌិតស្សរា។ **ទុន្ទុភីនំវ ឃោសោ**តិ វគ្គុពិន្ទុស្សរភាវេន ទុន្ទុភីនំ វិយ តវ បោក្ខរណិយំ ហំសានំ ឃោសោតិ អត្ថោ។

៤៤៣. ទទ្ទល្លមានាតិ អតិវិយ អភិជលន្តី។ **យសសា**តិ ទេវិទ្ធិយា។ **នាវាយា**តិ ទោណិយំ។ បោក្ខរណិយញ្ហិ បទុមិនិយំ សុវណ្ណនាវាយ មហារហេ បល្លង្កេ និសីទិត្វា ឧទកកីឡំ កីឡន្តី បេតី ទិស្វា ឯវមាហ។ **អវលម្ពា**តិ អវលម្ពិត្វា អបស្សេនំ អបស្សាយ។ **តិដ្ឋសី**តិ ឥទំ ឋានសទ្ទស្ស គតិនិវត្តិ អត្ថត្តា គតិយា បដិក្ខេបវចនំ។ “និសជ្ជសី”តិ វា បាឋោ, និសីទសិច្ចេវស្ស អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ **អាឡារបម្ហេ**តិ វេល្លិតទីឃនីលបខុមេ។ **ហសិតេ**តិ ហសិតមហាហសិតមុខេ។ **បិយំវទេ**តិ បិយភាណិនី។ **សព្ពង្គកល្យាណី**តិ សព្ពេហិ អង្គេហិ សុន្ទរេ, សោភនសព្ពង្គបច្ចង្គីតិ អត្ថោ។ **វិរោចសី**តិ វិរាជេសិ។

៤៤៤. **វិរជ**ន្តិ វិគតរជំ និទ្ទោសំ។ **សមេ ឋិត**ន្តិ សមេ ភូមិភាគេ ឋិតំ, ចតុរស្សសោភិតតាយ វា សមភាគេ ឋិតំ, សមន្តភទ្ទកន្តិ អត្ថោ។ **ឧយ្យានវន្ត**ន្តិ នន្ទនវនសហិតំ។ **រតិននិ្ទវឌ្ឍន**ន្តិ រតិញ្ច នន្ទិញ្ច វឌ្ឍេតីតិ រតិនន្ទិវឌ្ឍនំ, សុខស្ស ច បីតិយា ច សំវឌ្ឍនន្តិ អត្ថោ។ **នារី**តិ តស្សា អាលបនំ។ **អនោមទស្សនេ**តិ បរិបុណ្ណអង្គបច្ចង្គតាយ អនិន្ទិតទស្សនេ។ **នន្ទនេ**តិ នន្ទនករេ។ **ឥធា**តិ នន្ទនវនេ, វិមានេ វា។ **មោទិតុ**ន្តិ អភិរមិតុំ ឥច្ឆាមីតិ យោជនា។

ឯវំ តេន មាណវេន វុត្តេ សា វិមានបេតិទេវតា តស្ស បដិវចនំ ទេន្តី –

៤៤៥. “ករោហិ កម្មំ ឥធ វេទនីយំ, ចិត្តញ្ច តេ ឥធ និហិតំ ភវតុ;
កត្វាន កម្មំ ឥធ វេទនីយំ, ឯវំ មមំ លច្ឆសិ កាមកាមិនិ”ន្តិ។ –

គាថមាហ។ តត្ថ **ករោហិ កម្មំ ឥធ វេទនីយ**ន្តិ ឥធ ឥមស្មិំ ទិព្ពដ្ឋានេ វិបច្ចនកំ វិបាកទាយកំ កុសលកម្មំ ករោហិ បសវេយ្យាសិ។ **ឥធ និហិត**ន្តិ ឥធូបនីតំ, “ឥធ និន្នំ”ន្តិ វា បាឋោ, ឥមស្មិំ ឋានេ និន្នំ បោណំ បព្ភារំ តវ ចិត្តំ ភវតុ ហោតុ។ **មម**ន្តិ មំ។ **លច្ឆសី**តិ លភិស្សសិ។

សោ មាណវោ តស្សា វិមានបេតិយា វចនំ សុត្វា តតោ មនុស្សបថំ គតោ តត្ថ ចិត្តំ បណិធាយ តជ្ជំ បុញ្ញកម្មំ កត្វា នចិរស្សេវ កាលំ កត្វា តត្ថ និព្ពត្តិ តស្សា បេតិយា សហព្យតំ។ តមត្ថំ បកាសេន្តា សង្គីតិការា –

៤៤៦. “សាធូតិ សោ តស្សា បដិស្សុណិត្វា,
អកាសិ កម្មំ តហឹ វេទនីយំ;
កត្វាន កម្មំ តហឹ វេទនីយំ,
ឧបបជ្ជិ សោ មាណវោ តស្សា សហព្យត”ន្តិ។ –

ឱសានគាថមាហំសុ។ តត្ថ **សាធូ**តិ សម្បដិច្ឆនេ និបាតោ។ **តស្សា**តិ តស្សា វិមានបេតិយា។ **បដិស្សុណិត្វា**តិ តស្សា វចនំ សម្បដិច្ឆិត្វា។ **តហឹ វេទនីយ**ន្តិ តស្មិំ វិមានេ តាយ សទ្ធិំ វេទិតព្ពសុខវិបាកំ កុសលកម្មំ។ **សហព្យត**ន្តិ សហភាវំ។ សោ មាណវោ តស្សា សហព្យតំ ឧបបជ្ជីតិ យោជនា។ សេសំ ឧត្តានមេវ។

ឯវំ តេសុ តត្ថ ចិរកាលំ ទិព្ពសម្បត្តិំ អនុភវន្តេសុ បុរិសោ កម្មស្ស បរិក្ខយេន កាលមកាសិ, ឥត្ថី បន អត្តនោ បុញ្ញកម្មស្ស ខេត្តង្គតភាវេន ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ តត្ថ បរិបុណ្ណំ កត្វា វសិ។ អថ អម្ហាកំ ភគវតិ លោកេ ឧប្បជ្ជិត្វា បវត្តិតវរធម្មចក្កេ អនុក្កមេន ជេតវនេ វិហរន្តេ អាយស្មា មហាមោគ្គល្លានោ ឯកទិវសំ បព្ពតចារិកំ ចរមានោ តំ វិមានញ្ច វិមានបេតិញ្ច ទិស្វា “វេឡុរិយថម្ភំ រុចិរំ បភស្សរ”ន្តិអាទិកាហិ គាថាហិ បុច្ឆិ។ សា ចស្ស អាទិតោ បដ្ឋាយ សព្ពំ អត្តនោ បវត្តិំ អារោចេសិ។ តំ សុត្វា ថេរោ សាវត្ថិំ អាគន្ត្វា ភគវតោ អារោចេសិ។ ភគវា តមត្ថំ អដ្ឋុប្បត្តិំ កត្វា សម្បត្តបរិសាយ ធម្មំ ទេសេសិ។ តំ សុត្វា មហាជនោ ទានាទិបុញ្ញធម្មនិរតោ អហោសីតិ។

រថការបេតិវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. ភុសបេតវត្ថុវណ្ណនា

ភុសានិ ឯកោ សាលឹ បុនាបរោតិ ឥទំ សត្ថរិ សាវត្ថិយំ វិហរន្តេ ចត្តារោ បេតេ អារព្ភ វុត្តំ។ សាវត្ថិយា កិរ អវិទូរេ អញ្ញតរស្មិំ គាមកេ ឯកោ កូដវាណិជោ កូដមានាទីហិ ជីវិកំ កប្បេសិ។ សោ សាលិបលាបេ គហេត្វា តម្ពមត្តិកាយ បរិភាវេត្វា គរុតរេ កត្វា រត្តសាលីហិ សទ្ធិំ មិស្សេត្វា វិក្កិណិ។ តស្ស បុត្តោ “យំ អាគតានំ មម មិត្តសុហជ្ជានំ សម្មានំ ន ករោតី”តិ កុបិតោ យុគចម្មំ គហេត្វា មាតុសីសេ បហារមទាសិ។ តស្ស សុណិសា សព្ពេសំ អត្ថាយ ឋបិតមំសំ ចោរិកាយ ខាទិត្វា បុន តេហិ អនុយុញ្ជិយមានា “សចេ មយា តំ មំសំ ខាទិតំ, ភវេ ភវេ អត្តនោ បិដ្ឋិមំសំ កន្តិត្វា ខាទេយ្យ”ន្តិ សបថមកាសិ។ ភរិយា បនស្ស កិញ្ចិទេវ ឧបករណំ យាចន្តានំ “នត្ថី”តិ វត្វា តេហិ និប្បីឡិយមានា “សចេ សន្តំ នត្ថីតិ វទាមិ, ជាតជាតដ្ឋានេ គូថភក្ខា ភវេយ្យ”ន្តិ មុសាវាទេន សបថមកាសិ។

តេ ចត្តារោបិ ជនា អបរេន សមយេន កាលំ កត្វា វិញ្ឈាដវិយំ បេតា ហុត្វា និព្ពត្តឹសុ។ តត្ថ កូដវាណិជោ កម្មផលេន បជ្ជលន្តំ ភុសំ ឧភោហិ ហត្ថេហិ គហេត្វា អត្តនោ មត្ថកេ អាកិរិត្វា មហាទុក្ខំ អនុភវតិ, តស្ស បុត្តោ អយោមយេហិ មុគ្គរេហិ សយមេវ អត្តនោ សីសំ ភិន្ទិត្វា អនប្បកំ ទុក្ខំ បច្ចនុភោតិ។ តស្ស សុណិសា កម្មផលេន សុនិសិតេហិ អតិវិយ វិបុលាយតេហិ នខេហិ អត្តនោ បិដ្ឋិមំសានិ កន្តិត្វា ខាទន្តី អបរិមិតំ ទុក្ខំ

អនុភវតិ, តស្ស ភរិយាយ សុគន្ធំ សុវិសុទ្ធំ អបគតកាឡកំ សាលិភត្តំ ឧបនីតមត្តមេវ នានាវិធកិមិកុលាកុលំ បរមទុគ្គន្ធជេគុច្ឆំ គូថំ សម្បជ្ជតិ, តំ សា ឧភោហិ ហត្ថេហិ បរិគ្គហេត្វា ភុញ្ជន្តី មហាទុក្ខំ បដិសំវេទេតិ។

ឯវំ តេសុ ចតូសុ ជនេសុ បេតេសុ និព្ពត្តិត្វា មហាទុក្ខំ អនុភវន្តេសុ អាយស្មា មហាមោគ្គលានោ បព្ពតចារិកំ ចរន្តោ ឯកទិវសំ តំ ឋានំ គតោ។ តេ បេតេ ទិស្វា –

៤៤៧. “ភុសានិ ឯកោ សាលី បុនាបរោ, អយញ្ច នារី សកមំសលោហិតំ;
តុវញ្ច គូថំ អសុចី អកន្តំ, បរិភុញ្ជសិ កិស្ស អយំ វិបាកោ”តិ។ –

ឥមាយ គាថាយ តេហិ កតកម្មំ បុច្ឆិ។ តត្ថ **ភុសានី**តិ បលាបានិ។ **ឯកោ**តិ ឯកកោ។ **សាលិ**ន្តិ សាលិនោ។ សាមិអត្ថេ ហេតំ ឧបយោគវចនំ, សាលិនោ បលាបានិ បជ្ជលន្តានិ អត្តនោ សីសេ អវកិរតីតិ អធិប្បាយោ។ **បុនាបរោ**តិ បុន អបរោ។ យោ ហិ សោ មាតុសីសំ បហរិ, សោ អយោមុគ្គរេហិ អត្តនោ សីសំ បហរិត្វា សីសភេទំ បាបុណាតិ, តំ សន្ធាយ វទតិ។ **សកមំសលោហិត**ន្តិ អត្តនោ បិដ្ឋិមំសំ លោហិតញ្ច បរិភុញ្ជតីតិ យោជនា។ **អកន្ត**ន្តិ អមនាបំ ជេគុច្ឆំ។ **កិស្ស អយំ វិបាកោ**តិ កតមស្ស បាបកម្មស្ស ឥទំ ផលំ, យំ ឥទានិ តុម្ហេហិ បច្ចនុភវីយតីតិ អត្ថោ។

ឯវំ ថេរេន តេហិ កតកម្មេ បុច្ឆិតេ កូដវាណិជស្ស ភរិយា សព្ពេហិ តេហិ កតកម្មំ អាចិក្ខន្តី –

៤៤៨. “អយំ បុរេ មាតរំ ហឹសតិ, អយំ បន កូដវាណិជោ;
អយំ មំសានិ ខាទិត្វា, មុសាវាទេន វញ្ចេតិ។

៤៤៩. “អហំ មនុស្សេសុ មនុស្សភូតា, អគារិនី សព្ពកុលស្ស ឥស្សរា;
សន្តេសុ បរិគុហាមិ, មា ច កិញ្ចិ ឥតោ អទំ។

៤៥០. “មុសាវាទេន ឆាទេមិ, នត្ថិ ឯតំ មម គេហេ;
សចេ សន្តំ និគុហាមិ, គូថោ មេ ហោតុ ភោជនំ។

៤៥១. “តស្ស កម្មស្ស វិបាកេន, មុសាវាទស្ស ចូភយំ;
សុគន្ធំ សាលិនោ ភត្តំ, គូថំ មេ បរិវត្តតិ។

៤៥២. “អវញ្ឈានិ ច កម្មានិ, ន ហិ កម្មំ វិនស្សតិ;
ទុគ្គន្ធំ កិមិនំ មីឡ្ហំ, ភុញ្ជាមិ ច បិវាមិ ចា”តិ។ – គាថា អភាសិ;

៤៤៨. តត្ថ **អយ**ន្តិ បុត្តំ ទស្សេន្តិ វទតិ។ **ហឹសតី**តិ ថាមេន បរិពាធេតិ, មុគ្គរេន បហរតីតិ អត្ថោ។ **កូដវាណិជោ**តិ ខលវាណិជោ, វញ្ចនាយ វណិជ្ជការកោតិ អត្ថោ ។ **មំសានិ ខាទិត្វា**តិ បរេហិ សាធារណមំសំ ខាទិត្វា “ន ខាទាមី”តិ មុសាវាទេន តេ វញ្ចេតិ។

៤៤៩-៥០. **អគារិនី**តិ គេហសាមិនី។ **សន្តេសូ**តិ វិជ្ជមានេស្វេវ បរេហិ យាចិតឧបករណេសុ។ **បរិគុហាមី**តិ បដិច្ឆាទេសឹ។ កាលវិបល្លាសេន ហេតំ វុត្តំ។ **មា ច កិញ្ចិ ឥតោ អទ**ន្តិ ឥតោ មម សន្តកតោ កិញ្ចិមត្តម្បិ អត្ថិកស្ស បរស្ស ន អទាសឹ។ **ឆាទេមិ**តិ “នត្ថិ ឯតំ មម គេហេ”តិ មុសាវាទេន ឆាទេសឹ។

៤៥១-២. **គូថំ មេ បរិវត្តតី**តិ សុគន្ធំ សាលិភត្តំ មយ្ហំ កម្មវសេន គូថភាវេន បរិវត្តតិ បរិណមតិ។ **អវញ្ឈានី**តិ អមោឃានិ អនិប្ផលានិ។ **ន ហិ កម្មំ វិនស្សតី**តិ យថូបចិតំ កម្មំ ផលំ អទត្វា ន ហិ វិនស្សតិ។ **កិមិន**ន្តិ កិមិវន្តំ សញ្ជាតកិមិកុលំ។ **មីឡ្ហ**ន្តិ គូថំ។ សេសំ ហេដ្ឋា វុត្តនយត្តា ឧត្តានមេវ។

ឯវំ ថេរោ តស្សា បេតិយា វចនំ សុត្វា តំ បវត្តឹ ភគវតោ អារោចេសិ។ ភគវា តមត្ថំ អដ្ឋុប្បត្តឹ កត្វា សម្បត្តបរិសាយ ធម្មំ ទេសេសិ។ សា ទេសនា មហាជនស្ស សាត្ថិកា អហោសីតិ។

ភុសបេតវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. កុមារបេតវត្ថុវណ្ណនា

អច្ឆេររូបំ សុគតស្ស ញាណន្តិ ឥទំ កុមារបេតវត្ថុ។ តស្ស កា ឧប្បត្តិ? សាវត្ថិយំ កិរ ពហូ ឧបាសកា ធម្មគណា ហុត្វា នគរេ មហន្តំ មណ្ឌបំ ការេត្វា តំ នានាវណ្ណេហិ វត្ថេហិ អលង្ករិត្វា កាលស្សេវ សត្ថារំ ភិក្ខុសង្ឃញ្ច និមន្តេត្វា មហារហវរបច្ចត្ថរណត្ថតេសុ អាសនេសុ ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ និសីទាបេត្វា គន្ធបុប្ផាទីហិ បូជេត្វា មហាទានំ បវត្តេន្តិ។ តំ ទិស្វា អញ្ញតរោ មច្ឆេរមលបរិយុដ្ឋិតចិត្តោ បុរិសោ តំ សក្ការំ អសហមានោ ឯវមាហ – “វរមេតំ សព្ពំ សង្ការកូដេ ឆឌ្ឌិតំ, ន ត្វេវ ឥមេសំ មុណ្ឌកានំ ទិន្ន”ន្តិ។ តំ សុត្វា ឧបាសកា សំវិគ្គមានសា “ភារិយំ វត ឥមិនា បុរិសេន បាបំ បសុតំ, យេន ឯវំ ពុទ្ធប្បមុខេ ភិក្ខុសង្ឃេ អបរទ្ធ”ន្តិ តមត្ថំ តស្ស មាតុយា អារោចេត្វា “គច្ឆ, ត្វំ សសាវកសង្ឃំ ភគវន្តំ ខមាបេហី”តិ អាហំសុ។ សា “សាធូ”តិ បដិស្សុណិត្វា បុត្តំ សន្តជ្ជេន្តី សញ្ញាបេត្វា ភគវន្តំ ភិក្ខុសង្ឃញ្ច ឧបសង្កមិត្វា បុត្តេន កតអច្ចយំ ទេសេន្តី ខមាបេត្វា ភគវតោ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច សត្តាហំ យាគុទានេន បូជំ អកាសិ។ តស្សា បុត្តោ នចិរស្សេវ កាលំ កត្វា កិលិដ្ឋកម្មូបជីវិនិយា គណិកាយ កុច្ឆិយំ និព្ពត្តិ។ សា ច នំ ជាតមត្តំយេវ “ទារកោ”តិ ញត្វា សុសានេ ឆឌ្ឌាបេសិ។ សោ តត្ថ អត្តនោ បុញ្ញពលេនេវ គហិតារក្ខោ កេនចិ អនុបទ្ទុតោ មាតុ-អង្កេ វិយ សុខំ សុបិ។ ទេវតា តស្ស អារក្ខំ គណ្ហឹសូតិ ច វទន្តិ។

អថ ភគវា បច្ចូសសមយេ មហាករុណាសមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ ពុទ្ធចក្ខុនា លោកំ វោលោកេន្តោ តំ ទារកំ សិវថិកាយ ឆឌ្ឌិតំ ទិស្វា សូរិយុគ្គមនវេលាយ សិវថិកំ អគមាសិ។ “សត្ថា ឥធាគតោ, ការណេនេត្ថ ភវិតព្ព”ន្តិ មហាជនោ សន្និបតិ។ ភគវា សន្និបតិតបរិសាយ “នាយំ ទារកោ ឱញ្ញាតព្ពោ, យទិបិ ឥទានិ សុសានេ ឆឌ្ឌិតោ អនាថោ ឋិតោ, អាយតឹ បន ទិដ្ឋេវ ធម្មេ អភិសម្បរាយញ្ច ឧឡារសម្បត្តឹ បដិលភិស្សតី”តិ វត្វា តេហិ មនុស្សេហិ “កឹ នុ ខោ, ភន្តេ, ឥមិនា បុរិមជាតិយំ កតំ កម្ម”ន្តិ បុដ្ឋោ –

“ពុទ្ធបមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស, បូជំ អកាសិ ជនតា ឧឡារំ;
តត្រស្ស ចិត្តស្សហុ អញ្ញថត្តំ, វាចំ អភាសិ ផរុសំ អសព្ភ”ន្តិ។ –

អាទិនា នយេន ទារកេន កតកម្មំ អាយតឹ បត្តព្ពំ សម្បត្តិញ្ច បកាសេត្វា សន្និបតិតាយ បរិសាយ អជ្ឈាសយានុរូបំ ធម្មំ កថេត្វា ឧបរិ សាមុក្កំសិកំ ធម្មទេសនំ អកាសិ។ សច្ចបរិយោសានេ ចតុរាសីតិយា បាណសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ, តញ្ច ទារកំ អសីតិកោដិវិភវោ ឯកោ កុដុម្ពិកោ ភគវតោ សម្មុខាវ “មយ្ហំ បុត្តោ”តិ អគ្គហេសិ។ ភគវា “ឯត្តកេន អយំ ទារកោ រក្ខិតោ, មហាជនស្ស ច អនុគ្គហោ កតោ”តិ វិហារំ អគមាសិ។

សោ អបរេន សមយេន តស្មឹ កុដុម្ពិកេ កាលកតេ តេន និយ្យាទិតំ ធនំ បដិបជ្ជិត្វា កុដុម្ពំ សណ្ឋបេន្តោ តស្មឹ នគរេយេវ មហាវិភវោ គហបតិ ហុត្វា ទានាទិនិរតោ អហោសិ។ អថេកទិវសំ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ – “អហោ នូន សត្ថា សត្តេសុ អនុកម្បកោ, សោបិ នាម ទារកោ តទា អនាថោ ឋិតោ ឯតរហិ មហតឹ សម្បត្តឹ បច្ចនុភវតិ, ឧឡារានិ ច បុញ្ញានិ ករោតី”តិ។ តំ សុត្វា សត្ថា “ន, ភិក្ខវេ, តស្ស ឯត្តកាវ សម្បត្តិ, អថ ខោ អាយុបរិយោសានេ តាវតឹសភវនេ សក្កស្ស ទេវរញ្ញោ បុត្តោ ហុត្វា និព្ពត្តិស្សតិ, មហតឹ ទិព្ពសម្បត្តិញ្ច បដិលភិស្សតី”តិ ព្យាកាសិ។ តំ សុត្វា ភិក្ខូ ច មហាជនោ ច “ឥទំ កិរ ការណំ ទិស្វា ទីឃទស្សី ភគវា ជាតមត្តស្សេវស្ស អាមកសុសានេ ឆឌ្ឌិតស្ស តត្ថ គន្ត្វា សង្គហំ អកាសី”តិ សត្ថុ ញាណវិសេសំ ថោមេត្វា តស្មឹ អត្តភាវេ តស្ស បវត្តឹ កថេសុំ។ តមត្ថំ ទីបេន្តា សង្គីតិការា –

៤៥៣ “អច្ឆេររូបំ សុគតស្ស ញាណំ, សត្ថា យថា បុគ្គលំ ព្យាកាសិ;
ឧស្សន្នបុញ្ញាបិ ភវន្តិ ហេកេ, បរិត្តបុញ្ញាបិ ភវន្តិ ហេកេ។

៤៥៤ “អយំ កុមារោ សីវថិកាយ ឆឌ្ឌិតោ, អង្គុដ្ឋស្នេហេន យាបេតិ រត្តឹ;
ន យក្ខភូតា ន សរីសបា វា, វិហេឋយេយ្យុំ កតបុញ្ញំ កុមារំ។

៤៥៥ “សុនខាបិមស្ស បលិហឹសុ បាទេ, ធង្កា សិង្គាលា បរិវត្តយន្តិ;
គព្ភាសយំ បក្ខិគណា ហរន្តិ, កាកា បន អក្ខិមលំ ហរន្តិ។

៤៥៦ “នយិមស្ស រក្ខំ វិទហឹសុ កេចិ, ន ឱសធំ សាសបធូបនំ វា;
នក្ខត្តយោគម្បិ ន អគ្គហេសុំ, ន សព្ពធញ្ញានិបិ អាកិរឹសុ។

៤៥៧ “ឯតាទិសំ ឧត្តមកិច្ឆបត្តំ, រត្តាភតំ សីវថិកាយ ឆឌ្ឌិតំ;
នោនីតបិណ្ឌំវ បវេធមានំ, សសំសយំ ជីវិតសាវសេសំ។

៤៥៨ “តមទ្ទសា ទេវមនុស្សបូជិតោ, ទិស្វា ច តំ ព្យាករិ ភូរិបញ្ញោ;

‘អយំ កុមារោ នគរស្សិមស្ស, អគ្គកុលិកោ ភវិស្សតិ ភោគតោ ច’។

៤៥៩. “កិស្ស វតំ កឹ បន ព្រហ្មចរិយំ, កិស្ស សុចិណ្ណស្ស អយំ វិបាកោ;
ឯតាទិសំ ព្យសនំ បាបុណិត្វា, តំ តាទិសំ បច្ចនុភោស្សតិទ្ធិ”ន្តិ។ –

ឆ គាថា អវោចុំ។

៤៥៣. តត្ថ **អច្ឆេររូប**ន្តិ អច្ឆរិយសភាវំ។ **សុគតស្ស ញាណ**ន្តិ អញ្ញេហិ អសាធារណំ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស ញាណំ, អាសយានុសយញាណាទិសព្ពញ្ញុតញ្ញាណមេវ សន្ធាយ វុត្តំ។ តយិទំ អញ្ញេសំ អវិសយភូតំ កថំ ញាណន្តិ អាហ “**សត្ថា យថា បុគ្គលំ ព្យាកាសី**”តិ។ តេន សត្ថុ ទេសនាយ ឯវ ញាណស្ស អច្ឆរិយភាវោ វិញ្ញាយតីតិ ទស្សេតិ។

ឥទានិ ព្យាករណំ ទស្សេន្តោ “**ឧស្សន្នបុញ្ញាបិ ភវន្តិ ហេកេ, បរិត្តបុញ្ញាបិ ភវន្តិ ហេកេ**”តិ អាហ។ តស្សត្ថោ – ឧស្សន្នកុសលធម្មាបិ ឥធេកច្ចេ បុគ្គលា លទ្ធបច្ចយស្ស អបុញ្ញស្ស វសេន ជាតិអាទិនា និហីនា ភវន្តិ, បរិត្តបុញ្ញាបិ អប្បតរបុញ្ញធម្មាបិ ឯកេ សត្តា ខេត្តសម្បត្តិអាទិនា តស្ស បុញ្ញស្ស មហាជុតិកតាយ ឧឡារា ភវន្តីតិ។

៤៥៤. **សីវថិកាយា**តិ សុសានេ។ **អង្គុដ្ឋស្នេហេនា**តិ អង្គុដ្ឋតោ បវត្តស្នេហេន, ទេវតាយ អង្គុដ្ឋតោ បគ្ឃរិតខីរេនាតិ អត្ថោ។ **ន យក្ខភូតា ន សរីសបា វា**តិ បិសាចភូតា វា យក្ខភូតា វា សរីសបា វា យេ កេចិ សវន្តា គច្ឆន្តា វា **ន វិហេឋយេយ្យុំ** ន ពាធេយ្យុំ។

៤៥៥. **បលិហឹសុ បាទេ**តិ អត្តនោ ជិវ្ហាយ បាទេ លិហិំសុ។ **ធង្កា**តិ កាកា។ **បរិវត្តយន្តី**តិ “មា នំ កុមារំ កេចិ វិហេឋេយ្យុ”ន្តិ រក្ខន្តា និរោគភាវជាននត្ថំ អបរាបរំ បរិវត្តន្តិ។ **គព្ភាសយ**ន្តិ គព្ភមលំ។ **បក្ខិគណា**តិ គិជ្ឈកុលលាទយោ សកុណគណា។ **ហរន្តី**តិ អបនេន្តិ។ **អក្ខិមល**ន្តិ អក្ខិគូថំ។

៤៥៦. **កេចី**តិ កេចិ មនុស្សា, អមនុស្សា បន រក្ខំ សំវិទហឹសុ។ **ឱសធ**ន្តិ តទា អាយតិញ្ច អារោគ្យាវហំ អគទំ។ **សាសបធូបនំ វា**តិ យំ ជាតស្ស ទារកស្ស រក្ខណត្ថំ សាសបេន ធូបនំ ករោន្តិ, តម្បិ តស្ស ករោន្តា នាហេសុន្តិ ទីបេន្តិ។ **នក្ខត្តយោគម្បិ ន អគ្គហេសុ**ន្តិ នក្ខត្តយុត្តម្បិ ន គណ្ហឹសុ។ “អសុកម្ហិ នក្ខត្តេ តិថិម្ហិ មុហុត្តេ អយំ ជាតោ”តិ ឯវំ ជាតកម្មម្បិស្ស ន កេចិ អកំសូតិ អត្ថោ។ **ន សព្ពធញ្ញានិបិ អាកិរិំសូ**តិ មង្គលំ ករោន្តា អគទវសេន យំ សាសបតេលមិស្សិតំ សាលិអាទិធញ្ញំ អាកិរន្តិ, តម្បិស្ស នាកំសូតិ អត្ថោ។

៤៥៧. **ឯតាទិស**ន្តិ ឯវរូបំ ។ **ឧត្តមកិច្ឆបត្ត**ន្តិ បរមកិច្ឆំ អាបន្នំ អតិវិយ ទុក្ខប្បត្តំ។ **រត្តាភត**ន្តិ រត្តិយំ អាភតំ។ **នោនីតបិណ្ឌំ វិយា**តិ នវនីតបិណ្ឌសទិសំ, មំសបេសិមត្តតា ឯវំ វុត្តំ។ **បវេធមាន**ន្តិ ទុព្ពលភាវេន បកម្បមានំ។ **សសំសយ**ន្តិ “ជីវតិ នុ ខោ ន នុ ខោ ជីវតី”តិ សំសយិតតាយ សំសយវន្តំ។ **ជីវិតសាវសេស**ន្តិ ជីវិតដ្ឋិតិយា ហេតុភូតានំ សាធនានំ អភាវេន កេវលំ ជីវិតមត្តាវសេសកំ។

៤៥៨. **អគ្គកុលិកោ ភវិស្សតិ ភោគតោ ចា**តិ ភោគនិមិត្តំ ភោគស្ស វសេន អគ្គកុលិកោ សេដ្ឋកុលិកោ ភវិស្សតីតិ អត្ថោ។

៤៥៩. “កិស្ស វត”ន្តិ អយំ គាថា សត្ថុ សន្តិកេ បិតេហិ ឧបាសកេហិ តេន កតកម្មស្ស បុច្ឆាវសេន វុត្តា។ សា ច ខោ សិវថិកាយ សន្និបតិតេហីតិ វេទិតព្វា។ តត្ថ **កិស្សា**តិ កឹ អស្ស។ **វត**ន្តិ វតសមាទានំ។ បុន **កិស្សា**តិ កីទិសស្ស សុចិណ្ណស្ស វតស្ស ព្រហ្មចរិយស្ស ចាតិ វិភត្តឹ វិបរិណាមេត្វា យោជនា។ **ឯតាទិស**ន្តិ គណិកាយ កុច្ឆិយា និព្ពត្តនំ, សុសានេ ឆឌ្ឌនន្តិ ឯវរូបំ។ **ព្យសន**ន្តិ អនត្ថំ។ **តាទិស**ន្តិ តថារូបំ, “អង្គុដ្ឋស្នេហេន យាបេតិ រត្តិ”ន្តិអាទិនា, “អយំ កុមារោ នគរស្សិមស្ស អគ្គកុលិកោ ភវិស្សតី”តិអាទិនា ច វុត្តប្បការន្តិ អត្ថោ។ **ឥទ្ធិ**ន្តិ ទេវិទ្ធិំ, ទិព្ពសម្បត្តិន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

ឥទានិ តេហិ ឧបាសកេហិ បុដ្ឋោ ភគវា យថា តទា ព្យាកាសិ, តំ ទស្សេន្តា សង្គីតិការា –

៤៦០. “ពុទ្ធបមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស, បូជំ អកាសិ ជនតា ឧឡារំ;
តត្រស្ស ចិត្តស្សហុ អញ្ញថត្តំ, វាចំ អភាសិ ផរុសំ អសព្ភំ។

៤៦១. “សោ តំ វិតក្កំ បវិនោទយិត្វា, បីតឹ បសាទំ បដិលទ្ធា បច្ឆា;
តថាគតំ ជេតវនេ វសន្តំ, យាគុយា ឧបដ្ឋាសិ សត្តរត្តំ។

៤៦២.តស្ស វតំ តំ បន ព្រហ្មចរិយំ, តស្ស សុចិណ្ណស្ស អយំ វិបាកោ;
ឯតាទិសំ ព្យសនំ បាបុណិត្វា, តំ តាទិសំ បច្ចនុភោស្សតិទ្ធី។

៤៦៣.“បត្វាន សោ វស្សសតំ ឥធេវ, សព្ពេហិ កាមេហិ សមង្គិភូតោ;
កាយស្ស ភេទា អភិសម្បរាយំ, សហព្យតំ គច្ឆតិ វាសវស្សា”តិ។ –

ចតស្សោ គាថា អវោចំ។

៤៦០. តត្ថ **ជនតា**តិ ជនសមូហោ, ឧបាសកគណោតិ អធិប្បាយោ។ **តត្រា**តិ តស្សំ បូជាយំ។ **អស្សា**តិ តស្ស ទារកស្ស។ **ចិត្តស្សហុ អញ្ញថត្ត**ន្តិ បុរិមភវស្មិំ ចិត្តស្ស អញ្ញថាភាវោ អនាទរោ អគារវោ អបច្ចយោ អហោសិ។ **អសព្ភ**ន្តិ សាធុសភាយ សាវេតុំ អយុត្តំ ផរុសំ វាចំ អភាសិ។

៤៦១. **សោ**តិ សោ អយំ។ **តំ វិតក្ក**ន្តិ តំ បាបកំ វិតក្កំ។ **បវិនោទយិត្វា**តិ មាតរា កតាយ សញ្ញត្តិយា វូបសមេត្វា។ **បីតី បសាទំ បដិលទ្ធា**តិ បីតី បសាទញ្ច បដិលភិត្វា ឧប្បាទេត្វា។ **យាគុយា ឧបដ្ឋាសី**តិ យាគុទានេន ឧបដ្ឋហិ។ **សត្តរត្ត**ន្តិ សត្តទិវសំ។

៤៦២. **តស្ស វតំ តំ បន ព្រហ្មចរិយ**ន្តិ តំ មយា ហេដ្ឋា វុត្តប្បការំ អត្តនោ ចិត្តស្ស បសាទនំ ទានញ្ច ឥមស្ស បុគ្គលស្ស វតំ តំ ព្រហ្មចរិយញ្ច, អញ្ញំ កិញ្ចិ នត្ថីតិ អត្ថោ។

៤៦៣. **បត្វានា**តិ យាវ អាយុបរិយោសានា ឥធេវ មនុស្សលោកេ បត្វា។ **អភិសម្បរាយ**ន្តិ បុនព្ភវេ។ **សហព្យតំ គច្ឆតិ វាសវស្សា**តិ សក្កស្ស ទេវានមិន្ទស្ស បុត្តភាវេន សហភាវំ គមិស្សតិ។ អនាគតត្ថេ ហិ ឥទំ បច្ចុប្បន្នកាលវចនំ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

កុមារបេតវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. សេរិណីបេតិវត្ថុវណ្ណនា

នគ្គា ទុព្ពណ្ណរូបាសីតិ ឥទំ សត្ថរិ ជេតវនេ វិហរន្តេ សេរិណីបេតិំ អារព្ភ វុត្តំ។ កុរុរដ្ឋេ កិរ ហត្ថិនិបុរេ សេរិណី នាម ឯកា រូបូបជីវិនី អហោសិ។ តត្ថ ច ឧបោសថករណត្ថាយ តតោ តតោ ភិក្ខូ សន្និបតឹសុ។ បុន មហាភិក្ខុសន្និបាតោ អហោសិ។ តំ ទិស្វា មនុស្សា តិលតណ្ឌុលាទី សប្បិនវនីតមធុអាទិញ្ច ពហុំ ទានូបករណំ សជ្ជេត្វា មហាទានំ បវត្តេសុំ។ តេន ច សមយេន សា គណិកា អស្សទ្ធា អប្បសន្នា មច្ឆេរមលបរិយុដ្ឋិតចិត្តា តេហិ មនុស្សេហិ “ឯហិ តាវ ឥទំ ទានំ អនុមោទាហី”តិ ឧស្សាហិតាបិ “កឹ តេន មុណ្ឌកានំ សមណានំ ទិន្នេនា”តិ អប្បសាទមេវ នេសំ សម្បវេទេសិ, កុតោ អប្បមត្តកស្ស បរិច្ចាគោ។

សា អបរេន សមយេន កាលំ កត្វា អញ្ញតរស្ស បច្ចន្តនគរស្ស បរិខាបិដ្ឋេ បេតី ហុត្វា និព្ពត្តិ។ អថ ហត្ថិនិបុរវាសី អញ្ញតរោ ឧបាសកោ វណិជ្ជាយ តំ នគរំ គន្ត្វា រត្តិយា បច្ចូសសមយេ បរិខាបិដ្ឋំ គតោ តាទិសេន បយោជនេន។ សា តត្ថ តំ ទិស្វា សញ្ជានិត្វា នគ្គា អដ្ឋិត្តចមត្តាវសេសសរីរា អតិវិយ ពីភច្ឆទស្សនា អវិទូរេ ឋត្វា អត្តានំ ទស្សេសិ។ សោ តំ ទិស្វា –

៤៦៤.“នគ្គា ទុព្ពណ្ណរូបាសិ, កិសា ធមនិសន្ថតា;
ឧប្ផាសុលិកេ កិសិកេ, កា នុ ត្វំ ឥធ តិដ្ឋសី”តិ។ –

គាថាយ បុច្ឆិ។ សាបិស្ស –

៤៦៥.“អហំ ភទន្តេ បេតីម្ហិ, ទុគ្គតា យមលោកិកា;
បាបកម្មំ ករិត្វាន, បេតលោកំ ឥតោ គតា”តិ។ –

គាថាយ អត្តានំ បកាសេសិ។ បុន តេន –

៤៦៦“កឹ នុ កាយេន វាចាយ, មនសា ទុក្កដំ កតំ;
កិស្សកម្មវិបាកេន, បេតលោកំ ឥតោ គតា”តិ។ –

គាថាយ កតកម្មំ បុច្ឆិតា –

៤៦៧. “អនាវដេសុ តិត្ថេសុ, វិចិនី អឌ្ឍមាសកំ;
សន្តេសុ ទេយ្យធម្មេសុ, ទីបំ នាកាសិមត្តនោ។

៤៦៨. “នទី ឧបេមិ តសិតា, រិត្តកា បរិវត្តតិ;
ឆាយំ ឧបេមិ ឧណ្ហេសុ, អាតបោ បរិវត្តតិ។

៤៦៩. “អគ្គិវណ្ណោ ច មេ វាតោ, ឌហន្តោ ឧបវាយតិ;
ឯតញ្ច ភន្តេ អរហាមិ, អញ្ញញ្ច បាបកំ តតោ។

៤៧០. “គន្ត្វាន ហត្ថិនី បុរំ, វជ្ជេសិ មយ្ហ មាតរំ;
‘ធីតា ច តេ មយា ទិដ្ឋា, ទុគ្គតា យមលោកិកា;
បាបកម្មំ ករិត្វាន, បេតលោកំ ឥតោ គតា’។

៤៧១. “អត្ថិ មេ ឯត្ថ និក្ខិត្តំ, អនក្ខាតញ្ច តំ មយា;
ចត្តារិ សតសហស្សានិ, បល្លង្កស្ស ច ហេដ្ឋតោ។

៤៧២. “តតោ មេ ទានំ ទទតុ, តស្សា ច ហោតុ ជីវិកា;
ទានំ ទត្វា ច មេ មាតា, ទក្ខិណំ អនុទិច្ឆតុ;
តទាហំ សុខិតា ហេស្សំ, សព្ពកាមសមិទ្ធិនី”តិ។ –

ឥមាហិ ឆហិ គាថាហិ អត្តនា កតកម្មញ្ចេវ បុន តេន អត្តនោ កាតព្ពំ អត្ថញ្ច អាចិក្ខិ។

៤៦៧. តត្ថ **អនាវដេសុ តិត្ថេសូ**តិ កេនចិ អនិវារិតេសុ នទីតឡាកាទីនំ តិត្ថបទេសេសុ, យត្ថ មនុស្សា ន្ហាយន្តិ, ឧទកកិច្ចំ ករោន្តិ, តាទិសេសុ ឋានេសុ។ **វិចិនី អឌ្ឍមាសក**ន្តិ “មនុស្សេហិ បមេត្វា វិស្សរិតំ អបិនាមេត្ថ កិញ្ចិ លភេយ្យ”ន្តិ លោភាភិភូតា អឌ្ឍមាសកមត្តម្បិ វិចិនី គវេសិំ។ អថ វា **អនាវដេសុ តិត្ថេសូ**តិ ឧបសង្កមនេន កេនចិ អនិវារិតេសុ សត្តានំ បយោគាសយសុទ្ធិយា ការណភាវេន តិត្ថភូតេសុ សមណព្រាហ្មណេសុ វិជ្ជមានេសុ។ **វិចិនី អឌ្ឍមាសក**ន្តិ មច្ឆេរមលបរិយុដ្ឋិតចិត្តា កស្សចិ កិញ្ចិ អទេន្តី អឌ្ឍមាសកម្បិ វិសេសេន ចិនី, ន សញ្ចិនី បុញ្ញំ។ តេនាហ “**សន្តេសុ ទេយ្យធម្មេសុ, ទីបំ នាកាសិមត្តនោ**”តិ។

៤៦៨. **តសិតា**តិ បិបាសិតា។ **រិត្តកា**តិ កាកបេយ្យា សន្ទមានាបិ នទី មម បាបកម្មេន ឧទកេន រិត្តា តុច្ឆា វាលិកមត្តា ហុត្វា បរិវត្តតិ។ **ឧណ្ហេសូ**តិ ឧណ្ហសមយេសុ។ **អាតបោ បរិវត្តតី**តិ ឆាយាដ្ឋានំ មយិ ឧបគតាយ អាតបោ សម្បជ្ជតិ។

៤៦៩-៧០. **អគ្គិវណ្ណោ**តិ សម្ផស្សេន អគ្គិសទិសោ។ តេន វុត្តំ “**ឌហន្តោ ឧបវាយតី**”តិ។ **ឯតញ្ច, ភន្តេ, អរហាមី**តិ, **ភន្តេ**តិ តំ ឧបាសកំ គរុការេន វទតិ។ ភន្តេ, ឯតញ្ច យថាវុត្តំ បិបាសាទិទុក្ខំ, អញ្ញញ្ច តតោ បាបកំ ទារុណំ ទុក្ខំ អនុភវិតុំ អរហាមិ តជ្ជស្ស បាបស្ស កតត្តាតិ អធិប្បាយោ។ **វជ្ជេសី**តិ វទេយ្យាសិ។

៤៧១-៧២. **ឯត្ថ និក្ខិត្តំ, អនក្ខាត**ន្តិ “ឯត្តកំ ឯត្ថ និក្ខិត្ត”ន្តិ អនាចិក្ខិតំ។ ឥទានិ តស្ស បរិមាណំ ឋបិតដ្ឋានញ្ច ទស្សេន្តី “**ចត្តារិ សតសហស្សានិ, បល្លង្កស្ស ច ហេដ្ឋតោ**”តិ អាហ។ តត្ថ **បល្លង្កស្សា**តិ បុព្ពេ អត្តនោ សយនបល្លង្កស្ស។ **តតោ**តិ និហិតធនតោ ឯកទេសំ គហេត្វា មមំ ឧទ្ទិស្ស ទានំ ទេតុ។ **តស្សា**តិ មយ្ហំ មាតុយា។

ឯវំ តាយ បេតិយា វុត្តេ សោ ឧបាសកោ តស្សា វចនំ សម្បដិច្ឆិត្វា តត្ថ អត្តនោ ករណីយំ តីរេត្វា ហត្ថិនិបុរំ គន្ត្វា តស្សា មាតុយា តមត្ថំ អារោចេសិ។ តមត្ថំ ទស្សេតុំ –

៤៧៣. សាធូតិ សោ បដិស្សុត្វា, គន្ត្វាន ហត្ថិនី បុរំ;
អវោច តស្សា មាតរំ –

“ធីតា ច តេ មយា ទិដ្ឋា, ទុគ្គតា យមលោកិកា;
បាបកម្មំ ករិត្វាន, បេតលោកំ ឥតោ គតា។

៤៧៤. “សា មំ តត្ថ សមាទបេសិ, វជ្ជេសិ មយ្ហ មាតរំ;
‘ធីតា ច តេ មយា ទិដ្ឋា, ទុគ្គតា យមលោកិកា;

បាបកម្មំ ករិត្វាន, បេតលោកំ ឥតោ គតា។

៤៧៥. “អត្ថិ ច មេ ឯត្ថ និក្ខិត្តំ, អនក្ខាតញ្ច តំ មយា;
ចត្តារិ សតសហស្សានិ, បល្លង្កស្ស ច ហេដ្ឋតោ។

៤៧៦. “‘តតោ មេ ទានំ ទទតុ, តស្សា ច ហោតុ ជីវិកា;
ទានំ ទត្វា ច មេ មាតា, ទក្ខិណំ អនុទិច្ឆតុ;
តទាហំ សុខិតា ហេស្សំ, សព្ពកាមសមិទ្ធិនី’។

៤៧៧. “តតោ ហិ សា ទានមទា, តស្សា ទក្ខិណមាទិសី;
បេតី ច សុខិតា អាសិ, តស្សា ចាសិ សុជីវិកា”តិ។ –

សង្គីតិការា អាហំសុ។ តា សុវិញ្ញេយ្យាវ។

តំ សុត្វា តស្សា មាតា ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទានំ ទត្វា តស្សា អាទិសិ។ តេន សា បដិលទ្ធូបករណសម្បត្តិយំ បិតា មាតុ អត្តានំ ទស្សេត្វា តំ ការណំ អាចិក្ខិ, មាតា ភិក្ខូនំ អារោចេសិ, ភិក្ខូ តំ បវត្តិំ ភគវតោ អារោចេសុំ។ ភគវា តមត្ថំ អដ្ឋុប្បត្តិំ កត្វា សម្បត្តបរិសាយ ធម្មំ ទេសេសិ។ សា ទេសនា មហាជនស្ស សាត្ថិកា អហោសីតិ។

សេរិណីបេតិវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. មិគលុទ្ទកបេតវត្ថុវណ្ណនា

នរនារិបុរក្ខតោ យុវាតិ ឥទំ ភគវតិ វេឡុវនេ វិហរន្តេ មិគលុទ្ទកបេតំ អារព្ភ វុត្តំ។ រាជគហេ កិរ អញ្ញតរោ លុទ្ទកោ រត្តិន្ទិវំ មិគេ វធិត្វា ជីវិកំ កប្បេសិ។ តស្សេកោ ឧបាសកោ មិត្តោ អហោសិ, សោ តំ សព្ពកាលំ បាបតោ និវត្តេតុំ អសក្កោន្តោ “ឯហិ, សម្ម, រត្តិយំ បាណាតិបាតា វិរមាហី”តិ រត្តិយំ បុញ្ញេ សមាទបេសិ។ សោ រត្តិយំ វិរមិត្វា ទិវា ឯវ បាណាតិបាតំ ករោតិ។

សោ អបរេន សមយេន កាលំ កត្វា រាជគហសមីបេ វេមានិកបេតោ ហុត្វា និព្ពត្តោ, ទិវសភាគំ មហាទុក្ខំ អនុភវិត្វា រត្តិយំ បញ្ចហិ កាមគុណេហិ សមប្បិតា សមង្គីភូតោ បរិចារេសិ។ តំ ទិស្វា អាយស្មា នារទោ –

៤៧៨. “នរនារិបុរក្ខតោ យុវា, រជនីយេហិ កាមគុណេហិ សោភសិ;
ទិវសំ អនុភោសិ ការណំ, កិមកាសិ បុរិមាយ ជាតិយា”តិ។ –

ឥមាយ គាថាយ បដិបុច្ឆិ។ តត្ថ **នរនារិបុរក្ខតោ**តិ បរិចារកភូតេហិ ទេវបុត្តេហិ ទេវធីតាហិ ច បុរក្ខតោ បយិរុបាសិតោ។ **យុវា**តិ តរុណោ។ **រជនីយេហី**តិ កមនីយេហិ រាគុប្បត្តិហេតុភូតេហិ។ **កាមគុណេហី**តិ កាមកោដ្ឋាសេហិ។ **សោភសី**តិ សមង្គិភាវេន វិរោចសិ រត្តិយន្តិ អធិប្បាយោ។ តេនាហ “**ទិវសំ អនុភោសិ ការណ**”ន្តិ, ទិវសភាគេ បន នានប្បការំ ការណំ ឃាតនំ បច្ចនុភវសិ។ **រជនី**តិ វា រត្តិសុ។ **យេហី**តិ និបាតមត្តំ។ **កិមកាសិ បុរិមាយ ជាតិយា**តិ ឯវំ សុខទុក្ខសំវត្តនិយំ កីទិសំ កម្មំ ឥតោ បុរិមាយ ជាតិយា ត្វំ អកត្ថ, តំ កថេហីតិ អត្ថោ ។

តំ សុត្វា បេតោ ថេរស្ស អត្តនា កតកម្មំ អាចិក្ខន្តោ –

៤៧៩. “អហំ រាជគហេ រម្មេ, រមណីយេ គិរិព្ពជេ;
មិគលុទ្ទោ បុរេ អាសិំ, លោហិតបាណិ ទារុណោ។

៤៨០. “អវិរោធករេសុ បាណិសុ, បុថុសត្តេសុ បទុដ្ឋមានសោ;
វិចរិំ អតិទារុណោ សទា, បរហឹសាយ រតោ អសញ្ញតោ។

៤៨១. “តស្ស មេ សហាយោ សុហទយោ, សទ្ធោ អាសិ ឧបាសកោ;
សោបិ មំ អនុកម្បន្តោ, និវារេសិ បុនប្បុនំ។

៤៨២. “‘មាកាសិ បាបកំ កម្មំ, មា តាត ទុគ្គតិំ អគា;
សចេ ឥច្ឆសិ បេច្ច សុខំ, វិរម បាណវធា អសំយមា។

៤៨៣តស្សាហំ វចនំ សុត្វា, សុខកាមស្ស ហិតានុកម្បិនោ;
នាកាសឹ សកលានុសាសនឹ, ចិរបាបាភិរតោ អពុទ្ធិមា។

៤៨៤“សោ មំ បុន ភូរិសុមេធសោ, អនុកម្បាយ សំយមេ និវេសយិ;
សចេ ទិវា ហនសិ បាណិនោ, អថ តេ រត្តឹ ភវតុ សំយមោ។

៤៨៥“ស្វាហំ ទិវា ហនិត្វា បាណិនោ, វិរតោ រត្តិមហោសិ សញ្ញតោ;
រត្តាហំ បរិចារេមិ, ទិវា ខជ្ជាមិ ទុគ្គតោ។

៤៨៦“តស្ស កម្មស្ស កុសលស្ស, អនុភោមិ រត្តឹ អមានុសឹ;
ទិវា បដិហតាវ កុក្កុរា, ឧបធាវន្តិ សមន្តា ខាទិតុំ។

៤៨៧“យេ ច តេ សតតានុយោគិនោ, ធុវំ បយុត្តា សុគតស្ស សាសនេ;
មញ្ញាមិ តេ អមតមេវ កេវលំ, អធិគច្ឆន្តិ បទំ អសង្ខត”ន្តិ។ –

ឥមា គាថា អភាសិ។

៤៧៩-៨០. តត្ថ **លុទ្ទោ**តិ ទារុណោ។ **លោហិតបាណី**តិ អភិណ្ហំ បាណឃាតេន លោហិតមក្ខិតបាណី។ **ទារុណោ**តិ ខរោ, សត្តានំ ហឹសនកោតិ អត្ថោ។ **អវិរោធករេសូ**តិ កេនចិ វិរោធំ អករោន្តេសុ មិគសកុណាទីសុ។

៤៨២-៨៣. **អសំយមា**តិ អសំវរា ទុស្សីល្យា។ **សកលានុសាសនិ**ន្តិ សព្ពំ អនុសាសនឹ, សព្ពកាលំ បាណាតិបាតតោ បដិវិរតិន្តិ អត្ថោ។ **ចិរបាបាភិរតោ**តិ ចិរកាលំ បាបេ អភិរតោ។

៤៨៤. **សំយមេ**តិ សុចរិតេ។ **និវេសយី**ហិ និវេសេសិ។ **សចេ ទិវា ហនសិ បាណិនោ, អថ តេ រត្តឹ ភវតុ សំយមោ**តិ និវេសិតាការទស្សនំ។ សោ កិរ សល្លបាសសជ្ជនាទិនា រត្តិយម្បិ បាណវធំ អនុយុត្តោ អហោសិ។

៤៨៥. **ទិវា ខជ្ជាមិ ទុគ្គតោ**តិ ឥទានិ ទុគ្គតឹ គតោ មហាទុក្ខប្បត្តោ ទិវសភាគេ ខាទិយាមិ។ តស្ស កិរ ទិវា សុនខេហិ មិគានំ ខាទាបិតត្តា កម្មសរិក្ខកំ ផលំ ហោតិ, ទិវសភាគេ មហន្តា សុនខា ឧបធាវិត្វា អដ្ឋិសង្ខាត មត្តាវសេសំ សរីរំ ករោន្តិ។ រត្តិយា បន ឧបគតាយ តំ បាកតិកមេវ ហោតិ, ទិព្ពសម្បត្តឹ អនុភវតិ។ តេន វុត្តំ –

៤៨៦“តស្ស កម្មស្ស កុសលស្ស, អនុភោមិ រត្តឹ អមានុសឹ;
ទិវា បដិហតាវ កុក្កុរា, ឧបធាវន្តិ សមន្តា ខាទិតុ”ន្តិ។

តត្ថ **បដិហតា**តិ បដិហតចិត្តា ពទ្ធាឃាតា វិយ ហុត្វា។ **សមន្តា ខាទិតុ**ន្តិ មម សរីរំ សមន្តតោ ខាទិតុំ ឧបធាវន្តិ។ ឥទញ្ច នេសំ អតិវិយ អត្តនោ ភយាវហំ ឧបគមនកាលំ គហេត្វា វុត្តំ។ តេ បន ឧបធាវិត្វា អដ្ឋិមត្តាវសេសំ សរីរំ កត្វា គច្ឆន្តិ។

៤៨៧. **យេ ច តេ សតតានុយោគិនោ**តិ ឱសានគាថាយ អយំ សង្ខេបត្ថោ – អហម្បិ នាម រត្តិយំ បាណវធមត្តតោ វិរតោ ឯវរូបំ សម្បត្តឹ អនុភវាមិ។ **យេ** បន **តេ** បុរិសា **សុគតស្ស** ពុទ្ធស្ស ភគវតោ **សាសនេ** អធិសីលាទិកេ **ធុវំ បយុត្តា** ទឡ្ហំ បយុត្តា **សតតំ** សព្ពកាលំ អនុយោគវន្តា, **តេ** បុញ្ញវន្តោ **កេវលំ** លោកិយសុខេន អសម្មិស្សំ **“អសង្ខតំ បទ”**ន្តិ លទ្ធនាមំ **អមតមេវ អធិគច្ឆន្តិ** មញ្ញេ, នត្ថិ តេសំ តទធិគមេ កោចិ វិពន្ធោតិ។

ឯវំ តេន បេតេន វុត្តេ ថេរោ តំ បវត្តឹ សត្ថុ អារោចេសិ។ សត្ថា តមត្ថំ អដ្ឋុប្បត្តឹ កត្វា សម្បត្តបរិសាយ ធម្មំ ទេសេសិ។ សព្ពម្បិ វុត្តនយមេវ។

មិគលុទ្ទកបេតវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. ទុតិយមិគលុទ្ទកបេតវត្ថុវណ្ណនា

កូដាគារេ ច បាសាទេតិ ឥទំ ភគវតិ វេឡុវនេ វិហរន្តេ អបរំ មិគលុទ្ទកបេតំ អារព្ភ វុត្តំ។ រាជគហេ កិរ អញ្ញតរោ មាគវិកោ មាណវោ វិភវសម្បន្នោបិ សមានោ ភោគសុខំ បហាយ រត្តិន្ទិវំ មិគេ ហនន្តោ វិចរតិ។ តស្ស សហាយភូតោ ឯកោ ឧបាសកោ អនុទ្ទយំ បដិច្ច – “សាធុ, សម្ម, បាណាតិបាតតោ វិរមាហិ, មា តេ អហោសិ ទីឃរត្តំ អហិតាយ ទុក្ខាយា”តិ ឱវាទំ អទាសិ។ សោ តំ អនាទិយិ។ អថ សោ ឧបាសកោ អញ្ញតរំ អត្តនោ

មនោភាវនីយំ ខីណាសវត្ថេរំ យាចិ – “សាធុ, ភន្តេ, អសុកបុរិសស្ស តថា ធម្មំ ទេសេថ, យថា សោ បាណាតិបាតតោ វិរមេយ្យា”តិ។

អថេកទិវសំ សោ ថេរោ រាជគហេ បិណ្ឌាយ ចរន្តោ តស្ស គេហទ្វារេ អដ្ឋាសិ។ តំ ទិស្វា សោ មាគវិកោ សញ្ជាតពហុមានោ បច្ចុគ្គន្ត្វា គេហំ បវេសេត្វា អាសនំ បញ្ញាបេត្វា អទាសិ។ និសីទិ ថេរោ បញ្ញត្តេ អាសនេ, សោបិ ថេរំ ឧបសង្កមិត្វា និសីទិ។ តស្ស ថេរោ បាណាតិបាតេ អាទីនវំ, តតោ វិរតិយា អានិសំសញ្ច បកាសេសិ។ សោ តំ សុត្វាបិ តតោ វិរមិតុំ ន ឥច្ឆិ។ អថ នំ ថេរោ អាហ – “សចេ, ត្វំ អាវុសោ, សព្ពេន សព្ពំ វិរមិតុំ ន សក្កោសិ, រត្តិម្បិ តាវ វិរមស្សូ”តិ, សោ “សាធុ, ភន្តេ, វិរមាមិ រត្តិ”ន្តិ តតោ វិរមិ។ សេសំ អនន្តរវត្ថុសទិសំ។ គាថាសុ បន –

៤៨៨. “កូដាគារេ ច បាសាទេ, បល្លង្កេ គោនកត្ថតេ;
បញ្ចង្គិកេន តុរិយេន, រមសិ សុប្បវាទិតេ។

៤៨៩. “តតោ រត្យា វិវសានេ, សូរិយុគ្គមនំ បតិ;
អបវិទ្ធោ សុសានស្មិំ, ពហុទុក្ខំ និគច្ឆសិ។

៤៩០. “កិំ នុ កាយេន វាចាយ, មនសា ទុក្កដំ កតំ;
កិស្សកម្មវិបាកេន, ឥទំ ទុក្ខំ និគច្ឆសី”តិ។ –

តីហិ គាថាហិ នារទត្ថេរោ នំ បដិបុច្ឆិ។ អថស្ស បេតោ –

៤៩១. “អហំ រាជគហេ រម្មេ, រមណីយេ គិរិព្ពជេ;
មិគលុទ្ទោ បុរេ អាសិំ, លុទ្ទោ ចាសិមសញ្ញតោ។

៤៩២. “តស្ស មេ សហាយោ សុហទយោ, សទ្ធោ អាសិ ឧបាសកោ;
តស្ស កុលូបកោ ភិក្ខុ, អាសិ គោតមសាវកោ;
សោបិ មំ អនុកម្បន្តោ, និវារេសិ បុនប្បុនំ។

៤៩៣. “‘មាកាសិ បាបកំ កម្មំ, មា តាត ទុគ្គតិំ អគា;
សចេ ឥច្ឆសិ បេច្ច សុខំ, វិរម បាណវធា អសំយមា’។

៤៩៤. “តស្សាហំ វចនំ សុត្វា, សុខកាមស្ស ហិតានុកម្បិនោ;
នាកាសិំ សកលានុសាសនិំ, ចិរបាបាភិរតោ អពុទ្ធិមា។

៤៩៥. “សោ មំ បុន ភូរិសុមេធសោ, អនុកម្បាយ សំយមេ និវេសយិ;
‘សចេ ទិវា ហនសិ បាណិនោ, អថ តេ រត្តិំ ភវតុ សំយមោ’។

៤៩៦. “ស្វាហំ ទិវា ហនិត្វា បាណិនោ, វិរតោ រត្តិមហោសិ សញ្ញតោ;
រត្តាហំ បរិចារេមិ, ទិវា ខជ្ជាមិ ទុគ្គតោ។

៤៩៧. “តស្ស កម្មស្ស កុសលស្ស, អនុភោមិ រត្តិំ អមានុសិំ;
ទិវា បដិហតាវ កុក្កុរា, ឧបធាវន្តិ សមន្តា ខាទិតុំ។

៤៩៨. “យេ ច តេ សតតានុយោគិនោ, ធុវំ បយុត្តា សុគតស្ស សាសនេ;
មញ្ញាមិ តេ អមតមេវ កេវលំ, អធិគច្ឆន្តិ បទំ អសង្ខត”ន្តិ។ –

តមត្ថំ អាចិក្ខិ។ តាសំ អត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្តនយោវ។

ទុតិយមិគលុទ្ទកបេតវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. កូដវិនិច្ឆយិកបេតវត្ថុវណ្ណនា

មាលី កិរិដី កាយូរីតិ ឥទំ សត្ថរិ វេឡុវនេ វិហរន្តេ កូដវិនិច្ឆយិកបេតំ អារព្ភ វុត្តំ។ តទា ពិម្ពិសារោ រាជា មាសស្ស ឆសុ ទិវសេសុ ឧបោសថំ ឧបវសតិ, តំ អនុវត្តន្តា ពហូ មនុស្សា ឧបោសថំ ឧបវសន្តិ។ រាជា អត្តនោ សន្តិកំ អាគតាគតេ មនុស្សេ បុច្ឆតិ – “កិំ តុម្ហេហិ ឧបោសថោ ឧបវុត្ថោ, ឧទាហុ ន ឧបវុត្ថោ”តិ? តត្រេកោ

អធិករណេ និយុត្តកបុរិសោ បិសុណវាចោ នេកតិកោ លញ្ជគាហកោ “ន ឧបរុត្តោម្ហី”តិ វត្ថុំ អសហន្តោ “ឧបរុត្តោម្ហិ, ទេវា”តិ អាហ។ អថ នំ រាជសមីបគតោ និក្ខន្តំ សហាយោ អាហ – “កឹ, សម្ម, អជ្ជ តយា ឧបរុត្តោ”តិ? “ភយេនាហំ, សម្ម, រញ្ញោ សម្មុខា ឯវំ អវោចំ, នាហំ ឧបោសថិកោ”តិ។

អថ នំ សហាយោ អាហ – “យទិ ឯវំ ឧបឌ្ឍុបោសថោបិ តាវ តេ អជ្ជ ហោតុ, ឧបោសថង្គានិ សមាទិយាហី”តិ។ សោ តស្ស វចនំ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា គេហំ គន្ត្វា អភុត្វាវ មុខំ វិក្ខាលេត្វា ឧបោសថំ អធិដ្ឋាយ រត្តិយំ វាស្វូបគតោ វិក្ខាសយសម្ភូតេន ពលវវាតរោគេន សូលេន ឧបច្ឆិន្នាយុសង្ខារោ ចុតិអនន្តរំ បព្ពតកុច្ឆិយំ វេមានិកបេតោ ហុត្វា និព្ពត្តិ។ សោ ហិ ឯករត្តិំ ឧបោសថរក្ខណមត្តេន វិមានំ បដិលភិ ទសកញ្ញាសហស្សបរិវារំ មហតិញ្ច ទិព្ពសម្បត្តិំ។ កូដវិនិច្ឆយិកតាយ បន បេសុណិកតាយ ច អត្តនោ បិដ្ឋិមំសានិ សយមេវ ឱក្កន្តិត្វា ខាទតិ។ តំ អាយស្មា នារទោ គិជ្ឈកូដតោ ឱតរន្តោ ទិស្វា –

៤៩៩. “មាលី កិរិដី កាយូរី, គត្តា តេ ចន្ទនុស្សទា;
បសន្នមុខវណ្ណោសិ, សូរិយវណ្ណោវ សោភសិ។

៥០០. “អមានុសា បារិសជ្ជា, យេ តេមេ បរិចារកា;
ទស កញ្ញាសហស្សានិ, យា តេមា បរិចារិកា;
តា កម្ពុកាយូរធរា, កញ្ចនាវេឡភូសិតា។

៥០១. “មហានុភាវោសិ តុវំ, លោមហំសនរូបវា;
បិដ្ឋិមំសានិ អត្តនោ, សាមំ ឧក្កច្ច ខាទសិ។

៥០២. “កឹ នុ កាយេន វាចាយ, មនសា ទុក្កដំ កតំ;
កិស្សកម្មវិបាកេន, បិដ្ឋិមំសានិ អត្តនោ;
សាមំ ឧក្កច្ច ខាទសីតិ។

៥០៣. “អត្តនោហំ អនត្ថាយ, ជីវលោកេ អចារិសំ;
បេសុញ្ញមុសាវាទេន, និកតិវញ្ចនាយ ច។

៥០៤. “តត្ថាហំ បរិសំ គន្ត្វា, សច្ចកាលេ ឧបដ្ឋិតេ;
អត្ថំ ធម្មំ និរាកត្វា, អធម្មមនុវត្តិសំ។

៥០៥. “ឯវំ សោ ខាទតត្តានំ, យោ ហោតិ បិដ្ឋិមំសិកោ;
យថាហំ អជ្ជ ខាទាមិ, បិដ្ឋិមំសានិ អត្តនោ។

៥០៦. “តយិទំ តយា នារទ សាមំ ទិដ្ឋំ, អនុកម្បកា យេ កុសលា វទេយ្យុំ;
មា បេសុណំ មា ច មុសា អភាណិ, មា ខោសិ បិដ្ឋិមំសិកោ តុវ”ន្តិ។ –

ថេរោ ចតូហិ គាថាហិ បុច្ឆិ, សោបិ តស្ស ចតូហិ គាថាហិ ឯតមត្ថំ វិស្សជ្ជេសិ។

៤៩៩. តត្ថ **មាលី**តិ មាលធារី, ទិព្ពបុប្ផេហិ បដិមណ្ឌិតោតិ អធិប្បាយោ។ **កិរិដី**តិ វេឋិតសីសោ។ **កាយូរី**តិ កេយូរវា, ពាហាលង្ការបដិមណ្ឌិតោតិ អត្ថោ។ **គត្តា**តិ សរីរាវយវា។ **ចន្ទនុស្សទា**តិ ចន្ទនសារានុលិត្តា។ **សូរិយវណ្ណោវ សោភសី**តិ ពាលសូរិយសទិសវណ្ណោ ឯវ ហុត្វា វិរោចសិ។ “អរុណវណ្ណី បភាសសី”តិបិ បាឡិ, អរុណន្តិ អរុណិយេហិ ទេវេហិ សទិសវណ្ណោ អរិយាវកាសោតិ អត្ថោ។

៥០០. **បារិសជ្ជា**តិ បរិសបរិយាបន្នា, ឧបដ្ឋាកាតិ អត្ថោ។ **តុវន្តិ** ត្វំ។ **លោមហំសនរូបវា**តិ បស្សន្តានំ លោមហំសជននរូបយុត្តោ។ មហានុភាវតាសមង្គិតាយ ហេតំ វុត្តំ។ **ឧក្កច្ចា**តិ ឧក្កន្តិត្វា, ឆិន្ទិត្វាតិ អត្ថោ។

៥០៣. **អចារិសន្តិ** អចរិំ បដិបជ្ជិំ។ **បេសុញ្ញមុសាវាទេនា**តិ បេសុញ្ញេន ចេវ មុសាវាទេន ច។ **និកតិវញ្ចនាយ ចា**តិ និកតិយា វញ្ចនាយ ច បតិរូបទស្សនេន បរេសំ វិការេន វញ្ចនាយ ច។

៥០៤. **សច្ចកាលេ**តិ សច្ចំ វត្តុំ យុត្តកាលេ។ **អត្ថន្តិ** ទិដ្ឋធម្មិកាទិភេទំ ហិតំ។ **ធម្មន្តិ** ការណំ ញាយំ។ **និរាកត្វា**តិ ឆឌ្ឌេត្វា បហាយ។ **សោ**តិ យោ បេសុញ្ញាទី អាចរតិ, សោ សត្តោ។ សេសំ សព្ពំ ហេដ្ឋា វុត្តនយមេវ។

កូដវិនិច្ឆយិកបេតវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. ធាតុវិវណ្ណបេតវត្ថុវណ្ណនា

អន្តលិក្ខស្មិំ តិដ្ឋន្តោតិ ឥទំ ធាតុវិវណ្ណបេតវត្ថុ។ ភគវតិ កុសិនារាយំ ឧបវត្តនេ មល្លានំ សាលវនេ យមកសាលានមន្តរេ បរិនិព្ពុតេ ធាតុវិភាគេ ច កតេ រាជា អជាតសត្តុ អត្តនា លទ្ធធាតុភាគំ គហេត្វា សត្ត វស្សានិ សត្ត ច មាសេ សត្ត ច ទិវសេ ពុទ្ធគុណេ អនុស្សរន្តោ ឧឡារបូជំ បវត្តេសិ។ តត្ថ អសង្ខេយ្យា អប្បមេយ្យា មនុស្សា ចិត្តានិ បសាទេត្វា សគ្គូបគា អហេសុំ, ឆឡាសីតិមត្តានិ បន បុរិសសហស្សានិ ចិរកាលភាវិតេន អស្សទ្ធិយេន មិច្ឆាទស្សនេន ច វិបល្លត្ថចិត្តា បសាទនីយេបិ ឋានេ អត្តនោ ចិត្តានិ បទោសេត្វា បេតេសុ ឧប្បជ្ជឹសុ។ តស្មិំយេវ រាជគហេ អញ្ញតរស្ស វិភវសម្បន្នស្ស កុដុម្ពិកស្ស ភរិយា ធីតា សុណិសា ច បសន្នចិត្តា “ធាតុបូជំ ករិស្សាមា”តិ គន្ធបុប្ផាទីនិ គហេត្វា ធាតុដ្ឋានំ គន្តុំ អារទ្ធា។ សោ កុដុម្ពិកោ “កឹ អដ្ឋិកានំ បូជនេនា”តិ តា បរិភាសេត្វា ធាតុបូជំ វិវណ្ណេសិ។ តាបិ តស្ស វចនំ អនាទិយិត្វា តត្ថ គន្ត្វា ធាតុបូជំ កត្វា គេហំ អាគតា តាទិសេន រោគេន អភិភូតា នចិរស្សេវ កាលំ កត្វា ទេវលោកេ និព្ពត្តឹសុ។ សោ បន កោធេន អភិភូតោ នចិរស្សេវ កាលំ កត្វា តេន បាបកម្មេន បេតេសុ និព្ពត្តិ។

អថេកទិវសំ អាយស្មា មហាកស្សបោ សត្តេសុ អនុកម្បាយ តថារូបំ ឥទ្ធាភិសង្ខារំ អភិសង្ខាសិ, យថា មនុស្សា តេ បេតេ តា ច ទេវតាយោ បស្សន្តិ។ តថា បន កត្វា ចេតិយង្គណេ ឋិតោ តំ ធាតុវិវណ្ណកំ បេតំ តីហិ គាថាហិ បុច្ឆិ។ តស្ស សោ បេតោ ព្យាកាសិ –

៥០៧. “អន្តលិក្ខស្មិំ តិដ្ឋន្តោ, ទុគ្គន្ធោ បូតិ វាយសិ;
មុខញ្ច តេ កិមយោ បូតិគន្ធំ, ខាទន្តិ កឹ កម្មមកាសិ បុព្ពេ។

៥០៨. “តតោ សត្ថំ គហេត្វាន, ឱក្កន្តន្តិ បុនប្បុនំ;
ខារេន បរិប្ផោសិត្វា, ឱក្កន្តន្តិ បុនប្បុនំ។

៥០៩. “កឹ នុ កាយេន វាចាយ, មនសា ទុក្កដំ កតំ;
កិស្សកម្មវិបាកេន, ឥទំ ទុក្ខំ និគច្ឆសី”តិ។

៥១០. “អហំ រាជគហេ រម្មេ, រមណីយេ គិរិព្ពជេ;
ឥស្សរោ ធនធញ្ញស្ស, សុបហូតស្ស មារិស។

៥១១. “តស្សាយំ មេ ភរិយា ច, ធីតា ច សុណិសា ច មេ;
តា មាលំ ឧប្បលញ្ចាបិ, បច្ចគ្ឃញ្ច វិលេបនំ;
ថូបំ ហរន្តិយោ វារេសឹ, តំ បាបំ បកតំ មយា។

៥១២. “ឆឡាសីតិសហស្សានិ , មយំ បច្ចត្តវេទនា;
ថូបបូជំ វិវណ្ណេត្វា, បច្ចាម និរយេ ភុសំ។

៥១៣. “យេ ច ខោ ថូបបូជាយ, វត្តន្តេ អរហតោ មហេ;
អាទីនវំ បកាសេន្តិ, វិវេចយេថ នេ តតោ។

៥១៤. “ឥមា ច បស្ស អាយន្តិយោ, មាលធារី អលង្កតា;
មាលាវិបាកំនុភោន្តិយោ, សមិទ្ធា ច តា យសស្សិនិយោ។

៥១៥. “តញ្ច ទិស្វាន អច្ឆេរំ, អព្ភុតំ លោមហំសនំ;
នមោ ករោន្តិ សប្បញ្ញា, វន្ទន្តិ តំ មហាមុនឹ។

៥១៦. “សោហំ នូន ឥតោ គន្ត្វា, យោនឹ លទ្ធាន មានុសឹ;
ថូបបូជំ ករិស្សាមិ, អប្បមត្តោ បុនប្បុន”ន្តិ។

៥០៧-៨. តត្ថ **ទុគ្គន្ធោ**តិ អនិដ្ឋគន្ធោ, កុណបគន្ធគន្ធីតិ អត្ថោ។ តេនាហ “**បូតិ វាយសី**”តិ។ **តតោ**តិ ទុគ្គន្ធវាយនតោ កិមីហិ ខាយិតព្ពតោ ច ឧបរិ។ **សត្ថំ គហេត្វាន, ឱក្កន្តន្តិ បុនប្បុន**ន្តិ កម្មសញ្ចោទិតា សត្តា និសិតធារំ សត្ថំ គហេត្វា បុនប្បុនំ តំ វណមុខំ អវកន្តន្តិ។ **ខារេន បរិប្ផោសិត្វា, ឱក្កន្តន្តិ បុនប្បុន**ន្តិ អវកន្តិតដ្ឋានេ ខារោទកេន អាសិញ្ចិត្វា បុនប្បុនម្បិ អវកន្តន្តិ។

៥១០. **តស្សេវ ធនធញ្ញស្ស, សុបហូតស្សា**តិ អតិវិយ បហូតស្ស ធនស្ស ធញ្ញស្ស ច តស្សេវ សាមី, អឌ្ឍោ មហទ្ធនោតិ អត្ថោ។

៥១១. **តស្សាយំ មេ ភរិយា ច, ធីតា ច សុណិសា ចា**តិ តស្ស មយ្ហំ អយំ បុរិមត្តភាវេ ភរិយា, អយំ ធីតា, អយំ សុណិសា។ តា ទេវភូតា អាកាសេ ឋិតាតិ ទស្សេន្តោ វទតិ។ **បច្ចគ្ឃន្តិ** អភិនវំ។ **ថូបំ ហរន្តិយោ វារេសិ**ន្តិ ថូបំ បូជេតុំ ឧបនេន្តិយោ ធាតុំ វិវណ្ណេន្តោ បដិក្ខិបិំ។ **តំ បាបំ បកតំ មយា**តិ តំ ធាតុវិវណ្ណនបាបំ កតំ សមាចរិតំ មយាតិ វិប្បដិសារប្បត្តោ វទតិ។

៥១២. **ឆឡាសីតិសហស្សានី**តិ ឆសហស្សាធិកា អសីតិសហស្សមត្តា។ **មយ**ន្តិ តេ បេតេ អត្តនា សទ្ធឹ សង្គហេត្វា វទតិ។ **បច្ចត្តវេទនា**តិ វិសុំ វិសុំ អនុភុយ្យមានទុក្ខវេទនា។ **និរយេ**តិ ពលទុក្ខតាយ បេត្តិវិសយំ និរយសទិសំ កត្វា អាហ។

៥១៣. **យេ ច ខោ ថូបបូជាយ, វត្តន្តេ អរហតោ មហេ**តិ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស ថូបំ ឧទ្ទិស្ស បូជាមហេ បវត្តមានេ អហំ វិយ យេ ថូបបូជាយ អាទីនវំ ទោសំ បកាសេន្តិ។ តេ បុគ្គលេ តតោ បុញ្ញតោ វិវេចយេថ វិវេចាបយេថ, បរិពាហិរេ ជនយេថាតិ អញ្ញាបទេសេន អត្តនោ មហាជានិយតំ វិភាវេតិ។

៥១៤. **អាយន្តិយោ**តិ អាកាសេន អាគច្ឆន្តិយោ។ **មាលាវិបាក**ន្តិ ថូបេ កតមាលាបូជាយ វិបាកំ ផលំ។ **សមិទ្ធា**តិ ទិព្ពសម្បត្តិយា សមិទ្ធា។ **តា យសស្សិនិយោ**តិ តា បរិវារវន្តិយោ។

៥១៥. **តញ្ច ទិស្វានា**តិ តស្ស អតិបរិត្តស្ស បូជាបុញ្ញស្ស អច្ឆរិយំ អព្ភុតំ លោមហំសនំ អតិឧឡារំ វិបាកវិសេសំ ទិស្វា។ **នមោ ករោន្តិ សប្បញ្ញា, វន្ទន្តិ តំ មហាមុនិ**ន្តិ, ភន្តេ កស្សប, ឥមា ឥត្ថិយោ តំ ឧត្តមបុញ្ញក្ខេត្តភូតំ វន្ទន្តិ អភិវាទេន្តិ, នមោ ករោន្តិ នមក្ការញ្ច ករោន្តីតិ អត្ថោ។

៥១៦. អថ សោ បេតោ សំវិគ្គមានសោ សំវេគានុរូបំ អាយតឹ អត្តនា កាតព្ពំ ទស្សេន្តោ “**សោហំ នូនា**”តិ គាថមាហ។ តំ ឧត្តានត្ថមេវ។

ឯវំ បេតេន វុត្តោ មហាកស្សបោ តំ អដ្ឋុប្បត្តឹ កត្វា សម្បត្តបរិសាយ ធម្មំ ទេសេសិ។

ធាតុវិវណ្ណបេតវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ឥតិ ខុទ្ទក-អដ្ឋកថាយ បេតវត្ថុស្មឹ

ទសវត្ថុបដិមណ្ឌិតស្ស

តតិយស្ស ចូឡវគ្គស្ស អត្ថសំវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. មហាវគ្គោ

១. អម្ពសក្ករបេតវត្ថុវណ្ណនា

វេសាលី នាម នគរត្ថិ វជ្ជីនន្តិ ឥទំ អម្ពសក្ករបេតវត្ថុ។ តស្ស កា ឧប្បត្តិ? ភគវតិ ជេតវនេ វិហរន្តេ អម្ពសក្ករោ នាម លិច្ឆវិរាជា មិច្ឆាទិដ្ឋិកោ នត្ថិកវាទោ វេសាលិយំ រជ្ជំ ការេសិ។ តេន ច សមយេន វេសាលិនគរេ អញ្ញតរស្ស វាណិជស្ស អាបណសមីបេ ចិក្ខល្លំ ហោតិ, តត្ថ ពហូ ជនា ឧប្បតិត្វា អតិក្កមន្តា កិលមន្តិ, កេចិ កទ្ទមេន លិម្បន្តិ។ តំ ទិស្វា សោ វាណិជោ “មា ឥមេ មនុស្សា កលលំ អក្កមឹសូ”តិ អបគតទុគ្គន្ធំ សង្ខវណ្ណបដិភាគំ គោសីសដ្ឋឹ អាហរាបេត្វា និក្ខិបាបេសិ។ បកតិយា ច សីលវា អហោសិ អក្កោធនោ សណ្ហវាចោ, បរេសញ្ច យថាភូតំ គុណំ កិត្តេតិ។

សោ ឯកស្មិំ ទិវសេ អត្តនោ សហាយស្ស ន្ហាយន្តស្ស បមាទេន អនោលោកេន្តស្ស និវាសនវត្ថំ កីឡាធិប្បាយេន អបនិធាយ តំ ទុក្ខាបេត្វា អទាសិ។ ភាគិនេយ្យោ បនស្ស ចោរិកាយ បរគេហតោ ភណ្ឌំ អាហរិត្វា តស្សេវ អាបណេ និក្ខិបិ។ ភណ្ឌសាមិកា វីមំសន្តា ភណ្ឌេន សទ្ធិំ តស្ស ភាគិនេយ្យំ តញ្ច រញ្ញោ ទស្សេសុំ។ រាជា “ឥមស្ស សីសំ ឆិន្ទថ, ភាគិនេយ្យំ បនស្ស សូលេ អារោបេថា”តិ អាណាបេសិ។ រាជបុរិសា តថា អកំសុ។ សោ កាលំ កត្វា ភុម្មទេវេសុ ឧប្បជ្ជិ។ សោ គោសីសេន សេតុនោ កតត្តា សេតវណ្ណំ ទិព្ពំ មនោជវំ អស្សាជានីយំ បដិលភិ, គុណវន្តានំ វណ្ណកថនេន តស្ស គត្តតោ ទិព្ពគន្ធោ វាយតិ, សាដកស្ស បន អបនិហិតត្តា នគ្គោ អហោសិ។ សោ អត្តនា បុព្ពេ កតកម្មំ ឱលោកេន្តោ តទនុសារេន អត្តនោ ភាគិនេយ្យំ សូលេ អារោបិតំ ទិស្វា ករុណាយ ចោទិយមានោ មនោជវំ អស្សំ អភិរុហិត្វា អឌ្ឍរត្តិសមយេ តស្ស សូលា រោបិតដ្ឋានំ គន្ត្វា អវិទូរេ ឋិតោ “ជីវ, ភោ, ជីវិតមេវ សេយ្យោ”តិ ទិវសេ ទិវសេ វទតិ។

តេន ច សមយេន អម្ពសក្ករោ រាជា ហត្ថិក្ខន្ធវរគតោ នគរំ បទក្ខិណំ ករោន្តោ អញ្ញតរស្មិំ គេហេ វាតបានំ វិវរិត្វា រាជវិភូតឹ បស្សន្តឹ ឯកំ ឥត្ថឹ ទិស្វា បដិពទ្ធចិត្តោ ហុត្វា បច្ឆាសនេ និសិន្នស្ស បុរិសស្ស “ឥមំ ឃរំ តមញ្ច ឥត្ថិំ ឧបធារេហី”តិ សញ្ញំ ទត្វា អនុក្កមេន អត្តនោ រាជគេហំ បវិដ្ឋោ តំ បុរិសំ បេសេសិ – “គច្ឆ, ភណេ, តស្សា ឥត្ថិយា សសាមិកភាវំ វា អសាមិកភាវំ វា ជានាហី”តិ។ សោ គន្ត្វា តស្សា សសាមិកភាវំ ញត្វា រញ្ញោ អារោចេសិ។ រាជា តស្សា ឥត្ថិយា បរិគ្គហណូបាយំ ចិន្តេន្តោ តស្សា សាមិកំ បក្កោសាបេត្វា “ឯហិ, ភណេ, មំ ឧបដ្ឋាហី”តិ អាហ។ សោ អនិច្ឆន្តោបិ “រាជា អត្តនោ វចនំ អករោន្តេ មយិ រាជទណ្ឌំ ករេយ្យា”តិ ភយេន រាជុបដ្ឋានំ សម្បដិច្ឆិត្វា ទិវសេ ទិវសេ រាជុបដ្ឋានំ គច្ឆតិ។ រាជាបិ តស្ស ភត្តវេតនំ ទាបេត្វា កតិបយទិវសាតិក្កមេន បាតោវ ឧបដ្ឋានំ អាគតំ ឯវមាហ – “គច្ឆ, ភណេ, អមុម្ហិ ឋានេ ឯកា បោក្ខរណី អត្ថិ, តតោ អរុណវណ្ណមត្តិកំ រត្តុប្បលានិ ច អានេហិ, សចេ អជ្ជេវ នាគច្ឆេយ្យាសិ, ជីវិតំ តេ នត្ថី”តិ។ តស្មិញ្ច គតេ ទ្វារបាលំ អាហ – “អជ្ជ អនត្ថង្គតេ ឯវ សូរិយេ សព្ពទ្វារានិ ថកេតព្ពានី”តិ។

សា ច បោក្ខរណី វេសាលិយា តិយោជនមត្ថកេ ហោតិ, តថាបិ សោ បុរិសោ មរណភយតជ្ជិតោ វាតវេគេន បុព្ពណ្ហេយេវ តំ បោក្ខរណិំ សម្បាបុណិ។ “សា ច បោក្ខរណី អមនុស្សបរិគ្គហិតា”តិ បគេវ សុតត្តា ភយេន សោ “អត្ថិ នុ ខោ ឯត្ថ កោចិ បរិស្សយោ”តិ សមន្តតោ អនុបរិយាយតិ។ តំ ទិស្វា បោក្ខរណិបាលកោ អមនុស្សោ ករុណាយមានរូបោ មនុស្សរូបេន ឧបសង្កមិត្វា “កិមត្ថំ, ភោ បុរិស, ឥធាគតោសី”តិ អាហ។ សោ តស្ស តំ បវត្តិំ កថេសិ។ សោ “យទិ ឯវំ យាវទត្ថំ គណ្ហាហី”តិ អត្តនោ ទិព្ពរូបំ ទស្សេត្វា អន្តរធាយិ។

សោ តត្ថ អរុណវណ្ណមត្តិកំ រត្តុប្បលានិ ច គហេត្វា អនត្ថង្គតេយេវ សូរិយេ នគរទ្វារំ សម្បាបុណិ។ តំ ទិស្វា ទ្វារបាលោ តស្ស វិរវន្តស្សេវ ទ្វារំ ថកេសិ។ សោ ថកិតេ ទ្វារេ បវេសនំ អលភន្តោ ទ្វារសមីបេ សូលេ អារោបិតំ បុរិសំ ទិស្វា “ឯតេ មយិ អនត្ថង្គតេ ឯវ សូរិយេ អាគតេ វិរវន្តេ ឯវ ទ្វារំ ថកេសុំ។ ‘អហំ កាលេយេវ អាគតោ, មម ទោសោ នត្ថី’តិ តយាបិ ញាតំ ហោតូ”តិ សក្ខិមកាសិ។ តំ សុត្វា សោ អាហ “អហំ សូលេ អាវុតោ វជ្ឈោ មរណាភិមុខោ, កថំ តវ សក្ខិ ហោមិ។ ឯកោ បនេត្ថ បេតោ មហិទ្ធិកោ មម សមីបំ អាគមិស្សតិ, តំ សក្ខិំ ករោហី”តិ។ “កថំ បន សោ មយា ទដ្ឋព្ពោ”តិ? ឥធេវ ត្វំ តិដ្ឋ, “សយមេវ ទក្ខិស្សសី”តិ។ សោ តត្ថ ឋិតោ មជ្ឈិមយាមេ តំ បេតំ អាគតំ ទិស្វា សក្ខិំ អកាសិ។ វិភាតាយ ច រត្តិយា រញ្ញា “មម អាណា តយា អតិក្កន្តា, តស្មា រាជទណ្ឌំ តេ ករិស្សាមី”តិ វុត្តេ, ទេវ, មយា តវ អាណា នាតិក្កន្តា, អនត្ថង្គតេ ឯវ សូរិយេ អហំ ឥធាគតោតិ។ តត្ថ កោ តេ សក្ខីតិ? សោ តស្ស សូលាវុតស្ស បុរិសស្ស សន្តិកេ អាគច្ឆន្តំ នគ្គបេតំ “សក្ខី”តិ និទ្ទិសិត្វា “កថមេតំ អម្ហេហិ សទ្ទាតព្ព”ន្តិ រញ្ញា វុត្តេ “អជ្ជ រត្តិយំ តុម្ហេហិ សទ្ទាតព្ពំ បុរិសំ មយា សទ្ធឹ បេសេថា”តិ អាហ។ តំ សុត្វា រាជា សយមេវ តេន សទ្ធឹ តត្ថ គន្ត្វា ឋិតោ បេតេន ច តត្ថាគន្ត្វា “ជីវ, ភោ, ជីវិត

មេវ សេយ្យោ”តិ វុត្តេ តំ **“សេយ្យា និសជ្ជា នយិមស្ស អត្ថិ”**តិអាទិនា បញ្ចហិ គាថាហិ បដិបុច្ឆិ។ ឥទានិ អាទិតោ បន **“វេសាលិ នាម នគរត្ថិ វជ្ជីនំ”**ន្តិ គាថា តាសំ សម្ពន្ធទស្សនត្ថំ សង្គីតិការេហិ ឋបិតា –

៥១៧. “វេសាលី នាម នគរត្ថិ វជ្ជីនំ, តត្ថ អហុ លិច្ឆវិ អម្ពសក្ករោ;
ទិស្វាន បេតំ នគរស្ស ពាហិរំ, តត្ថេវ បុច្ឆិត្ថ តំ ការណត្ថិកោ។

៥១៨. “សេយ្យា និសជ្ជា នយិមស្ស អត្ថិ, អភិក្កមោ នត្ថិ បដិក្កមោ ច;
អសិតបីតខាយិតវត្ថភោគា, បរិចារណា សាបិ ឥមស្ស នត្ថិ។

៥១៩. “យេ ញាតកា ទិដ្ឋសុតា សុហជ្ជា, អនុកម្បកា យស្ស អហេសុំ បុព្ពេ;
ទដ្ឋុម្បិ តេ ទានិ ន តំ លភន្តិ, វិរាជិតត្តោ ហិ ជនេន តេន។

៥២០. “ន ឱគ្គតត្តស្ស ភវន្តិ មិត្តា, ជហន្តិ មិត្តា វិកលំ វិទិត្វា;
អត្ថញ្ច ទិស្វា បរិវារយន្តិ, ពហូ មិត្តា ឧគ្គតត្តស្ស ហោន្តិ។

៥២១. “និហីនត្តោ សព្ពភោគេហិ កិច្ឆោ, សម្មក្ខិតោ សម្បរិភិន្នគត្តោ;
ឧស្សាវពិន្ទូវ បលិម្បមានា, អជ្ជ សុវេ ជីវិតស្សូបរោធោ។

៥២២. “ឯតាទិសំ ឧត្តមកិច្ឆប្បត្តំ,
ឧត្តាសិតំ បុចិមន្ទស្ស សូលេ;
អថ ត្វំ កេន វណ្ណេន វទេសិ យក្ខ,
‘ជីវ ភោ ជីវិតមេវ សេយ្យោ’”តិ។

៥១៧. តត្ថ **តត្ថា**តិ តស្សំ វេសាលិយំ។ **នគរស្ស ពាហិរ**ន្តិ នគរស្ស ពហិ ភវំ, វេសាលិនគរស្ស ពហិ ឯវ ជាតំ បវត្តំ សម្ពន្ធំ។ **តត្ថេវា**តិ យត្ថ តំ បស្សិ, តត្ថេវ ឋានេ។ **តន្តិ** តំ បេតំ។ **ការណត្ថិកោ**តិ “ជីវ, ភោ, ជីវិតមេវ សេយ្យោ”តិ វុត្តអត្ថស្ស ការណេន អត្ថិកោ ហុត្វា។

៥១៨. **សេយ្យា និសជ្ជា នយិមស្ស អត្ថី**តិ បិដ្ឋិបសារណលក្ខណា សេយ្យា, បល្លង្កាភុជនលក្ខណា និសជ្ជា ច ឥមស្ស សូលេ អារោបិតបុគ្គលស្ស នត្ថិ។ **អភិក្កមោ នត្ថិ បដិក្កមោ ចា**តិ អភិក្កមាទិលក្ខណំ អប្បមត្តកម្បិ គមនំ ឥមស្ស នត្ថិ។ **បរិចារិកា សាបី**តិ យា អសិតបីតខាយិតវត្ថបរិភោគាទិលក្ខណា ឥន្ទ្រិយានំ បរិចារណា, សាបិ ឥមស្ស នត្ថិ។ “បរិហរណា សាបី”តិ វា បាឋោ, អសិតាទិបរិភោគវសេន ឥន្ទ្រិយានំ បរិហរណា, សាបិ ឥមស្ស នត្ថិ វិគតជីវិតត្តាតិ អត្ថោ។ “បរិចារណា សាបី”តិ កេចិ បឋន្តិ។

៥១៩. **ទិដ្ឋសុតា សុហជ្ជា, អនុកម្បកា យស្ស អហេសុំ បុព្ពេ**តិ សន្ទិដ្ឋសហាយា ចេវ អទិដ្ឋសហាយា ច យស្ស មិត្តា អនុទ្ទយាវន្តោ យេ អស្ស ឥមស្ស បុព្ពេ អហេសុំ។ **ទដ្ឋុម្បី**តិ បស្សិតុម្បិ ន លភន្តិ, កុតោ សហ វសិតុន្តិ អត្ថោ។ **វិរាជិតត្តោ**តិ បរិច្ចត្តសភាវោ។ **ជនេន តេនា**តិ តេន ញាតិអាទិជនេន។

៥២០. **ន ឱគ្គតត្តស្ស ភវន្តិ មិត្តា**តិ អបគតវិញ្ញាណស្ស មតស្ស មិត្តា នាម ន ហោន្តិ តស្ស មិត្តេហិ កាតព្ពកិច្ចស្ស អតិក្កន្តត្តា។ **ជហន្តិ មិត្តា វិកលំ វិទិត្វា**តិ មតោ តាវ តិដ្ឋតុ, ជីវន្តម្បិ ភោគវិកលំ បុរិសំ វិទិត្វា “ន ឥតោ កិញ្ចិ គយ្ហូបគ”ន្តិ មិត្តា បជហន្តិ។ **អត្ថញ្ច ទិស្វា បរិវារយន្តី**តិ តស្ស បន សន្តកំ អត្ថំ ធនំ ទិស្វា បិយវាទិនោ មុខុល្លោកិកា ហុត្វា តំ បរិវារេន្តិ។ **ពហូ មិត្តា ឧគ្គតត្តស្ស ហោន្តី**តិ វិភវសម្បត្តិយា ឧគ្គតសភាវស្ស សមិទ្ធស្ស ពហូ អនេកា មិត្តា ហោន្តិ, អយំ លោកិយសភាវោតិ អត្ថោ។

៥២១. **និហីនត្តោ សព្ពភោគេហី**តិ សព្ពេហិ ឧបភោគបរិភោគវត្ថូហិ បរិហីនត្តោ។ **កិច្ឆោ**តិ ទុក្ខិតោ។ **សម្មក្ខិតោ**តិ រុហិរេហិ សម្មក្ខិតសរីរោ។ **សម្បរិភិន្នគត្តោ**តិ សូលេន អព្ភន្តរេ វិទាលិតគត្តោ។ **ឧស្សាវពិន្ទូវ បលិម្បមានោ**តិ តិណគ្គេ លិម្បមានឧស្សាវពិន្ទុសទិសោ។ **អជ្ជ សុវេ**តិ អជ្ជ វា សុវេ វា ឥមស្ស នាម បុរិសស្ស ជីវិតស្ស ឧបរោធោ និរោធោ, តតោ ឧទ្ធំ នប្បវត្តតីតិ អត្ថោ។

៥២២. **ឧត្តាសិត**ន្តិ អាវុតំ អារោបិតំ។ **បុចិមន្ទស្ស សូលេ**តិ និម្ពរុក្ខស្ស ទណ្ឌេន កតសូលេ ។ **កេន វណ្ណេនា**តិ កេន ការណេន។ **ជីវ, ភោ, ជីវិតមេវ សេយ្យោ**តិ, ភោ បុរិស, ជីវ។ កស្មា? សូលំ អារោបិតស្សាបិ ហិ តេ ឥធ ជីវិតមេវ ឥតោ ចុតស្ស ជីវិតតោ សតភាគេន សហស្សភាគេន សេយ្យោ សុន្ទរតរោតិ។

ឯវំ តេន រញ្ញា បុច្ឆិតោ សោ បេតោ អត្តនោ អធិប្បាយំ បកាសេន្តោ –

៥២៣សាលោហិតោ ឯស អហោសិ មយ្ហំ, អហំ សរាមិ បុរិមាយ ជាតិយា;
ទិស្វា ច មេ ការុញ្ញមហោសិ រាជ, មា បាបធម្មោ និរយំ បតាយំ។

៥២៤.“ឥតោ ចុតោ លិច្ឆវិ ឯស បោសោ, សត្តុស្សទំ និរយំ ឃោររូបំ;
ឧបបជ្ជតិ ទុក្កដកម្មការី, មហាភិតាបំ កដុកំ ភយានកំ។

៥២៥.“អនេកភាគេន គុណេន សេយ្យោ, អយមេវ សូលោ និរយេន តេន;
ឯកន្តទុក្ខំ កដុកំ ភយានកំ, ឯកន្តតិព្ពំ និរយំ បតាយំ។

៥២៦.“ឥទញ្ច សុត្វា វចនំ មមេសោ, ទុក្ខូបនីតោ វិជហេយ្យ បាណំ;
តស្មា អហំ សន្តិកេ ន ភណាមិ, មា មេកតោ ជីវិតស្សូបរោធោ”តិ។ –

ចតស្សោ គាថា អភាសិ។

៥២៣. តត្ថ **សាលោហិតោ** សមានលោហិតោ យោនិសម្ពន្ធេន សម្ពន្ធោ, ញាតកោតិ អត្ថោ។ **បុរិមាយ ជាតិយា**តិ បុរិមត្តភាវេ។ **មា បាបធម្មោ និរយំ បតាយ**ន្តិ អយំ បាបធម្មោ បុរិសោ និរយំ មា បតិ, មា និរយំ ឧបបជ្ជីតិ ឥមំ ទិស្វា មេ ការុញ្ញំ អហោសីតិ យោជនា។

៥២៤. **សត្តុស្សទ**ន្តិ បាបការីហិ សត្តេហិ ឧស្សន្នំ, អថ វា បញ្ចវិធពន្ធនំ, មុខេ តត្តលោហសេចនំ, អង្គារបព្ពតារោបនំ, លោហកុម្ភិបក្ខេបនំ, អសិបត្តវនប្បវេសនំ, វេត្តរណិយំ សមោតរណំ, មហានិរយេ បក្ខេបោតិ។ ឥមេហិ សត្តហិ បញ្ចវិធពន្ធនាទីហិ ទារុណការណេហិ ឧស្សន្នំ, ឧបរូបរិ និចិតន្តិ អត្ថោ។ **មហាភិតាប**ន្តិ មហាទុក្ខំ, មហាអគ្គិសន្តាបំ វា។ **កដុក**ន្តិ អនិដ្ឋំ។ **ភយានក**ន្តិ ភយជនកំ។

៥២៥. **អនេកភាគេន គុណេនា**តិ អនេកកោដ្ឋាសេន អានិសំសេន។ **អយមេវ សូលោ និរយេន តេនា**តិ តតោ ឥមស្ស ឧប្បត្តិដ្ឋានភូតតោ និរយតោ អយមេវ សូលោ សេយ្យោតិ។ និស្សក្កេ ហិ ឥទំ ករណវចនំ។ **ឯកន្តតិព្ព**ន្តិ ឯកន្តេនេវ តិខិណទុក្ខំ, និយតមហាទុក្ខន្តិ អត្ថោ។

៥២៦. **ឥទញ្ច សុត្វា វចនំ មមេសោ**តិ “ឥតោ ចុតោ”តិអាទិនា វុត្តំ មម វចនំ សុត្វា ឯសោ បុរិសោ ទុក្ខូបនីតោ មម វចនេន និរយទុក្ខំ ឧបនីតោ វិយ ហុត្វា។ **វិជហេយ្យ បាណ**ន្តិ អត្តនោ ជីវិតំ បរិច្ចជេយ្យ។ **តស្មា**តិ តេន ការណេន។ **មា មេកតោ**តិ “មយា ឯកតោ ឥមស្ស បុរិសស្ស ជីវិតស្ស ឧបរោធោ មា ហោតូ”តិ ឥមស្ស សន្តិកេ ឥទំ វចនំ អហំ ន ភណាមិ, អថ ខោ “ជីវ, ភោ, ជីវិតមេវ សេយ្យោ”តិ ឥទមេវ ភណាមីតិ អធិប្បាយោ។

ឯវំ បេតេន អត្តនោ អធិប្បាយេ បកាសិតេ បុន រាជា បេតស្ស បវត្តិំ បុច្ឆិតុំ ឱកាសំ ករោន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

៥២៧.“អញ្ញាតោ ឯសោ បុរិសស្ស អត្ថោ, អញ្ញម្បិ ឥច្ឆាមសេ បុច្ឆិតុំ តុវំ;
ឱកាសកម្មំ សចេ នោ ករោសិ, បុច្ឆាម តំ នោ ន ច កុជ្ឈិតព្ព”ន្តិ។

៥២៨.“អទ្ធា បដិញ្ញា មេ តទា អហុ, នាចិក្ខណា អប្បសន្នស្ស ហោតិ;
អកាមា សទ្ធេយ្យវចោតិ កត្វា, បុច្ឆស្សុ មំ កាមំ យថា វិសយ្ហ”ន្តិ។ –

ឥមា រញ្ញោ បេតស្ស ច វចនបដិវចនគាថា។

៥២៧. តត្ថ **អញ្ញាតោ**តិ អវគតោ។ **ឥច្ឆាមសេ**តិ ឥច្ឆាម។ **នោ**តិ អម្ហាកំ។ **ន ច កុជ្ឈិតព្ព**ន្តិ “ឥមេ មនុស្សា យំកិញ្ចិ បុច្ឆន្តី”តិ កោធោ ន កាតព្ពោ។

៥២៨. **អទ្ធា**តិ ឯកំសេន។ **បដិញ្ញា មេ**តិ ញាណវសេន មយ្ហំ “បុច្ឆស្សូ”តិ បដិញ្ញា, ឱកាសទានន្តិ អត្ថោ។ **តទា អហូ**តិ តស្មិំ កាលេ បឋមទស្សនេ អហោសិ។ **នាចិក្ខណា អប្បសន្នស្ស ហោតី**តិ អកថនា អប្បសន្នស្ស ហោតិ។ បសន្នោ ឯវ ហិ បសន្នស្ស កិញ្ចិ កថេតិ។ ត្វំ បន តទា មយិ អប្បសន្នោ, អហញ្ច តយិ, តេន បដិជានិត្វា កថេតុកាមោ នាហោសិ។ ឥទានិ បនាហំ តុយ្ហំ **អកាមា សទ្ធេយ្យវចោ** អកាមោ ឯវ សទ្ធាតព្ពវចនោ **ឥតិ កត្វា**

ឥមិនា ការណេន ។ **បុច្ឆស្សុ មំ កាមំ យថា វិសយ្ហ**ន្តិ ត្វំ យថា ឥច្ឆសិ, តមត្ថំ មំ បុច្ឆស្សុ។ អហំ បន យថា វិសយ្ហំ យថា មយ្ហំ សហិតុំ សក្កា, តថា អត្តនោ ញាណពលានុរូបំ កថេស្សាមីតិ អធិប្បាយោ។

ឯវំ បេតេន បុច្ឆនាយ ឱកាសេ កតេ រាជា –

៥២៩. “យំ កិញ្ចហំ ចក្ខុនា បស្សិសាមិ,
សព្ពម្បិ តាហំ អភិសទ្ទហេយ្យំ;
ទិស្វាវ តំ នោបិ ចេ សទ្ទហេយ្យំ,
ករេយ្យាសិ មេ យក្ខ និយស្សកម្ម”ន្តិ។ –

គាថមាហ។ តស្សត្ថោ – អហំ យំ កិញ្ចិទេវ ចក្ខុនា បស្សិស្សាមិ, តំ សព្ពម្បិ តថេវ អហំ អភិសទ្ទហេយ្យំ, តំ បន ទិស្វាវ តំ វចនំ នោបិ ចេ សទ្ទហេយ្យំ។ យក្ខ, មយ្ហំ និយស្សកម្មំ និគ្គហកម្មំ ករេយ្យាសីតិ។ អថ វា **យំ កិញ្ចហំ ចក្ខុនា បស្សិស្សាមី**តិ អហំ យំ កិញ្ចិទេវ ចក្ខុនា បស្សិស្សាមិ អចក្ខុគោចរស្ស អទស្សនតោ។ **សព្ពម្បិ តាហំ អភិសទ្ទហេយ្យ**ន្តិ សព្ពម្បិ តេ អហំ ទិដ្ឋំ សុតំ អញ្ញំ វា អភិសទ្ទហេយ្យំ។ តាទិសោ ហិ មយ្ហំ តយិ អភិប្បសាទោតិ អធិប្បាយោ។ បច្ឆិមបទស្ស បន យថាវុត្តោវ អត្ថោ។

តំ សុត្វា បេតោ –

៥៣០. “សច្ចប្បដិញ្ញា តវ មេសា ហោតុ, សុត្វាន ធម្មំ លភ សុប្បសាទំ;
អញ្ញត្ថិកោ នោ ច បទុដ្ឋចិត្តោ, យំ តេ សុតំ អសុតញ្ចាបិ ធម្មំ;
សព្ពម្បិ អក្ខិស្សំ យថា បជាន”ន្តិ។ – គាថមាហ ; ឥតោ បរំ –

៥៣១. “សេតេន អស្សេន អលង្កតេន, ឧបយាសិ សូលាវុតកស្ស សន្តិកេ;
យានំ ឥទំ អព្ភុតំ ទស្សនេយ្យំ, កិស្សេតំ កម្មស្ស អយំ វិបាកោតិ។

៥៣២. “វេសាលិយា នគរស្ស មជ្ឈេ, ចិក្ខល្លមគ្គេ នរកំ អហោសិ;
គោសីសមេកាហំ បសន្នចិត្តោ, សេតំ គហេត្វា នរកស្មឹ និក្ខិបឹ។

៥៣៣. “ឯតស្មឹ បាទានិ បតិដ្ឋបេត្វា, មយញ្ច អញ្ញេ ច អតិក្កមិម្ហា;
យានំ ឥទំ អព្ភុតំ ទស្សនេយ្យំ, តស្សេវ កម្មស្ស អយំ វិបាកោតិ។

៥៣៤. “វណ្ណោ ច តេ សព្ពទិសា បភាសតិ, គន្ធោ ច តេ សព្ពទិសា បវាយតិ;
យក្ខិទ្ធិបត្តោសិ មហានុភាវោ, នគ្គោ ចាសិ កិស្ស អយំ វិបាកោតិ។

៥៣៥. “អក្កោធនោ និច្ចបសន្នចិត្តោ, សណ្ហាហិ វាចាហិ ជនំ ឧបេមិ;
តស្សេវ កម្មស្ស អយំ វិបាកោ, ទិព្ពោ មេ វណ្ណោ សតតំ បភាសតិ។

៥៣៦. “យសញ្ច កិត្តិញ្ច ធម្មេ ឋិតានំ, ទិស្វាន មន្តេមិ បសន្នចិត្តោ;
តស្សេវ កម្មស្ស អយំ វិបាកោ, ទិព្ពោ មេ គន្ធោ សតតំ បវាយតិ។

៥៣៧. “សហាយានំ តិត្ថស្មឹ ន្ហាយន្តានំ, ថលេ គហេត្វា និទហិស្ស ទុស្សំ;
ខិឌ្ឌត្ថិកោ នោ ច បទុដ្ឋចិត្តោ, តេនម្ហិ នគ្គោ កសិរា ច វុត្តីតិ។

៥៣៨. “យោ កីឡមានោ បករោតិ បាបំ, តស្សេទិសំ កម្មវិបាកមាហុ;
អកីឡមានោ បន យោ ករោតិ, កឹ តស្ស កម្មស្ស វិបាកមាហូតិ។

៥៣៩. “យេ ទុដ្ឋសង្កប្បមនា មនុស្សា, កាយេន វាចាយ ច សំកិលិដ្ឋា;
កាយស្ស ភេទា អភិសម្បរាយំ, អសំសយំ តេ និរយំ ឧបេន្តិ។

៥៤០. “អបរេ បន សុគតិមាសមានា, ទានេ រតា សង្គហិតត្តភាវា;
កាយស្ស ភេទា អភិសម្បរាយំ, អសំសយំ តេ សុគតឹ ឧបេន្តី”តិ។ –

តេសំ ឧភិន្នំ វចនបដិវចនគាថា ហោន្តិ។

៥៣០. តត្ថ **សច្ចប្បដិញ្ញា តវ មេសា ហោតូ**តិ “សព្ពម្បិ តាហំ អភិសទ្ទហេយ្យ”ន្តិ តវ ឯសា បដិញ្ញា មយ្ហំ សច្ចំ ហោតុ។ **សុត្វាន ធម្មំ លភ សុប្បសាទ**ន្តិ មយា វុច្ចមានំ ធម្មំ សុត្វា សុន្ទរំ បសាទំ លភស្សុ។ **អញ្ញត្ថិកោ**តិ អាជាននត្ថិកោ។ **យថា បជាន**ន្តិ យថា អញ្ញោបិ បជានន្តោ, “យថាបិ ញាត”ន្តិ វា មយា យថា ញាតន្តិ អត្ថោ។

៥៣១. **កិស្សេតំ កម្មស្ស អយំ វិបាកោ**តិ កិស្សេតំ កិស្ស នាម ឯតំ, កិស្ស កម្មស្ស អយំ វិបាកោ។ **ឯត**ន្តិ វា និបាតមត្តំ, កិស្ស កម្មស្សាតិ យោជនា។ “កិស្ស តេ”តិ ច កេចិ បឋន្តិ។

៥៣២-៣៣. **ចិក្ខល្លមគ្គេ**តិ ចិក្ខល្លវតិ បថម្ហិ។ **នរក**ន្តិ អាវាដំ។ **ឯកាហ**ន្តិ ឯកំ អហំ។ **នរកស្មិំ និក្ខិបិ**ន្តិ យថា កទ្ទមោ ន អក្កមីយតិ, ឯវំ តស្មិំ ចិក្ខល្លាវាដេ បបេសិំ។ **តស្សា**តិ តស្ស គោសីសេន សេតុករណស្ស។

៥៣៦-៧. **ធម្មេ ឋិតាន**ន្តិ ធម្មចារីនំ សមចារីនំ។ **មន្តេមី**តិ កថេមិ កិត្តយាមិ។ **ខិឌ្ឌត្ថិកោ**តិ ហសាធិប្បាយោ។ **នោ ច បទុដ្ឋចិត្តោ**តិ ទុស្សសាមិកេ ន ទូសិតចិត្តោ, ន អវហរណាធិប្បាយោ នាបិ វិនាសាធិប្បាយោតិ អត្ថោ។

៥៣៨. **អភិឡមានោ**តិ អខិឌ្ឌាធិប្បាយោ, លោភាទីហិ ទូសិតចិត្តោ។ **កីវ តស្ស កម្មស្ស វិបាកមាហូ**តិ តស្ស តថា កតស្ស បាបកម្មស្ស កីវ កដុកំ ទុក្ខវិបាកំ បណ្ឌិតា អាហុ។

៥៣៩-៤០. **ទុដ្ឋសង្កប្បមនា**តិ កាមសង្កប្បាទិវសេន ទូសិតមនោវិតក្កា, ឯតេន មនោទុច្ចរិតមាហ។ **កាយេន វាចាយ ច សំកិលិដ្ឋា**តិ បាណាតិបាតាទិវសេន កាយវាចាហិ មលិនា។ **អាសមានា**តិ អាសីសមានា បត្ថយមានា។

ឯវំ បេតេន សង្ខេបេនេវ កម្មផលេសុ វិភជិត្វា ទស្សិតេសុ តំ អសទ្ទហន្តោ រាជា –

៥៤១ “តំ កិន្តិ ជានេយ្យមហំ អវេច្ច, កល្យាណបាបស្ស អយំ វិបាកោ;
កីវាហំ ទិស្វា អភិសទ្ទហេយ្យំ, កោ វាបិ មំ សទ្ទហាបេយ្យ ឯត”ន្តិ។ –

គាថមាហ។ តត្ថ **តំ កិន្តិ ជានេយ្យមហំ អវេច្ចា**តិ យោយំ តយា “យេ ទុដ្ឋសង្កប្បមនា មនុស្សា, កាយេន វាចាយ ច សំកិលិដ្ឋា”តិអាទិនា។ “អបរេ បន សុគតិមាសមានា”តិអាទិនា ច កល្យាណស្ស បាបស្ស ច កម្មស្ស វិបាកោ វិភជិត្វា វុត្តោ, តំ កិន្តិ កេន ការណេន អហំ អវេច្ច អបរបច្ចយភាវេន សទ្ទហេយ្យំ។ **កីវាហំ ទិស្វា អភិសទ្ទហេយ្យ**ន្តិ កីទិសំ វា បនាហំ បច្ចក្ខភូតំ និទស្សនំ ទិស្វា បដិសទ្ទហេយ្យំ។ **កោ វាបិ មំ សទ្ទហាបេយ្យ ឯត**ន្តិ កោ វា វិញ្ញូ បុរិសោ បណ្ឌិតោ ឯតមត្ថំ មំ សទ្ទហាបេយ្យ, តំ កថេហីតិ អត្ថោ។

តំ សុត្វា បេតោ ការណេន តមត្ថំ តស្ស បកាសេន្តោ –

៥៤២ “ទិស្វា ច សុត្វា អភិសទ្ទហស្សុ, កល្យាណបាបស្ស អយំ វិបាកោ;
កល្យាណបាបេ ឧភយេ អសន្តេ, សិយា នុ សត្តា សុគតា ទុគ្គតា វា។

៥៤៣ “នោ ចេត្ថ កម្មានិ ករេយ្យុំ មច្ចា, កល្យាណបាបានិ មនុស្សលោកេ;
នាហេសុំ សត្តា សុគតា ទុគ្គតា វា, ហីនា បណីតា ច មនុស្សលោកេ។

៥៤៤ “យស្មា ច កម្មានិ ករោន្តិ មច្ចា, កល្យាណបាបានិ មនុស្សលោកេ;
តស្មា ហិ សត្តា សុគតា ទុគ្គតា វា, ហីនា បណីតា ច មនុស្សលោកេ។

៥៤៥ “ទ្វយជ្ជ កម្មានំ វិបាកមាហុ, សុខស្ស ទុក្ខស្ស ច វេទនីយំ;
តា ទេវតាយោ បរិចារយន្តិ, បច្ចេន្តិ ពាលា ទ្វយតំ អបស្សិនោ”តិ។ –

គាថា អភាសិ។

៥៤២. តត្ថ **ទិស្វា ចា**តិ បច្ចក្ខតោ ទិស្វាបិ។ **សុត្វា**តិ ធម្មំ សុត្វា តទនុសារេន នយំ នេន្តោ អនុមិនន្តោ។ **កល្យាណបាបស្សា**តិ កុសលស្ស អកុសលស្ស ច កម្មស្ស អយំ សុខោ អយំ ទុក្ខោ ច វិបាកោតិ អភិសទ្ទហស្សុ។ **ឧភយេ អសន្តេ**តិ កល្យាណេ បាបេ ចាតិ ទុវិធេ កម្មេ អវិជ្ជមានេ។ **សិយា នុ សត្តា សុគតា ទុគ្គតា វា**តិ “ឥមេ សត្តា សុគតឹ គតា ទុគ្គតឹ គតា វា, សុគតិយំ វា អឌ្ឍា ទុគ្គតិយំ ទលិទ្ទា វា”តិ អយមត្ថោ កឹ នុ សិយា កថំ សម្ភវេយ្យាតិ អត្ថោ។

៥៤៣-៤. ឥទានិ យថាវុត្តមត្ថំ “**នោ ចេត្ថ កម្មានី**”តិ ច “**យស្មា ច កម្មានី**”តិ ច គាថាទ្វយេន ព្យតិរេកតោ អន្វយតោ ច វិភាវេតិ។ តត្ថ **ហីនា បណីតា**តិ កុលរូបារោគ្យបរិវារាទីហិ ហីនា ឧឡារា ច។

៥៤៥. **ទ្វយជ្ជ កម្មានំ វិបាកមាហូ**តិ ទ្វយំ ទុវិធំ អជ្ជ ឥទានិ កម្មានំ សុចរិតទុច្ចរិតានំ វិបាកំ វទន្តិ កថេន្តិ។ កឹ តន្តិ អាហ “**សុខស្ស ទុក្ខស្ស ច វេទនីយ**”ន្តិ, ឥដ្ឋស្ស ច អនិដ្ឋស្ស ច អនុភវនយោគ្គំ។ **តា ទេវតាយោ បរិចារយន្តី**តិ យេ ឧក្កំសវសេន សុខវេទនីយំ វិបាកំ បដិលភន្តិ, តេ ទេវលោកេ តា ទេវតា ហុត្វា ទិព្ពសុខសមប្បិតា ឥន្ទ្រិយានិ បរិចារេន្តិ។ **បច្ចេន្តិ ពាលា ទ្វយតំ អបស្សិនោ**តិ យេ ពាលា កម្មញ្ច កម្មផលញ្ចាតិ ទ្វយំ អបស្សន្តា អសទ្ទហន្តា, តេ បាបប្បសុតា ទុក្ខវេទនីយំ វិបាកំ អនុភវន្តា និរយាទីសុ កម្មុនា បច្ចេន្តិ ទុក្ខំ បាបុណន្តិ។

ឯវំ កម្មផលំ សទ្ទហន្តោ បន ត្វំ កស្មា ឯវរូបំ ទុក្ខំ បច្ចនុភវសីតិ អនុយោគំ សន្ធាយ –

៥៤៦. “ន មត្ថិ កម្មានិ សយំកតានិ, ទត្វាបិ មេ នត្ថិ យោ អាទិសេយ្យ;
អច្ឆាទនំ សយនមថន្នបានំ, តេនម្ហិ នគ្គោ កសិរា ច វុត្តី”តិ។ –

គាថមាហ។ តត្ថ **ន មត្ថិ កម្មានិ សយំកតានី**តិ យស្មា សយំ អត្តនា បុព្ពេ កតានិ បុញ្ញកម្មានិ មម នត្ថិ ន វិជ្ជន្តិ, យេហិ ឥទានិ អច្ឆាទនាទីនិ លភេយ្យំ។ **ទត្វាបិ មេ នត្ថិ យោ អាទិសេយ្យា**តិ យោ សមណព្រាហ្មណានំ ទានំ ទត្វា “អសុកស្ស បេតស្ស ហោតូ”តិ មេ អាទិសេយ្យ ឧទ្ទិសេយ្យ, សោ នត្ថិ។ **តេនម្ហិ នគ្គោ កសិរា ច វុត្តី**តិ តេន ទុវិធេនាបិ ការណេន ឥទានិ នគ្គោ និច្ចោឡោ អម្ហិ, កសិរា ទុក្ខា ច វុត្តិ ជីវិកា ហោតីតិ។

តំ សុត្វា រាជា តស្ស អច្ឆាទនាទិលាភំ អាកង្ខន្តោ –

៥៤៧. “សិយា នុ ខោ ការណំ កិញ្ចិ យក្ខ, អច្ឆាទនំ យេន តុវំ លភេថ;
អាចិក្ខ មេ ត្វំ យទត្ថិ ហេតុ, សទ្ធាយិកំ ហេតុវចោ សុណោមា”តិ។ –

គាថមាហ។ តត្ថ **យេនា**តិ យេន ការណេន ត្វំ **អច្ឆាទនំ លភេថ** លភេយ្យាសិ, **កិញ្ចិ** តំ **ការណំ សិយា នុ ខោ** ភវេយ្យ នុ ខោតិ អត្ថោ។ **យទត្ថី**តិ យទិ អត្ថិ។

អថស្ស បេតោ តំ ការណំ អាចិក្ខន្តោ –

៥៤៨. “កប្បិតកោ នាម ឥធត្ថិ ភិក្ខុ, ឈាយី សុសីលោ អរហា វិមុត្តោ;
គុត្តិន្ទ្រិយោ សំវុតបាតិមោក្ខោ, សីតិភូតោ ឧត្តមទិដ្ឋិបត្តោ។

៥៤៩. “សខិលោ វទញ្ញូ សុវចោ សុមុខោ, ស្វាគមោ សុប្បដិមុត្តកោ ច;
បុញ្ញស្ស ខេត្តំ អរណវិហារី, ទេវមនុស្សានញ្ច ទក្ខិណេយ្យោ។

៥៥០. “សន្តោ វិធូមោ អនីឃោ និរាសោ, មុត្តោ វិសល្លោ អមមោ អវង្កោ;
និរូបធី សព្ពបបញ្ចខីណោ, តិស្សោ វិជ្ជា អនុប្បត្តោ ជុតិមា។

៥៥១. “អប្បញ្ញាតោ ទិស្វាបិ ន ច សុជានោ, មុនីតិ នំ វជ្ជីសុ វោហរន្តិ;
ជានន្តិ តំ យក្ខភូតា អនេជំ, កល្យាណធម្មំ វិចរន្តំ លោកេ។

៥៥២. “តស្ស តុវំ ឯកយុគំ ទុវេ វា, មមុទ្ទិសិត្វាន សចេ ទទេថ;
បដិគ្គហីតានិ ច តានិ អស្សុ, មមញ្ច បស្សេថ សន្នទ្ធទុស្ស”ន្តិ។ –

គាថា អភាសិ។

៥៤៨. តត្ថ **កប្បិតកោ នាមា**តិ ជដិលសហស្សស្ស អព្ភន្តរេ អាយស្មតោ ឧបាលិត្ថេរស្ស ឧបជ្ឈាយំ សន្ធាយ វទតិ។ **ឥធា**តិ ឥមិស្សា វេសាលិយា សមីបេ។ **ឈាយី**តិ អគ្គផលឈានេន ឈាយី។ **សីតិភូតោ**តិ សព្ពកិលេសទរថបរិឡាហវូបសមេន សីតិភាវប្បត្តោ។ **ឧត្តមទិដ្ឋិបត្តោ**តិ ឧត្តមំ អគ្គផលំ សម្មាទិដ្ឋឹ បត្តោ។

៥៤៩. **សខិលោ**តិ មុទុ។ **សុវចោ**តិ សុព្ពចោ។ **ស្វាគមោ**តិ សុដ្ឋុ អាគតាគមោ។ **សុប្បដិមុត្តកោ**តិ សុដ្ឋុ បដិមុត្តកវាចោ, មុត្តភាណីតិ អត្ថោ។ **អរណវិហារី**តិ មេត្តាវិហារី។

៥៥០. **សន្តោ**តិ ឧបសន្តកិលេសោ។ **វិធូមោ**តិ វិគតមិច្ឆាវិតក្កធូមោ។ **អនីឃោ**តិ និទ្ទុក្ខោ។ **និរាសោ**តិ និត្តណ្ហោ។ **មុត្តោ**តិ សព្ពភវេហិ វិមុត្តោ។ **វិសល្លោ**តិ វីតរាគាទិសល្លោ។ **អមមោ**តិ មមំការវិរហិតោ។ **អវង្កោ**តិ កាយវង្កាទិវង្កវិរហិតោ។ **និរូបធី**តិ កិលេសាភិសង្ខារាទិឧបធិប្បហាយី។ **សព្ពបបញ្ចខីណោ**តិ បរិក្ខីណតណ្ហាទិបបញ្ចោ។ **ជុតិមា**តិ អនុត្តរាយ ញាណជុតិយា ជុតិមា។ **អប្បញ្ញាតោ**តិ បរមប្បិច្ឆតាយ បដិច្ឆន្នគុណតាយ ច ន បាកដោ។

៥៥១. **ទិស្វាបិ ន ច សុជានោ**តិ គម្ភីរភាវេន ទិស្វាបិ “ឯវំសីលោ, ឯវំធម្មោ, ឯវំបញ្ញោ”តិ ន សុវិញ្ញេយ្យោ។ **ជានន្តិ តំ យក្ខភូតា អនេជ**ន្តិ យក្ខភូតា ច អនេជំ និត្តណ្ហំ “អរហា”តិ តំ ជានន្តិ។ **កល្យាណធម្ម**ន្តិ សុន្ទរសីលាទិគុណំ។

៥៥២. **តស្សា**តិ តស្ស កប្បិតកមហាថេរស្ស។ **ឯកយុគ**ន្តិ ឯកំ វត្ថយុគំ។ **ទុវេ វា**តិ ទ្វេ វា វត្ថយុគានិ។ **មមុទ្ទិសិត្វានា**តិ មមំ ឧទ្ទិសិត្វា។ **បដិគ្គហីតានិ ច តានិ អស្សុ**តិ តានិ វត្ថយុគានិ តេន បដិគ្គហិតានិ ច អស្សុ ភវេយ្យុំ។ **សន្នទ្ធទុស្ស**ន្តិ ទុស្សេន កតសន្នាហំ, លទ្ធវត្ថំ និវត្ថបារុតទុស្សន្តិ អត្ថោ។

តតោ រាជា –

៥៥៣“កស្មិំ បទេសេ សមណំ វសន្តំ, គន្ត្វាន បស្សេមុ មយំ ឥទានិ;
យោ មជ្ជ កង្ខំ វិចិកិច្ឆិតញ្ច, ទិដ្ឋីវិសូកានិ វិនោទយេយ្យា”តិ។ –

ថេរស្ស វសនដ្ឋានំ បុច្ឆិ។ តត្ថ **កស្មិំ បទេសេ**តិ កតរស្មិំ បទេសេ។ **យោ មជ្ជា**តិ យោ អជ្ជ, ម-ការោ បទសន្ធិករោ។

តតោ បេតោ –

៥៥៤“ឯសោ និសិន្នោ កបិនច្ចនាយំ, បរិវារិតោ ទេវតាហិ ពហូហិ;
ធម្មិំ កថំ ភាសតិ សច្ចនាមោ, សកស្មិមាចេរកេ អប្បមត្តោ”តិ។ –

គាថមាហ។ តត្ថ **កបិនច្ចនាយ**ន្តិ កបីនំ វានរានំ នច្ចនេន “កបិនច្ចនា”តិ លទ្ធវោហារេ បទេសេ។ **សច្ចនាមោ**តិ ឈាយី សុសីលោ អរហា វិមុត្តោតិអាទីហិ គុណនាមេហិ យាថាវនាមោ អវិបរីតនាមោ ។

ឯវំ បេតេន វុត្តេ រាជា តាវទេវ ថេរស្ស សន្តិកំ គន្តុកាមោ –

៥៥៥“តថាហំ កស្សាមិ គន្ត្វា ឥទានិ, អច្ឆាទយិស្សំ សមណំ យុគេន;
បដិគ្គហីតានិ ច តានិ អស្សុ, តុវញ្ច បស្សេមុ សន្នទ្ធទុស្ស”ន្តិ។ –

គាថមាហ។ តត្ថ **កស្សាមី**តិ ករិស្សាមិ។

អថ បេតោ “ទេវតានំ ថេរោ ធម្មំ ទេសេតិ, តស្មា នាយំ ឧបសង្កមនកាលោ”តិ ទស្សេន្តោ –

៥៥៦“មា អក្ខណេ បព្ពជិតំ ឧបាគមិ, សាធុ វោ លិច្ឆវិ នេស ធម្មោ;
តតោ ច កាលេ ឧបសង្កមិត្វា, តត្ថេវ បស្សាហិ រហោ និសិន្ន”ន្តិ។ –

គាថមាហ។ តត្ថ **សាធូ**តិ អាយាចនេ និបាតោ។ **វោ លិច្ឆវិ នេស ធម្មោ**តិ, លិច្ឆវិរាជ, តុម្ហាកំ រាជូនំ ឯស ធម្មោ ន ហោតិ, យំ អកាលេ ឧបសង្កមនំ។ **តត្ថេវា**តិ តស្មិំយេវ ឋានេ។

ឯវំ បេតេន វុត្តេ រាជា “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា អត្តនោ និវេសនមេវ គន្ត្វា បុន យុត្តបត្តកាលេ អដ្ឋ វត្ថយុគានិ គាហាបេត្វា ថេរំ ឧបសង្កមិត្វា ឯកមន្តំ និសិន្នោ បដិសន្ថារំ កត្វា “ឥមានិ, ភន្តេ, អដ្ឋ វត្ថយុគានិ បដិគ្គណ្ហា”តិ អាហ។ តំ សុត្វា ថេរោ កថាសមុដ្ឋាបនត្ថំ “មហារាជ, បុព្ពេ ត្វំ អទានសីលោ សមណព្រាហ្មណានំ វិហេឋនជាតិកោវ កថំ បណីតានិ វត្ថានិ ទាតុកាមោ ជាតោ”តិ អាហ។ តំ សុត្វា រាជា តស្ស ការណំ អាចិក្ខន្តោ បេតេន សមាគមំ, តេន ច អត្តនា ច កថិតំ សព្ពំ ថេរស្ស អារោចេត្វា វត្ថានិ ទត្វា បេតស្ស ឧទ្ទិសិ។ តេន បេតោ ទិព្ពវត្ថធរោ អលង្កតបដិយត្តោ អស្សារុឡ្ហោ ថេរស្ស ច រញ្ញោ ច បុរតោ បាតុរភវិ។ តំ ទិស្វា រាជា អត្តមនោ បមុទិតោ បីតិសោមនស្សជាតោ “បច្ចក្ខតោ វត មយា កម្មផលំ ទិដ្ឋំ, ន ទានាហំ បាបំ ករិស្សាមិ, បុញ្ញមេវ ករិស្សាមី”តិ វត្វា តេន បេតេន សក្ខិំ អកាសិ។ សោ ច បេតោ “សចេ, ត្វំ លិច្ឆវិរាជ, ឥតោ បដ្ឋាយ

អធម្មំ បហាយ ធម្មំ ចរសិ, ឯវាហំ តវ សគ្គំ ករិស្សាមិ, សន្តិកញ្ច តេ អាគមិស្សាមិ, សូលាវុតញ្ច បុរិសំ សីឃំ សូលតោ មោចេហិ, ឯវំ សោ ជីវិតំ លភិត្វា ធម្មំ ចរន្តោ ទុក្ខតោ មុច្ចិស្សតិ, ថេរញ្ច កាលេន កាលំ ឧបសង្កមិត្វា ធម្មំ សុណន្តោ បុញ្ញានិ ករោហី”តិ វត្វា គតោ។

អថ រាជា ថេរំ វន្ទិត្វា នគរំ បវិសិត្វា សីឃំ សីឃំ លិច្ឆវិបរិសំ សន្និបាតេត្វា តេ អនុជានាបេត្វា តំ បុរិសំ សូលតោ មោចេត្វា “ឥមំ អរោគំ ករោថា”តិ តិកិច្ឆកេ អាណាបេសិ។ ថេរញ្ច ឧបសង្កមិត្វា បុច្ឆិ – “សិយា នុ ខោ, ភន្តេ, និរយគាមិកម្មំ កត្វា ឋិតស្ស និរយតោ មុត្តី”តិ។ សិយា, មហារាជ, សចេ ឧឡារំ បុញ្ញំ ករោតិ, មុច្ចតីតិ វត្វា ថេរោ រាជានំ សរណេសុ ច សីលេសុ ច បតិដ្ឋាបេសិ។ សោ តត្ថ បតិដ្ឋិតោ ថេរស្ស ឱវាទេ ឋត្វា សោតាបន្នោ អហោសិ, សូលាវុតោ បន បុរិសោ អរោគោ ហុត្វា សំវេគជាតោ ភិក្ខូសុ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហត្តំ បាបុណិ។ តមត្ថំ ទស្សេន្តា សង្គីតិការា –

៥៥៧ “ឥច្ចាតិ វត្វា អគមាសិ តត្ថ, បរិវារិតោ ទាសគណេន លិច្ឆវិ;
សោ តំ នគរំ ឧបសង្កមិត្វា, វាសូបគច្ឆិត្ថ សកេ និវេសនេ។

៥៥៨ “តតោ ច កាលេ គិហិកិច្ចានិ កត្វា,
ន្ហត្វា បិវិត្វា ច ខណំ លភិត្វា;
វិចេយ្យ បេឡាតោ ច យុគានិ អដ្ឋ,
គាហាបយី ទាសគណេន លិច្ឆវិ។

៥៥៩ “សោ តំ បទេសំ ឧបសង្កមិត្វា, តំ អទ្ទស សមណំ សន្តចិត្តំ;
បដិក្កន្តំ គោចរតោ និវត្តំ, សីតិភូតំ រុក្ខមូលេ និសិន្នំ។

៥៦០ “តមេនមវោច ឧបសង្កមិត្វា, អប្បាពាធំ ផាសុវិហារញ្ច បុច្ឆិ;
វេសាលិយំ លិច្ឆវិហំ ភទន្តេ, ជានន្តិ មំ លិច្ឆវិ អម្ពសក្ករោ។

៥៦១ “ឥមានិ មេ អដ្ឋ យុគា សុភានិ, បដិគ្គណ្ហ ភន្តេ បទទាមិ តុយ្ហំ;
តេនេវ អត្ថេន ឥធាគតោស្មិ, យថា អហំ អត្តមនោ ភវេយ្យន្តិ។

៥៦២ “ទូរតោវ សមណា ព្រាហ្មណា ច, និវេសនំ តេ បរិវជ្ជយន្តិ;
បត្តានិ ភិជ្ជន្តិ ច តេ និវេសនេ, សង្ឃាដិយោ ចាបិ វិទាលយន្តិ។

៥៦៣ “អថាបរេ បាទកុឋារិកាហិ, អវំសិរា សមណា បាតយន្តិ;
ឯតាទិសំ បព្ពជិតា វិហេសំ, តយា កតំ សមណា បាបុណន្តិ។

៥៦៤ “តិណេន តេលម្បិ ន ត្វំ អទាសិ, មូឡ្ហស្ស មគ្គម្បិ ន បាវទាសិ;
អន្ធស្ស ទណ្ឌំ សយមាទិយាសិ, ឯតាទិសោ កទរិយោ អសំវុតោ តុវំ;
អថ ត្វំ កេន វណ្ណេន កិមេវ ទិស្វា, អម្ហេហិ សហ សំវិភាគំ ករោសីតិ។

៥៦៥ “បច្ចេមិ ភន្តេ យំ ត្វំ វទេសិ, វិហេសយិំ សមណេ ព្រាហ្មណេ ច;
ខិឌ្ឌត្ថិកោ នោ ច បទុដ្ឋចិត្តោ, ឯតម្បិ មេ ទុក្កដមេវ ភន្តេ។

៥៦៦ ខិឌ្ឌាយ យក្ខោ បសវិត្វា បាបំ, វេទេតិ ទុក្ខំ អសមត្តភោគី;
ទហរោ យុវា នគ្គនិយស្ស ភាគី, កិំ សុ តតោ ទុក្ខតរស្ស ហោតិ។

៥៦៧ “តំ ទិស្វា សំវេគមលត្ថំ ភន្តេ, តប្បច្ចយា វាបិ ទទាមិ ទានំ;
បដិគ្គណ្ហ ភន្តេ វត្ថយុគានិ អដ្ឋ, យក្ខស្សិមា គច្ឆន្តុ ទក្ខិណាយោតិ។

៥៦៨ “អទ្ធា ហិ ទានំ ពហុធា បសត្ថំ, ទទតោ ច តេ អក្ខយធម្មមត្ថុ;
បដិគណ្ហាមិ តេ វត្ថយុគានិ អដ្ឋ, យក្ខស្សិមា គច្ឆន្តុ ទក្ខិណាយោតិ។

៥៦៩ “តតោ ហិ សោ អាចមយិត្វា លិច្ឆវិ, ថេរស្ស ទត្វាន យុគានិ អដ្ឋ;
បដិគ្គហិតានិ ច តានិ អស្សុ, យក្ខញ្ច បស្សេថ សន្នទ្ធទុស្សំ។

៥៧០ “តមទ្ទសា ចន្ទនសារលិត្តំ, អាជញ្ញមារុឡ្ហមុឡារវណ្ណំ;
អលង្កតំ សាធុនិវត្ថទុស្សំ, បរិវារិតំ យក្ខមហិទ្ធិបត្តំ។

៥៧១. សោ តំ ទិស្វា អត្តមនោ ឧទគ្គោ, បហដ្ឋចិត្តោ ច សុភគ្គរូបោ;
កម្មញ្ច ទិស្វាន មហាវិបាកំ, សន្ទិដ្ឋិកំ ចក្ខុនា សច្ឆិកត្វា។

៥៧២. “តមេនមវោច ឧបសង្កមិត្វា, ទស្សាមិ ទានំ សមណព្រាហ្មណានំ;
ន ចាបិ មេ កិញ្ចិ អទេយ្យមត្ថិ, តុវញ្ច មេ យក្ខ ពហូបការោតិ។

៥៧៣. “តុវញ្ច មេ លិច្ឆវិ ឯកទេសំ, អទាសិ ទានានិ អមោឃមេតំ;
ស្វាហំ ករិស្សាមិ តយាវ សក្ខឹ, អមានុសោ មានុសកេន សទ្ធិន្តិ។

៥៧៤. “គតី ច ពន្ធូ ច បរាយណញ្ច, មិត្តោ មមាសិ អថ ទេវតា មេ;
យាចាមិ តំ បញ្ជលិកោ ភវិត្វា, ឥច្ឆាមិ តំ យក្ខ បុនបិ ទដ្ឋុន្តិ។

៥៧៥. “សចេ តុវំ អស្សទ្ធោ ភវិស្សសិ, កទរិយរូបោ វិប្បដិបន្នចិត្តោ;
ត្វំ នេវ មំ លច្ឆសិ ទស្សនាយ, ទិស្វា ច តំ នោបិ ច អាលបិស្សំ។

៥៧៦. “សចេ បន ត្វំ ភវិស្សសិ ធម្មគារវោ, ទានេ រតោ សង្គហិតត្តភាវោ;
ឱបានភូតោ សមណព្រាហ្មណានំ, ឯវំ មមំ លច្ឆសិ ទស្សនាយ។

៥៧៧. “ទិស្វា ច តំ អាលបិស្សំ ភទន្តេ, ឥមញ្ច សូលតោ លហុំ បមុញ្ច;
យតោនិទានំ អករិម្ហ សក្ខឹ, មញ្ញាមិ សូលាវុតកស្ស ការណា។

៥៧៨. “តេ អញ្ញមញ្ញំ អករិម្ហ សក្ខឹ, អយញ្ច សូលតោ លហុំ បមុត្តោ;
សក្កច្ច ធម្មានិ សមាចរន្តោ, មុច្ចេយ្យ សោ និរយា ច តម្ហា;
កម្មំ សិយា អញ្ញត្រ វេទនីយំ។

៥៧៩. “កប្បិតកញ្ច ឧបសង្កមិត្វា, តេនេវ សហ សំវិភជិត្វា កាលេ;
សយំ មុខេនូបនិសជ្ជ បុច្ឆ, សោ តេ អក្ខិស្សតិ ឯតមត្ថំ។

៥៨០. “តមេវ ភិក្ខុំ ឧបសង្កមិត្វា, បុច្ឆស្សុ អញ្ញត្ថិកោ នោ ច បទុដ្ឋចិត្តោ;
សោ តេ សុតំ អសុតញ្ចាបិ ធម្មំ, សព្ពម្បិ អក្ខិស្សតិ យថា បជានន្តិ។

៥៨១. “សោ តត្ថ រហស្សំ សមុល្លបិត្វា, សក្ខឹ ករិត្វាន អមានុសេន;
បក្កាមិ សោ លិច្ឆវិនំ សកាសំ, អថ ព្រវិ បរិសំ សន្និសិន្នំ។

៥៨២. “‘សុណន្តុ ភោន្តោ មម ឯកវាក្យំ, វរំ វរិស្សំ លភិស្សាមិ អត្ថំ;
សូលាវុតោ បុរិសោ លុទ្ទកម្មោ, បណិហិតទណ្ឌោ អនុសត្តរូបោ។

៥៨៣. “‘ឯត្តាវតា វីសតិរត្តិមត្តា, យតោ អាវុតោ នេវ ជីវតិ ន មតោ;
តាហំ មោចយិស្សាមិ ទានិ, យថាមតី អនុជានាតុ សង្ឃោ’តិ។

៥៨៤. “‘ឯតញ្ច អញ្ញញ្ច លហុំ បមុញ្ច, កោ តំ វទេថ តថា ករោន្តំ;
យថា បជានាសិ តថា ករោហិ, យថាមតី អនុជានាតិ សង្ឃោ’តិ។

៥៨៥. “សោ តំ បទេសំ ឧបសង្កមិត្វា, សូលាវុតំ មោចយិ ខិប្បមេវ;
មា ភាយិ សម្មាតិ ច តំ អវោច, តិកិច្ឆកានញ្ច ឧបដ្ឋបេសិ។

៥៨៦. “កប្បិតកញ្ច ឧបសង្កមិត្វា, តេនេវ សហ សំវិភជិត្វា កាលេ;
សយំ មុខេនូបនិសជ្ជ លិច្ឆវិ, តថេវ បុច្ឆិត្ថ នំ ការណត្ថិកោ។

៥៨៧. “សូលាវុតោ បុរិសោ លុទ្ទកម្មោ, បណីតទណ្ឌោ អនុសត្តរូបោ;
ឯត្តាវតា វីសតិរត្តិមត្តា, យតោ អាវុតោ នេវ ជីវតិ ន មតោ។

៥៨៨. “សោ មោចិតោ គន្ត្វា មយា ឥទានិ, ឯតស្ស យក្ខស្ស វចោ ហិ ភន្តេ;
សិយា នុ ខោ ការណំ កិញ្ចិទេវ, យេន សោ និរយំ នោ វជេយ្យ។

៥៨៩. “អាចិក្ខ ភន្តេ យទិ អត្ថិ ហេតុ, សទ្ធាយិកំ ហេតុវចោ សុណោម;
ន តេសំ កម្មានំ វិនាសមត្ថិ, អវេទយិត្វា ឥធ ព្យន្តិភាវោតិ។

៥៩០“សចេ ស ធម្មានិ សមាចរេយ្យ, សក្កច្ច វត្តិន្ទិវមប្បមត្តោ;
មុច្ចេយ្យ សោ និរយា ច តម្ហា, កម្មំ សិយា អញ្ញត្រ វេទនីយន្តិ។

៥៩១“អញ្ញាតោ ឯសោ បុរិសស្ស អត្ថោ, មមម្បិ ទានិ អនុកម្ប ភន្តេ;
អនុសាស មំ ឱវទ ភូរិបញ្ញ, យថា អហំ នោ និរយំ វជេយ្យន្តិ។

៥៩២“អជ្ជេវ ពុទ្ធំ សរណំ ឧបេហិ, ធម្មញ្ច សង្ឃញ្ច បសន្នចិត្តោ;
តថេវ សិក្ខាយ បទានិ បញ្ច, អខណ្ឌផុល្លានិ សមាទិយស្សុ។

៥៩៣“បាណាតិបាតា វិរមស្សុ ខិប្បំ, លោកេ អទិន្នំ បរិវជ្ជយស្សុ;
អមជ្ជបោ មា ច មុសា អភាណី, សកេន ទារេន ច ហោតិ តុដ្ឋោ;
ឥមញ្ច អរិយំ អដ្ឋង្គវរេនុបេតំ, សមាទិយាហិ កុសលំ សុខុទ្រយំ។

៥៩៤“ចីវរំ បិណ្ឌបាតញ្ច, បច្ចយំ សយនាសនំ;
អន្នំ បានំ ខាទនីយំ, វត្ថសេនាសនានិ ច;
ទទាហិ ឧជុភូតេសុ, វិប្បសន្នេន ចេតសា។

៥៩៥“ភិក្ខូបិ សីលសម្បន្នេ, វីតរាគេ ពហុស្សុតេ;
តប្បេហិ អន្នបានេន, សទា បុញ្ញំ បវឌ្ឍតិ។

៥៩៦“ឯវញ្ច ធម្មានិ សមាចរន្តោ, សក្កច្ច វត្តិន្ទិវមប្បមត្តោ;
មុញ្ច តុវំ និរយា ច តម្ហា, កម្មំ សិយា អញ្ញត្រ វេទនីយន្តិ។

៥៩៧“អជ្ជេវ ពុទ្ធំ សរណំ ឧបេមិ, ធម្មញ្ច សង្ឃញ្ច បសន្នចិត្តោ;
តថេវ សិក្ខាយ បទានិ បញ្ច, អខណ្ឌផុល្លានិ សមាទិយាមិ។

៥៩៨“បាណាតិបាតា វិរមាមិ ខិប្បំ, លោកេ អទិន្នំ បរិវជ្ជយាមិ;
អមជ្ជបោ នោ ច មុសា ភណាមិ, សកេន ទារេន ច ហោមិ តុដ្ឋោ;
ឥមញ្ច អរិយំ អដ្ឋង្គវរេនុបេតំ, សមាទិយាមិ កុសលំ សុខុទ្រយំ។

៥៩៩“ចីវរំ បិណ្ឌបាតញ្ច, បច្ចយំ សយនាសនំ;
អន្នំ បានំ ខាទនីយំ, វត្ថសេនាសនានិ ច។

៦០០“ភិក្ខូ ច សីលសម្បន្នេ, វីតរាគេ ពហុស្សុតេ;
ទទាមិ ន វិកម្បាមិ, ពុទ្ធានំ សាសនេ រតោតិ។

៦០១“ឯតាទិសោ លិច្ឆវិ អម្ពសក្ករោ, វេសាលិយំ អញ្ញតរោ ឧបាសកោ;
សទ្ធោ មុទូ ការករោ ច ភិក្ខុ, សង្ឃញ្ច សក្កច្ច តទា ឧបដ្ឋហិ។

៦០២“សូលាវុតោ ច អរោគោ ហុត្វា, សេរី សុខី បព្ពជ្ជំ ឧបាគមិ;
ភិក្ខុញ្ច អាគម្ម កប្បិតកុត្តមំ, ឧភោបិ សាមញ្ញផលានិ អជ្ឈគុំ។

៦០៣“ឯតាទិសា សប្បុរិសាន សេវនា, មហប្ផលា ហោតិ សតំ វិជានតំ;
សូលាវុតោ អគ្គផលំ អផស្សយិ, ផលំ កនិដ្ឋំ បន អម្ពសក្ករោ”តិ។ –

គាថាយោ អវោចុំ។

៥៥៧-៥៦០. តត្ថ **វាសូបគច្ឆិត្ថា**តិ វាសំ ឧបគច្ឆិំ។ **គិហិកិច្ចានី**តិ គេហំ អាវសន្តេន កាតព្ពកុដុម្ពកិច្ចានិ។ **វិចេយ្យា**តិ សុន្ទរវត្ថគហណត្ថំ វិចិនិត្វា។ **បដិក្កន្ត**ន្តិ បិណ្ឌបាតតោ បដិក្កន្តំ។ តេនាហ “**គោចរតោ និវត្ត**”ន្តិ។ **អវោចា**តិ “វេសាលិយំ លិច្ឆវីហំ, ភទន្តេ”តិអាទិកំ អវោច។

៥៦២-៣. **វិទាលយន្តី**តិ វិផាលយន្តិ។ **បាទកុឋារិកាហី**តិ បាទសង្ខាតាហិ កុឋារីហិ។ **បាតយន្តី**តិ បរិបាតយន្តិ។

៥៦៤. **តិណេនា**តិ តិណគ្គេនាបិ។ **មូឡ្ហស្ស មគ្គម្បិ ន បាវទាសី**តិ មគ្គមូឡ្ហស្ស មគ្គម្បិ ត្វំ ន កថយសិ “ឯវាយំ បុរិសា គតោ ចិតោ ច បរិត្តមគ្គោ”តិ។ កេឡិសីលោ ហិ អយំ រាជា។ **សយមាទិយាសី**តិ អន្ធស្ស ហត្ថតោ យដ្ឋី

សយមេវ អច្ឆិន្ទិត្វា គណ្ហសិ។ **សំវិភាគំ ករោសី**តិ អត្តនា បរិភុញ្ជិតព្ពវត្ថុតោ ឯកច្ចានិ ទត្វា សំវិភជសិ។

៥៦៥. បច្ឆេមិ, ភន្តេ, យំ ត្វំ វទេសីតិ “ភន្តេ, ត្វំ បត្តានិ ភិជ្ជន្តី”តិអាទិនា យំ វទេសិ, តំ បដិជានាមិ, សព្ពមេវេតំ មយា កតំ ការាបិតញ្ចាតិ ទស្សេតិ។ **ឯតម្បី**តិ ឯតំ ខិឌ្ឌាធិប្បាយេន កតម្បិ។

៥៦៦-៧. ខិឌ្ឌាតិ ខិឌ្ឌាយ។ **បសវិត្វា**តិ ឧបចិនិត្វា។ **វេទេតី**តិ អនុភវតិ។ **អសមត្តភោគី**តិ អបរិបុណ្ណភោគោ។ តមេវ អបរិបុណ្ណភោគតំ ទស្សេតុំ **“ទហរោ យុវា”**តិអាទិ វុត្តំ។ **នគ្គនិយស្សា**តិ នគ្គភាវស្ស។ **កី សុ តតោ ទុក្ខតរស្ស ហោតី**តិ កី សុ នាម តតោ នគ្គភាវតោ ទុក្ខតរំ អស្ស បេតស្ស ហោតិ។ **យក្ខស្សិមា គច្ឆន្តុ ទក្ខិណាយោ**តិ ឥមា មយា ទិយ្យមានវត្ថុទក្ខិណាយោ បេតស្ស ឧបកប្បន្តុ។

៥៦៨-៧២. ពាហុធា បសត្ថន្តិ ពហូហិ បការេហិ ពុទ្ធាទីហិ វណ្ណិតំ។ **អក្ខយធម្មមត្ថុ**តិ អបរិក្ខយធម្មំ ហោតុ។ **អាចមយិត្វា**តិ ហត្ថបាទធោវនបុព្ពកំ មុខំ វិក្ខាលេត្វា។ **ចន្ទនសារលិត្ត**ន្តិ សារភូតចន្ទនលិត្តំ។ **ឧឡារវណ្ណ**ន្តិ សេដ្ឋរូបំ។ **បរិវារិត**ន្តិ អនុកុលវុត្តិនា បរិជនេន បរិវារិតំ។ **យក្ខមហិទ្ធិបត្ត**ន្តិ មហតី យក្ខិទ្ធី, ទេវិទ្ធី បត្វា ឋិតំ។ **តមេនមវោចា**តិ តមេនំ អវោច។

៥៧៣. ឯកទេសំ អទាសីតិ ចតូសុ បច្ចយេសុ ឯកទេសភូតំ វត្ថទានំ សន្ធាយ វទតិ។ **សក្ខិ**ន្តិ សក្ខិភាវំ។

៥៧៤. មមាសីតិ មេ អាសិ។ **ទេវតា មេ**តិ មយ្ហំ ទេវតា អាសីតិ យោជនា។

៥៧៥-៧. វិប្បដិបន្នចិត្តោតិ មិច្ឆាទិដ្ឋី បដិបន្នមានសោ, ធម្មិយំ បដិបទំ បហាយ អធម្មិយំ បដិបទំ បដិបន្នោតិ អត្ថោ។ **យតោនិទាន**ន្តិ យន្និមិត្តំ យស្ស សន្តិកំ អាគមនហេតុ។

៥៧៩. សំវិភជិត្វាតិ ទានសំវិភាគំ កត្វា។ **សយំ មុខេនូបនិសជ្ជ បុច្ឆា**តិ អញ្ញេ បុរិសេ អបេសេត្វា ឧបនិសីទិត្វា សម្មុខេនេវ បុច្ឆ។

៥៨១-៣. សន្និសិន្នន្តិ សន្និបតិតវសេន និសិន្នំ។ **លភិស្សាមិ អត្ថ**ន្តិ មយា ឥច្ឆិតម្បិ អត្ថំ លភិស្សាមិ។ **បណិហិតទណ្ឌោ**តិ ឋបិតសរីរទណ្ឌោ។ **អនុសត្តរូបោ**តិ រាជិនិ អនុសត្តសភាវោ។ **វីសតិរត្តិមត្តា**តិ វីសតិមត្តា រត្តិយោ អតិវត្តាតិ អត្ថោ។ **តាហ**ន្តិ តំ អហំ។ **យថាមតិ**ន្តិ មយ្ហំ យថារុចិ។

៥៨៤. ឯតញ្ច អញ្ញញ្ចាតិ ឯតំ សូលេ អាវុតំ បុរិសំ អញ្ញញ្ច យស្ស រាជាណា បណិហិតា, តញ្ច។ **លហុំ បមុញ្ចា**តិ សីឃំ មោចេហិ។ **កោ តំ វទេថ តថា ករោន្ត**ន្តិ តថា ធម្មិយកម្មំ ករោន្តំ តំ ឥមស្មិំ វជ្ជិរដ្ឋេ កោ នាម “ន បមោចេហី”តិ វទេយ្យ, ឯវំ វត្តុំ កោចិបិ ន លភតីតិ អត្ថោ។

៥៨៥. តិកិច្ឆកានញ្ចាតិ តិកិច្ឆកេ ច។

៥៨៨. យក្ខស្ស វចោតិ បេតស្ស វចនំ, តស្ស, ភន្តេ, បេតស្ស វចនេន ឯវមកាសិន្តិ ទស្សេតិ។

៥៩០. ធម្មានីតិ បុព្ពេ កតំ បាបកម្មំ អភិភវិតុំ សមត្ថេ បុញ្ញធម្មេ។ **កម្មំ សិយា អញ្ញត្រ វេទនីយ**ន្តិ យំ តស្មិំ បាបកម្មេ ឧបបជ្ជវេទនីយំ, តំ អហោសិកម្មំ នាម ហោតិ។ យំ បន អបរបរិយាយវេទនីយំ, តំ អញ្ញត្រ អបរបរិយាយេ វេទយិតព្ពផលំ ហោតិ សតិ សំសារប្បវត្តិយន្តិ អត្ថោ។

៥៩៣. ឥមញ្ចាតិ អត្តនា វុច្ចមានំ តាយ អាសន្នំ បច្ចក្ខំ វាតិ កត្វា វុត្តំ។ **អរិយំ អដ្ឋង្គវរេនុបេត**ន្តិ បរិសុទ្ធដ្ឋេន អរិយំ, បាណាតិបាតាវេរមណិអាទីហិ អដ្ឋហិ អង្គេហិ ឧបេតំ យុត្តំ ឧត្តមំ ឧបោសថសីលំ។ **កុសល**ន្តិ អនវជ្ជំ។ **សុខុទ្រយ**ន្តិ សុខវិបាកំ។

៥៩៥. សទា បុញ្ញំ បវឌ្ឍតីតិ សកិទេវ បុញ្ញំ កត្វា “អលមេត្តាវតា”តិ អបរិតុដ្ឋោ ហុត្វា អបរាបរំ សុចរិតំ បូរេន្តស្ស សព្ពកាលំ បុញ្ញំ អភិវឌ្ឍតិ, អបរាបរំ វា សុចរិតំ បូរេន្តស្ស បុញ្ញសង្ខាតំ បុញ្ញផលំ ឧបរូបរិ វឌ្ឍតិ បរិបូរេតីតិ អត្ថោ។

៥៩៧. ឯវំ ថេរេន វុត្តោ រាជា អបាយទុក្ខតោ ឧត្រស្តចិត្តោ រតនត្តយេ បុញ្ញធម្មេ ច អភិវឌ្ឍមានបសាទោ តតោ បដ្ឋាយ សរណានិ សីលានិ ច សមាទិយន្តោ **“អជ្ជេវ ពុទ្ធំ សរណំ ឧបេមិ”**តិអាទិមាហ។

៦០១. តត្ថ **ឯតាទិសោ**តិ ឯទិសោ យថាវុត្តរូបោ។ **វេសាលិយំ អញ្ញតរោ ឧបាសកោ**តិ វេសាលិយំ អនេកសហស្សេសុ ឧបាសកេសុ អញ្ញតរោ ឧបាសកោ ហុត្វា។ **សទ្ធោ**តិអាទិ កល្យាណមិត្តសន្និស្សយេន តស្ស បុរិមភាវតោ អញ្ញាទិសតំ ទស្សេតុំ វុត្តំ។ បុព្ពេ ហិ សោ អស្សទ្ធោ កក្ខឡោ ភិក្ខូនំ អក្កោសការកោ សង្ឃស្ស ច អនុបដ្ឋាកោ អហោសិ។ តទានិ បន សទ្ធោ មុទុកោ ហុត្វា ភិក្ខុសង្ឃញ្ច សក្កច្ចំ តទា ឧបដ្ឋហីតិ។ តត្ថ **ការករោ**តិ ឧបការការី។

៦០២. **ឧភោបី**តិ ទ្វេបិ សូលាវុតោ រាជា ច។ **សាមញ្ញផលានិ អជ្ឈគុ**ន្តិ យថារហំ សាមញ្ញផលានិ អធិគច្ឆឹសុ។ តយិទំ យថារហំ ទស្សេតុំ “**សូលាវុតោ អគ្គផលំ អផស្សយិ, ផលំ កនិដ្ឋំ បន អម្ពសក្ករោ**”តិ វុត្តំ។ តត្ថ **ផលំ កនិដ្ឋ**ន្តិ សោតាបត្តិផលំ សន្ធាយាហ។ យំ បនេត្ថ អត្ថតោ អវិភត្តំ, តំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

ឯវំ រញ្ញា បេតេន អត្តនា ច វុត្តមត្ថំ អាយស្មា កប្បិតកោ សត្ថារំ វន្ទិតុំ សាវត្ថឹ គតោ ភគវតោ អារោចេសិ ។ សត្ថា តមត្ថំ អដ្ឋុប្បត្តិំ កត្វា សម្បត្តបរិសាយ ធម្មំ ទេសេសិ។ សា ទេសនា មហាជនស្ស សាត្ថិកា អហោសីតិ។

អម្ពសក្ករបេតវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. សេរីសកបេតវត្ថុវណ្ណនា

៦០៤-៥៧. **សុណោថ យក្ខស្ស វាណិជានញ្ចា**តិ ឥទំ សេរីសកបេតវត្ថុ។ តំ យស្មា សេរីសកវិមានវត្ថុនា និព្ពិសេសំ, តស្មា តត្ថ អដ្ឋុប្បត្តិយំ គាថាសុ ច យំ វត្តព្ពំ, តំ បរមត្ថទីបនិយំ វិមានវត្ថុវណ្ណនាយំ (វិ. វ. អដ្ឋ. ១២២៧ សេរីសកវិមានវណ្ណនា) វុត្តមេវ, តស្មា តត្ថ វុត្តនយេន វេទិតព្ពន្តិ។

សេរីសកបេតវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. នន្ទកបេតវត្ថុវណ្ណនា

រាជា បិង្គលកោ នាមាតិ ឥទំ នន្ទកបេតវត្ថុ។ តស្ស កា ឧប្បត្តិ? សត្ថុ បរិនិព្ពានតោ វស្សសតទ្វយស្ស អច្ចយេន សុរដ្ឋវិសយេ បិង្គលោ នាម រាជា អហោសិ។ តស្ស សេនាបតិ នន្ទកោ នាម មិច្ឆាទិដ្ឋិ វិបរីតទស្សនោ “នត្ថិ ទិន្ន”ន្តិអាទិនា មិច្ឆាគាហំ បគ្គយ្ហ វិចរិ។ តស្ស ធីតា ឧត្តរា នាម ឧបាសិកា បតិរូបេ កុលេ ទិន្នា អហោសិ។ នន្ទកោ បន កាលំ កត្វា វិញ្ឈាដវិយំ មហតិ និគ្រោធរុក្ខេ វេមានិកបេតោ ហុត្វា និព្ពត្តិ។ តស្មិំ កាលកតេ ឧត្តរា សុចិសីតលគន្ធោទកបូរិតំ បានីយឃដំ កុម្មាសាភិសង្ខតេហិ វណ្ណគន្ធរសសម្បន្នេហិ បូវេហិ បរិបុណ្ណសរាវកញ្ច អញ្ញតរស្ស ខីណាសវត្ថេរស្ស ទត្វា “អយំ ទក្ខិណា មយ្ហំ បិតុ ឧបកប្បតូ”តិ ឧទ្ទិសិ, តស្ស តេន ទានេន ទិព្ពបានីយំ អបរិមិតា ច បូវា បាតុភវឹសុ។ តំ ទិស្វា សោ ឯវំ ចិន្តេសិ – “បាបកំ វត មយា កតំ, យំ មហាជនោ ‘នត្ថិ ទិន្ន’ន្តិអាទិនា មិច្ឆាគាហំ គាហិតោ។ ឥទានិ បន បិង្គលោ រាជា ធម្មាសោកស្ស រញ្ញោ ឱវាទំ ទាតុំ គតោ, សោ តំ តស្ស ទត្វា អាគមិស្សតិ, ហន្ទាហំ នត្ថិកទិដ្ឋិំ វិនោទេស្សាមី”តិ។ ន ចិរេនេវ ច បិង្គលោ រាជា ធម្មាសោកស្ស រញ្ញោ ឱវាទំ ទត្វា បដិនិវត្តន្តោ មគ្គំ បដិបជ្ជិ។

អថ សោ បេតោ អត្តនោ វសនដ្ឋានាភិមុខំ តំ មគ្គំ និម្មិនិ។ រាជា បិតមជ្ឈន្ហិកេ សមយេ តេន មគ្គេន គច្ឆតិ។ តស្ស គជទន្តស្ស បុរតោ មគ្គោ ទិស្សតិ, បិដ្ឋិតោ បនស្ស អន្តរធាយតិ។ សព្ពបច្ឆតោ គច្ឆន្តោ បុរិសោ មគ្គំ អន្តរហិតំ ទិស្វា ភីតោ វិស្សរំ វិរវន្តោ ធាវិត្វា រញ្ញោ អារោចេសិ, តំ សុត្វា រាជា ភីតោ សំវិគ្គមានសោ ហត្ថិក្ខន្ធេ ឋត្វា ចតស្សោ ទិសា ឱលោកេន្តោ បេតស្ស វសននិគ្រោធរុក្ខំ ទិស្វា តទភិមុខោ អគមាសិ សទ្ធិំ ចតុរង្គិនិយា សេនាយ។ អថានុក្កមេន រញ្ញោ តំ ឋានំ បត្តេ បេតោ សព្ពាភរណវិភូសិតោ រាជានំ ឧបសង្កមិត្វា បដិសន្ថារំ កត្វា បូវេ ច បានីយញ្ច ទាបេសិ។ រាជា សបរិជនោ ន្ហត្វា បូវេ ខាទិត្វា បានីយំ បិវិត្វា បដិប្បស្សទ្ធមគ្គកិលមថោ “**ទេវតា នុសិ គន្ធព្វោ**”តិអាទិនា បេតំ បុច្ឆិ។ បេតោ អាទិតោ បដ្ឋាយ អត្តនោ បវត្តិំ អាចិក្ខិត្វា រាជានំ មិច្ឆាទស្សនតោ វិមោចេត្វា សរណេសុ សីលេសុ ច បតិដ្ឋាបេសិ។ តមត្ថំ ទស្សេតុំ សង្គីតិការា –

៦៥៨. “រាជា បិង្គលកោ នាម, សុរដ្ឋានំ អធិបតិ អហុ;
មោរិយានំ ឧបដ្ឋានំ គន្ត្វា, សុរដ្ឋំ បុនរាគមា។

៦៥៩. “ឧណ្ហេ មជ្ឈន្ហិកេ កាលេ, រាជា បង្កំ ឧបាគមិ;
អទ្ទស មគ្គំ រមណីយំ, បេតានំ តំ វណ្ណុបថំ។

៦៦០. សារថី អាមន្តយី រាជា –

"'អយំ មគ្គោ រមណីយោ, ខេមោ សោវត្ថិកោ សិវោ;
ឥមិនា សារថិ យាម, សុរដ្ឋានំ សន្តិកេ ឥតោ'។

៦៦១. "តេន បាយាសិ សោរដ្ឋោ, សេនាយ ចតុរង្គិនិយា;
ឧព្ពិគ្គរូបោ បុរិសោ, សោរដ្ឋំ ឯតទព្រវិ។

៦៦២. "'កុម្មគ្គំ បដិបន្នម្ហា, ភឹសនំ លោមហំសនំ;
បុរតោ ទិស្សតិ មគ្គោ, បច្ឆតោ ច ន ទិស្សតិ។

៦៦៣. "'កុម្មគ្គំ បដិបន្នម្ហា, យមបុរិសាន សន្តិកេ;
អមានុសោ វាយតិ គន្ធោ, ឃោសោ សុយ្យតិ ទារុណោ'។

៦៦៤. "សំវិគ្គោ រាជា សោរដ្ឋោ, សារថឹ ឯតទព្រវិ;
'កុម្មគ្គំ បដិបន្នម្ហា, ភឹសនំ លោមហំសនំ;
បុរតោ ទិស្សតិ មគ្គោ, បច្ឆតោ ច ន ទិស្សតិ។

៦៦៥. "'កុម្មគ្គំ បដិបន្នម្ហា, យមបុរិសាន សន្តិកេ;
អមានុសោ វាយតិ គន្ធោ, ឃោសោ សុយ្យតិ ទារុណោ'។

៦៦៦. "ហត្ថិក្ខន្ធំ សមារុយ្ហ, ឱលោកេន្តោ ចតុទ្ទិសា;
អទ្ទស និគ្រោធំ រមណីយំ, បាទបំ ឆាយាសម្បន្នំ;
នីលព្ភវណ្ណសទិសំ, មេឃវណ្ណសិរីនិភំ។

៦៦៧. "សារថឹ អាមន្តយី រាជា, 'កឹ ឯសោ ទិស្សតិ ព្រហា;
នីលព្ភវណ្ណសទិសោ, មេឃវណ្ណសិរីនិភោ'។

៦៦៨. "និគ្រោធោ សោ មហារាជ, បាទបោ ឆាយាសម្បន្នោ;
នីលព្ភវណ្ណសទិសោ, មេឃវណ្ណសិរីនិភោ។

៦៦៩. "តេន បាយាសិ សោរដ្ឋោ, យេន សោ ទិស្សតេ ព្រហា;
នីលព្ភវណ្ណសទិសោ, មេឃវណ្ណសិរីនិភោ។

៦៧០. "ហត្ថិក្ខន្ធតោ ឱរុយ្ហ, រាជា រុក្ខំ ឧបាគមិ;
និសីទិ រុក្ខមូលស្មឹ, សាមច្ចោ សបរិជ្ជនោ;
បូរំ បានីយសរកំ, បូវេ វិត្តេ ច អទ្ទស។

៦៧១. "បុរិសោ ច ទេវវណ្ណី, សព្ពាភរណភូសិតោ;
ឧបសង្កមិត្វា រាជានំ, សោរដ្ឋំ ឯតទព្រវិ។

៦៧២. "'ស្វាគតំ តេ មហារាជ, អថោ តេ អទុរាគតំ;
បិវតុ ទេវោ បានីយំ, បូវេ ខាទ អរិន្ទម'។

៦៧៣. "បិវិត្វា រាជា បានីយំ, សាមច្ចោ សបរិជ្ជនោ;
បូវេ ខាទិត្វា បិត្វា ច, សោរដ្ឋោ ឯតទព្រវិ។

៦៧៤. "ទេវតា នុសិ គន្ធព្ពោ, អទុ សក្កោ បុរិន្ទទោ;
អជានន្តា តំ បុច្ឆាម, កថំ ជានេមុ តំ មយន្តិ។

៦៧៥. "នាម្ហិ ទេវោ ន គន្ធព្ពោ, នាបិ សក្កោ បុរិន្ទទោ;
បេតោ អហំ មហារាជ, សុរដ្ឋា ឥធ មាគតោតិ។

៦៧៦. "កឹសីលោ កឹសមាចារោ, សុរដ្ឋស្មឹ បុរេ តុវំ;
កេន តេ ព្រហ្មចរិយេន, អានុភាវោ អយំ តវាតិ។

៦៧៧. "តំ សុណោហិ មហារាជ, អរិន្ទម រដ្ឋវឌ្ឍន;

អមច្ចា បារិសជ្ជា ច, ព្រាហ្មណោ ច បុរោហិតោ។

៦៧៨“សុវណ្ណស្មឹ អហំ ទេវ, បុរិសោ បាបចេតសោ;
មិច្ឆាទិដ្ឋិ ច ទុស្សីលោ, កទរិយោ បរិភាសកោ។

៦៧៩“ទទន្តានំ ករោន្តានំ, វារយិស្សំ ពហុជ្ជនំ;
អញ្ញេសំ ទទមានានំ, អន្តរាយករោ អហំ។

៦៨០“វិបាកោ នត្ថិ ទានស្ស, សំយមស្ស កុតោ ផលំ;
នត្ថិ អាចរិយោ នាម, អទន្តំ កោ ទមេស្សតិ។

៦៨១“សមតុល្យានិ ភូតានិ, កុតោ ជេដ្ឋាបចាយិកោ;
នត្ថិ ពលំ វីរិយំ វា, កុតោ ឧដ្ឋានបោរិសំ។

៦៨២“នត្ថិ ទានផលំ នាម, ន វិសោធេតិ វេរិនំ;
លទ្ធេយ្យំ លភតេ មច្ចោ, និយតិបរិណាមជំ។

៦៨៣“នត្ថិ មាតា បិតា ភាតា, លោកោ នត្ថិ ឥតោ បរំ;
នត្ថិ ទិន្នំ នត្ថិ ហុតំ, សុនិហិតំ ន វិជ្ជតិ។

៦៨៤“យោបិ ហនេយ្យ បុរិសំ, បរស្ស ឆិន្ទតេ សិរំ;
ន កោចិ កញ្ចិ ហនតិ, សត្តន្នំ វិវរមន្តរេ។

៦៨៥“អច្ឆេជ្ជាភេជ្ជោ ហិ ជីវោ, អដ្ឋំសោ គុឡបរិមណ្ឌលោ;
យោជនានំ សតំ បញ្ច, កោ ជីវំ ឆេត្តុមរហតិ។

៦៨៦“យថា សុត្តគុឡេ ខិត្តេ, និព្ពេឋេន្តំ បលាយតិ;
ឯវមេវ ច សោ ជីវោ, និព្ពេឋេន្តោ បលាយតិ។

៦៨៧“យថា គាមតោ និក្ខម្ម, អញ្ញំ គាមំ បវិសតិ;
ឯវមេវ ច សោ ជីវោ, អញ្ញំ ពោន្ទឹ បវិសតិ។

៦៨៨“យថា គេហតោ និក្ខម្ម, អញ្ញំ គេហំ បវិសតិ;
ឯវមេវ ច សោ ជីវោ, អញ្ញំ ពោន្ទឹ បវិសតិ។

៦៨៩“ចុល្លាសីតិ មហាកប្បិនោ, សតសហស្សានិ ហិ;
យេ ពាលា យេ ច បណ្ឌិតា, សំសារំ ខេបយិត្វាន;
ទុក្ខស្សន្តំ ករិស្សរេ។

៦៩០“មិតានិ សុខទុក្ខានិ, ទោណេហិ បិដកេហិ ច;
ជិនោ សព្ពំ បជានាតិ, សម្មូឡ្ហា ឥតរា បជា។

៦៩១“ឯវំទិដ្ឋិ បុរេ អាសឹ, សម្មូឡ្ហោ មោហបារុតោ;
មិច្ឆាទិដ្ឋិ ច ទុស្សីលោ, កទរិយោ បរិភាសកោ។

៦៩២“ឱរំ មេ ឆហិ មាសេហិ, កាលកិរិយា ភវិស្សតិ;
ឯកន្តកដុកំ ឃោរំ, និរយំ បបតិស្សហំ។

៦៩៣“ចតុក្កណ្ណំ ចតុទ្វារំ, វិភត្តំ ភាគសោ មិតំ;
អយោបាការបរិយន្តំ, អយសា បដិកុជ្ជិតំ។

៦៩៤“តស្ស អយោមយា ភូមិ, ជលិតា តេជសា យុតា;
សមន្តា យោជនសតំ, ផរិត្វា តិដ្ឋតិ សព្ពទា។

៦៩៥“វស្សានិ សតសហស្សានិ, ឃោសោ សុយ្យតិ តាវទេ;
លក្ខោ ឯសោ មហារាជ, សតភាគវស្សកោដិយោ។

៦៩៦“កោដិសតសហស្សានិ, និរយេ បច្ចរេ ជនា;

មិច្ឆាទិដ្ឋី ច ទុស្សីលា, យេ ច អរិយូបវាទិនោ។

៦៩៧“គន្តាហំ ទីឃមទ្ធានំ, ទុក្ខំ វេទិស្ស វេទនំ;
ផលំ បាបស្ស កម្មស្ស, តស្មា សោចាមហំ ភុសំ។

៦៩៨“តំ សុណោហិ មហារាជ, អរិន្ទម រដ្ឋវឌ្ឍន;
ធីតា មយ្ហំ មហារាជ, ឧត្តរា ភទ្ទមត្ថុ តេ។

៦៩៩“ករោតិ ភទ្ទកំ កម្មំ, សីលេសុបោសថេ រតា;
សញ្ញតា សំវិភាគី ច, វទញ្ញូ វីតមច្ឆរា។

៧០០“អខណ្ឌការី សិក្ខាយ, សុណ្ហា បរកុលេសុ ច;
ឧបាសិកា សក្យមុនិនោ, សម្ពុទ្ធស្ស សិរីមតោ។

៧០១“ភិក្ខុ ច សីលសម្បន្នោ, គាមំ បិណ្ឌាយ បាវិសិ;
ឱក្ខិត្តចក្ខុ សតិមា, គុត្តទ្វារោ សុសំវុតោ។

៧០២“សបទានំ ចរមានោ, អគមា តំ និវេសនំ;
តមទ្ទស មហារាជ, ឧត្តរា ភទ្ទមត្ថុ តេ។

៧០៣“បូរំ បានីយសរកំ, បូវេ វិត្តេ ច សា អទា;
បិតា មេ កាលកតោ ភន្តេ, តស្សេតំ ឧបកប្បតុ។

៧០៤“សមនន្តរានុទ្ទិដ្ឋេ , វិបាកោ ឧទបជ្ជថ;
ភុញ្ជាមិ កាមកាមីហំ, រាជា វេស្សវណោ យថា។

៧០៥“តំ សុណោហិ មហារាជ, អរិន្ទម រដ្ឋវឌ្ឍន;
សទេវកស្ស លោកស្ស, ពុទ្ធោ អគ្គោ បវុច្ចតិ;
តំ ពុទ្ធំ សរណំ គច្ឆ, សបុត្តទារោ អរិន្ទម។

៧០៦“អដ្ឋង្គិកេន មគ្គេន, ផុសន្តិ អមតំ បទំ;
តំ ធម្មំ សរណំ គច្ឆ, សបុត្តទារោ អរិន្ទម។

៧០៧“ចត្តារោ ច បដិបន្នា, ចត្តារោ ច ផលេ ឋិតា;
ឯស សង្ឃោ ឧជុភូតោ, បញ្ញាសីលសមាហិតោ;
តំ សង្ឃំ សរណំ គច្ឆ, សបុត្តទារោ អរិន្ទម។

៧០៨“បាណាតិបាតា វិរមស្សុ ខិប្បំ, លោកេ អទិន្នំ បរិវជ្ជយស្សុ;
អមជ្ជបោ មា ច មុសា អភាណិ, សកេន ទារេន ច ហោហិ តុដ្ឋោតិ។

៧០៩“អត្ថកាមោសិ មេ យក្ខ, ហិតកាមោសិ ទេវតេ;
ករោមិ តុយ្ហំ វចនំ, ត្វំសិ អាចរិយោ មម។

៧១០“ឧបេមិ សរណំ ពុទ្ធំ, ធម្មញ្ចាបិ អនុត្តរំ;
សង្ឃញ្ច នរទេវស្ស, គច្ឆាមិ សរណំ អហំ។

៧១១“បាណាតិបាតា វិរមាមិ ខិប្បំ, លោកេ អទិន្នំ បរិវជ្ជយាមិ;
អមជ្ជបោ នោ ច មុសា ភណាមិ, សកេន ទារេន ច ហោមិ តុដ្ឋោ។

៧១២“ឱផុណាមិ មហាវាតេ, នទិយា សីឃគាមិយា;
វមាមិ បាបិកំ ទិដ្ឋឹ, ពុទ្ធានំ សាសនេ រតោ។

៧១៣“ឥទំ វត្វាន សោរដ្ឋោ, វិរមិត្វា បាបទស្សនា;
នមោ ភគវតោ កត្វា, បាមោក្ខោ រថមារុហី”តិ។ – គាថាយោ អវោចុំ;

៦៥៨-៩. តត្ថ **រាជា បិង្គលកោ នាម, សុរដ្ឋានំ អធិបតិ អហូ**តិ បិង្គលចក្ខុតាយ “បិង្គលោ”តិ បាកដនាមោ សុរដ្ឋទេសស្ស ឥស្សរោ រាជា អហោសិ។ **មោរិយានន្តិ** មោរិយរាជូនំ, ធម្មាសោកំ សន្ធាយ វទតិ។ **សុរដ្ឋំ**

បុនរាគមាតិ សុរដ្ឋស្ស វិសយំ ឧទ្ទិស្ស សុរដ្ឋគាមិមគ្គំ បច្ចាគញ្ឆិ។ **បង្កន្តិ** មុទុភូមឹ។ **វណ្ណុបថ**ន្តិ បេតេន និម្មិតំ មរុភូមិមគ្គំ។

៦៦០. ខេមោតិ និព្ភយោ។ **សោវត្ថិកោ**តិ សោត្ថិភាវាវហោ។ **សិវោ**តិ អនុបទ្ទវោ។ **សុរដ្ឋានំ សន្តិកេ ឥតោ**តិ ឥមិនា មគ្គេន គច្ឆន្តា មយំ សុរដ្ឋវិសយស្ស សមីបេយេវ។

៦៦១-២. សោរដ្ឋោតិ សុរដ្ឋាធិបតិ។ **ឧព្ពិគ្គរូបោ**តិ ឧត្រស្តសភាវោ។ **ភីសន**ន្តិ ភយជននំ ។ **លោមហំសន**ន្តិ ភីសនកភាវេន លោមានំ ហំសាបនំ។

៦៦៣. យមបុរិសាន សន្តិកេតិ បេតានំ សមីបេ វត្តាម។ **អមានុសោ វាយតិ គន្ធោ**តិ បេតានំ សរីរគន្ធោ វាយតិ។ **ឃោសោ សុយ្យតិ ទារុណោ**តិ បច្ចេកនិរយេសុ ការណំ ការិយមានានំ សត្តានំ ឃោរតរោ សទ្ទោ សុយ្យតិ។

៦៦៦. បាទបន្តិ បាទសទិសេហិ មូលាវយវេហិ ឧទកស្ស បិវនតោ “បាទបោ”តិ លទ្ធនាមំ តរុំ។ **ឆាយាសម្បន្ន**ន្តិ សម្បន្នច្ឆាយំ។ **នីលព្ភវណ្ណសទិស**ន្តិ វណ្ណេន នីលមេឃសទិសំ។ **មេឃវណ្ណសិរីនិភ**ន្តិ មេឃវណ្ណសណ្ឋានំ ហុត្វា ខាយមានំ។

៦៧០. បូរំ បានីយសរកន្តិ បានីយេន បុណ្ណំ បានីយភាជនំ។ **បូវេ**តិ ខជ្ជកេ។ **វិត្តេ**តិ វិត្តិជននេ មធុរេ មនុញ្ញេ តហឹ តហឹ សរាវេ បូវេត្វា ឋបិតបូវេ អទ្ទស។

៦៧២. អថោ តេ អទុរាគតន្តិ ឯត្ថ **អថោ**តិ និបាតមត្តំ, អវធារណត្ថេ វា, មហារាជ, តេ អាគតំ ទុរាគតំ ន ហោតិ, អថ ខោ ស្វាគតមេវាតិ មយំ សម្បដិច្ឆាមាតិ អត្ថោ។ **អរិន្ទមា**តិ អរីនំ ទមនសីល។

៦៧៧. អមច្ចា បារិសជ្ជាតិ អមច្ចា បារិសជ្ជា ច វចនំ សុណន្តុ, ព្រាហ្មណោ ច តុយ្ហំ បុរោហិតោ តំ សុណាតូតិ យោជនា។

៦៧៨. សុរដ្ឋស្មិំ អហន្តិ សុរដ្ឋទេសេ អហំ។ **ទេវា**តិ រាជានំ អាលបតិ។ **មិច្ឆាទិដ្ឋី**តិ នត្ថិកទិដ្ឋិយា វិបរីតទស្សនោ។ **ទុស្សីលោ**តិ និស្សីលោ។ **កទរិយោ**តិ ថទ្ធមច្ឆរី។ **បរិភាសកោ**តិ សមណព្រាហ្មណានំ អក្កោសកោ។

៦៧៩. វារយិស្សន្តិ វារេសឹ។ **អន្តរាយករោ អហ**ន្តិ ទានំ ទទន្តានំ ឧបការំ ករោន្តានំ អន្តរាយករោ ហុត្វា អញ្ញេសញ្ច បរេសំ ទានំ ទទមានានំ ទានមយបុញ្ញតោ អហំ ពហុជនំ វារយិស្សំ វារេសិន្តិ យោជនា។

៦៨០. វិបាកោ នត្ថិ ទានស្សាតិអាទិ វារិតាការទស្សនំ។ តត្ថ **វិបាកោ នត្ថិ ទានស្សា**តិ ទានំ ទទតោ តស្ស វិបាកោ អាយតឹ បត្តព្ពផលំ នត្ថីតិ វិបាកំ បដិពាហតិ។ **សំយមស្ស កុតោ ផល**ន្តិ សីលស្ស បន កុតោ នាម ផលំ, សព្ពេន សព្ពំ តំ នត្ថីតិ អធិប្បាយោ។ **នត្ថិ អាចរិយោ នាមា**តិ អាចារសមាចារសិក្ខាបកោ អាចរិយោ នាម កោចិ នត្ថិ។ សភាវតោ ឯវ ហិ សត្តា ទន្តា វា អទន្តា វា ហោន្តីតិ អធិប្បាយោ។ តេនាហ “**អទន្តំ កោ ទមេស្សតី**”តិ។

៦៨១. សមតុល្យានិ ភូតានីតិ ឥមេ សត្តា សព្ពេបិ អញ្ញមញ្ញំ សមសមា, តស្មា ជេដ្ឋោ ឯវ នត្ថិ, កុតោ ជេដ្ឋាបចាយិកោ, ជេដ្ឋាបចាយនបុញ្ញំ នាម នត្ថីតិ អត្ថោ។ **នត្ថិ ពល**ន្តិ យម្ហិ អត្តនោ ពលេ បតិដ្ឋិតា សត្តា វីរិយំ កត្វា មនុស្សសោភគ្យតំ អាទឹ កត្វា យាវអរហត្តំ សម្បត្តិយោ បាបុណន្តិ, តំ វីរិយពលំ បដិក្ខិបតិ។ **វីរិយំ វា នត្ថិ កុតោ ឧដ្ឋានបោរិស**ន្តិ ឥទំ នោ បុរិសវីរិយេន បុរិសការេន បវត្តន្តិ ឯវំ បវត្តវាទបដិក្ខេបវសេន វុត្តំ។

៦៨២. នត្ថិ ទានផលំ នាមាតិ ទានស្ស ផលំ នាម កិញ្ចិ នត្ថិ, ទេយ្យធម្មបរិច្ចាគោ ភស្មនិហិតំ វិយ និប្ផលោ ឯវាតិ អត្ថោ។ **ន វិសោធេតិ វេរិន**ន្តិ ឯត្ថ **វេរិន**ន្តិ វេរវន្តំ វេរានំ វសេន បាណាតិបាតាទីនំ វសេន ច កតបាបំ បុគ្គលំ ទានសីលាទិវតតោ ន វិសោធេតិ, កទាចិបិ សុទ្ធំ ន ករោតិ។ បុព្ពេ “វិបាកោ នត្ថិ ទានស្សា”តិអាទិ ទានាទិតោ អត្តនោ បរេសំ និវារិតាការទស្សនំ, “នត្ថិ ទានផលំ នាមា”តិអាទិ បន អត្តនោ មិច្ឆាភិនិវេសទស្សនន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ **លទ្ធេយ្យ**ន្តិ លទ្ធព្ពំ។ កថំ បន លទ្ធព្ពន្តិ អាហ “**និយតិបរិណាមជ**”ន្តិ។ អយំ សត្តោ សុខំ វា ទុក្ខំ វា លភន្តោ និយតិវិបរិណាមវសេនេវ លភតិ, ន កម្មស្ស កតត្តា, ន ឥស្សរាទិនា ចាតិ អធិប្បាយោ។

៦៨៣. នត្ថិ មាតា បិតា ភាតាតិ មាតាទីសុ សម្មាបដិបត្តិមិច្ឆាបដិបត្តីនំ ផលាភាវំ សន្ធាយ វទតិ។ **លោកោ នត្ថិ ឥតោ បរ**ន្តិ ឥតោ ឥធលោកតោ បរលោកោ នាម កោចិ នត្ថិ, តត្ថ តត្ថេវ សត្តា ឧច្ឆិជ្ជន្តីតិ អធិប្បាយោ។ **ទិន្ន**ន្តិ មហាទានំ។ **ហុត**ន្តិ បហេនកសក្ការោ, តទុភយម្បិ ផលាភាវំ សន្ធាយ "នត្ថី"តិ បដិក្ខិបតិ។ **សុនិហិត**ន្តិ សុដ្ឋុ និហិតំ។ **ន វិជ្ជតី**តិ យំ សមណព្រាហ្មណានំ ទានំ នាម "អនុគាមិកនិធី"តិ វទន្តិ, តំ ន វិជ្ជតិ។ តេសំ តំ វាចាវត្ថុមត្តមេវាតិ អធិប្បាយោ។

៦៨៤. ន កោចិ កញ្ចិ ហនតីតិ យោ បុរិសោ បរំ បុរិសំ ហនេយ្យ, បរស្ស បុរិសស្ស សីសំ ឆិន្ទេយ្យ, តត្ថ បរមត្ថតោ ន កោចិ កញ្ចិ ហនតិ, សត្តន្នំ កាយានំ ឆិទ្ទភាវតោ ហនន្តោ វិយ ហោតិ។ កថំ សត្ថបហារោតិ អាហ **"សត្តន្នំ វិវរមន្តរេ"**តិ។ បថវីអាទីនំ សត្តន្នំ កាយានំ វិវរភូតេ អន្តរេ ឆិទ្ទេ សត្ថំ បវិសតិ, តេន សត្តា អសិអាទីហិ បហតា វិយ ហោន្តិ, ជីវោ វិយ បន សេសកាយាបិ និច្ចសភាវត្តា ន ឆិជ្ជន្តីតិ អធិប្បាយោ។

៦៨៥. អច្ឆេជ្ជាភេជ្ជោ ហិ ជីវោតិ អយំ សត្តានំ ជីវោ សត្ថាទីហិ ន ឆិន្ទិតព្ពោ ន ភិន្ទិតព្ពោ និច្ចសភាវត្តា។ **អដ្ឋំសោ គុឡបរិមណ្ឌលោ**តិ សោ បន ជីវោ កទាចិ អដ្ឋំសោ ហោតិ កទាចិ គុឡបរិមណ្ឌលោ ។ **យោជនានំ សតំ បញ្ចា**តិ កេវលីភាវំ បត្តោ បញ្ចយោជនសតុព្ពេធោ ហោតិ។ **កោ ជីវំ ឆេត្តុមរហតី**តិ និច្ចំ និព្ពិការំ ជីវំ កោ នាម សត្ថាទីហិ ឆិន្ទិតុំ អរហតិ, ន សោ កេនចិ វិកោបនេយ្យោតិ វទតិ។

៦៨៦. សុត្តគុឡេតិ វេឋេត្វា កតសុត្តគុឡេ។ **ខិត្តេ**តិ និព្ពេឋនវសេន ខិត្តេ។ **និព្ពេឋេន្តំ បលាយតី**តិ បព្ពតេ វា រុក្ខគ្គេ វា ឋត្វា និព្ពេឋិយមានំ ខិត្តំ សុត្តគុឡំ និព្ពេឋេន្តមេវ គច្ឆតិ, សុត្តេ ខីណេ ន គច្ឆតិ។ **ឯវមេវ**ន្តិ យថា តំ សុត្តគុឡំ និព្ពេឋិយមានំ គច្ឆតិ, សុត្តេ ខីណេ ន គច្ឆតិ, ឯវមេវ សោ ជីវោ "ចុល្លាសីតិ មហាកប្បិនោ សតសហស្សានី"តិ វុត្តកាលមេវ អត្តភាវគុឡំ និព្ពេឋេន្តោ បលាយតិ បវត្តតិ, តតោ ឧទ្ធំ ន បវត្តតិ។

៦៨៧. ឯវមេវ ច សោ ជីវោតិ យថា កោចិ បុរិសោ អត្តនោ និវាសគាមតោ និក្ខមិត្វា តតោ អញ្ញំ គាមំ បវិសតិ កេនចិទេវ ករណីយេន, ឯវមេវ សោ ជីវោ ឥតោ សរីរតោ និក្ខមិត្វា អញ្ញំ អបរំ សរីរំ និយតវសេន បវិសតីតិ អធិប្បាយោ។ **ពោន្ទិ**ន្តិ កាយំ។

៦៨៩. ចុល្លាសីតីតិ ចតុរាសីតិ។ **មហាកប្បិនោ**តិ មហាកប្បានំ។ តត្ថ "ឯកម្ហា មហាសរា អនោតត្តាទិតោ វស្សសតេ វស្សសតេ កុសគ្គេន ឯកេកំ ឧទកពិន្ទុំ នីហរន្តេ ឥមិនា ឧបក្កមេន សត្តក្ខត្តុំ តម្ហិ សរេ និរុទកេ ជាតេ ឯកោ មហាកប្បោ នាម ហោតី"តិ វត្វា "ឯវរូបានំ មហាកប្បានំ ចតុរាសីតិសតសហស្សានិ សំសារស្ស បរិមាណ"ន្តិ វទន្តិ។ **យេ ពាលា យេ ច បណ្ឌិតា**តិ យេ អន្ធពាលា, យេ ច សប្បញ្ញា, សព្ពេបិ តេ។ **សំសារំ ខេបយិត្វានា**តិ យថាវុត្តកាលបរិច្ឆេទំ សំសារំ អបរាបរុប្បត្តិវសេន ខេបេត្វា។ **ទុក្ខស្សន្តំ ករិស្សរេ**តិ វដ្ដទុក្ខស្ស បរិយន្តំ បរិយោសានំ ករិស្សន្តិ។ បណ្ឌិតាបិ អន្តរា សុជ្ឈិតុំ ន សក្កោន្តិ, ពាលាបិ តតោ ឧទ្ធំ នប្បវត្តន្តីតិ តស្ស លទ្ធិ។

៦៩០. មិតានិ សុខទុក្ខានិ, ទោណេហិ បិដកេហិ ចាតិ សត្តានំ សុខទុក្ខានិ នាម ទោណេហិ បិដកេហិ មានភាជនេហិ មិតានិ វិយ យថាវុត្តកាលបរិច្ឆេទេនេវ បរិមិតត្តា បច្ចេកញ្ច តេសំ តេសំ សត្តានំ តានិ និយតិបរិណាមជានិ បរិមិតានិ។ តយិទំ **ជិនោ សព្ពំ បជានាតិ** ជិនភូមិយំ ឋិតោ កេវលំ បជានាតិ សំសារស្ស សមតិក្កន្តត្តា។ សំសារេ បន បរិព្ភមតិ សម្មូឡ្ហាយំ **ឥតរា បជា**។

៦៩១. ឯវំទិដ្ឋិ បុរេ អាសិន្តិ យថាវុត្តនត្ថិកទិដ្ឋិកោ បុព្ពេវ អហំ អហោសិំ។ **សម្មូឡ្ហោ មោហបារុតោ**តិ យថា វុត្តាយ ទិដ្ឋិយា ហេតុភូតេន សម្មោហេន សម្មូឡ្ហោ, តំសហជាតេន បន មោហេន បារុតោ, បដិច្ឆាទិតកុសលពីជោតិ អធិប្បាយោ។

៦៩២. ឯវំ បុព្ពេ យា អត្តនោ ឧប្បន្នា បាបទិដ្ឋិ, តស្សា វសេន កតំ បាបកម្មំ ទស្សេត្វា ឥទានិ អត្តនា អាយតឹ អនុភវិតព្ពំ តស្ស ផលំ ទស្សេន្តោ **"ឱរំ មេ ឆហិ មាសេហី"**តិអាទិមាហ។

៦៩៥-៧. តត្ថ វស្សានិ សតសហស្សានីតិ វស្សានំ សតសហស្សានិ, អតិក្កមិត្វាតិ វចនសេសោ។ ភុម្មត្ថេ វា ឯតំ បច្ចត្តវចនំ, វស្សេសុ សតសហស្សេសុ វីតិវត្តេសូតិ អត្ថោ។ **ឃោសោ សុយ្យតិ តាវទេ**តិ យទា ឯត្តកោ កាលោ អតិក្កន្តោ ហោតិ, តាវទេវ តស្មិំ កាលេ "ឥធ បច្ចន្តានំ វោ មារិសា វស្សសតសហស្សបរិមាណោ កាលោ អតីតោ"តិ ឯវំ តស្មិំ និរយេ សទ្ទោ សុយ្យតិ។ **លក្ខោ ឯសោ, មហារាជ, សតភាគវស្សកោដិយោ**តិ សតភាគា សតកោដ្ឋាសា វស្សកោដិយោ, មហារាជ, និរយេ បច្ចន្តានំ សត្តានំ អាយុនោ ឯសោ លក្ខោ ឯសោ បរិច្ឆេទោតិ អត្ថោ។ តទំ វុត្តំ ហោតិ – ទសទសកំ សតំ នាម, ទស សតានិ សហស្សំ នាម, ទសទសសហស្សានិ សតសហស្សំ

នាម, សតសតសហស្សានិ កោដិ នាម, តាសំ កោដីនំ វសេន សតសហស្សវស្សកោដិយោ សតភាគា វស្ស កោដិយោ។ សា ច ខោ នេរយិកានំយេវ វស្សគណនាវសេន វេទិតព្ពា, ន មនុស្សានំ, ទេវានំ វា។ ឦទិសានិ អនេកានិ វស្សកោដិសតសហស្សានិ នេរយិកានំ អាយុ។ តេនាហ “**កោដិសតសហស្សានិ, និរយេ បច្ចរេ ជនា**”តិ។ យាទិសេន បន បាបេន សត្តា ឯវំ និរយេសុ បច្ចន្តិ , តំ និគមនវសេន ទស្សេតុំ “**មិច្ឆាទិដ្ឋី ច ទុស្សីលា, យេ ច អរិយូបវាទិនោ**”តិ វុត្តំ។ **វេទិស្សន្តិ** អនុភវិស្សំ។

៦៩៨-៧០៦. ឯវំ អាយតឹ អត្តនា អនុភវិតព្ពំ បាបផលំ ទស្សេត្វា ឥទានិ “កេន តេ ព្រហ្មចរិយេន , អានុភាវោ អយំ តវា”តិ រញ្ញា បុច្ឆិតមត្ថំ អាចិក្ខិត្វា តំ សរណេសុ ចេវ សីលេសុ ច បតិដ្ឋាបេតុកាមោ “**តំ សុណោហិ មហារាជា**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សីលេសុបោសថេ រតា**តិ និច្ចសីលេសុ ច ឧបោសថសីលេសុ ច អភិរតា។ **អទា**តិ អទាសិ។ **តំ ធម្ម**ន្តិ តំ អដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ អមតបទញ្ច។

៧០៩-១២. ឯវំ បេតេន សរណេសុ សីលេសុ ច សមាទបិតោ រាជា បសន្នមានសោ តេន អត្តនោ កតំ ឧបការំ តាវ កិត្តេត្វា សរណាទីសុ បតិដ្ឋហន្តោ “**អត្ថកាមោ**”តិអាទិកា តិស្សោ គាថា វត្វា បុព្ពេ អត្តនា គហិតាយ បាបិកាយ ទិដ្ឋិយា បដិនិស្សដ្ឋភាវំ បកាសេន្តោ “**ឱផុណាមី**”តិ គាថមាហ។

តត្ថ **ឱផុណាមិ មហាវាតេ**តិ មហន្តេ វាតេ វាយន្តេ ភុសំ វិយ តំ បាបកំ ទិដ្ឋិំ, យត្ថ, តវ ធម្មទេសនាវាតេ ឱផុណាមិ និទ្ធុនាមិ។ **នទិយា វា សីឃគាមិយា**តិ សីឃសោតាយ មហានទិយា វា តិណកដ្ឋបណ្ណកសដំ វិយ បាបិកំ ទិដ្ឋិំ បវាហេមីតិ អធិប្បាយោ។ **វមាមិ បាបិកំ ទិដ្ឋិ**ន្តិ មម មនោមុខគតំ បាបិកំ ទិដ្ឋិំ ឧច្ឆឌ្ឌយាមិ។ តត្ថ ការណមាហ “**ពុទ្ធានំ សាសនេ រតោ**”**តិ**។ យស្មា ឯកំសេន អមតាវហេ ពុទ្ធានំ ភគវន្តានំ សាសនេ រតោ អភិរតោ, តស្មា តំ ទិដ្ឋិសង្ខាតំ វិសំ វមាមីតិ យោជនា។

៧១៣. តិ ឱសានគាថា សង្គីតិការេហិ ឋបិតា។ តត្ថ **បាមោក្ខោ**តិបាចីនទិសាភិមុខោ ហុត្វា។ **រថមារុហី**តិ រាជា គមនសជ្ជំ អត្តនោ រាជរថំ អភិរុហិ, អារុយ្ហ យក្ខានុភាវេន តំ ទិវសមេវ អត្តនោ នគរំ បត្វា រាជភវនំ បាវិសិ។ សោ អបរេន សមយេន ឥមំ បវត្តឹ ភិក្ខូនំ អារោចេសិ, ភិក្ខូ តំ ថេរានំ អារោចេសុំ, ថេរា តតិយសង្គីតិយំ សង្គហំ អារោបេសុំ។

នន្ទកបេតវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. រេវតីបេតវត្ថុវណ្ណនា

៧១៤-៣៦. **ឧដ្ឋេហិ , រេវតេ, សុបាបធម្មេ**តិ ឥទំ រេវតីបេតវត្ថុ។ តំ យស្មា រេវតីវិមានវត្ថុនា និព្ពិសេសំ, តស្មា យទេត្ថ អដ្ឋុប្បត្តិយំ គាថាសុ ច វត្តព្ពំ, តំ បរមត្ថទីបនិយំ វិមានវត្ថុវណ្ណនាយំ (វិ. វ. អដ្ឋ. ៨៦០ រេវតីវិមានវណ្ណនា) វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ ឥទញ្ហិ នន្ទិយស្ស ទេវបុត្តស្ស វសេន វិមានវត្ថុបាឡិយំ សង្គហំ អារោបិតម្បិ រេវតីបដិពទ្ធាយ គាថាយ វសេន “រេវតីបេតវត្ថុ”ន្តិ បេតវត្ថុបាឡិយម្បិ សង្គហំ អារោបិតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

រេវតីបេតវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. ឧច្ឆុបេតវត្ថុវណ្ណនា

ឥទំ មម ឧច្ឆុវនំ មហន្តន្តិ ឥទំ ឧច្ឆុបេតវត្ថុ។ តស្ស កា ឧប្បត្តិ? ភគវតិ វេឡុវនេ វិហរន្តេ អញ្ញតរោ បុរិសោ ឧច្ឆុកលាបំ ខន្ធេ កត្វា ឯកំ ឧច្ឆុំ ខាទន្តោ គច្ឆតិ។ អថ អញ្ញតរោ ឧបាសកោ សីលវា កល្យាណធម្មោ ពាលទារកេន សទ្ធឹ តស្ស បិដ្ឋិតោ បិដ្ឋិតោ គច្ឆតិ។ ទារកោ ឧច្ឆុំ បស្សិត្វា “ទេហី”តិ បរោទតិ។ ឧបាសកោ ទារកំ បរោទន្តំ ទិស្វា តំ បុរិសំ សង្កណ្ហន្តោ តេន សទ្ធឹ សល្លបមកាសិ។ សោ បន បុរិសោ តេន សទ្ធឹ ន កិញ្ចិ អាលបិ, ទារកស្ស ឧច្ឆុខណ្ឌម្បិ នាទាសិ។ ឧបាសកោ តំ ទារកំ ទស្សេត្វា “អយំ ទារកោ អតិវិយ រោទតិ, ឥមស្ស ឯកំ ឧច្ឆុខណ្ឌំ ទេហី”តិ អាហ។ តំ សុត្វា សោ បុរិសោ អសហន្តោ បដិហតចិត្តំ ឧបដ្ឋបេត្វា អនាទរវសេន ឯកំ ឧច្ឆុលដ្ឋឹ បិដ្ឋិតោ ខិបិ។

សោ អបរេន សមយេន កាលំ កត្វា ចិរំ បរិភាវិតស្ស លោភស្ស វសេន បេតេសុ និព្ពត្តិ, តស្ស ផលំ នាម សកកម្មសរិក្ខកំ ហោតីតិ អដ្ឋករីសមត្តំ ឋានំ អវត្ថរន្តំ អញ្ជនវណ្ណំ មុសលទណ្ឌបរិមាណេហិ ឧច្ឆូហិ ឃនសញ្ឆន្នំ

មហន្តំ ឧច្ឆុវនំ និព្ពត្តិ។ តស្មិំ ខាទិតុកាមតាយ “ឧច្ឆុំ គហេស្សាមី”តិ ឧបគតមត្តេ តំ ឧច្ឆុ អភិហនន្តិ, សោ តេន បុច្ឆិតោ បតតិ។

អថេកទិវសំ អាយស្មា មហាមោគ្គល្លានោ រាជគហំ បិណ្ឌាយ គច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ តំ បេតំ អទ្ទស។ សោ ថេរំ ទិស្វា អត្តនា កតកម្មំ បុច្ឆិ –

៧៣៧. “ឥទំ មម ឧច្ឆុវនំ មហន្តំ, និព្ពត្តតិ បុញ្ញផលំ អនប្បកំ;
តំ ទានិ មេ ន បរិភោគមេតិ, អាចិក្ខ ភន្តេ កិស្ស អយំ វិបាកោ។

៧៣៨. “ហញ្ញាមិ ខជ្ជាមិ ច វាយមាមិ, បរិសក្កាមិ បរិភុញ្ជិតុំ កិញ្ចិ;
ស្វាហំ ឆិន្នថាមោ កបណោ លាលបាមិ, កិស្ស កម្មស្ស អយំ វិបាកោ។

៧៣៩. “វិឃាតោ ចាហំ បរិបតាមិ ឆមាយំ,
បរិវត្តាមិ វារិចរោវ ឃម្មេ;
រុទតោ ច មេ អស្សុកា និគ្គលន្តិ,
អាចិក្ខ ភន្តេ កិស្ស អយំ វិបាកោ។

៧៤០. “ឆាតោ កិលន្តោ ច បិបាសិតោ ច, សន្តស្សិតោ សាតសុខំ ន វិន្ទេ;
បុច្ឆាមិ តំ ឯតមត្ថំ ភទន្តេ, កថំ នុ ឧច្ឆុបរិភោគំ លភេយ្យ”ន្តិ។

៧៤១. “បុរេ តុវំ កម្មមកាសិ អត្តនា, មនុស្សភូតោ បុរិមាយ ជាតិយា;
អហញ្ច តំ ឯតមត្ថំ វទាមិ, សុត្វាន ត្វំ ឯតមត្ថំ វិជាន។

៧៤២. “ឧច្ឆុំ តុវំ ខាទមានោ បយាតោ, បុរិសោ ច តេ បិដ្ឋិតោ អន្វគច្ឆិ;
សោ ច តំ បច្ចាសន្តោ កថេសិ, តស្ស តុវំ ន កិញ្ចិ អាលបិត្ថ។

៧៤៣. “សោ ច តំ អភណន្តំ អយាចិ, ទេហយ្យ ឧច្ឆុន្តិ ច តំ អវោច;
តស្ស តុវំ បិដ្ឋិតោ ឧច្ឆុំ អទាសិ, តស្សេតំ កម្មស្ស អយំ វិបាកោ។

៧៤៤. “ឥង្ឃ ត្វំ គន្ត្វាន បិដ្ឋិតោ គណ្ហេយ្យាសិ, គហេត្វាន តំ ខាទស្សុ យាវទត្ថំ;
តេនេវ ត្វំ អត្តមនោ ភវិស្សសិ, ហដ្ឋោ ចុទគ្គោ ច បមោទិតោ ចាតិ។

៧៤៥. “គន្ត្វាន សោ បិដ្ឋិតោ អគ្គហេសិ, គហេត្វាន តំ ខាទិ យាវទត្ថំ;
តេនេវ សោ អត្តមនោ អហោសិ, ហដ្ឋោ ចុទគ្គោ ច បមោទិតោ ចា”តិ។ –

វចនបដិវចនគាថា បេតេន ថេរេន ច វុត្តា។

៧៣៧-៨. តត្ថ **កិស្សា**តិ កីទិសស្ស, កម្មស្សាតិ អធិប្បាយោ។ **ហញ្ញាមី**តិ វិហញ្ញាមិ វិឃាតំ អាបជ្ជាមិ។ **វិហញ្ញាមី**តិ វា វិពាធិយាមិ, វិសេសតោ បីឡិយាមីតិ អត្ថោ។ **ខជ្ជាមី**តិ ខាទិយាមិ, អសិបត្តសទិសេហិ និសិតេហិ ខាទន្តេហិ វិយ ឧច្ឆុបត្តេហិ កន្តិយាមីតិ អត្ថោ។ **វាយមាមី**តិ ឧច្ឆុំ ខាទិតុំ វាយាមំ ករោមិ។ **បរិសក្កាមី**តិ បយោគំ ករោមិ។ **បរិភុញ្ជិតុ**ន្តិ ឧច្ឆុរសំ បរិភុញ្ជិតុំ, ឧច្ឆុំ ខាទិតុន្តិ អត្ថោ។ **ឆិន្នថាមោ**តិ ឆិន្នសហោ ឧបច្ឆិន្នថាមោ, បរិក្ខីណពលោតិ អត្ថោ។ **កបណោ**តិ ទីនោ។ **លាលបាមី**តិ ទុក្ខេន អដ្ដិតោ អតិវិយ វិលបាមិ។

៧៣៩. **វិឃាតោ**តិ វិឃាតវា, វិហតពលោ វា។ **បរិបតាមិ ឆមាយ**ន្តិ ឋាតុំ អសក្កោន្តោ ភូមិយំ បបតាមិ។ **បរិវត្តាមី**តិ បរិព្ភមាមិ។ **វារិចរោវា**តិ មច្ឆោ វិយ។ **ឃម្មេ**តិ ឃម្មសន្តត្តេ ថលេ។

៧៤០-៤. **សន្តស្សិតោ**តិ ឱដ្ឋកណ្ណតាលូនំ សោសប្បត្តិយា សុដ្ឋុ តសិតោ។ **សាតសុខ**ន្តិ សាតភូតំ សុខំ។ **ន វិន្ទេ**តិ ន លភាមិ។ **ត**ន្តិ តុវំ។ **វិជានា**តិ វិជានាហិ។ **បយាតោ**តិ គន្តុំ អារទ្ធោ។ **អន្វគច្ឆី**តិ អនុពន្ធិ។ **បច្ចាសន្តោ**តិ បច្ចាសីសមានោ។ **តស្សេតំ កម្មស្សា**តិ ឯត្ថ **ឯត**ន្តិ និបាតមត្តំ, តស្ស កម្មស្សាតិ អត្ថោ។ **បិដ្ឋិតោ គណ្ហេយ្យាសី**តិ អត្តនោ បិដ្ឋិបស្សេនេវ ឧច្ឆុំ គណ្ហេយ្យាសិ។ **បមោទិតោ**តិ បមុទិតោ។

៧៤៥. **គហេត្វាន តំ ខាទិ យាវទត្ថ**ន្តិ ថេរេន អាណត្តិនិយាមេន ឧច្ឆុំ គហេត្វា យថារុចិ ខាទិត្វា មហន្តំ ឧច្ឆុកលាបំ គហេត្វា ថេរស្ស ឧបនេសិ, ថេរោ តំ អនុគ្គណ្ហន្តោ តេនេវ តំ ឧច្ឆុកលាបំ គាហាបេត្វា វេឡុវនំ គន្ត្វា

ភគវតោ អទាសិ, ភគវា ភិក្ខុសង្ឃេន សទ្ធិំ តំ បរិភុញ្ជិត្វា អនុមោទនំ អកាសិ, បេតោ បសន្នចិត្តោ វន្ទិត្វា គតោ, តតោ បដ្ឋាយ យថាសុខំ ឧច្ឆុំ បរិភុញ្ជិ។

សោ អបរេន សមយេន កាលំ កត្វា តាវតឹសេសុ ឧប្បជ្ជិ។ សា បនេសា បេតស្ស បវត្តិ មនុស្សលោកេ បាកដា អហោសិ។ អថ មនុស្សា សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា តំ បវត្តិំ បុច្ឆឹសុ។ សត្ថា តេសំ តមត្ថំ វិត្ថារតោ កថេត្វា ធម្មំ ទេសេសិ, តំ សុត្វា មនុស្សា មច្ឆេរមលតោ បដិវិរតា អហេសុន្តិ។

ឧច្ឆុបេតវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. កុមារបេតវត្ថុវណ្ណនា

សាវត្ថិ នាម នគរន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ទ្វេ បេតេ អារព្ភ កថេសិ។ សាវត្ថិយំ កិរ កោសលរញ្ញោ ទ្វេ បុត្តា បាសាទិកា បឋមវយេ ឋិតា យោព្ពនមទមត្តា បរទារកម្មំ កត្វា កាលំ កត្វា បរិខាបិដ្ឋេ បេតា ហុត្វា និព្ពត្តឹសុ។ តេ រត្តិយំ ភេរវេន សទ្ទេន បរិទេវឹសុ។ មនុស្សា តំ សុត្វា ភីតតសិតា “ឯវំ កតេ ឥទំ អវមង្គលំ វូបសម្មតី”តិ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស មហាទានំ ទត្វា តំ បវត្តិំ ភគវតោ អារោចេសុំ។ ភគវា “ឧបាសកា តស្ស សទ្ទស្ស សវនេន តុម្ហាកំ ន កោចិ អន្តរាយោ”តិ វត្វា តស្ស ការណំ អាចិក្ខិត្វា តេសំ ធម្មំ ទេសេតុំ –

៧៤៦. “សាវត្ថិ នាម នគរំ, ហិមវន្តស្ស បស្សតោ;
តត្ថ អាសុំ ទ្វេ កុមារា, រាជបុត្តាតិ មេ សុតំ។

៧៤៧. “សម្មត្តា រជនីយេសុ, កាមស្សាទាភិនន្ទិនោ;
បច្ចុប្បន្នសុខេ គិទ្ធា, ន តេ បស្សឹសុនាគតំ។

៧៤៨. “តេ ចុតា ច មនុស្សត្តា, បរលោកំ ឥតោ គតា;
តេធ ឃោសេន្ត្យទិស្សន្តា, បុព្ពេ ទុក្កដមត្តនោ។

៧៤៩. “ពហូសុ វត សន្តេសុ, ទេយ្យធម្មេ ឧបដ្ឋិតេ;
នាសក្ខិម្ហា ច អត្តានំ, បរិត្តំ កាតុំ សុខាវហំ។

៧៥០. “កឹ តតោ បាបកំ អស្ស, យំ នោ រាជកុលា ចុតា;
ឧបបន្នា បេត្តិវិសយំ, ខុប្បិបាសសមប្បិតា។

៧៥១. “សាមិនោ ឥធ ហុត្វាន, ហោន្តិ អសាមិនោ តហឹ;
ភមន្តិ ខុប្បិបាសាយ, មនុស្សា ឧន្នតោនតា។

៧៥២. “ឯតមាទីនវំ ញត្វា, ឥស្សរមទសម្ភវំ;
បហាយ ឥស្សរមទំ, ភវេ សគ្គគតោ នរោ;
កាយស្ស ភេទា សប្បញ្ញោ, សគ្គំ សោ ឧបបជ្ជតី”តិ – គាថា អភាសិ;

៧៤៦. តត្ថ **ឥតិ មេ សុត**ន្តិ ន កេវលំ អត្តនោ ញាណេន ទិដ្ឋមេវ, អថ ខោ លោកេ បាកដភាវេន ឯវំ មយា សុតន្តិ អត្ថោ។

៧៤៧. **កាមស្សាទាភិនន្ទិនោ**តិ កាមគុណេសុ អស្សាទវសេន អភិនន្ទនសីលា។ **បច្ចុប្បន្នសុខេ គិទ្ធា**តិ វត្តមានសុខមត្តេ គិទ្ធា គធិតា ហុត្វា។ **ន តេ បស្សឹសុនាគត**ន្តិ ទុច្ចរិតំ បហាយ សុចរិតំ ចរិត្វា អនាគតំ អាយតឹ ទេវមនុស្សេសុ លទ្ធព្ពំ សុខំ តេ ន ចិន្តេសុំ។

៧៤៨. **តេធ ឃោសេន្ត្យទិស្សន្តា**តិ តេ បុព្ពេ រាជបុត្តភូតា បេតា ឥធ សាវត្ថិយា សមីបេ អទិស្សមានរូបា ឃោសេន្តិ កន្ទន្តិ។ កឹ កន្ទន្តីតិ អាហ “**បុព្ពេ ទុក្កដមត្តនោ**”តិ។

៧៤៩. ឥទានិ តេសំ កន្ទនស្ស ការណំ ហេតុតោ ច ផលតោ ច វិភជិត្វា ទស្សេតុំ “**ពហូសុ វត សន្តេសូ**”តិអាទិ វុត្តំ។

តត្ថ **ពាហូសុ វត សន្ទេសូ**តិ អនេកេសុ ទក្ខិណេយ្យេសុ វិជ្ជមានេសុ។ **ទេយ្យធម្មេ ឧបដ្ឋិតេ**តិ អត្តនោ សន្តកេ ទាតព្ពទេយ្យធម្មេបិ សមីបេ ឋិតេ, លព្ភមានេតិ អត្ថោ។ **បរិត្តំ សុខាវហ**ន្តិ អប្បមត្តកម្បិ អាយតឹ សុខាវហំ បុញ្ញំ កត្វា អត្តានំ សោត្ថឹ និរុបទ្ទវំ កាតុំ នាសក្ខិម្ហា វតាតិ យោជនា។

៧៥០. កឹ តតោ បាបកំ អស្សាតិ តតោ បាបកំ លាមកំ នាម កឹ អញ្ញំ អស្ស សិយា។ **យំ នោ រាជកុលា ចុតា**តិ យេន បាបកម្មេន មយំ រាជកុលតោ ចុតា ឥធ បេត្តិវិសយំ ឧបបន្នា បេតេសុ និព្ពត្តា ខុប្បិបាសសមប្បិតា វិចរាមាតិ អត្ថោ។

៧៥១. សាមិនោ ឥធ ហុត្វានាតិ ឥធ ឥមស្មឹ លោកេ យស្មឹយេវ ឋានេ បុព្ពេ សាមិនោ ហុត្វា វិចរន្តិ, តហឹ តស្មឹយេវ ឋានេ ហោន្តិ អស្សាមិនោ។ **មនុស្សា ខុទ្ទតោនតា**តិ មនុស្សកាលេ សាមិនោ ហុត្វា កាលកតា កម្មវសេន ឱនតា ភមន្តិ ខុប្បិបាសាយ, បស្ស សំសារបកតិន្តិ ទស្សេតិ។

៧៥២. ឯតមាទីនវំ ញត្វា, ឥស្សរមទសម្ភវន្តិ ឯតំ ឥស្សរិយមទវសេន សម្ភូតំ អបាយូបបត្តិសង្ខាតំ អាទីនវំ ទោសំ ញត្វា បហាយ ឥស្សរិយមទំ បុញ្ញប្បសុតោ ហុត្វា។ **ភវេ សគ្គគតោ នរោ**តិ សគ្គំ ទេវលោកំ គតោយេវ ភវេយ្យ។

ឥតិ សត្ថា តេសំ បេតានំ បវត្តឹ កថេត្វា តេហិ មនុស្សេហិ កតំ ទានំ តេសំ បេតានំ ឧទ្ទិសាបេត្វា សម្បត្តបរិសាយ អជ្ឈាសយានុរូបំ ធម្មំ ទេសេសិ។ សា ទេសនា មហាជនស្ស សាត្ថិកា អហោសីតិ។

កុមារបេតវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. រាជបុត្តបេតវត្ថុវណ្ណនា

បុព្ពេ កតានំ កម្មានន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ រាជបុត្តបេតំ អារព្ភ កថេសិ។ តត្ថ យោ សោ អតីតេ កិតវស្ស នាម រញ្ញោ បុត្តោ អតីតេ បច្ចេកពុទ្ធេ អបរជ្ឈិត្វា ពហូនិ វស្សសហស្សានិ និរយេ បច្ចិត្វា តស្សេវ កម្មស្ស វិបាកាវសេសេន បេតេសុ ឧប្បន្នោ។ សោ ឥធ "រាជបុត្តបេតោ"តិ អធិប្បេតោ។ តស្ស វត្ថុ ហេដ្ឋា សាណវាសិបេតវត្ថុម្ហិ វិត្ថារតោ អាគតមេវ, តស្មា តត្ថ វុត្តនយេនេវ គហេតព្ពំ។ សត្ថា ហិ តទា ថេរេន អត្តនោ ញាតិបេតានំ បវត្តិយា កថិតាយ "ន កេវលំ តវ ញាតកាយេវ, អថ ខោ ត្វម្បិ ឥតោ អនន្តរាតីតេ អត្តភាវេ បេតោ ហុត្វា មហាទុក្ខំ អនុភវី"តិ វត្វា តេន យាចិតោ –

៧៥៣. "បុព្ពេ កតានំ កម្មានំ, វិបាកោ មថយេ មនំ;
រូបេ សទ្ទេ រសេ គន្ធេ, ផោដ្ឋព្ពេ ច មនោរមេ។

៧៥៤. "នច្ចំ គីតំ រតឹ ខិឌ្ឌំ, អនុភុត្វា អនប្បកំ;
ឧយ្យានេ បរិចរិត្វា, បវិសន្តោ គិរិព្ពជំ។

៧៥៥. "ឥសឹ សុនេត្តមទ្ទក្ខិ, អត្តទន្តំ សមាហិតំ;
អប្បិច្ឆំ ហិរិសម្បន្នំ, ឧញ្ឆេ បត្តគតេ រតំ។

៧៥៦. "ហត្ថិក្ខន្ធតោ ឱរុយ្ហ, លទ្ធា ភន្តេតិ ចាព្រវិ;
តស្ស បត្តំ គហេត្វាន, ឧច្ចំ បគ្គយ្ហ ខត្តិយោ។

៧៥៧. "ថណ្ឌិលេ បត្តំ ភិន្ទិត្វា, ហសមានោ អបក្កមិ;
រញ្ញោ កិតវស្សាហំ បុត្តោ, កឹ មំ ភិក្ខុ ករិស្សសិ។

៧៥៨. "តស្ស កម្មស្ស ផរុសស្ស, វិបាកោ កដុកោ អហុ;
យំ រាជបុត្តោ វេទេសិ, និរយម្ហិ សមប្បិតោ។

៧៥៩. "ឆឡេវ ចតុរាសីតិ, វស្សានិ នហុតានិ ច;
ភុសំ ទុក្ខំ និគច្ឆិត្ថោ, និរយេ កតកិព្ពិសោ។

៧៦០. "ឧត្តានោបិ ច បច្ចិត្ថ, និកុជ្ជោ វាមទក្ខិណោ;
ឧទ្ធំបាទោ ឋិតោ ចេវ, ចិរំ ពាលោ អបច្ចថ។

៧៦១. ពហូនិ វស្សសហស្សានិ, បូគានិ នហុតានិ ច;
ភុសំ ទុក្ខំ និគច្ឆិត្ថោ, និរយេ កតកិព្ពិសោ។

៧៦២. "ឯតាទិសំ ខោ កដុកំ, អប្បទុដ្ឋប្បទោសិនំ;
បច្ចន្តិ បាបកម្មន្តា, ឥសិមាសជ្ជ សុព្ពតំ។

៧៦៣. "សោ តត្ថ ពហុវស្សានិ, វេទយិត្វា ពហុំ ទុខំ;
ខុប្បិបាសហតោ នាម, បេតោ អាសិ តតោ ចុតោ។

៧៦៤. "ឯតមាទីនវំ ញត្វា, ឥស្សរមទសម្ភវំ;
បហាយ ឥស្សរមទំ, និវាតមនុវត្តយេ។

៧៦៥. "ទិដ្ឋេវ ធម្មេ បាសំសោ, យោ ពុទ្ធេសុ សគារវោ;
កាយស្ស ភេទា សប្បញ្ញោ, សគ្គំ សោ ឧបបជ្ជតី"តិ។ –

ឥទំ បេតវត្ថុំ កថេសិ។

៧៥៣. តត្ថ **បុព្ពេ កតានំ កម្មានំ, វិបាកោ មថយេ មន**ន្តិ បុរិមាសុ ជាតីសុ កតានំ អកុសលកម្មានំ ផលំ ឧឡារំ ហុត្វា ឧប្បជ្ជមានំ អន្ធពាលានំ ចិត្តំ មថយេយ្យ អភិភវេយ្យ, បរេសំ អនត្ថករណមុខេន អត្តនោ អត្ថំ ឧប្បាទេយ្យាតិ អធិប្បាយោ។

ឥទានិ តំ ចិត្តមថនំ វិសយេន សទ្ធឹ ទស្សេតុំ **"រូបេ សទ្ទេ"**តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ **រូបេ**តិ រូបហេតុ, យថិច្ឆិតស្ស មនាបិយស្ស រូបារម្មណស្ស បដិលាភនិមិត្តន្តិ អត្ថោ។ **សទ្ទេ**តិអាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។

៧៥៤. ឯវំ សាធារណតោ វុត្តមត្ថំ អសាធារណតោ និយមេត្វា ទស្សេន្តោ **"នច្ចំ គីត"**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **រតិ**ន្តិ កាមរតឹ។ **ខិឌ្ឌ**ន្តិ សហាយកាទីហិ កេឡឹ។ **គិរិព្ពជ**ន្តិ រាជគហំ។

៧៥៥. **ឥសិ**ន្តិ អសេក្ខានំ សីលក្ខន្ធាទីនំ ឯសនដ្ឋេន ឥសឹ។ **សុនេត្ត**ន្តិ ឯវំនាមកំ បច្ចេកពុទ្ធំ។ **អត្តទន្ត**ន្តិ ឧត្តមេន ទមថេន ទមិតចិត្តំ។ **សមាហិត**ន្តិ អរហត្តផលសមាធិនា សមាហិតំ។ **ឧញ្ឆេ បត្តគតេ រត**ន្តិ ឧញ្ឆេន ភិក្ខាចារេន លទ្ធេ បត្តគតេ បត្តបរិយាបន្នេ អាហារេ រតំ សន្តុដ្ឋំ។

៧៥៦. **លទ្ធា, ភន្តេតិ ចាព្រវី**តិ "អបិ, ភន្តេ, ភិក្ខា លទ្ធា"តិ វិស្សាសជននត្ថំ កថេសិ។ **ឧច្ចំ បគ្គយ្ហា**តិ ឧច្ចតរំ កត្វា បត្តំ ឧក្ខិបិត្វា។

៧៥៧. **ថណ្ឌិលេ បត្តំ ភិន្ទិត្វា**តិ ខរកឋិនេ ភូមិប្បទេសេ ខិបន្តោ បត្តំ ភិន្ទិត្វា។ **អបក្កមី**តិ ថោកំ អបសក្កិ។ អបសក្កន្តោ ច "អការណេនេវ អន្ធពាលោ មហន្តំ អនត្ថំ អត្តនោ អកាសី"តិ ការុញ្ញាយនវសេន ឱលោកេន្តំ បច្ចេកពុទ្ធំ រាជបុត្តោ អាហ **"រញ្ញោ កិតវស្សាហំ បុត្តោ, កឹ មំ ភិក្ខុ ករិស្សសី"**តិ។

៧៥៨. **ផរុសស្សា**តិ ទារុណស្ស។ **កដុកោ**តិ អនិដ្ឋោ។ **យ**ន្តិ យំ វិបាកំ។ **សមប្បិតោ**តិ អល្លីនោ។

៧៥៩. **ឆឡេវ ចតុរាសីតិ, វស្សានិ នហុតានិ ចា**តិ ឧត្តានោ និបន្នោ ចតុរាសីតិវស្សសហស្សានិ, និកុជ្ជោ, វាមបស្សេន, ទក្ខិណបស្សេន, ឧទ្ធំបាទោ, ឱលម្ពិកោ, យថាឋិតោ ចាតិ ឯវំ ឆ ចតុរាសីតិសហស្សានិ វស្សានិ ហោន្តិ។ តេនាហ –

៧៦០. "ឧត្តានោបិ ច បច្ចិត្ថ, និកុជ្ជោ វាមទក្ខិណោ;
ឧទ្ធំបាទោ ឋិតោ ចេវ, ចិរំ ពាលោ អបច្ចថា"តិ។

តានិ បន វស្សានិ យស្មា អនេកានិ នហុតានិ ហោន្តិ, តស្មា វុត្តំ **"នហុតានី"**តិ។ **ភុសំ ទុក្ខំ និគច្ឆិត្ថោ**តិ អតិវិយ ទុក្ខំ បាបុណិ។

៧៦១. **បូគានី**តិ វស្សសមូហេ, ឥធ បុរិមគាថាយ ច អច្ចន្តសំយោគេ ឧបយោគវចនំ ទដ្ឋព្ពំ។

៧៦២. ឯតាទិសន្តិ ឯវរូបំ។ **កដុក**ន្តិ អតិទុក្ខំ, ភាវនបុំសកនិទ្ទេសោយំ “ឯកមន្តំ និសីទី”តិអាទីសុ វិយ។ អប្បទុដ្ឋប្បទោសិនំ តសឹ សុព្ពតំ អាសជ្ជ អាសាទេត្វា បាបកម្មន្តា បុគ្គលា ឯវរូបំ កដុកំ អតិវិយ ទុក្ខំ បច្ចន្តីតិ យោជនា។

៧៦៣. សោតិ សោ រាជបុត្តបេតោ។ **តត្ថា**តិ និរយេ។ **វេទយិត្វា**តិ អនុភវិត្វា។ **នាមា**តិ ញត្តបាកដភាវេន។ **តតោ ចុតោ**តិ និរយតោ ចុតោ។ សេសំ វុត្តនយមេវ។

ឯវំ ភគវា រាជបុត្តបេតកថាយ តត្ថ សន្និបតិតំ មហាជនំ សំវេជេត្វា ឧបរិ សច្ចានិ បកាសេសិ។ សច្ច បរិយោសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ សម្បាបុណីសូតិ។

រាជបុត្តបេតវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. គូថខាទកបេតវត្ថុវណ្ណនា

គូថកូបតោ ឧគ្គន្ត្វាតិ ឥទំ សត្ថរិ ជេតវនេ វិហរន្តេ ឯកំ គូថខាទកបេតំ អារព្ភ វុត្តំ។ សាវត្ថិយា កិរ អវិទូរេ អញ្ញតរស្មឹ គាមកេ ឯកោ កុដុម្ពិកោ អត្តនោ កុលូបកំ ភិក្ខុំ ឧទ្ទិស្ស វិហារំ ការេសិ។ តត្ថ នានាជនបទតោ ភិក្ខូ អាគន្ត្វា បដិវសឹសុ។ តេ ទិស្វា មនុស្សា បសន្នចិត្តា បណីតេន បច្ចយេន ឧបដ្ឋហឹសុ។ កុលូបកោ ភិក្ខុ តំ អសហមានោ ឥស្សាបកតោ ហុត្វា តេសំ ភិក្ខូនំ ទោសំ វទន្តោ កុដុម្ពិកំ ឧជ្ឈាបេសិ។ កុដុម្ពិកោ តេ ភិក្ខូ កុលូបកញ្ច បរិភវន្តោ បរិភាសិ។ អថ កុលូបកោ កាលំ កត្វា តស្មិំយេវ វិហារេ វច្ចកុដិយំ បេតោ ហុត្វា និព្ពត្តិ, កុដុម្ពិកោ បន កាលំ កត្វា តស្សេវ ឧបរិ បេតោ ហុត្វា និព្ពត្តិ។ អថាយស្មា មហាមោគ្គល្លានោ តំ ទិស្វា បុច្ឆន្តោ –

៧៦៦“គូថកូបតោ ឧគ្គន្ត្វា, កោ ន ទីនោ បតិដ្ឋសិ;
និស្សំសយំ បាបកម្មន្តោ, កឹ នុ សទ្ទហសេ តុវ”ន្តិ។ –

គាថមាហ។ តំ សុត្វា បេតោ –

៧៦៧“អហំ ភទន្តេ បេតោម្ហិ, ទុគ្គតោ យមលោកិកោ;
បាបកម្មំ ករិត្វាន, បេតលោកំ ឥតោ គតោ”តិ។ –

គាថាយ អត្តានំ អាចិក្ខិ។ អថ នំ ថេរោ –

៧៦៨“កឹ នុ កាយេន វាចាយ, មនសា ទុក្កដំ កតំ;
កិស្សកម្មវិបាកេន, ឥទំ ទុក្ខំ និគច្ឆសី”តិ។ –

គាថាយ តេន កតកម្មំ បុច្ឆិ។ សោ បេតោ –

៧៦៩“អហុ អាវាសិកោ មយ្ហំ, ឥស្សុកី កុលមច្ឆរី;
អជ្ឈាសិតោ មយ្ហំ ឃរេ, កទរិយោ បរិភាសកោ។

៧៧០“តស្សាហំ វចនំ សុត្វា, ភិក្ខវោ បរិភាសិសំ;
តស្សកម្មវិបាកេន, បេតលោកំ ឥតោ គតោ”តិ។ –

ទ្វីហិ គាថាហិ អត្តនា កតកម្មំ កថេសិ។

៧៦៩. តត្ថ **អហុ អាវាសិកោ មយ្ហ**ន្តិ មយ្ហំ អាវាសេ មយា កតវិហារេ ឯកោ ភិក្ខុ អាវាសិកោ និពទ្ធវសនកោ អហោសិ។ **អជ្ឈាសិតោ មយ្ហំ ឃរេ**តិ កុលូបកភាវេន មម គេហេ តណ្ហាភិនិវេសវសេន អភិនិវិដ្ឋោ។

៧៧០. តស្សាតិ តស្ស កុលូបកភិក្ខុស្ស។ **ភិក្ខវោ**តិ ភិក្ខូ។ **បរិភាសិស**ន្តិ អក្កោសឹ។ **បេតលោកំ ឥតោ គតោ**តិ ឥមិនា អាការេន បេតយោនឹ ឧបគតោ បេតភូតោ។

តំ សុត្វា ថេរោ ឥតរស្ស គតឹ បុច្ឆន្តោ –

៧៧១អមិត្តោ មិត្តវណ្ណេន, យោ តេ អាសិ កុលូបកោ;
កាយស្ស ភេទា ទុប្បញ្ញោ, កំ នុ បេច្ច គតី គតោ”តិ។ –

គាថមាហ។ តត្ថ **មិត្តវណ្ណេនា**តិ មិត្តបដិរូបេន មិត្តបដិរូបកាយ។

បុន បេតោ ថេរស្ស តមត្ថំ អាចិក្ខន្តោ –

៧៧២.“តស្សេវាហំ បាបកម្មស្ស, សីសេ តិដ្ឋាមិ មត្ថកេ;
សោ ច បរវិសយំ បត្តោ, មមេវ បរិចារកោ។

៧៧៣.“យំ ភទន្តេ ហទន្តញ្ញេ, ឯតំ មេ ហោតិ ភោជនំ;
អហញ្ច ខោ យំ ហទាមិ, ឯតំ សោ ឧបជីវតី”តិ។ – គាថាទ្វយមាហ;

៧៧២. តត្ថ **តស្សេវា**តិ តស្សេវ មយ្ហំ បុព្ពេ កុលូបកភិក្ខុភូតស្ស បេតស្ស។ **បាបកម្មស្សា**តិ បាបសមាចារស្ស។ **សីសេ តិដ្ឋាមិ មត្ថកេ**តិ សីសេ តិដ្ឋាមិ, តិដ្ឋន្តោ ច មត្ថកេ ឯវ តិដ្ឋាមិ, ន សីសប្បមាណេ អាកាសេតិ អត្ថោ។ **បរវិសយំ បត្តោ**តិ មនុស្សលោកំ ឧបាទាយ បរវិសយភូតំ បេត្តិវិសយំ បត្តោ។ **មមេវា**តិ មយ្ហំ ឯវ បរិចារកោ អហោសីតិ វចនសេសោ។

៧៧៣. **យំ ភទន្តេ ហទន្តញ្ញេ**តិ ភទន្តេ, អយ្យ មហាមោគ្គលាន, តស្សំ វច្ចកុដិយំ យំ អញ្ញេ ឧហទន្តិ វច្ចំ ឱស្សជន្តិ។ **ឯតំ មេ ហោតិ ភោជន**ន្តិ ឯតំ វច្ចំ មយ្ហំ ទិវសេ ទិវសេ ភោជនំ ហោតិ។ **យំ ហទាមី**តិ តំ បន វច្ចំ ខាទិត្វា យម្បហំ វច្ចំ ករោមិ។ **ឯតំ សោ ឧបជីវតី**តិ ឯតំ មម វច្ចំ សោ កុលូបកបេតោ ទិវសេ ទិវសេ ខាទនវសេន ឧបជីវតិ, អត្តភាវំ យាបេតីតិ អត្ថោ។

តេសុ កុដុម្ពិកោ បេសលេ ភិក្ខូ “ឯវំ អាហារបរិភោគតោ វរំ តុម្ហាកំ គូថខាទន”ន្តិ អក្កោសិ។ កុលូបកោ បន កុដុម្ពិកម្បិ តថាវចនេ សមាទបេត្វា សយំ តថា អក្កោសិ, តេនស្ស តតោបិ បដិកុដ្ឋតរា ជីវិកា អហោសិ។ អាយស្មា មហាមោគ្គល្លានោ តំ បវត្តិំ ភគវតោ អារោចេសិ។ ភគវា តមត្ថំ អដ្ឋុប្បត្តិំ កត្វា ឧបរាទេ អាទីនវំ ទស្សេត្វា សម្បត្តបរិសាយ ធម្មំ ទេសេសិ។ សា ទេសនា មហាជនស្ស សាត្ថិកា អហោសីតិ។

គូថខាទកបេតវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. គូថខាទកបេតិវត្ថុវណ្ណនា

៧៧៤-៨១. **គូថកូបតោ ឧគ្គន្ត្វា**តិ ឥទំ សត្ថរិ ជេតវនេ វិហរន្តេ អញ្ញតរំ គូថខាទកបេតិំ អារព្ភ វុត្តំ។ តស្សា វត្ថុ អនន្តរវត្ថុសទិសំ។ តត្ថ ឧបាសកេន វិហារោ ការិតោតិ ឧបាសកស្ស វសេន អាគតំ, ឥធ បន ឧបាសិកាយាតិ អយមេវ វិសេសោ។ សេសំ វត្ថុស្មិំ គាថាសុ ច អបុព្ពំ នត្ថិ។

គូថខាទកបេតិវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. គណបេតវត្ថុវណ្ណនា

នគ្គា ទុព្ពណ្ណរូបាត្ថាតិ ឥទំ សត្ថរិ ជេតវនេ វិហរន្តេ សម្ពហុលេ បេតេ អារព្ភ វុត្តំ។ សាវត្ថិយំ កិរ សម្ពហុលា មនុស្សា គណភូតា អស្សទ្ធា អប្បសន្នា មច្ឆេរមលបរិយុដ្ឋិតចិត្តា ទានាទិសុចរិតវិមុខា ហុត្វា ចិរំ ជីវិត្វា កាយស្ស ភេទា នគរស្ស សមីបេ បេតយោនិយំ និព្ពត្តឹសុ ។ អថេកទិវសំ អាយស្មា មហាមោគ្គល្លានោ សាវត្ថិយំ បិណ្ឌាយ គច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ បេតេ ទិស្វា –

៧៨២.“នគ្គា ទុព្ពណរូបាត្ថ, កិសា ធមនិសន្ថតា;
ឧប្ផាសុលិកា កិសិកា, កេ នុ តុម្ហេត្ថ មារិសា”តិ។ –

គាថាយ បុច្ឆិ។ តត្ថ **ទុព្ពណ្ណរូបាត្ថា**តិ ទុព្ពណ្ណសរីរា ហោថ។ **កេ នុ តុម្ហេត្ថា**តិ តុម្ហេ កេ នុ នាម ភវថ។ **មារិសា**តិ តេ អត្តនោ សារុប្បវសេន អាលបតិ។

តំ សុត្វា បេតា –

៧៨៣“មយំ ភទន្តេ បេតម្ហា, ទុគ្គតា យមលោកិកា;
បាបកម្មំ ករិត្វាន, បេតលោកំ ឥតោ គតា”តិ។ –

គាថាយ អត្តនោ បេតភាវំ បកាសេត្វា បុន ថេរេន –

៧៨៤“កឹ នុ កាយេន វាចាយ, មនសា ទុក្កដំ កតំ;
កិស្សកម្មវិបាកេន, បេតលោកំ ឥតោ គតា”តិ។ –

គាថាយ កតកម្មំ បុច្ឆិតា –

៧៨៥“អនាវដេសុ តិត្ថេសុ, វិចិនិម្ហទ្ធមាសកំ;
សន្តេសុ ទេយ្យធម្មេសុ, ទីបំ នាកម្ហ អត្តនោ។

៧៨៦“នទឹ ឧបេម តសិតា, រិត្តកា បរិវត្តតិ;
ឆាយំ ឧបេម ឧណ្ហេសុ, អាតបោ បរិវត្តតិ។

៧៨៧“អគ្គិវណ្ណោ ច នោ វាតោ, ឌហន្តោ ឧបវាយតិ;
ឯតញ្ច ភន្តេ អរហាម, អញ្ញញ្ច បាបកំ តតោ។

៧៨៨“អបិ យោជនានិ គច្ឆាម, ឆាតា អាហារគេធិនោ;
អលទ្ធាវ និវត្តាម, អហោ នោ អប្បបុញ្ញតា។

៧៨៩“ឆាតា បមុច្ឆិតា ភន្តា, ភូមិយំ បដិសុម្ភិតា;
ឧត្តានា បដិកិរាម, អវកុជ្ជា បតាមសេ។

៧៩០“តេ ច តត្ថេវ បតិតា, ភូមិយំ បដិសុម្ភិតា;
ឧរំ សីសញ្ច ឃដ្ដេម, អហោ នោ អប្បបុញ្ញតា។

៧៩១“ឯតញ្ច ភន្តេ អរហាម, អញ្ញញ្ច បាបកំ តតោ;
សន្តេសុ ទេយ្យធម្មេសុ, ទីបំ នាកម្ហ អត្តនោ។

៧៩២“តេ ហិ នូន ឥតោ គន្ត្វា, យោនឹ លទ្ធាន មានុសឹ;
វទញ្ញូ សីលសម្បន្នា, កាហាម កុសលំ ពហុ”ន្តិ។ –

អត្តនា កតកម្មំ កថេសុំ។

៧៨៨. តត្ថ **អបិ យោជនានិ គច្ឆាមា**តិ អនេកានិបិ យោជនានិ គច្ឆាម។ កថំ? **ឆាតា អាហារគេធិនោ**តិ, ចិរកាលំ ជិឃច្ឆាយ ជិឃច្ឆិតា អាហារេ គិទ្ធា អភិគិជ្ឈន្តា ហុត្វា, ឯវំ គន្ត្វាបិ កិញ្ចិ អាហារំ អលទ្ធាយេវ និវត្តាម។ **អប្បបុញ្ញតា**តិ អបុញ្ញតា អកតកល្យាណតា។

៧៨៩. ឧត្តានា បដិកិរាមាតិ កទាចិ ឧត្តានា ហុត្វា វិកិរិយមានង្គបច្ចង្គា វិយ វត្តាម។ **អវកុជ្ជា បតាមសេ**តិ កទាចិ អវកុជ្ជា ហុត្វា បតាម។

៧៩០. តេ ចាតិ តេ មយំ។ **ឧរំ សីសញ្ច ឃដ្ដេមា**តិ អវកុជ្ជា ហុត្វា បតិតា ឧដ្ឋាតុំ អសក្កោន្តា វេធន្តា វេទនាប្បត្តា អត្តនោ អត្តនោ ឧរំ សីសញ្ច បដិឃំសាម។ សេសំ ហេដ្ឋា វុត្តនយមេវ។

ថេរោ តំ បវត្តឹ ភគវតោ អារោចេសិ។ ភគវា តមត្ថំ អដ្ឋុប្បត្តឹ កត្វា សម្បត្តបរិសាយ ធម្មំ ទេសេសិ។ តំ សុត្វា មហាជនោ មច្ឆេរមលំ បហាយ ទានាទិសុចរិតនិរតោ អហោសីតិ។

គណបេតវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១១. បាដលិបុត្តបេតវត្ថុវណ្ណនា

ទិដ្ឋា តយា និរយា តិរច្ឆានយោនីតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អញ្ញតរំ វិមានបេតំ អារព្ភ វុត្តំ។ សាវត្ថិវាសិនោ កិរ បាដលិបុត្តវាសិនោ ច ពហូ វាណិជា នាវាយ សុវណ្ណភូមឹ អគមិំសុ។ តត្ថេកោ ឧបាសកោ អាពាធិកោ មាតុគាមេ បដិពទ្ធចិត្តោ កាលមកាសិ។ សោ កតកុសលោបិ ទេវលោកំ អនុបបជ្ជិត្វា ឥត្ថិយា បដិពទ្ធចិត្តតាយ សមុទ្ទមជ្ឈេ វិមានបេតោ ហុត្វា និព្ពត្តិ។ យស្សំ បន សោ បដិពទ្ធចិត្តោ, សា ឥត្ថី សុវណ្ណភូមិគាមិនី នាវំ អភិរុយ្ហ គច្ឆតិ។ អថ ខោ សោ បេតោ តំ ឥត្ថឹ គហេតុកាមោ នាវាយ គមនំ ឧបរុន្ធិ។ អថ វាណិជា "កេន នុ ខោ ការណេន អយំ នាវា ន គច្ឆតី"តិ វីមំសន្តា កាឡកណ្ណិសលាកំ វិចារេសុំ។ អមនុស្សិទ្ធិយា យាវតតិយំ តស្សា ឯវ ឥត្ថិយា បាបុណិ, យស្សំ សោ បដិពទ្ធចិត្តោ។ តំ ទិស្វា វាណិជា វេឡុកលាបំ សមុទ្ទេ ឱតារេត្វា តស្ស ឧបរិ តំ ឥត្ថឹ ឱតារេសុំ។ ឥត្ថិយា ឱតារិតមត្តាយ នាវា វេគេន សុវណ្ណភូមឹ អភិមុខា បាយាសិ។ អមនុស្សោ តំ ឥត្ថឹ អត្តនោ វិមានំ អារោបេត្វា តាយ សទ្ធឹ អភិរមិ។

សា ឯកំ សំវច្ឆរំ អតិក្កមិត្វា និព្ពិន្នរូបា តំ បេតំ យាចន្តី អាហ – "អហំ ឥធ វសន្តី មយ្ហំ សម្បរាយិកំ អត្ថំ កាតុំ ន លភាមិ, សាធុ, មារិស, មំ បាដលិបុត្តមេវ នេហី"តិ។ សោ តាយ យាចិតោ –

៧៩៣. "ទិដ្ឋា តយា និរយា តិរច្ឆានយោនិ, បេតា អសុរា អថវាបិ មានុសា ទេវា;
សយមទ្ទស កម្មវិបាកមត្តនោ, នេស្សាមិ តំ បាដលិបុត្តមក្ខតំ;
តត្ថ គន្ត្វា កុសលំ ករោហិ កម្ម"ន្តិ។ –

គាថមាហ។ តត្ថ **ទិដ្ឋា តយា និរយា**តិ ឯកច្ចេ បច្ចេកនិរយាបិ តយា ទិដ្ឋា។ **តិរច្ឆានយោនី**តិ មហានុភាវា នាគសុបណ្ណាទិតិរច្ឆានាបិ ទិដ្ឋា តយាតិ យោជនា។ **បេតា**តិ ខុប្បិបាសាទិភេទា បេតា។ **អសុរា**តិ កាលកញ្ជិកាទិភេទា អសុរា។ **ទេវា**តិ ឯកច្ចេ ចាតុមហារាជិកា ទេវា។ សោ កិរ អត្តនោ អានុភាវេន អន្តរន្តរា តំ គហេត្វា បច្ចេកនិរយាទិកេ ទស្សេន្តោ វិចរតិ, តេន ឯវមាហ។ **សយមទ្ទស កម្មវិបាកមត្តនោ**តិ និរយាទិកេ វិសេសតោ គន្ត្វា បស្សន្តី សយមេវ អត្តនា កតកម្មានំ វិបាកំ បច្ចក្ខតោ អទ្ទស អទក្ខិ។ **នេស្សាមិ តំ បាដលិបុត្តមក្ខត**ន្តិ ឥទានាហំ តំ អក្ខតំ កេនចិ អបរិក្ខតំ មនុស្សរូបេនេវ បាដលិបុត្តំ នយិស្សាមិ។ ត្វំ បន **តត្ថ គន្ត្វា កុសលំ ករោហិ កម្មំ**, កម្មវិបាកស្ស បច្ចក្ខតោ ទិដ្ឋត្តា យុត្តបយុត្តា បុញ្ញនិរតា ហោហីតិ អត្ថោ។

អថ សា ឥត្ថី តស្ស វចនំ សុត្វា អត្តមនា –

៧៩៤. "អត្ថកាមោសិ មេ យក្ខ, ហិតកាមោសិ ទេវតេ;
ករោមិ តុយ្ហំ វចនំ, ត្វំសិ អាចរិយោ មម។

៧៩៥. "ទិដ្ឋា មយា និរយា តិរច្ឆានយោនិ, បេតា អសុរា អថវាបិ មានុសា ទេវា;
សយមទ្ទសំ កម្មវិបាកមត្តនោ, កាហាមិ បុញ្ញានិ អនប្បកានី"តិ។ –

គាថមាហ។

អថ សោ បេតោ តំ ឥត្ថឹ គហេត្វា អាកាសេន គន្ត្វា បាដលិបុត្តនគរស្ស មជ្ឈេ ឋបេត្វា បក្កាមិ។ អថស្សា ញាតិមិត្តាទយោ តំ ទិស្វា "មយំ បុព្ពេ សមុទ្ទេ បក្ខិត្តា មតាតិ អស្សុម្ហ។ សា អយំ ទិដ្ឋា វត, ភោ, សោត្ថិនា អាគតា"តិ អភិនន្ទមានា សមាគន្ត្វា តស្សា បវត្តឹ បុច្ឆិំសុ។ សា តេសំ អាទិតោ បដ្ឋាយ អត្តនា ទិដ្ឋំ អនុភូតញ្ច សព្ពំ កថេសិ។ សាវត្ថិវាសិនោបិ ខោ តេ វាណិជា អនុក្កមេន សាវត្ថឹ ឧបគតកាលេ សត្ថុ សន្តិកំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសិន្នា តំ បវត្តឹ ភគវតោ អារោចេសុំ។ ភគវា តមត្ថំ អដ្ឋុប្បត្តឹ កត្វា ចតុន្នំ បរិសានំ ធម្មំ ទេសេសិ។ តំ សុត្វា មហាជនោ សំវេគជាតោ ទានាទិកុសលធម្មនិរតោ អហោសីតិ។

បាដលិបុត្តបេតវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១២. អម្ពវនបេតវត្ថុវណ្ណនា

អយញ្ច តេ បោក្ខរណី សុរម្មាតិ ឥទំ សត្ថរិ សាវត្ថិយំ វិហរន្តេ អម្ពបេតំ អារព្ភ វុត្តំ ។ សាវត្ថិយំ កិរ អញ្ញតរោ គហបតិ បរិក្ខីណភោគោ អហោសិ។ តស្ស ភរិយា កាលមកាសិ, ឯកា ធីតាយេវ ហោតិ។ សោ តំ អត្តនោ មិត្តស្ស គេហេ ឋបេត្វា ឥណវសេន គហិតេន កហាបណសតេន ភណ្ឌំ គហេត្វា សត្ថេន សទ្ធឹ វណិជ្ជាយ គតោ, ន ចិរេនេវ មូលេន សហ ឧទយភូតានិ បញ្ច កហាបណសតានិ លភិត្វា សត្ថេន សហ បដិនិវត្តិ។ អន្តរាមគ្គេ ចោរា បរិយុដ្ឋាយ សត្ថំ បាបុណិំសុ, សត្ថិកា ឥតោ ចិតោ ច បលាយិំសុ។ សោ បន គហបតិ អញ្ញតរស្មឹ គច្ឆេ

កហាបណេ និក្ខិបិត្វា អវិទូរេ និលីយិ។ ចោរា តំ គហេត្វា ជីវិតា វោរោបេសុំ។ សោ ធនលោភេន តត្ថេវ បេតោ ហុត្វា និព្ពត្តិ។

វាណិជា សាវត្ថឹ គន្ត្វា តស្ស ធីតុយា តំ បវត្តឹ អារោចេសុំ។ សា បិតុ មរណេន អាជីវិកាភយេន ច អតិវិយ សញ្ជាតទោមនស្សា ពាឡ្ហំ បរិទេវិ។ អថ នំ សោ បិតុ សហាយោ កុដុម្ពិកោ “យថា នាម កុលាលភាជនំ សព្ពំ ភេទនបរិយន្តំ, ឯវមេវ សត្តានំ ជីវិតំ ភេទនបរិយន្តំ។ មរណំ នាម សព្ពសាធារណំ អប្បដិការញ្ច, តស្មា មា ត្វំ បិតរិ អតិពាឡ្ហំ សោចិ, មា បរិទេវិ, អហំ តេ បិតា, ត្វំ មយ្ហំ ធីតា, អហំ តវ បិតុ កិច្ចំ ករោមិ, ត្វំ បិតុនោ គេហេ វិយ ឥមស្មិំ គេហេ អវិមនា អភិរមស្សូ”តិ វត្វា សមស្សាសេសិ។ សា តស្ស វចនេន បដិប្បស្សទ្ធសោកា បិតរិ វិយ តស្មិំ សញ្ជាតគារវពហុមានា អត្តនោ កបណភាវេន តស្ស វេយ្យាវច្ចការិនី ហុត្វា វត្តមានា បិតរំ ឧទ្ទិស្ស មតកិច្ចំ កាតុកាមា យាគុំ បចិត្វា មនោសិលាវណ្ណានិ សុបរិបក្កានិ មធុរានិ អម្ពផលានិ កំសបាតិយំ ឋបេត្វា យាគុំ អម្ពផលានិ ច ទាសិយា គាហាបេត្វា វិហារំ គន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា ឯវមាហ – “ភគវា មយ្ហំ ទក្ខិណាយ បដិគ្គហណេន អនុគ្គហំ ករោថា”តិ។ សត្ថា មហាករុណាយ សញ្ចោទិតមានសោ តស្សា មនោរថំ បូរេន្តោ និសជ្ជាការំ ទស្សេសិ។ សា ហដ្ឋតុដ្ឋា បញ្ញត្តវរពុទ្ធាសនេ អត្តនា ឧបនីតំ សុវិសុទ្ធវត្ថំ អត្ថរិត្វា អទាសិ, និសីទិ ភគវា បញ្ញត្តេ អាសនេ។

អថ សា ភគវតោ យាគុំ ឧបនាមេសិ, បដិគ្គហេសិ ភគវា យាគុំ។ អថ សង្ឃំ ឧទ្ទិស្ស ភិក្ខូនម្បិ យាគុំ ទត្វា បុន ធោតហត្ថា អម្ពផលានិ ភគវតោ ឧបនាមេសិ, ភគវា តានិ បរិភុញ្ជិ។ សា ភគវន្តំ វន្ទិត្វា ឯវមាហ – “យា មេ, ភន្តេ, បច្ចគ្ឃវរណយាគុអម្ពផលទានវសេន បវត្តា ទក្ខិណា, សា មេ បិតរំ បាបុណាតូ”តិ។ ភគវា “ឯវំ ហោតូ”តិ វត្វា អនុមោទនំ អកាសិ។ សា ភគវន្តំ វន្ទិត្វា បទក្ខិណំ កត្វា បក្កាមិ។ តាយ ទក្ខិណាយ សមុទ្ទិដ្ឋមត្តាយ សោ បេតោ អម្ពវនឧយ្យានវិមានកប្បរុក្ខបោក្ខរណិយោ មហតិញ្ច ទិព្ពសម្បត្តឹ បដិលភិ។

អថ តេ វាណិជា អបរេន សមយេន វណិជ្ជាយ គច្ឆន្តា តមេវ មគ្គំ បដិបន្នា បុព្ពេ វសិតដ្ឋានេ ឯករត្តឹ វាសំ កប្បេសុំ។ តេ ទិស្វា សោ វិមានបេតោ ឧយ្យានវិមានាទីហិ សទ្ធឹ តេសំ អត្តានំ ទស្សេសិ។ តេ វាណិជា តំ ទិស្វា តេន លទ្ធសម្បត្តឹ បុច្ឆន្តា –

៧៨៦. “អយញ្ច តេ បោក្ខរណី សុរម្មា, សមា សុតិត្ថា ច មហោទកា ច;
សុបុប្ផិតា ភមរគណានុកិណ្ណា, កថំ តយា លទ្ធា អយំ មនុញ្ញា។

៧៨៧. “ឥទញ្ច តេ អម្ពវនំ សុរម្មំ, សព្ពោតុកំ ធារយតេ ផលានិ;
សុបុប្ផិតំ ភមរគណានុកិណ្ណំ, កថំ តយា លទ្ធមិទំ វិមាន”ន្តិ។ –

ឥមា ទ្វេ គាថា អវោចុំ។

៧៨៦. តត្ថ **សុរម្មា**តិ សុដ្ឋុ រមណីយា។ **សមា**តិ សមតលា។ **សុតិត្ថា**តិ រតនមយសោបានតាយ សុន្ទរតិត្ថា។ **មហោទកា**តិ ពហុជលា។

៧៨៧. **សព្ពោតុក**ន្តិ បុប្ផូបគផលូបគរុក្ខាទីហិ សព្ពេសុ ឧតូសុ សុខាវហំ។ តេនាហ “**ធារយតេ ផលានី**”តិ។ **សុបុប្ផិត**ន្តិ និច្ចំ សុបុប្ផិតំ។

តំ សុត្វា បេតោ បោក្ខរណិអាទីនំ បដិលាភការណំ អាចិក្ខន្តោ –

៧៨៨. “អម្ពបក្កំ ទកំ យាគុ, សីតច្ឆាយា មនោរមា;
ធីតាយ ទិន្នទានេន, តេន មេ ឥធ លព្ភតី”តិ។ –

គាថមាហ។ តត្ថ **តេន មេ ឥធ លព្ភតី**តិ យំ តំ ភគវតោ ភិក្ខូនញ្ច អម្ពបក្កំ ឧទកំ យាគុញ្ច មមំ ឧទ្ទិស្ស ទេន្តិយា មយ្ហំ ធីតាយ ទិន្នំ ទានំ, តេន មេ ធីតាយ ទិន្នទានេន ឥធ ឥមស្មិំ ទិព្ពេ អម្ពវនេ សព្ពោតុកំ អម្ពបក្កំ, ឥមិស្សា ទិព្ពាយ មនុញ្ញាយ បោក្ខរណិយា ទិព្ពំ ឧទកំ, យាគុយា អត្ថរណស្ស ច ទានេន ឧយ្យានវិមានកប្បរុក្ខាទីសុ សីតច្ឆាយា មនោរមា ឥធ លព្ភតិ, សមិជ្ឈតីតិ អត្ថោ។

ឯវញ្ច បន វត្វា សោ បេតោ តេ វាណិជេ នេត្វា តានិ បញ្ច កហាបណសតានិ ទស្សេត្វា “ឥតោ ឧបឌ្ឍំ តុម្ហេ គណ្ហថ, ឧបឌ្ឍំ មយា គហិតំ ឥណំ សោធេត្វា សុខេន ជីវតូតិ មយ្ហំ ធីតាយ ទេថា”តិ អាហ។ វាណិជា អនុក្កមេន សាវត្ថឹ បត្វា តស្ស ធីតាយ កថេត្វា តេន អត្តនោ ទិន្នភាគម្បិ តស្សា ឯវ អទំសុ។ សា កហាបណសតំ

ធនិកានំ ទត្វា ឥតរំ អត្តនោ បិតុ សហាយស្ស តស្ស កុដុម្ពិកស្ស ទត្វា សយំ វេយ្យាវច្ចំ ករោន្តិ និវសតិ។ សោ “ឥទំ សព្ពំ តុយ្ហំយេវ ហោតូ”តិ តស្សាយេវ បដិទត្វា តំ អត្តនោ ជេដ្ឋបុត្តស្ស ឃរសាមិនី អកាសិ។

សា គច្ឆន្តេ កាលេ ឯកំ បុត្តំ លភិត្វា តំ ឧបលាលេន្តី –

៧៩៩. “សន្ទិដ្ឋិកំ កម្មំ ឯវំ បស្សថ, ទានស្ស ទមស្ស សំយមស្ស វិបាកំ;
ទាសី អហំ អយ្យកុលេសុ ហុត្វា, សុណិសា ហោមិ អគារស្ស ឥស្សរា”តិ។ –

ឥមំ គាថំ វទតិ។

អថេកទិវសំ សត្ថា តស្សា ញាណបរិបាកំ ឱលោកេត្វា ឱភាសំ ផរិត្វា សម្មុខេ ឋិតោ វិយ អត្តានំ ទស្សេត្វា –

“អសាតំ សាតរូបេន, បិយរូបេន អប្បិយំ;
ទុក្ខំ សុខស្ស រូបេន, បមត្តំ អតិវត្តតី”តិ។ (ឧទា. ១៨; ជា. ១.១.១០០) –

ឥមំ គាថមាហ។ សា គាថាបរិយោសានេ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋិតា។ សា ទុតិយទិវសេ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទានំ ទត្វា តំ បវត្តិំ ភគវតោ អារោចេសិ។ ភគវា តមត្ថំ អដ្ឋុប្បត្តិំ កត្វា សម្បត្តបរិសាយ ធម្មំ ទេសេសិ។ សា ទេសនា មហាជនស្ស សាត្ថិកា អហោសីតិ។

អម្ពវនបេតវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៣. អក្ខរុក្ខបេតវត្ថុវណ្ណនា

យំ ទទាតិ ន តំ ហោតីតិ ឥទំ អក្ខទាយកបេតវត្ថុ។ តស្ស កា ឧប្បត្តិ? ភគវតិ សាវត្ថិយំ វិហរន្តេ អញ្ញតរោ សាវត្ថិវាសី ឧបាសកោ សកដេហិ ភណ្ឌស្ស បូរេត្វា វណិជ្ជាយ វិទេសំ គន្ត្វា តត្ថ អត្តនោ ភណ្ឌំ វិក្កិណិត្វា បដិភណ្ឌំ សកដេសុ អារោបេត្វា សាវត្ថិំ ឧទ្ទិស្ស មគ្គំ បដិបជ្ជិ។ តស្ស មគ្គំ គច្ឆន្តស្ស អដវិយំ ឯកស្ស សកដស្ស អក្ខោ ភិជ្ជិ។ អថ អញ្ញតរោ បុរិសោ រុក្ខគហណត្ថំ កុឋារិផរសុំ គាហាបេត្វា អត្តនោ គាមតោ និក្ខមិត្វា អរញ្ញេ វិចរន្តោ តំ ឋានំ បត្វា តំ ឧបាសកំ អក្ខភញ្ជនេន ទោមនស្សប្បត្តំ ទិស្វា “អយំ វាណិជោ អក្ខភញ្ជនេន អដវិយំ កិលមតី”តិ អនុកម្បំ ឧបាទាយ រុក្ខទណ្ឌំ ឆិន្ទិត្វា ទឡ្ហំ អក្ខំ កត្វា សកដេ យោជេត្វា អទាសិ។

សោ អបរេន សមយេន កាលំ កត្វា តស្សំយេវ អដវិបទេសេ ភុម្មទេវតា ហុត្វា និព្ពត្តោ។ អត្តនោ កម្មំ បច្ចវេក្ខិត្វា វត្តិយំ តស្ស ឧបាសកស្ស គេហំ គន្ត្វា គេហទ្វារេ ឋត្វា –

៨០០. “យំ ទទាតិ ន តំ ហោតិ, ទេថេវ ទានំ ទត្វា ឧភយំ តរតិ;
ឧភយំ តេន ទានេន គច្ឆតិ, ជាគរថ មា បមជ្ជថា”តិ។ –

គាថមាហ។ តត្ថ **យំ ទទាតិ ន តំ ហោតី**តិ យំ ទេយ្យធម្មំ ទាយកោ ទេតិ, ន តទេវ បរលោកេ តស្ស ទានស្ស ផលភាវេន ហោតិ, អថ ខោ អញ្ញំ ពហុំ ឥដ្ឋំ កន្តំ ផលំ ហោតិយេវ។ តស្មា **ទេថេវ ទាន**ន្តិ យថា តថា ទានំ ទេថ ឯវ។ តត្ថ ការណមាហ **“ទត្វា ឧភយំ តរតី”**តិ , ទានំ ទត្វា ទិដ្ឋធម្មិកម្បិ សម្បរាយិកម្បិ ទុក្ខំ អនត្ថញ្ច អតិក្កមតិ។ **ឧភយំ តេន ទានេន គច្ឆតី**តិ ទិដ្ឋធម្មិកំ សម្បរាយិកញ្ចាតិ ឧភយម្បិ សុខំ តេន ទានេន ឧបគច្ឆតិ បាបុណាតិ, អត្តនោ បរេសញ្ច ហិតសុខវសេនាបិ អយមត្ថោ យោជេតព្ពោ។ **ជាគរថ មា បមជ្ជថា**តិ ឯវំ ឧភយានត្ថនិវារណំ ឧភយហិតសាធនំ ទានំ សម្បាទេតុំ ជាគរថ, ទានូបករណានិ សង្ហេត្វា តត្ថ ច អប្បមត្តា ហោថាតិ អត្ថោ។ អាទរទស្សនត្ថំ ចេត្ថ អាមេឌិតវសេន វុត្តំ។

វាណិជោ អត្តនោ កិច្ចំ តីរេត្វា បដិនិវត្តិត្វា អនុក្កមេន សាវត្ថិំ បត្វា ទុតិយទិវសេ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសិន្នោ តំ បវត្តិំ ភគវតោ អារោចេសិ។ សត្ថា តមត្ថំ អដ្ឋុប្បត្តិំ កត្វា សម្បត្តបរិសាយ ធម្មំ ទេសេសិ។ សា ទេសនា មហាជនស្ស សាត្ថិកា អហោសីតិ។

អក្ខរុក្ខបេតវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៤. ភោគសំហរណបេតិវត្ថុវណ្ណនា

មយំ ភោគេ សំហរិម្ហាតិ ឥទំ ភោគសំហរណបេតិវត្ថុ។ តស្ស កា ឧប្បត្តិ? ភគវតិ វេឡុវនេ វិហរន្តេ រាជគហេ កិរ ចតស្សោ ឥត្ថិយោ មានកូដាទិវសេន សប្បិមធុតេលផាណិតាទីហិ វោហារំ កត្វា អយោនិសោ ភោគេ សំហរិត្វា ជីវន្តិ។ តា កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា ពហិនគរេ បរិខាបិដ្ឋេ បេតិយោ ហុត្វា និព្ពត្តីសុ។ តា រត្តិយំ ទុក្ខាភិភូតា –

៨០១. ‘‘មយំ ភោគេ សំហរិម្ហា, សមេន វិសមេន ច;
តេ អញ្ញេ បរិភុញ្ជន្តិ, មយំ ទុក្ខស្ស ភាគិនី’’តិ។ –

វិប្បលបន្តិយោ ភេរវេន មហាសទ្ទេន វិរវិំសុ។ មនុស្សា តំ សុត្វា ភីតតសិតា វិភាតាយ រត្តិយា ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស មហាទានំ សជ្ជេត្វា សត្ថារំ ភិក្ខុសង្ឃញ្ច និមន្តេត្វា បណីតេន ខាទនីយេន ភោជនីយេន បរិវិសិត្វា ភគវន្តំ ភុត្តាវិំ ឱនីតបត្តបាណិំ ឧបនិសីទិត្វា តំ បវត្តិំ និវេទេសុំ។ ភគវា ‘‘ឧបាសកា តេន វោ សទ្ទេន កោចិ អន្តរាយោ នត្ថិ, ចតស្សោ បន បេតិយោ ទុក្ខាភិភូតា អត្តនា ទុក្កដំ កម្មំ កថេត្វា បរិទេវនវសេន វិស្សរេន វិរវិន្តិយោ –

‘‘មយំ ភោគេ សំហរិម្ហា, សមេន វិសមេន ច;
តេ អញ្ញេ បរិភុញ្ជន្តិ, មយំ ទុក្ខស្ស ភាគិនី’’តិ។ –

ឥមំ គាថមាហំសូតិ អវោច។

តត្ថ **ភោគេ**តិ បរិភុញ្ជិតព្ពដ្ឋេន ‘‘ភោគា’’តិ លទ្ធនាមេ វត្ថាភរណាទិកេ វិត្តូបករណវិសេសេ។ **សំហរិម្ហា**តិ មច្ឆេរមលេន បរិយាទិន្នចិត្តា កស្សចិ កិញ្ចិ អទត្វា សញ្ចិនិម្ហ។ **សមេន វិសមេន ចា**តិ ញាយេន ច អញ្ញាយេន ច, ញាយបតិរូបកេន វា អញ្ញាយេន តេ ភោគេ អម្ហេហិ សំហរិតេ ឥទានិ អញ្ញេ បរិភុញ្ជន្តិ។ **មយំ ទុក្ខស្ស ភាគិនី**តិ មយំ បន កស្សចិបិ សុចរិតស្ស អកតត្តា ទុច្ចរិតស្ស ច កតត្តា ឯតរហិ បេតយោនិបរិយាបន្នស្ស មហតោ ទុក្ខស្ស ភាគិនិយោ ភវាម, មហាទុក្ខំ អនុភវាមាតិ អត្ថោ។

ឯវំ ភគវា តាហិ បេតីហិ វុត្តំ គាថំ វត្វា តាសំ បវត្តិំ កថេត្វា តំ អដ្ឋុប្បត្តិំ កត្វា សម្បត្តបរិសាយ ធម្មំ ទេសេត្វា ឧបរិ សច្ចានិ បកាសេសិ, សច្ចបរិយោសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

ភោគសំហរណបេតិវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៥. សេដ្ឋិបុត្តបេតវត្ថុវណ្ណនា

សដ្ឋិវស្សសហស្សានីតិ ឥទំ សេដ្ឋិបុត្តបេតវត្ថុ។ តស្ស កា ឧប្បត្តិ? ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរតិ ជេតវនេ។ តេន ខោ បន សមយេន រាជា បសេនទិ កោសលោ អលង្កតប្បដិយត្តោ ហត្ថិក្ខន្ធវរគតោ មហតិយា រាជិទ្ធិយា មហន្តេន រាជានុភាវេន នគរំ អនុសញ្ចរន្តោ អញ្ញតរស្មិំ គេហេ ឧបរិបាសាទេ វាតបានំ វិវរិត្វា តំ រាជវិភូតិំ ឱលោកេន្តិំ រូបសម្បត្តិយា ទេវច្ឆរាបដិភាគំ ឯកំ ឥត្ថិំ ទិស្វា អទិដ្ឋបុព្ពេ អារម្មណេ សហសា សមុប្បន្នេន កិលេសសមុទាចារេន បរិយុដ្ឋិតចិត្តោ សតិបិ កុលរូបាចារាទិគុណវិសេសសម្បន្នេ អន្តេបុរជនេ សភាវលហុកស្ស បន ទុទ្ទមស្ស ចិត្តស្ស វសេន តស្សំ ឥត្ថិយំ បដិពទ្ធមានសោ ហុត្វា បច្ឆាសនេ និសិន្នស្ស បុរិសស្ស ‘‘ឥមំ បាសាទំ ឥមញ្ច ឥត្ថិំ ឧបធារេហី’’តិ សញ្ញំ ទត្វា រាជគេហំ បវិដ្ឋោ។ អញ្ញំ សព្ពំ អម្ពសក្ករបេតវត្ថុម្ហិ អាគតនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

អយំ បន វិសេសោ – ឥជ បុរិសោ សូរិយេ អនត្ថង្គតេយេវ អាគន្ត្វា នគរទ្វារេ ថកិតេ អត្តនា អានីតំ អរុណវណ្ណមត្តិកំ ឧប្បលានិ ច នគរទ្វារកវាដេ លគ្គេត្វា និបជ្ជិតុំ ជេតវនំ អគមាសិ។ រាជា បន សិរិសយនេ វាសូបគតោ មជ្ឈិមយាមេ ស-ឥតិ ន-ឥតិ ទុ-ឥតិ សោ-ឥតិ ច ឥមានិ ចត្តារិ អក្ខរានិ មហតា កណ្ឋេន ឧច្ចារិតានិ វិយ វិស្សរវសេន អស្សោសិ។ តានិ កិរ អតីតេ កាលេ សាវត្ថិវាសីហិ ចតូហិ សេដ្ឋិបុត្តេហិ ភោគមទមត្តេហិ យោព្ពនកាលេ បារទារិកកម្មវសេន ពហុំ អបុញ្ញំ បសវេត្វា អបរភាគេ កាលំ កត្វា តស្សេវ នគរស្ស សមីបេ លោហកុម្ភិយំ និព្ពត្តិត្វា បច្ចមានេហិ លោហកុម្ភិយា មុខវដ្ដិំ បត្វា ឯកេកំ គាថំ វត្តុកាមេហិ ឧច្ចារិតានំ តាសំ គាថានំ អាទិអក្ខរានិ , តេ បឋមក្ខរមេវ វត្វា វេទនាប្បត្តា ហុត្វា លោហកុម្ភិំ ឱតរិំសុ។

រាជា បន តំ សទ្ទំ សុត្វា ភីតតសិតោ សំវិគ្គោ លោមហដ្ឋជាតោ តំ រត្តាវសេសំ ទុក្ខេន វីតិនាមេត្វា វិភាតាយ រត្តិយា បុរោហិតំ បក្កោសាបេត្វា តំ បវត្តិំ កថេសិ។ បុរោហិតោ រាជានំ ភីតតសិតំ ញត្វា លាភគិទ្ធោ ‘‘ឧប្បន្នោ ខោ អយំ មយ្ហំ ព្រាហ្មណានញ្ច លាភុប្បាទនុបាយោ’’តិ ចិន្តេត្វា ‘‘មហារាជ, មហា វតាយំ ឧបទ្ទវោ

ឧប្បន្នោ, សព្ពចតុក្កំ យញ្ញំ យជាហី”តិ អាហ។ រាជា តស្ស វចនំ សុត្វា អមច្ចេ អាណាបេសិ “សព្ពចតុក្កយញ្ញស្ស ឧបករណានិ សជ្ជេថា”តិ។ តំ សុត្វា មល្លិកា ទេវី រាជានំ ឯវមាហ – “កស្មា, មហារាជ, ព្រាហ្មណស្ស វចនំ សុត្វា អនេកបាណវធហីសនកកិច្ចំ កាតុកាមោសិ, ននុ សព្ពត្ថ អប្បដិហតញាណចារោ ភគវា បុច្ឆិតព្ពោ? យថា ច តេ ភគវា ព្យាករិស្សតិ, តថា បដិបជ្ជិតព្ព”ន្តិ។ រាជា តស្សា វចនំ សុត្វា សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា តំ បវត្តិំ ភគវតោ អារោចេសិ។ ភគវា “ន, មហារាជ, តតោនិទានំ តុយ្ហំ កោចិ អន្តរាយោ”តិ វត្វា អាទិតោ បដ្ឋាយ តេសំ លោហកុម្ភិនិរយេ និព្ពត្តសត្តានំ បវត្តិំ កថេត្វា តេហិ បច្ចេកំ ឧច្ចារេតុំ អារទ្ធគាថាយោ –

៨០២. “សដ្ឋិវស្សសហស្សានិ, បរិបុណ្ណានិ សព្ពសោ;
និរយេ បច្ចមានានំ, កទា អន្តោ ភវិស្សតិ។

៨០៣. “នត្ថិ អន្តោ កុតោ អន្តោ, ន អន្តោ បដិទិស្សតិ;
តថា ហិ បកតំ បាបំ, តុយ្ហំ មយ្ហញ្ច មារិសា។

៨០៤. “ទុជ្ជីវិតមជីវិម្ហ, យេ សន្តេ ន ទទម្ហសេ;
សន្តេសុ ទេយ្យធម្មេសុ, ទីបំ នាកម្ហ អត្តនោ។

៨០៥. “សោហំ នូន ឥតោ គន្ត្វា, យោនិំ លទ្ធាន មានុសិំ;
វទញ្ញូ សីលសម្បន្នោ, កាហាមិ កុសលំ ពហុ”ន្តិ។ –

បរិបុណ្ណំ កត្វា កថេសិ។

៨០២. តត្ថ **សដ្ឋិវស្សសហស្សានី**តិ វស្សានំ សដ្ឋិសហស្សានិ។ តស្មិំ កិរ លោហកុម្ភិនិរយេ និព្ពត្តសត្តោ អធោ ឱគច្ឆន្តោ តីសាយ វស្សសហស្សេហិ ហេដ្ឋិមតលំ បាបុណាតិ, តតោ ឧទ្ធំ ឧគ្គច្ឆន្តោបិ តីសាយ ឯវ វស្សសហស្សេហិ មុខវដ្ដិបទេសំ បាបុណាតិ, តាយ សញ្ញាយ សោ “សដ្ឋិវស្សសហស្សានិ, បរិបុណ្ណានិ សព្ពសោ”តិ គាថំ វត្តុកាមោ ស-ឥតិ វត្វា អធិមត្តវេទនាប្បត្តោ ហុត្វា អធោមុខោ បតិ។ ភគវា បន តំ វញ្ញោ បរិបុណ្ណំ កត្វា កថេសិ។ ឯស នយោ សេសគាថាសុបិ។ តត្ថ **កទា អន្តោ ភវិស្សតី**តិ លោហកុម្ភិនិរយេ បច្ចមានានំ អម្ហាកំ កទា នុ ខោ ឥមស្ស ទុក្ខស្ស អន្តោ បរិយោសានំ ភវិស្សតិ។

៨០៣. **តថា ហី**តិ យថា តុយ្ហំ មយ្ហញ្ច ឥមស្ស ទុក្ខស្ស នត្ថិ អន្តោ, ន អន្តោ បដិទិស្សតិ, តថា តេន បការេន បាបកំ កម្មំ បកតំ តយា មយា ចាតិ វិភត្តិំ វិបរិណាមេត្វា វត្តព្ពំ។

៨០៤. **ទុជ្ជីវិត**ន្តិ វិញ្ញូហិ គរហិតព្ពំ ជីវិតំ។ **យេ សន្តេ**តិ យេ មយំ សន្តេ វិជ្ជមានេ ទេយ្យធម្មេ។ **ន ទទម្ហសេ**តិ ន អទម្ហ។ វុត្តមេវត្ថំ បាកដតរំ កាតុំ “**សន្តេសុ ទេយ្យធម្មេសុ, ទីបំ នាកម្ហ អត្តនោ**”តិ វុត្តំ។

៨០៥. **សោហ**ន្តិ សោ អហំ។ **នូនា**តិ បរិវិតក្កេ និបាតោ។ **ឥតោ**តិ ឥមស្មា លោហកុម្ភិនិរយា។ **គន្ត្វា**តិ អបគន្ត្វា។ **យោនិំ លទ្ធាន មានុសិ**ន្តិ មនុស្សយោនិំ មនុស្សត្តភាវំ លភិត្វា។ **វទញ្ញូ**តិ បរិច្ចាគសីលោ, យាចកានំ វា វចនញ្ញូ។ **សីលសម្បន្នោ**តិ សីលាចារសម្បន្នោ។ **កាហាមិ កុសលំ ពហុ**ន្តិ បុព្ពេ វិយ បមាទំ អនាបជ្ជិត្វា ពហុំ បហូតំ កុសលំ បុញ្ញកម្មំ ករិស្សាមិ, ឧបចិនិស្សាមីតិ អត្ថោ។

សត្ថា ឥមា គាថាយោ វត្វា វិត្ថារេន ធម្មំ ទេសេសិ, ទេសនាបរិយោសានេ មត្តិការត្តប្បលហារកោ បុរិសោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ រាជា សញ្ជាតសំវេគោ បរបរិគ្គហេ អភិជ្ឈំ បហាយ សទារសន្តុដ្ឋោ អហោសីតិ។

សេដ្ឋិបុត្តបេតវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៦. សដ្ឋិកូដបេតវត្ថុវណ្ណនា

កិំ នុ ឧម្មត្តរូបោវាតិ ឥទំ សត្ថរិ វេឡុវនេ វិហរន្តេ អញ្ញតរំ បេតំ អារព្ភ វុត្តំ។ អតីតេ កិរ ពារាណសិនគរេ អញ្ញតរោ បីឋសប្បី សាលិត្តកបយោគេ កុសលោ, តហិំ សក្ខរខិបនសិប្បេ និប្ផត្តិំ គតោ នគរទ្វារេ និគ្រោធរុក្ខមូលេ និសីទិត្វា សក្ខរបហារេហិ ហត្ថិអស្សមនុស្សរថកូដាគារធជបុណ្ណឃដាទិរូបានិ និគ្រោធបត្តេសុ ទស្សេតិ។ នគរទារកា អត្តនោ កីឡនត្ថាយ មាឃកឌ្ឍមាសកាទីនិ ទត្វា យថារុចិ តានិ សិប្បានិ ការាបេន្តិ។

អថេកទិវសំ ពារាណសិរាជា នគរតោ និក្ខមិត្វា តំ និគ្រោធមូលំ ឧបគតោ និគ្រោធបត្តេសុ ហត្ថិរូបាទិវសេន នានាវិធរូបវិភត្តិយោ អប្បិតា ទិស្វា មនុស្សេ បុច្ឆិ – “កេន នុ ខោ ឥមេសុ និគ្រោធបត្តេសុ ឯវំ នានាវិធរូបវិភត្តិយោ កតា”តិ? មនុស្សា តំ បីឋសប្បី ទស្សេសុំ “ទេវ, ឥមិនា កតា”តិ ។ រាជា តំ បក្កោសាបេត្វា ឯវមាហ – “សក្កា នុ ខោ, ភណេ, មយា ទស្សិតស្ស ឯកស្ស បុរិសស្ស កថេន្តស្ស អជានន្តស្សេវ កុច្ឆិយំ អជលណ្ឌិកាហិ បូរេតុ”ន្តិ? “សក្កា, ទេវា”តិ។ រាជា តំ អត្តនោ រាជភវនំ នេត្វា ពហុភាណិកេ បុរោហិតេ និព្ពិន្នរូបោ បុរោហិតំ បក្កោសាបេត្វា តេន សហ វិវិត្តេ ឱកាសេ សាណិបាការបរិក្ខិត្តេ និសីទិត្វា មន្តយមានោ បីឋសប្បឹ បក្កោសាបេសិ។ បីឋសប្បី នាឡិមត្តា អជលណ្ឌិកា អាទាយាគន្ត្វា រញ្ញោ អាការំ ញត្វា បុរោហិតាភិមុខោ និសិន្នោ តេន មុខេ វិវដេ សាណិបាការវិវរេន ឯកេកំ អជលណ្ឌិកំ តស្ស គលមូលេ បតិដ្ឋាបេសិ។ សោ លទ្ធាយ ឧគ្គិលិតុំ អសក្កោន្តោ សព្ពា អជ្ឈោហរិ។ អថ នំ រាជា អជលណ្ឌិកាហិ បូរិតោទរំ វិស្សជ្ជិ – “គច្ឆ, ព្រាហ្មណ, លទ្ធំ តយា ពហុភាណិតាយ ផលំ, មទ្ទនផលបិយង្គុតចាទីហិ អភិសង្ខតំ បានកំ បិវិត្វា ឧច្ឆឌ្ឌេហិ, ឯវំ តេ សោត្ថិ ភវិស្សតី”តិ។ តស្ស ច បីឋសប្បិស្ស តេន កម្មេន អត្តមនោ ហុត្វា ចុទ្ទស គាមេ អទាសិ។ សោ គាមេ លភិត្វា អត្តានំ សុខេន្តោ បីណេន្តោ បរិជនម្បិ សុខេន្តោ បីណេន្តោ សមណព្រាហ្មណាទីនំ យថារហំ កិញ្ចិ ទេន្តោ ទិដ្ឋធម្មិកំ សម្បរាយិកញ្ច អត្ថំ អហាបេន្តោ សុខេនេវ ជីវតិ, អត្តនោ សន្តិកំ ឧបគតានំ សិប្បំ សិក្ខន្តានំ ភត្តវេតនំ ទេតិ។

អថេកោ បុរិសោ តស្ស សន្តិកំ ឧបគន្ត្វា ឯវមាហ – “សាធុ, អាចរិយ, មម្បិ ឯតំ សិប្បំ សិក្ខាបេហិ, មយ្ហំ បន អលំ ភត្តវេតនេនា”តិ។ សោ តំ បុរិសំ តំ សិប្បំ សិក្ខាបេសិ។ សោ សិក្ខិតសិប្បោ សិប្បំ វីមំសិតុកាមោ គន្ត្វា គង្គាតីរេ និសិន្នស្ស សុនេត្តស្ស នាម បច្ចេកពុទ្ធស្ស សក្ខរាភិឃាតេន សីសំ ភិន្ទិ។ បច្ចេកពុទ្ធោ តត្ថេវ គង្គាតីរេ បរិនិព្ពាយិ។ មនុស្សា តំ បវត្តិំ សុត្វា តំ បុរិសំ តត្ថេវ លេឌ្ឌុទណ្ឌាទីហិ បហរិត្វា ជីវិតា វោរោបេសុំ។ សោ កាលកតោ អវីចិមហានិរយេ និព្ពត្តិត្វា ពហូនិ វស្សសហស្សានិ និរយេ បច្ចិត្វា តស្សេវ កម្មស្ស វិបាកាវសេសេន ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ រាជគហនគរស្ស អវិទូរេ បេតោ ហុត្វា និព្ពត្តិ។ តស្ស កម្មស្ស សក្ខិកេន វិបាកេន ភវិតព្ពន្តិ កម្មវេគុក្ខិត្តានិ បុព្ពណ្ហសមយំ មជ្ឈន្ហិកសមយំ សាយន្ហសមយញ្ច សដ្ឋិ អយោកូដសហស្សានិ មត្ថកេ និបតន្តិ។ សោ ឆិន្នភិន្នសីសោ អធិមត្តវេទនាប្បត្តោ ភូមិយំ និបតតិ, អយោកូដេសុ បន អបគតមត្តេសុ បដិបាកតិកសិរោ តិដ្ឋតិ។

អថេកទិវសំ អាយស្មា មហាមោគ្គល្លានោ គិជ្ឈកូដបព្ពតា ឱតរន្តោ តំ ទិស្វា –

៨០៦ “កឹ នុ ឧម្មត្តរូបោវ, មិគោ ភន្តោវ ធាវសិ;
និស្សំសយំ បាបកម្មន្តោ, កឹ នុ សទ្ទាយសេ តុវ”ន្តិ។ –

ឥមាយ គាថាយ បដិបុច្ឆិ។ តត្ថ **ឧម្មត្តរូបោវា**តិ ឧម្មត្តកសភាវោ វិយ ឧម្មាទប្បត្តោ វិយ។ **មិគោ ភន្តោវ ធាវសី**តិ ភន្តមិគោ វិយ ឥតោ ចិតោ ច ធាវសិ។ សោ ហិ តេសុ អយោកូដេសុ និបតន្តេសុ បរិត្តាណំ អបស្សន្តោ “ន សិយា នុ ខោ ឯវំ បហារោ”តិ ឥតោបិ ឯត្តោបិ បលាយតិ។ តេ បន កម្មវេគុក្ខិត្តា យត្ថ កត្ថចិ ឋិតស្ស មត្ថកេយេវ និបតន្តិ។ **កឹ នុ សទ្ទាយសេ តុវ**ន្តិ កឹ នុ ខោ តុវំ សទ្ទំ ករោសិ, អតិវិយ វិស្សរំ ករោន្តោ វិចរសិ។

តំ សុត្វា បេតោ –

៨០៧ “អហំ ភទន្តេ បេតោម្ហិ, ទុគ្គតោ យមលោកិកោ;
បាបកម្មំ ករិត្វាន, បេតលោកំ ឥតោ គតោ។

៨០៨ “សដ្ឋិ កូដសហស្សានិ, បរិបុណ្ណានិ សព្ពសោ;
សីសេ មយ្ហំ និបតន្តិ, តេ ភិន្ទន្តិ ច មត្ថក”ន្តិ។ –

ទ្វីហិ គាថាហិ បដិវចនំ អទាសិ។ តត្ថ **សដ្ឋិ កូដសហស្សានី**តិ សដ្ឋិមត្តានិ អយោកូដសហស្សានិ។ **បរិបុណ្ណានី**តិ អនូនានិ។ **សព្ពសោ**តិ សព្ពភាគតោ។ តស្ស កិរ សដ្ឋិយា អយោកូដសហស្សានំ បតនប្បហោនកំ មហន្តំ បព្ពតកូដប្បមាណំ សីសំ និព្ពត្តិ។ តំ តស្ស វាលគ្គកោដិនិតុទនមត្តម្បិ ឋានំ អសេសេត្វា តានិ កូដានិ បតន្តានិ មត្ថកំ ភិន្ទន្តិ, តេន សោ អដ្ដស្សរំ ករោតិ។ តេន វុត្តំ **“សព្ពសោ សីសេ មយ្ហំ និបតន្តិ, តេ ភិន្ទន្តិ ច មត្ថក**”ន្តិ។

អថ នំ ថេរោ កតកម្មំ បុច្ឆន្តោ –

៨០៩ “កឹ នុ កាយេន វាចាយ, មនសា ទុក្កដំ កតំ;
កិស្ស កម្មវិបាកេន, ឥទំ ទុក្ខំ និគច្ឆសិ។

៨១០. “សន្តិ កូដសហស្សានិ, បរិបុណ្ណានិ សព្ពសោ;
សីសេ តុយ្ហំ និបតន្តិ, តេ ភិន្ទន្តិ ច មត្ថក”ន្តិ។ –

ទ្វេ គាថា អភាសិ។

តស្ស បេតោ អត្តនា កតកម្មំ អាចិក្ខន្តោ –

៨១១. “អថទ្ទសាសឹ សម្ពុទ្ធំ, សុនេត្តំ ភាវិតិន្ទ្រិយំ;
និសិន្នំ រុក្ខមូលស្មិំ, ឈាយន្តំ អកុតោភយំ។

៨១២. “សាលិត្តកប្បហារេន, ភិន្ទិស្សំ តស្ស មត្ថកំ;
តស្សកម្មវិបាកេន, ឥទំ ទុក្ខំ និគច្ឆិសំ។

៨១៣. “សន្តិ កូដសហស្សានិ, បរិបុណ្ណានិ សព្ពសោ;
សីសេ មយ្ហំ និបតន្តិ, តេ ភិន្ទន្តិ ច មត្ថក”ន្តិ។ –

តិស្សោ គាថាយោ អភាសិ។

៨១១. តត្ថ **សម្ពុទ្ធ**ន្តិ បច្ចេកសម្ពុទ្ធំ។ **សុនេត្ត**ន្តិ ឯវំនាមកំ។ **ភាវិតិន្ទ្រិយ**ន្តិ អរិយមគ្គភាវនាយ ភាវិតសទ្ធាទិឥន្ទ្រិយំ។

៨១២-១៣. **សាលិត្តកប្បហារេនា**តិ សាលិត្តកំ វុច្ចតិ ធនុកេន, អង្គុលីហិ ឯវ វា សក្ខរខិបនបយោគោ។ តថា ហិ សក្ខរាយ បហារេនាតិ វា បាឋោ។ **ភិន្ទិស្ស**ន្តិ ភិន្ទឹ។

តំ សុត្វា ថេរោ “អត្តនោ កតកម្មានុរូបមេវ ឥទានិ បុរាណកម្មស្ស ឥទំ ផលំ បដិលភតី”តិ ទស្សេន្តោ –

៨១៤. “ធម្មេន តេ កាបុរិស;
សន្តិ កូដសហស្សានិ, បរិបុណ្ណានិ សព្ពសោ;
សីសេ តុយ្ហំ និបតន្តិ, តេ ភិន្ទន្តិ ច មត្ថក”ន្តិ។ –

ឱសានគាថមាហ។ តត្ថ **ធម្មេនា**តិ អនុរូបការណេន។ **តេ**តិ តវ, តស្មិំ បច្ចេកពុទ្ធេ អបរជ្ឈន្តេន តយា កតស្ស បាបកម្មស្ស អនុច្ឆវិកមេវេតំ ផលំ តុយ្ហំ ឧបនីតំ។ តស្មា កេនចិ ទេវេន វា មារេន វា ព្រហ្មុនា វា អបិ សម្មាសម្ពុទ្ធេនបិ អប្បដិពាហនីយមេតន្តិ ទស្សេតិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា តតោ នគរេ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា កតភត្តកិច្ចោ សាយន្ហសមយេ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា តំ បវត្តិំ ភគវតោ អារោចេសិ។ ភគវា តមត្ថំ អដ្ឋុប្បត្តិំ កត្វា សម្បត្តបរិសាយ ធម្មំ ទេសេន្តោ បច្ចេកពុទ្ធានំ គុណានុភាវំ កម្មានញ្ច អវញ្ឈតំ បកាសេសិ, មហាជនោ សំវេគជាតោ ហុត្វា បាបំ បហាយ ទានាទិបុញ្ញនិរតោ អហោសីតិ។

សន្តិកូដបេតវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ឥតិ ខុទ្ទក-អដ្ឋកថាយ បេតវត្ថុស្មិំ

សោឡសវត្ថុបដិមណ្ឌិតស្ស

ចតុត្ថស្ស មហាវគ្គស្ស អត្ថសំវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

និគមនកថា

ឯត្តាវតា ច –

យេ តេ បេតេសុ និព្ពត្តា, សត្តា ទុក្កដការិនោ;
យេហិ កម្មេហិ តេសំ តំ, បាបកំ កដុកប្ផលំ។

បច្ចក្ខតោ វិភាវេន្តី, បុច្ឆាវិស្សជ្ជនេហិ ច;
យា ទេសនានិយាមេន, សតំ សំវេគវឌ្ឍនី។

យំ កថាវត្ថុកុសលា, សុបរិញ្ញាតវត្ថុកា;
បេតវត្ថូតិ នាមេន, សង្គាយិំសុ មហេសយោ។

តស្ស អត្ថំ បកាសេតុំ, បោរាណដ្ឋកថានយំ;
និស្សាយ យា សមារទ្ធា, អត្ថសំវណ្ណនា មយា។

យា តត្ថ បរមត្ថានំ, តត្ថ តត្ថ យថារហំ;
បកាសនា **បរមត្ថ-ទីបនី** នាម នាមតោ។

សម្បត្តា បរិនិដ្ឋានំ, អនាកុលវិនិច្ឆយា;
សា បន្នរសមត្តាយ, បាឡិយា ភាណវារតោ។

ឥតិ តំ សង្ខរោន្តេន, យំ តំ អធិគតំ មយា;
បុញ្ញំ តស្សានុភាវេន, លោកនាថស្ស សាសនំ។

ឱគាហេត្វា វិសុទ្ធាយ, សីលាទិបដិបត្តិយា;
សព្ពេបិ ទេហិនោ ហោន្តុ, វិមុត្តិរសភាគិនោ។

ចិរំ តិដ្ឋតុ លោកស្មិំ, សម្មាសម្ពុទ្ធសាសនំ;
តស្មិំ សគារវា និច្ចំ, ហោន្តុ សព្ពេបិ បាណិនោ។

សម្មា វស្សតុ កាលេន, ទេវោបិ ជគតីបតិ;
សទ្ធម្មនិរតោ លោកំ, ធម្មេនេវ បសាសតូតិ។

ឥតិ **ពទរតិត្ថវិហារវាសិនា** មុនិវរយតិនា

ភទន្តេន **អាចរិយធម្មបាលេន** កតា បេតវត្ថុអត្ថសំវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

បេតវត្ថុ-អដ្ឋកថា សមត្តា។